

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

ERGENLERİN KİMLİK STATÜLERİNİN ÖZ-KİMLİK GRAFİKLERİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ

ERDİNÇ ÇAĞLAYAN

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**ERGENLERİN KİMLİK STATÜLERİNİN ÖZ-KİMLİK GRAFİKLERİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

ERDİNÇ ÇAĞLAYAN

Danışman: Doç. Dr. İsmail SANBERK

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Meral ATICI

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Songül TÜMKAYA

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Sema BENİ GÜRKAN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Feyruz USLUOĞLU

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2022

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. İsmail SANBERK
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Meral ATICI

Üye: Prof. Dr. Songül TÜMKAYA

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Sema Bengi GÜRKAN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Feyruz USLUOĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2022

Prof. Dr. Serap ÇABUK

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2022

Erdinç ÇAĞLAYAN

ÖZET

ERGENLERİN KİMLİK STATÜLERİNİN ÖZ-KİMLİK GRAFİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Erdinç ÇAĞLAYAN

Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. İsmail SANBERK

Haziran 2022, 181 sayfa

Bu araştırmada, yaş ortalamaları 16 olan ergenlere Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ) ve Repertuar Ağı Tekniği (REPT) uygulanmıştır. BKSÖ aracılığıyla ulaşılan dört kimlik statüsünde yer alan katılımcıların REPT verileri doğrultusunda öz-kimlik grafikleri (ÖKG) incelenmiştir. Katılımcıları, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Adana ili merkez ilçelerine bağlı, farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeye sahip ailelerin çocuklarının eğitim gördüğü üç lisede 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam eden (100'ü kız 52'si erkek) 152 öğrenci oluşturmuştur. Veriler analiz edilirken İDİOGRİD analiz programı ve SPSS 22 istatistik programı kullanılmıştır. Nicel vaka analizi ve betimsel tarama olmak üzere iki modelde tasarlanan bu çalışma, keşfetme ve açıklama temelleri üzerine oturtulan nicel karakterli bir araştırmadır.

Araştırmada REPT yöntemiyle toplanan verilerin sağladığı bilgiler doğrultusunda öz-kimlik grafikleri incelenen ergenlerin, (i) öz ve ideal öz elementleri arasındaki uzaklığın hesaplanmasıyla öz değer düzeyinin; (ii) REPT'te yer alan elementlerinin, ÖKG'de (kabul, idealleştirme, çatışma, ikircikli) hangi alana konumlandıklarının ve (iii) öz ve ideal öz elementlerinin diğer elementlere olan uzaklığından yola çıkılarak belirlenen benlik entegrasyon türünün ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, farklı kimlik statüsünde bulunan ergenlerin öz değer düzeyleri açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmadığı görülmüştür. Sonuçlar, ergenin bulunduğu kimlik statüsünün öz değer düzeyini olumsuz olmasa da görece olumlu yönde etkileyebileceğini düşündürebilir. Zira ulaşılan bilgiler, tüm katılımcı ergenlerin üçte ikisinin orta ve yüksek düzey öz değere sahip olduğunu göstermektedir.

Repertuar ağında yer alan elementlerin, ÖKG'de ne şekilde konumlandıklarıyla ilgili bulgular incelendiğinde; başarılı ve moratoryum kimlikte bulunan katılımcıların

(normatif öz elementi dışındaki) merkezi elementlerinin (öz, ideal öz ve sosyal öz) ve (hayatımı olumsuz etkileyen biri dışındaki) diğer (annem, babam, hayatımı olumlu etkileyen biri) elementlerin ağırlıklı olarak “kabul” alanına konumlandıkları görülmüştür. Bu iki statüdeki ergenlerin neredeyse tüm elementlerinin, kabul alanından sonra daha fazla “ikircikli” alana konumlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenlerin de (normatif öz ve hayatımı olumsuz etkileyen biri dışındaki) tüm elementlerinin ağırlıklı olarak “kabul” alanına konumlandıkları ve bu alandan sonra en fazla elementin “ikircikli” alana konumlandığı ortaya çıkartılmıştır. İpotekli kimlikteki ergenlerin elementlerinin ağırlıklı olarak bir alanda toplanmadığı, “kabul”, “idealleştirme” ve “ikircikli” alanlara benzer oranlarda dağıldığı görülmüştür. Bu sonuçlar, başarılı, moratoryum ve dağınık statüdeki ergenlerin ipotekli ergenlere göre, kimliklerini tanımlarken güncel özylerini (normatif öz haricinde) diğer merkezi elementlerle ve aile üyeleriyle daha fazla benzer algıladıkları anlamına gelebilmektedir.

Benlik entegrasyonu ile ilgili bulgular incelendiğinde, başarılı ve moratoryum kimlikte yer alan ergenlerin daha fazla güçlü benlik entegrasyonu gösterdiği fakat zayıf benlik entegrasyonu gösterenlerin sayısına yakın olduğu görülmüştür. Bu anlamda her iki statü ve benlik entegrasyonu durumlarıyla ilgili araştırma soruları sonuçların çok güçlü biçimde olmasa da anlamlılık içerdiği ortaya koyulmuştur. Dağınık kimlikte yer alan ergenlerin yarısından çoğunun güçlü, yarısından azının zayıf benlik entegrasyonu gösterdiği; ipotekli kimlikte olanlarınsa neredeyse yarı yarıya olacak şekilde zayıf benlik entegrasyonu gösterdiği görülmüştür. Bu statüler ve entegrasyon durumlarıyla ilgili ortaya atılan araştırma sorularına dair anlamlı sonuçlara ulaşılmadığı görülmüştür.

Ergenlerin kimlik statüsü türleri ile öz elementlerle en fazla ilişkilendirilerek ortaya koydukları kişisel yapıların, beş faktörlü kişilik modelinin boyutları açısından dağılımı arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda; başarılı ve moratoryum statüsündeki ergenlerin BFKM’nin boyutlarının tümünde olumlu ve olumsuz yönde diğer iki statüdeki ergenlere göre çok daha fazla yapı belirttiği görülmüştür. Bu sonuç, üst kimlik statülerinin BFKM’nin beş boyutunun olumlu yönüyle daha çok ilişkili olacağına yönelik beklentiyi karşılayan bir sonuç olsa da; alt kimlik statüsünde bulunan ergenlerin belirttiği kişisel yapıların daha çok beş boyutun olumsuz yönüyle ilişkili olacağına dair beklentiyi tam olarak karşılamayan bir sonuç olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kimlik statüleri, kişisel yapılar, repertuar ağı tekniği, öz-kimlik grafiği, öz değer, benlik entegrasyonu, beş faktör kişilik modeli.

ABSTRACT**EXAMINATION OF THE IDENTITY STATUS OF ADOLESCENTS IN
TERMS OF SELF-IDENTITY GRAPHS****Erdinç ÇAĞLAYAN****Ph.D. Thesis, Department of Educational Sciences****Supervisor: Assoc. Prof. Dr. İsmail SANBERK****June 2022, 181 pages**

In this study, Ego Identity Status Scale and Repertory Grid Technique were applied to high school adolescents whose mean age is 16. The self-identity graphs of the participants in the 4 identity statuses reached through the Self-Identity Status Scale were examined in line with the data provided by the repertory grid technique. The participants consist of 152 students attending the 9th, 10th, 11th and 12th grades in three high schools in the central districts of Adana province in the 2017-2018 academic year, where children from families with different socio-economic and socio-cultural levels are educated. IDIOGRID analysis program and SPSS 22 statistical program were used to analyze data. This study was designed in two models as quantitative case analysis and descriptive survey, a quantitative research based on exploration and explanation.

Adolescents whose self-identity graphs (SIG) were examined in line with the information provided by the data collected by the repertory grid technique in the study; It is aimed to reveal (i) the level of self esteem by calculating the distance between the self and ideal self elements; (ii) the area in which the elements of the repertory grid test are located in the self-identity graphs (acceptance, idealization, conflict, ambivalence) and (iii) the category of self-integration types determined by the distance of the self and ideal self elements from the other elements.

According to the findings obtained in the study, it was observed that there is no significant difference in terms of self-esteem levels of adolescents with different identity status. The results may suggest that the identity status of the adolescent may affect the level of self-esteem in a relatively positive way, although not negatively. Since the results of the study reveals that approximately two third of the adolescents in

all statuses have low or high self-esteem.

According to the findings on how the elements in the repertory grid are positioned in the SIG, participants with achievement and moratorium identity status (other than the normative self element) predominantly fall into the "acceptance" area of the central elements (self, ideal self, and social self) and other (other than someone who negatively affects my life) elements (my mother, father, someone who positively affects my life).

It has been concluded that almost all elements of adolescents in these two statuses are positioned in more "ambivalent" areas after the acceptance area. It has been revealed that all the elements of the adolescents in the diffuse identity status (except for the normative self and someone who negatively affects my life) are predominantly located in the "acceptance" area, and after this area, most of the elements are located in the "ambivalent" area. Another observation is that the elements of the adolescents with foreclosure identity were not concentrated in one area, but were distributed in similar proportions to the areas of "acceptance", "idealization" and "ambivalent". These results may mean that unlike foreclosure adolescents, adolescents with successful, moratorium and diffusion identity statuses perceive their current selves (except for the normative self) to be more similar to other central elements and family members when describing their identities.

The findings related to self-integration show that, achievement and moratorium identified adolescents show stronger self-integration, but its number is close to those of with weak self-integration. In this sense, the results related to the the research questions related to both status and self-integration states are meaningful, although not very strong. More than half of the adolescents with a diffusion identity show strong self-integration and less than half show weak self-integration; almost half of those with a foreclosure identity were found to show poor self-integration. No meaningful results could be reached regarding the research questions put forward about these statuses and integration situations.

As a result of examining the relationship between the identity status types of adolescents in terms of the dimensions of the five-factor personality model and the distribution of the personal structures they reveal by being mostly associated with core elements, successful and moratorium status adolescents stated much more positive and negative structures in all dimensions of five-factor personality model than the adolescents in the other two statuses. Although this result meets the expectation that upper identity statuses will be more related to the positive aspects of the five

dimensions of five-factor personality model; it did not fully meet the expectation that the personal structures stated by the adolescents in the sub-identity status would mostly be related to the negative aspects of the five dimensions.

Keywords: Identity statuses, personal structures, repertory grid technique, self-identity graph, self-esteem, self-integration, five-factor personality model.

ÖN SÖZ

“Bir kurum olarak aile her çağda, her toplumda zor olmuştur. Ana baba olmak gibi çocuk olmak da bir tür hapishanedir, bir ‘kimlik hapishanesi’ ve yaşam dediğimiz oradan firar etmenin yollarını aramaktır bir bakıma... İnsan olarak birbirimize ne kadar benzesek de, herkesin insanlık tarihinde gizemli ve tekrar edilemez bir yeri vardır. Bu nedenle her hayat biriciktir...” diyor Murathan Mungan. Yıllar sonra bambaşka kimliklerle izini sürdüğüm çocukluğumda, sahip olduğum (ya da olduğumu sandığım) kimlikte sıkışıp kaldığımı gördüğümde benim için daha özel ve anlamlı bir konu haline geldi kimlik olgusu. Arayıp durmak, iz sürmek ve anlamaya çalışmakla ilgili motivasyonum da burayla ilişkiydi kim bilir... Olup biten her şeyin bir anlamı olduğuna inanan yanımla, bu serüvende bana ışık tutan ve her daim desteğini gördüğüm danışmanım Sayın Doç. Dr. İsmail SANBERK’e çok teşekkür ediyorum. Açtığı yeni ufuklarla yaşamı yapılandırma sürecime olan katkısı tahmin edebileceğinden büyüktür.

İletişimde olduğumuz her anda manevi desteğini içten ilgisini esirgemeyen ve tez sürecimde de bana sunduğu kıymetli katkılar nedeniyle Sayın Prof. Dr. Meral ATICI’ya çok teşekkür ediyorum. Yine bu sürecimde bana her an destek olmak ve katkı sunmak konusunda oldukça iyi niyetli tutum sergileyen Sayın Prof. Dr. Songül TÜMKAYA’ya çok teşekkür ederim. Ayrıca, hem tezime yaptığı katkılar nedeniyle hem de mesleki yaşamımda bana model olması bağlamında hayatımda önemli bir yeri olan Sayın Dr. Sema BENĞİ GÜRKAN’a teşekkürlerimi iletiyorum. Tezimi okuyarak değerli geribildirimleriyle bana destek olan, akademik ve mesleki çalışmalardaki titizliğine bizzat tanık olduğum Sayın Dr. Feyruz USLUOĞLU’na şükranlarımı sunuyorum.

Bana aktardıkları kıymetli bilgiler için Sayın Prof. Dr. Ahmet DOĞANAY’a, Sayın Prof. Dr. Sonay GÜÇRAY’a; her zaman desteğini görüp hissettiğim Sayın Dr. Tugay AKBULUT’a; bu sürecimde varlıklarını hep hissettirerek bana destek olan kıymetli meslektaşlarım ve arkadaşlarım Dr. Ayça SARAÇ’a, Dr. Fatma DEVECİ’ye, Dr. Çağrı UTKAN’a, Dr. İpek TEKİN’e ve özellikle Ufuk KAYA’ya sonsuz teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde bana destek olan, daha iyisi olmam konusunda beni cesaretlendiren ve daima arkamda olduklarını hissettiren başta anne-babam olmak üzere bütün aileme ve sürecimin tüm sancılarını, iyi-kötü her an’ı benimle yaşayan ve bu duyguları paylaşan kıymetli eşim Nâme İmren ÇAĞLAYAN’a sonsuz teşekkürler...

Erdoğan ÇAĞLAYAN

Haziran, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	ix
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR	xiv
TABLolar LİSTESİ	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
EKLER LİSTESİ	xviii

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1 Problem.....	11
1.2. Amaç	13
1.3. Araştırmanın Önem ve Gerekçesi.....	16
1.4. Sayıtlılar.....	19
1.5. Sınırlılıklar	19
1.6. Tanımlar.....	21

BÖLÜM II KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Bir Gelişimsel Dönem Olarak Ergenlik.....	23
2.2. Kimlik	25
2.2.1. Psikososyal Gelişim Kuramı	27
2.3. Kimlik Statüleri Modelleri.....	30
2.3.1. Marcia'nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı	30
2.4. Kişisel Yapılar Kuramı (Personal Construct Theory).....	35
2.4.1. Temel Kavramlar ve İlkeler.....	35
2.4.2. Repertuar Ağı Tekniği (Repertory Grid Technique)	38
2.4.3. Öz-Kimlik Grafiği (Self-Identity Graph)	40
2.4.3.1. Benlik Entegrasyonu (Self-Integration).....	44

2.5. İlgili Araştırmalar	50
2.5.1. Öz-Kimlik Grafiğiyle İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	51
2.5.1.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar	51
2.5.1.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	53
2.5.2. Kimlik Statüleri İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	58
2.5.2.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar	58
2.5.2.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	62
2.5.3. Beş Faktör Kişilik Modeli ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	67
2.5.3.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar	67
2.5.3.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	69

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	73
3.2. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları ve Teknikler	74
3.2.1. Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ)	74
3.2.2. Repertuar Ağı Tekniği (REPT)	76
3.2.2.1 Elementlerin Belirlenmesi	76
3.2.2.2. Kişisel Yapıların Elde Edilmesi.....	77
3.2.2.3. Her bir Yapı Açısından Tüm Elementlerin Derecelendirilmesi	78
3.2.3. Kişisel Bilgi Formu	79
3.3. Araştırma Grubu (Katılımcılar)	79
3.4. İşlem.....	79
3.5. Verilerin Analizi	80

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Öz-Kimlik Grafiği Analiz Örnekleri.....	82
4.2. Farklı Kimlik Statüsünde Bulunan Ergenlerin ÖKG Aracılığıyla Ortaya Çıkarılan Bulgularının Özetlenmesi	91
4.2.1. Katılımcı Ergenlerin Öz Değer Düzeylerine İlişkin Bulgular	91

4.2.2. Repertuar Ağı Formunda Bulunan Elementlerin Öz-Kimlik Grafiğindeki Dağılımıyla İlgili Bulgular	92
4.2.3. Katılımcıların Benlik Entegrasyon Türleri ile İlgili Bulgular	95
4.3. Kimlik Statüleri, Öz değer ve Benlik Entegrasyonları Arasındaki İlişkilerle İlgili Bulgular	103
4.3.1. Öz Değer Düzeylerinin Kimlik Statülerine Göre İncelenmesi	103
4.3.2. Benlik Entegrasyonlarının Kimlik Statülerine Göre İncelenmesi	104
4.4. Beş Faktör Kişilik Kuramı Bağlamında Ele Alınan Kişisel Yapıların İçerik Analizi ile İlgili Bulgular.....	105

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Ergenlerin Öz Değer Düzeylerine Yönelik Bulguların Tartışılması	113
5.2. Elementlerin ÖKG'deki Konumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması	117
5.2.1. Merkezi (Öz, İdeal, Sosyal, Normatif) Elementlerin ÖKG'deki Konumu..	118
5.2.2. Annem, Babam Elementlerinin Öz-Kimlik Grafiğindeki Konumu	123
5.2.3. Hayatımı Olumlu Etkileyen ve Hayatımı Olumsuz Etkileyen Biri Elementlerinin ÖKG'deki Konumu	127
5.3. Farklı Kimlik Statüsünde Bulunan Ergenlerin Benlik Entegrasyonuna Yönelik Bulguların Tartışılması	129
5.4. Farklı Kimlik Statüsünde Bulunan Ergenlerin Kişisel Yapılarının BFKM Boyutları Açısından Dağılımına Yönelik Bulguların Tartışılması	139

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç.....	147
6.2. Öneriler	148
6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	148
6.2.2. Araştırmalara Yönelik Öneriler	149

KAYNAKÇA.....	151
EKLER	173
ÖZGEÇMİŞ	181

KISALTMALAR

- BE:** Benlik Entegrasyonları
BFKM: Beş Faktörlü Kişilik Modeli
BKSÖ: Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği
KYK: Kişisel Yapılar Kuramı
ÖKG: Öz-Kimlik Grafiği
REPT: Repertuar Ağı Tekniği
ZBE: Zayıf Benlik Entegrasyonu
GBE: Güçlü Benlik Entegrasyonu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Erikson'un Psikosoyal Gelişim Aşamaları	28
Tablo 2. Seçeneklerin Araştırılması ve İçsel Yatırım Boyutlarına Göre Kimlik Statülerinin Dağılımı	32
Tablo 3. Schoeneich'in Yapmış Olduğu 6 Kategorili Benlik Entegrasyonu Sınıflaması	49
Tablo 4. Kişisel Yapıların Gösterildiği Repertuar Ağı Örneği	77
Tablo 5. Derecelendirilmiş Repertuar Ağı Örneği	78
Tablo 6. Evans'ın Önerdiği Korelasyon Değerleri	81
Tablo 7. Diğer Elementlerin Öz Elementlerine Olan Öklid Uzaklığı (Vaka No 30).....	83
Tablo 8. Diğer Elementlerin Öz Elementlerine Olan Öklid Uzaklığı (Vaka No 85).....	85
Tablo 9. Diğer Elementlerin Öz Elementlerine Olan Öklid Uzaklığı (Vaka No 191)...	87
Tablo 10. Diğer Elementlerin Öz Elementlerine Olan Öklid Uzaklığı (Vaka No 254).	89
Tablo 11. Katılımcıların Kimlik Statülerine Göre Öz değer Düzeyleri	91
Tablo 12. Farklı Kimlik Statüsündeki Katılımcıların Repertuar Ağında Yer Alan Elementlerin Öz-Kimlik Grafiği Üzerinde Konumlanması (Böker).....	93
Tablo 13. Katılımcıların Kimlik Statülerine Göre Benlik Entegrasyon Türleri.....	95
Tablo 14. Başarılı Kimlik Statüsünde Yer Alan Katılımcıların Benlik Saygısı Düzeyleri, Benlik Entegrasyon Türleri ve Repertuar Ağında Yer Alan Elementlerin Öz-kimlik Grafiğindeki 4 Alana Dağılımı.....	97
Tablo 15. Moratoryum Kimlik Statüsünde Yer Alan Katılımcıların Benlik Saygısı Düzeyleri, Benlik Entegrasyon Türleri ve Repertuar Ağında Yer Alan Elementlerin Öz-kimlik Grafiğindeki 4 Alana Dağılımı.....	99
Tablo 16. Dağınık Kimlik Statüsünde Yer Alan Katılımcıların Benlik Saygısı Düzeyleri, Benlik Entegrasyon Türleri ve Repertuar Ağında Yer Alan Elementlerin Öz-kimlik Grafiğindeki 4 Alana Dağılımı.....	101
Tablo 17. İpotekli Kimlik Statüsünde Yer Alan Katılımcıların Benlik Saygısı Düzeyleri, Benlik Entegrasyon Türleri ve Repertuar Ağında Yer Alan Elementlerin Öz-kimlik Grafiğindeki 4 Alana Dağılımı.....	102
Tablo 18. Farklı Kimlik Statülerindeki Ergenlerin Öz değer Düzeylerine Göre Frekans ve Yüzde Puanları	103
Tablo 19. Farklı Kimlik Statülerindeki Ergenlerin Öz değer Düzeylerine Göre Kay Kare Testi Sonuçları	104

Tablo 20. Farklı Kimlik Statülerindeki Ergenlerin Benlik Entegrasyon Türlerine Göre Frekans ve Yüzde Puanları.....	104
Tablo 21. Farklı Kimlik Statülerindeki Ergenlerin Benlik Entegrasyon Türlerine Göre Kay Kare Testi Sonuçları	105
Tablo 22. 46 No’lu Vaka’nın Elementlerle En Çok İlişkilendirdiği Kişisel Yapılar...	106
Tablo 23. 104 No’lu Vaka’nın Elementlerle En Çok İlişkilendirdiği Kişisel Yapılar.	106
Tablo 24. Katılımcıların merkezi öz elementleriyle en çok ilişkilendirdikleri kişisel yapılar ve frekansları	108
Tablo 25. Öz Elementleriyle En Çok İlişkilendirilen Yapıların Beş Faktör Kişilik Modelinin Boyutları ve Kimlik Statülerine Göre Dağılımını Gösteren Yüzdelik ve Frekans Tablosu	109
Tablo 26. Öz Elementleriyle En Çok İlişkilendirilen Yapıların Beş Faktör Kişilik Modelinin Olumlu-Olumsuz Boyutları ve Kimlik Statülerine Göre Dağılımını Gösteren Yüzdelik ve Frekans Tablosu	111
Tablo 27. Araştırmaya Katılan Çalışma Grubu İle ilgili Betimsel Değerler.....	179

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1: Öz-kimlik grafiği.....	42
Şekil 2: Vaka 30'un Öz-kimlik grafiği.....	83
Şekil 3: Vaka 85'in Öz-kimlik grafiği.....	85
Şekil 4: Vaka 191'in Öz-kimlik grafiği.....	87
Şekil 5: Vaka 254'ün Öz-kimlik grafiği.....	89

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Gönüllü Katılım Formu.....	173
Ek 2. Katılımcı Kişisel Bilgi Formu.....	174
Ek 3. Repertuar Ağı Formu (Rept)	175
Ek 4. Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (Bksö).....	176
Ek 5. Tüm Katılımcılara Ait Betimsel Değerler Tablosu	179
Ek 6. Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği Kullanım İzni	180

BÖLÜM I

GİRİŞ

Gelişim sürecinin önemli bir evresi olarak kabul edilen ve bu süreçte çocuklukla yetişkinlik arasında yer aldığı belirtilen ergenlik; gençlerin fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanda birçok değişim yaşadıkları bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemin başlangıcıyla birlikte kişi, kim olduğu üzerinde ciddi biçimde düşünmeye ve bu soruya cevap bulabilmek için yaşantısal denemeler yapmaya başlamaktadır. Dönem itibarıyla ergenler, çocukluk özdeşimlerine bağlanım gösterme eğiliminde olur ya da bu özdeşim figürlerini reddetme kararı alır ve içinde yer aldığı sosyal süreçlerde kendini nasıl tanımladığı konusunda farkındalık sahibi olmak için arayışa girer (Erikson, 1982).

Ergenlikte hızlı bir biçimde ortaya çıkan gelişimsel değişimler, gençlerin davranışları üzerinde etkili olabilmekte ve gençler bu dönemde, sahip oldukları ailenin bir parçası olmaktan ziyade, akran gruplarının bir parçası olmaktadır. Öte yandan da bir yetişkin olarak kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmaktadırlar (Çağlayan ve Sanberk, 2021). Birey açısından gelişimsel anlamda yerine getirilmesi gereken farklı görev ve sorumlulukların söz konusu olduğu bu dönemde, Erikson (1963; 1968), ergenler açısından en önemli gelişimsel görevlerin, kimlik biçimlenmesi ve özerklik olduğunu dile getirmiştir. Bu dönemde birey açısından, halledilmesi gereken en önemli ve en zorlu görevin başarılı bir kimlik duygusunun oluşturulması olduğunu savunan Erikson'a göre, kimlik oluşumu; hedefleri, idealleri, değerleri ve rolleri kişisel olarak anlamlı ve tutarlı bir bütüne entegre ederek, *kişisel benzersizlik ve süreklilik* duygusu geliştirmek anlamına gelir ve ergenler sosyo-kültürel çevreleriyle sürekli ilişkiler kurarak kişisel kimliklerini oluşturmaya çalışırlar (Erikson, 1968).

Kimlik kavramı, uzun yıllar boyunca farklı bilimsel disiplinlerin önemli bir inceleme alanı olmuştur. Bu durum, kavramın değişik açılardan farklı şekillerde tanımlanmasına zemin oluşturmuştur. Erikson'un en temel anlamda, "bireyde bulunan kişisel aynılık ve süreklilik duygusu" olarak tanımladığı, kişinin kendine yönelik algılarının temsili olan kimlik kavramı literatürde birçok araştırmacı tarafından "*ben kimim?*" sorusuna verilen tüm yanıtlar olarak tanımlanmıştır (Morsünbül, Uçar ve Konal, 2020). Temelini, Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramından alan kimlik gelişimi olgusu, daha sonraki süreç içerisinde farklı perspektifler açısından ele alınmış, farklı yanlarına yapılan vurgularla literatürde kendisine geniş bir yer bulmuştur.

Bununla birlikte, ergenlik döneminde kimliğin oluşumu ve belirlenmesi konusunda yapılan çalışmalar dikkate alındığında bu alana en yoğun katkının James Marcia (1966) tarafından oluşturulan “Kimlik Statüleri” kuramı aracılığıyla ortaya koyulduğu görülmektedir (Schwartz, 2001). Luyckx ve arkadaşları, 2008 yılında yaptıkları bir araştırmada, Kimlik Statüleri Modeli geliştirildikten sonra bu model temel alınarak yapılan kuramsal ve ampirik yayın sayısının beş yüzün üzerinde olduğunu bildirmişlerdir. Bu araştırmanın yapıldığı zamandan bugüne kadar geçen yaklaşık on üç yıllık süreçte de hem yurt içinde hem de yurt dışında bu model dikkate alınarak yapılmış çokça ampirik çalışmaya rastlanmaktadır (Kroger, Martinussen ve Marcia, 2010; Morsünbül 2011; Yenihayat 2011; Baş, 2013; Crocetti ve Meeus, 2015; Karataş 2016; Koo ve Kim, 2016; Luyckx, Schwartz, Rassart ve Klimstra, 2016; Crocetti, 2017; Gyberg ve Frisé, 2017; Pehlivan 2017; Güler ve Arı, 2019; Eroğlu, 2020; Morsünbül, Uçar ve Konal, 2020).

Marcia, ergenlik döneminde bireylerin oluşturduğu kimlik olgusunu ele alırken bağlanma (commitment) ve seçeneklerin araştırılması (exploration of alternatives) kavramlarını temel alarak dört statü (başarılı, moratoryum, ipotekli ve dağınık) tanımlamıştır. Marcia (1980; 1994) bağlanmayı, “bireylerin iş alternatifleri, inanç sistemi, dünya görüşü, arkadaşlık ilişkileri ve politik görüşlerine ilişkin sorgulamalar yapması, deneyimlerde bulunması ve bu alanlarda farklı alternatifleri seçmesi, bu seçimlere uygun bir şekilde davranması” olarak; seçeneklerin araştırılmasını ise, “belirtilen alanlara ilişkin sorgulamalar yapması ve yeni deneyimlerde bulunması” olarak tanımlamıştır.

Marcia (1980; 2002), başarılı kimlik statüsünde bulunan bireylerin belli başlı alanlarda etkin biçimde kimlik arayışı içerisinde olduklarını, içsel yatırımda bulunarak kendi yaptıkları seçimlere bağlandıklarını; moratoryum (askıya alınmış) kimlik statüsündeki bireylerin, etkin olarak olası seçenekleri araştırdıklarını fakat herhangi bir içsel yatırımda bulunmadıklarını; ipotekli kimlikte olan bireylerin, belirgin içsel yatırımlarda bulunduklarını fakat bu içsel yatırımları oluştururken etkin araştırma sürecine girmediklerini; dağınık kimlik statüsündeki bireylerin ise, geçici araştırmalarda bulunduklarını fakat herhangi bir içsel yatırımda bulunmadıklarını belirtmiştir.

Yukarıda tanımlanmış olan dört kimlik statüsü arasında geçişler olabilmekte ve hatta birey bir kimlik statüsünde bulunurken diğer kimliklerin de belirli özelliklerine sahip olabilmektedir. Kimlik keşfi ise belirli bir statü ile sonlanmaktadır (Marcia, 2002). Kimlik kavramını, benliğin yapılandırılması olarak ele alan Marcia, bu açıdan

bakıldığında benlik ve kimlik arasındaki ayrımı belirgin olarak ortaya koymaya çalışmıştır. Erikson ve Marcia'nın, başlangıç noktasını benlikten aldığına dair ortaya atmış oldukları sayılılar dikkate alındığında, karmaşık bir yapı olduğu söylenebilecek olan kimlik; bireysellik, biriciklik, zamansal bütünlük ve süreklilik duyguları kapsamında birleşen bir bağlam ile açıklanabilir (Morsünbül, Uçar ve Konal, 2020).

Literatür incelendiğinde bazı çalışmalarda benlik kavramının kimlik yerine kullanıldığı da görülmektedir. Bu durum neticesinde bazı kavramsal karışıklıklar ortaya çıksa da, her ikisinin de bireyin aslında “kim” olduğuyla ilgili olduğu ve “ben kimim?” sorusuna verilen cevap olarak kabul edildiği bilinmekle birlikte, kimliğin benliğe kıyasla kişiler arası etkileşime ve sosyal gerçekliğe atfı daha fazla içerdiği savunulmaktadır (Bilgin, 2001; Morsünbül, 2011). İnsan yaşamını, kişilik ve davranış açısından etkileyen bir faktör olarak kabul edilen benlik ile ilgili ilk açıklamalar William James’e aittir. James (1950), benliği tanımlarken, en geniş anlamıyla, “kişinin kendisinin ne olduğuyla ilgili söyleyebileceği bütün şeylerin toplamı”, olarak ifade etmiştir. James’in aktardığı bilgilerin yanı sıra, benlikle ilgili yapılmış farklı tanımlara rastlanmaktadır. Örneğin Lawrence’in (1988) benliği en geniş anlamıyla: “bireyin bilişsel ve fiziksel özelliklerinin toplamı ve sahip olduğu bütün bu özelliklere yönelik kendini değerlendirmesi; bir anlamda kendinin farkında olması” şeklinde tanımladığı görülmektedir. Yukarıdaki açıklamalara bakıldığında, Bilgin (2001) ve Morsünbül’ün (2011) vurguladığı üzere, benlikle ilgili olarak kişiliğin öznel yanına daha yoğun bir vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda benlik ve kimliğin oluşturduğu bir bütüne işaret eden kişilikle ilgili kuramsal bazı bilgilere değinmenin önemli olduğu düşünülmektedir.

“Bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişi içi süreçler” (Burger, 2006) şeklinde ve “bireyler tarafından sergilenen duygu, düşünce ve davranışlardaki bireysel farklılıklardan oluşan kararlı bir yapı” (Costa ve McCrae, 1990) olarak tanımlanan kişilik için, bireyleri diğer bireylerden farklı kılan ayırt edici özellikler hususunun altı çizilmektedir. Bireyin sosyal çevresiyle etkileşimleri sonucunda şekillenen ve görece değişmez özellikler gösteren yapı bütünü (Olver ve Mooradian, 2003) olarak da açıklanan kişiliğe dair yapılmış tanımlamalara bakıldığında, ortak vurgulara rağmen kişilik kavramına yönelik farklı yorumlara rastlandığı, bu kavram için de farklı uzmanlarca farklı tanımlamalar yapılabildiği görülmektedir.

Söz konusu farklı tanımların varlığı, kişiliğin nasıl değerlendirilebileceği ile ilgili farklı bakış açılarının sunulmasına etki etmiştir. Kişilik açısından kapsamlı bir

değerlendirme sunan bir model ihtiyacı kişilik araştırmacıları için önemli bir araştırma konusu olmuş ve bu amaç doğrultusunda çokça model ortaya atılmıştır. Bununla birlikte son yıllarda kişilik alanında çalışan uzmanların kişiliğin kapsamlı bir değerlendirmesini sunan bir model (beş faktör kişilik modeli) bulunduğuna dair bir uzlaşa içinde oldukları görülmektedir. Bu modele ilişkin gerekli açıklamalar, aşağıda ayrı bir alt başlık altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Beş Faktörlü Kişilik Modeli (BFKM)

Beş Faktörlü Kişilik Modeli ya da Büyük Beşli Kişilik Modeli olarak anılan bu yaklaşım, kişilik kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için ortaya koyulmuş kuramsal bir görüş olarak doğmuştur. Bu model, kişilerin kendilerini ve başkalarını daha iyi tanımlayabilmeleri amacıyla kullanılan sözcüklerin incelenmesini ve değerlendirilmesini amaçlayan, yaklaşık elli yıl süren araştırmalar sonucunda ortaya çıkan, McCrae ve Costa tarafından tanımlanmış bir kişilik sistemidir (Costa ve McCrae, 1995).

Beş Faktörlü Kişilik Modeli (BFKM), ortaya çıkan sonuçları açısından güvenilir olup beş boyutu ile boyutlar arasındaki ortak noktaları yakalayabilmiştir. Bu avantajı, modelin kişilik çalışmalarında en çok kullanılan kuramlar arasında yerini almasını sağlamıştır (Widiger, Paul, Costa ve Crego, 2013). Kişilikle ilgili yapılan bilimsel çalışmalarda bu modelin çok sık biçimde kullanılmasında, ortaya koyduğu bulguların tutarlılığı yatmaktadır. Öyle ki Digman ve Inouye (1986), BFKM'yi “yasa statüsüne yaklaşacak derecede tutarlı bir bulgular bütünü” olarak ifade etmişlerdir.

BFKM, bireylerin sahip oldukları kişilik özellikleriyle sergiledikleri davranışları arasındaki ilişkilerin beş alt faktör altında sistemli şekilde incelenebilmesine olanak sağladığı için ilgi çekici bir konu haline gelmiştir. Kuram, beş farklı boyuttan oluşan (dışa dönüklük, duygusal dengesizlik [nevrotiklik], sorumluluk [özdenetim], yumuşak başlılık [uyumluluk] ve yeni yaşantılara [deneyime] açıklık) kişiliği çok kapsamlı biçimde tanımlayan bir değerlendirme modeli olarak kabul edilmektedir (McCrae ve Costa, 2008).

Büyük beşli olarak da tarif edilen bu yaklaşımın ilk boyutu dışa dönüklük olarak belirlenmiştir. Bu boyutun, insanları dışa dönüklük ve içe dönüklük uçları arasında bir noktaya yerleştirme çabasında ve dış dünyaya açık olma durumu ile ilgili olduğu (McCrae ve Costa, 2006) vurgulanmaktadır. Dışa dönüklük boyutuna giren insanların,

sosyal yönden kuvvetli, insanlarla birlikte olmaktan keyif alan, ilişkilerde girişken, enerjik, konuşkan, grup içinde kendilerini ifade etmeyi ve dikkat çekmeyi seven, şakacı, hayat dolu kişiler olduğu ifade edilmektedir (McCrae ve Costa, 2006; Costa ve McCrae, 2000). Bu özelliklerin aksine içe dönüklük boyutunda bulunan bireyler ise; sosyal açıdan zayıf, ilişkilerinde çekingen ve mesafeli, daha çok yalnız olmayı tercih eden, coşku, enerji ve hareketlilikten çoğunlukla yoksun bireyler olarak kabul edilirler (McCrae ve Costa, 2006).

Modelin ikinci boyutu, yumuşak başlılık (uyumluluk) olarak adlandırılmaktadır. Bu boyut insanları uyumluluk ve saldırganlık uçları arasında bir yere yerleştirme eğiliminde olmaktadır (McCrae ve Costa, 2006). Uyumluluk boyutuyla eşleşen kişiler, başkalarıyla birlikte olmaya önem veren ve diğerleriyle iyi geçinen, saygılı, arkadaş canlısı, yardımsever ve cömert kimseler olarak tanımlanırlar ve bu kimseler çatışmadan çok, uzlaşi içinde olmayı önemserler (McCrae ve Costa, 2008). Boyutun diğer ucunda bulunan bireylerin ise şüpheli ve hızlıca öfkelenen insanlar olduğu belirtilmektedir (McCrae ve Costa, 2006). Bu bireyler, genel olarak başkalarının iyiliği ile pek ilgilenmezler; kişisel çıkarlarını, diğerleriyle iyi geçinmenin üstünde tutarlar (Martinez, 2005).

Üçüncü boyut, sorumluluk (özdenetim) olarak anılmaktadır ve bu boyut bireyleri, sorumluluk ile sorumsuzluk/amaçsızlık uçları arasında bir noktaya yerleştirmektedir. Sorumluluk boyutu altında özellik gösteren bireylerin; azimli, sorumlu, düzenli, dakik, kurallara bağlı, başarı odaklı, öz disipline sahip, sabırlı, planlı, programlı, dikkatli, temiz, tutumlu, titiz, tedbirli ve çalışkan olma gibi özellikleri bulunmaktadır (Soto ve Jackson, 2013; McCrae ve Costa, 2006; McCrae ve John, 1992). Patrick'e (2010) göre, bu bireyler görev bilinciyle hareket etme, azim gösterme eğiliminde olurlar. Karşı uçta bulunan, amaçsızlık özellikleri gösteren bireylerin daha çok sorumsuz, düzensiz, başarı isteksizliği olan, ihmalkâr, dikkatsiz ve dağınık bireyler olduğu belirtilmektedir (McCrae ve Costa, 2006; Perry, 2003).

Modelin dördüncü boyutu, duygusal dengesizlik - nevroitiklik'tir. Bireyleri nevroitiklik ile duygusal denge uçları arasına yerleştirme çabasında olan bu boyuta göre, duygusal açıdan dengeli sayılabilecek bireyler, kolay üzülmeyen ve duygusal olarak daha az tepki gösteren kişilerdir (Cook, 2005). Bu bireyler sakin, istikrarlı ve kalıcı olumsuz duygulardan uzak duran kişilerdir (Martinez, 2005). Nevrotiklik tarafında ise; duygusal olarak dirençli olmaktan ziyade kaygılı, öfkeli, depresif, dürtüsel, kırılğan, endişeli, sıkılğan gibi özelliklere sahip bireyler bulunmaktadır (Soto ve Jackson, 2013;

McCrae ve Costa, 2006; McCrae ve Costa, 1987). Olumsuz duygular yaşama eğilimini ifade eden bu boyutta bulunan bireylerin öfkeli, endişeli, güvensiz, kaygılı, huzursuz, karamsar, problemlı, mutsuz, sıkılmış, duygusal, üzgün, başkalarına güvenmeyen, stresle başa çıkma yeteneği az, duygusal iniş-çıkışlar yaşayan, tedirgin, kırılğan, dürtüsel, negatif duyguları deneyimleme eğilimli oldukları belirtilmektedir (Patrick, 2010; Hellriegel ve Slocum, 2009; McCrae ve Costa, 1987).

Son boyut ise, yeni yaşantılara açık olma (deneyime açıklık) olarak belirtilmiştir. Bireyleri deneyime açıklıkla gelenekçilik (muhafazakârlık) uçları arasında bir noktaya yerleştirme amacı güden bu boyutta deneyime (yeni yaşantılara) açık kişileri Turner (2003), entelektüel olarak meraklı, sanattan anlayan ve güzelliğe duyarlı insanlar olarak betimlemiştir. Bu boyut, sanatsal ilgi, kuvvetli hayal gücü, cesaret, analitik düşünce, entelektüel merak, yaratıcılık, bağımsızlık, liberallik, geleneksel olmama, orijinallik, artistik, doğallık, maceracılık, açık fikirlilik, zekâ, içgörülü olma, yeni bilgiler keşfetme isteği gibi sıfatlarla nitelendirilmektedir (Patrick, 2010; Hellriegel ve Slocum, 2009; McCrae ve Costa, 2008; McCrae ve Costa, 2006). Bu bireyler, sanat, estetik ve güzelliğe kayıtsız kalmazlar, bu hususlara duyarlı kişilerdir ve yeniliği rutine tercih eden kimseler olarak tarif edilebilirler (Soto ve Jackson, 2013).

Küçük bir özellik boyutu kümesi kullanılarak bireylerin kişiliklerindeki değişkenliğin/farklılığın mümkün olduğunca çoğunu temsil etmek amacıyla geliştirilmiş olan BFKM ile ilgili birçok bilim insanı, modeldeki beş faktörün kişilik özelliklerindeki en önemli, temel bireysel farklılıkları yakaladığı ve birçok alternatif kişilik modelinin büyük beşli yapısı açısından kavramsallaştırılabileceği konusunda hemfikir olmuştur (Soto ve Jackson, 2013).

Beş faktör kişilik kuramı yaşam boyu kişilik özellikleri gelişiminin açıklayıcı bir nedenini önermekle birlikte, bu özelliklerin gelişiminin nasıl hızlandırılabileceği veya değiştirilebileceği hakkında hiçbir şey söylememesi açısından eleştirilmektedir. Ayrıca kişilik psikolojisindeki nedensel açıklamalar için bir çerçeve sunarken bunu çok genel terimlerle yapması, kişiliğin benlik ve kimlikle ilişkisini gözetmemesi ve bu yapıların ilişkisine yönelik inceleme gayreti içerisinde olmaması modelin eleştirilmesine neden olan bir diğer husus olmuştur (McCrae ve Sutin, 2018).

Kişiliğin önemli bir boyutu ve dinamik bir süreç olarak ele alındığında, benlik ve benlik gelişimi üzerinde etkili olan çok sayıda faktör olduğu, uzun yıllardan beri ampirik araştırmalarla ortaya koyulmuş ve koyulmaya devam etmektedir. Kağıtçıbaşı (1996), benliğin gelişmesinde ve şekillenmesinde etkili rol oynayan faktörlerden

bazılarının; ebeveyn davranışları, toplumsal normlar, sosyo-kültürel değerler ve yaşam biçimleri olduğunun altını çizmiştir. Digman (1990) ise, kimlik yapısını etkileyen, aile yapısı ve etkileşimi, akranlarla ilişkiler, okul yaşantıları, bireysel özellikler gibi birçok faktör olduğunu belirtmiştir. Yaşamın ilk yıllarından itibaren tüm dönemlerde sürekli gelişim halinde olan benlik için en önemli evrelerden birinin, başarılması gereken kimlik oluşturma sürecine istinaden ergenlik dönemi olduğu kabul edilmektedir (Çağlayan, 2015). Nitekim Zimmer-Gembeck ve Collins (2003), ergenlik sürecinde bireylerin kendi kararlarını alabilme potansiyellerinin arttığını, benlik ve kimlik gelişimlerinin hız kazandığını; duygu, düşünce ve davranışın daha çok ergenin kendisi tarafından düzenlendiğini belirtmişlerdir.

Birçok araştırmacı tarafından farklı açılardan ele alınıp tanımlanma çabası içinde olunan benlik, bu sebeple son yüzyılda Sosyal bilimlerin önemli bir konusu olarak literatürdeki yerini almıştır. Benliğe ve benliğin yapılandırılmasına yönelik farklı bakış açılarından birini alanyazına, 1955 yılında ortaya koyduğu Kişisel Yapılar Kuramı (Personal Construct Theory) ile George Kelly kazandırmıştır. Bu yaklaşım ışığında Kelly, kişisel yapı psikolojisini diğer kişilik kuramlarına bir çelişki ya da karşıt olarak değil, bir alternatif olarak önerdiği görülmektedir; öyle ki Kelly kuramını, diğer teorilerin 'gerçeklerini' inkâr etmeyen, ancak daha ilginç olabilecek bir alternatif, daha ilham veren, daha kullanışlı ve ayrıntılı 'gerçekler' sunan bir yaklaşım olarak savunmuştur (Bannister ve Fransella, 2019). Yapmış olduğu açıklamalar sonucunda, bireyin benlik yapısından veya bireysel benlik yapıları olarak adlandırılabilen bir yapılar sınıfından bahseden Kelly, bireylerin benlik yapılarının neden ve ne şekilde yapılandırıldığını incelemiştir (Rychlak, 1981).

Kelly (1955), kişilerin sahip olduğu benlik yapılarının, dinamik bir süreçte ve sosyal etkileşimler yoluyla geliştiğini, bireyin yaşamındaki diğer insanı/insanları anlamlandırmanın, kişinin kendisini anlamlandırma-yapılandırma sürecine girmesinin bir yolu olarak ifade edilebileceğini dile getirmiştir. Bahsi geçen anlamlandırma sürecini olanaklı kılabilmek açısından kişisel yapılar kuramında (KYK), bireyin kendi davranışını anlamlandırmak için kullandığı merkezi rol yapıları tanımlanmıştır (Hall, Lindzey ve Campell, 1997). Benliğin yapılandırılmasında aktif bir rolü olan temel yapılar, bireyin dünyasını ve çevresini anlamlandırmasına/yapılandırmasına yardımcı olan bilişsel temsiller aracılığı ile ortaya çıkarılmaktadır.

Bir uyarıyı tanıma, anlamlandırma sürecinde bireye yardımcı olan bilişsel temsil, belirli bir kavram ya da bir uyarı türü hakkında örgütlü bilgiyi temsil eden bilişsel bir

yapı (Fiske ve Taylor, 2013; Kelly, 1955; 1991) olarak açıklanmıştır. Bu açıdan herhangi bir uyarının, kişinin zihninde ne şekilde temsil edildiğini açıklayan bilişsel temsil kavramı, farklı kuramcılar tarafından “şema”, “temsil sistemi”, “içsel çalışan modeller”, “içsel diyalog”, “sembolleştirme kapasitesi” gibi farklı adlarla açıklanmıştır (Çağlayan, 2015). Kişisel yapılar kuramında ise, bilişsel temsilin karşılığı olarak kullanılan terim, “kişisel yapı” kavramı olmuştur.

Kelly, “bir kişinin yaşantısal süreçleri, olayları öngörme tarzlarıyla, psikolojik olarak kanalize edilmiştir” (Allen, 2002; Bannister ve Fransella, 2019; Ewen, 2003; Shaw ve Gaines, 1992; Kelly, 1955) varsayımını kuramının temel dayanak noktası olarak belirlemiştir. Evrenin nesnel bir gerçeklik taşıdığı fakat insanların bu gerçekliği bireysel olarak farklı yollarla yorumladığı ve anlamlandığı görüşüne dayanan ve bu yanı sıra fenomenolojik bir çerçevesi olan Kişisel Yapılar Kuramı, yukarıda ifade edilen temel varsayımından yola çıkarak, *insanların dünyaya, kendi yarattıkları sonra da dünyanın meydana geldiği gerçeklere uyumlamaya çalıştıkları, yapılar ya da şablonlar yani ‘bilişsel temsiller’ aracılığıyla baktıklarına yönelik düşünceyi savunmaktadır* (Feist ve Feist, 2006; Hjelle ve Ziegler, 1992; Winter, 2015; Feist, Feist ve Roberts, 2017).

Bu açıklamalardan yola çıkarak kişisel yapıların, bireyin yaşamında meydana gelen olayları, durumları ve ilişkide olduğu kişileri anlama ve yorumlama biçimlerini belirleme işlevi olduğu savunulabilir. Bu anlamda kişisel yapılar, bireyin davranışlarını yordamak konusunda da önemli bir etkiye ve olanağa sahiptir. Sonuç olarak kişilerin kendilerine, kendilerinin aslında kim olduğuna, yani benliklerine yönelik kişisel yapılarının; kendilerini algılayış biçimlerinden, kendilerinden memnun oluş düzeylerinden (öz değerlilik duygusundan) ve çevrelerindeki önemli diğer kimselerle etkileşimlerinden, diğerlerinin kendileriyle ilgili algı ve düşüncelerinden etkilenecek oluşturulduğu söylenebilir (Çağlayan ve Sanberk, 2021). Bireylerin kim olduklarına veya nasıl bir kimliğe sahip olduklarına dair oluşturdukları kişisel yapılar, kendilerini tanımladıkları ve kimlikleri açısından yaşamlarındaki diğer insanlardan ne kadar benzersiz veya onlara ne kadar benzer olduklarını yorumlayabildikleri özgün bir kimlik yapısı oluşturabilmeleri açısından işlevsel olmaktadır.

Kelly, kişisel yapıların ve kişisel yapılar aracılığıyla oluşturulan bilişsel temsillerin ortaya çıkarılabilmesi için, sıra dışı bir yöntem önermiştir. Bireylerin sahip olduğu kimliğe ve benliklerinin parçalarına yönelik atıflarını ortaya çıkarmayı olanaklı kılan, Repertuar Ağı Tekniği (REPT) olarak adlandırdığı orijinal bir veri toplama tekniği

sunmuştur. Bu tekniğin işlevsel hale gelmesine olanak tanıyan “element” ve “kişisel yapı” olarak adlandırılmış iki temel unsur söz konusudur. Vogel (2012), elementin ‘repertuar ağı testine alınacak olan ve kişi açısından anlam ifade eden önemli olay, nesne veya kişileri temsil ettiğini’; kişisel yapıların ise, ‘bireyin durum, nesne ya da kişileri birbirinden ayırt ederken belli bir yönelim göstermesi’ olarak tanımlandığını dile getirmiştir. Repertuar ağı tekniğiyle bilişsel temsillerin ortaya çıkarılma sürecinin adımları araştırmanın yöntem kısmında daha ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Birey açısından özgün bir kimlik sistemi oluşturma ile ilgili açıklamalar incelendiğinde, kimlik sisteminin çekirdek (merkezi) olarak tarif edilen ve benliğin parçaları olarak kabul edilen yapıların (güncel öz, ideal öz, sosyal öz, normatif öz) diğer bireylere olan benzerliği veya benzersizliğinin test edilmesi sonucuyla oluştuğu söylenmektedir. Böylesi bir test edişi olanaklı kılmaya yarayan bir ölçüm, repertuar ağı tekniğinden yola çıkılarak geliştirilmiş olan “Öz-Kimlik Grafiği” (ÖKG) aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir (Bartholomew, 1993; Akt: Sanberk, 2021). Ayrıca bu grafik üzerinde, toplumsal normlar aracılığıyla bireyin ne/nasıl olması gerektiği ve ne/nasıl olmak zorunda bırakıldığına dair açıklamalar sunan bir diğer merkezi benlik parçası (normatif öz) vurgusu da yapılmaktadır.

Öz-kimlik grafiği (ÖKG), birey açısından birbirinden farklı bilgileri ortaya koyabilme gücüne sahip kullanışlı bir yöntemdir. Örneğin bu grafik, repertuar ağı formunda birey tarafından kendisi için önemli olduğunu belirttiği (durum/olay, kişi veya nesneler) elementler arasındaki uzaklığın görselleştirilmesini sağlamaktadır. Böker (1999), öz-kimlik grafiğinin, birinde “öz”, diğerinde “ideal öz” elementlerinin üzerine oturtulduğu iki eksenli (-x) ve (-y); her biri kendi içerisinde içeriksel bir anlam taşıyan ve bu anlamlarca yorumlanabilen dört çeyrek daireli (“kabul” alanı, “idealleştirme” alanı, “çatışma” alanı ve “ikircikli” alan) bir yapı biçiminde oluşturulduğunu ifade etmiştir. Repertuar ağında yer alan tüm elementler bu grafik üzerinde herhangi bir noktada konumlanmakta ve elementler arası Öklid uzaklık katsayılarının hesaplanmasıyla birbirleriyle ilişkilerine dair yorumlar yapılabilmektedir.

Öz-kimlik grafiğinin sağladığı bir diğer önemli bilgi, standart bir ölçme aracı kullanılmaksızın, kişinin güncel özü ile olmak/ulaşmak istediği ideal özü arasındaki uzaklığın görselleştirilmesiyle ortaya koyulabilen öz değer (benlik saygısı) düzeyi hakkında yorum yapabilmesine olanak tanıyor olmasıdır. Grafik analiz edildiğinde, iki merkezi element olan, öz (ben) ve ideal öz (ideal ben) elementleri arasındaki Öklid uzaklık katsayısı dikkate alınarak ortaya çıkan mesafenin değeri, kişinin öz değer

düzeyinin (yüksek-orta-düşük) durumuna ilişkin bilgi sunmaktadır (Bartholomew, 1993).

Öz-kimlik grafiğinden hareketle ulaşılan bir diğer bilgi ise, bireylerin repertuar ağı testinde bulunan öz elementlerin (öz, ideal öz, sosyal öz ve normatif öz) arasındaki ilişkilerden ve bu ilişkiler aracılığıyla ortaya koyulan uyum düzeyinden yola çıkarak kişinin benliğindeki bütünleşme hakkında bilgi sunan benlik entegrasyonlarına dair yorumlar yapılabilmesidir. Bu bilgiler doğrultusunda Norris ve Makhoul-Norris (1976), öz elementleri arasında ahenk bulunan, davranışları kendisiyle ve yaşadığı çevreyle uyumlu olan kişilerin benlik entegrasyonu (benlik bütünlüğü) sağlamış kişiler olduklarını söylemektedir. Dolayısıyla, uyum ve davranış problemi yaşayan bireylerin benlik entegrasyonu sağlayamayan, zayıf benlik entegrasyonuna sahip bireyler oldukları; bir başka deyişle bu kişilerin benlik parçaları arasında dikkate değer bir ahengin olmadığı söylenebilir.

Benliğin entegre oluşuyla anlatılmak istenen şey, bireyin kendisinde hissettiği bütünlük duygusunun varlığına işaret etmektedir. Benlikteki bütünlük (sense of coherence) kavramını ilk kez kullanan Antonovsky'e göre (1979), benlik bütünlüğü gelişimsel açıdan, çocukluk çağıyla başlayıp gelişmekte ergenlik süresince bu duygunun ana çekirdeği oluşmakta, yaşam olaylarını yorumlama biçimlerine göre güçlenip zayıflamakta, ergenlik döneminden sonra da bu duyguya ilişkili küçük değişiklikler olabilmekte, büyük değişimler olmamaktadır. Carlén ve arkadaşları (2020), benliğe ait tutarlılık duygusunun, ergenlik döneminde ruh sağlığını öngörmek için yararlı ve klinik olarak hassas bir koşul olduğunu savunmaktadır.

Bireyin bütünlük duygusunu yaşayabilmesi, içsel ve çevresel açıdan uyumlu olarak tanımlanması veya kendini bu çerçevede yapılandırmış olması, benliği oluşturan parçaların birbiriyle ilişkisindeki ahenge bağlıdır ve öz-kimlik grafiği böylesi bir uyumun veya uyumsuzluğun test edilmesine olanak sağlayan bir araç olarak literatürdeki yerini almıştır.

Benlikteki güçlü veya zayıf entegrasyonun, öz ve ideal öz elementlerinin grafik üzerindeki konumlandırılışları ve diğer elementlerle olan mesafeleri açısından beş türü bulunmaktadır ve bireylerdeki zayıf veya güçlü entegrasyon türlerini ortaya koyabilmek elementler arasındaki uzaklıklardan yola çıkılarak mümkün olabilmektedir (Norris ve Makhoul-Norris, 1976; Bartholomew, 1993). Bir sınıflama aracı olarak işlev gören benlik entegrasyonu, güçlü ve zayıf türler olarak gruplandırılmışken, zayıf benlik entegrasyonları kendi içerisinde, “öz-izolasyon, ideal öz izolasyonu, çifte izolasyon veya

sosyal yabancılaşma, öz - ideal öz uzaklığı ve öz - ideal öz yakınlığı” adlarıyla gruplandırılmıştır. Bu yapının daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla Kişisel Yapılar Kuramı ve kurama dayandırılan bazı kavramlarla ilgili açıklamalara, tezin ikinci bölümü olan kuramsal açıklamalar ve ilgili araştırmalar bölümünde daha detaylı olarak yer verilmiştir.

1.1. Problem

Bireyin kendini aradığı, değerler bütünü oluşturarak kimliğini belirlemeye çalıştığı, bu sebeplerle görece bunalımlı geçen bir dönem olan ergenliğin getirdiği farklı alanlardaki hızlı değişimler ve bu değişimlere uyum sağlama çabaları, bireyi farklı problem alanları ile yüz yüze getirmektedir (Kim, 2003). Ergenlik döneminin en önemli gelişimsel görevinin, başarılı bir kimlik duygusu kazanmak olması ve bu duyguya sahip olmanın zorlayıcı doğası, ergenlerin bireysel, dini, cinsel, politik, mesleki kimlik konularında karmaşa yaşamalarına neden olabilmektedir. Yaşadıkları bu zorlanma ve yakınmalar onların psikolojik desteğe daha çok ihtiyaç duymalarına neden olmaktadır.

Ergenlerin bu zorlu süreçlerle daha sağlıklı biçimde başa çıkabilmeleri ile ilgili beklentileri ergenlere yönelik psikolojik destek hizmetlerini zorunlu hale getirmektedir (Savi-Çakar ve Kılınc, 2020). Bu sebepler düşünüldüğünde, ergenlerin psikolojik yardım gereksinimlerinin belirlenmesi, söz konusu bu gereksinimlerine yönelik erken uyarı işaretlerinin iyi değerlendirilmesi ve etkili şekilde psikolojik destek verilmesi, başarılı bir kimlik oluşumunun yanı sıra bu dönemdeki zorluklarla görece sağlıklı biçimde başa çıkmaları ve daha sonraki dönemlerde sağlıklı bir yetişkin olmakla ilgili rol ve sorumluluklarına hazırlanmaları açısından önemli bir husustur (Jessor, 1991).

Psikolojik danışma sürecinde danışan olarak yer alan ergenlerin kimlik konusuna dair yakınmaları/zorlanmaları daha sık klinik gözlemlerden yararlanılarak değerlendirilmektedir. Aslına bakıldığında bu gözlemler çoğunlukla, süreçte bulunan uzman rolündeki danışmanın görüş ve yorumları olmaktadır. Bununla birlikte bireyleri, bireylerin zorlanmalarının anlamını değerlendirmede farklı perspektifler söz konusu olabilmektedir. Örneğin, bir ergenin yaşantısına dair; anne, baba, arkadaş, öğretmen, partner vd. gibi birçok önemli kimsenin perspektifini dikkate almak mümkün olabilmektedir. Yanı sıra ergenin söz konusu yaşantısına dair kendi perspektifini dikkate almak da mümkün ve aslında gerekli bir durum olarak kabul edilebilir.

Ergenin kendi perspektifinin dikkate alınmadığı bir değerlendirmenin, geçerli ve

yeterince doğru bir yorumlama olmayacağı söylenebilir. Bu noktada, Genel Sistemler Kuramı'nda vurgulanan sibernetik kavramına değinmenin fayda sağlayabileceği düşünülmektedir.

Post modern bilim anlayışının Psikolojik Danışma sürecine yansısıyla birlikte, danışmanlar/terapistler süreçteki “uzman” rolünden çıkıp, “bilmeyen” rolüne sahip olmuşlardır. Sibernetik 1. düzen, danışmanın süreçte uzman olarak yer aldığı ve danışanlar için neyin ideal ve daha doğru olduğunu bilen kişi olarak kabul edildiği bakış açısını temsil ederken; yeni bilim anlayışının yansısıyla Sibernetik 2. düzen olarak tanımlanan ve danışanın ‘kendi hayatının uzmanı’ olarak kabul gördüğü, danışmanın danışan için neyin ideal ve daha doğru olduğunu bilmeyen bir konuma geldiği bakış açısını temsil eden görüş ortaya çıkmıştır.

Bir başka anlatımla, birinci düzen sibernetikte danışman, danışandaki işlevsizliğin nereden kaynaklandığını bularak bunları değiştirmeye çalışan ‘bilen’ bir pozisyonda bulunurken, ikinci düzen sibernetikte danışman uzman rolünü bir kenara bırakarak daha fazla *işbirlikçi* olan bir pozisyona sahip olmuş; danışanların süreçteki durumlarını fark etmeleri ve sahip oldukları zorluklarla nasıl baş edecekleri konularında onlarla birlikte hareket ederek daha verimli yollar aranmasına katkı sağlayan kişi konumuna gelmiştir (Dallos ve Draper, 2010).

Bu bilgilerle hareket edildiğinde; bireyin kendisine, yaşantısına veya sosyal çevresindeki bireylere, olaylara dair yorumlamaları, o bireyi gözlemleyen kişilerin yorumlarından ya da bu amaçla kullanılan standart ölçme araçlarından ulaşılan sonuçlardan farklılaşabilmektedir. Ergenlerin psikolojik destek almalarını gerekli kılan yaşam olaylarını değerlendirirken, kendi yaşamlarına dair kendi yorumlamaları ve bakış açılarından çok, “uzman” rolü takınan danışman ya da ergenin aile ve sosyal çevresinde bulunan önemli diğer kişilerin ve zaman zaman da kişilik ya da kimlikle ilgili bazı ölçme araçlarının dikkate alındığı düşünüldüğünde; birey için ‘gerçekte’ olan bitenle ilgili doğru ve sağlıklı bilgilere ulaşılmasının zorlaşacağı söylenebilir.

Sosyal bilimler literatüründe kendini değerlendirmeye dönük (self-report) ölçme araçları bulunmaktadır. Bunlar standart testler olarak kabul edilmekte fakat bu testlerin birçoğunun bireysel norm geçerliğinin yapılmadığı görülmektedir. Yurt içi ve yurt dışında kişilikle ilgili çok yaygın kullanılan bazı ölçme araçlarında her ne kadar bireysel norm geçerliği yapılmış olsa da (MMPI, Hacettepe Kişilik Envanteri vb. gibi) bu ölçme araçlarının birey hakkında bilgi sunabilmeleriyle birlikte, kişilikle ilgili çok genel ölçümler yaptıkları bilinmektedir. Ayrıca bireyin kendisine, benliğine yönelik kişisel

yorumlamaları hakkında bilgi sunmadıkları görülmektedir. Bu bağlamda, standart ölçme araçlarından bağımsız biçimde ergenlerin yaşantılarına yönelik kişisel yorumlamalarının daha çok dikkate alındığı, derinlikli bilgilere ulaşmayı öncelleyen çalışmaların literatür açısından önemli ve yeni bilgiler sunabileceği savunulabilir.

Sonuç olarak, bu araştırmada üzerinde durulmak istenen problem, ergenlerin kimlik statülerinin (başarılı, moratoryum, ipotekli, dağınık) REPT ve ÖKG aracılığıyla belirlenebilen; öz değer düzeyleri, benlik entegrasyonları (zayıf veya güçlü) türleri ve öz elementlerle en çok betimledikleri kişisel yapıların BFKM boyutlarına dağılımı ile ilişkisini ortaya koymaktır. Ergenlerin kendilerine yönelik algılarının, onların dünyayı anlama ve anlamlandırma sürecinde oluşturduğu kişisel yapılarını ne şekilde etkilediğini belirlemek; öz elementlerin arasındaki ilişkilerden ve bu ilişkiler aracılığıyla belirlenen uyum düzeyinden yola çıkılarak ortaya koyulan benlikteki entegrasyon türlerinin, kimlik oluşturma sürecinde ergen için yaşamda önem arz eden kişilerle (veya bağlanma figürleriyle) kurdukları ilişkilene biçimiyle ilgili olduğu savunulan kimlik statüleri ile nasıl bir ilişki içinde olduklarını repertuar ağı tekniği aracılığıyla ortaya çıkarmaktır.

Ergenlerin öz-kimlik grafiği aracılığıyla ortaya koyulan öz değer düzeylerine yönelik yorumlamalarının; merkezi elementleri ile aile üyelerini (annem, babam) ve yaşamlarında önem arz eden diğer bireyleri (beni olumlu etkileyen biri ve beni olumsuz etkileyen biri) temsil eden elementleri öz-kimlik grafiğinde konumlandırma biçimlerinin; ve öz elementlerle diğer elementler arasındaki uyumla yordanabilen benlik entegrasyonları türlerinin nasıl olduğu ve bu hususların ergenlerin bulunduğu kimlik statüsüyle (başarılı, moratoryum, ipotekli, dağınık) ilişkilerinin nasıl olduğunu ortaya koymak bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Ayrıca katılımcılar tarafından öz elementlerle en fazla ilişkilendirilerek ortaya koyulan kişisel yapıların beş faktör kişilik modelinde açıklanan boyutlara dağılımıyla ergenlerin bulunduğu kimlik statüleri arasındaki ilişkinin nasıl olduğu bir diğer problem durumu olarak ele alınmıştır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, kimlik gelişimi sürecinde bulundukları kimlik statülerini dikkate alarak ergenlerin kendi benliklerine, aile üyelerine ve yaşamlarında önem arz eden diğer bazı kimselere yönelik oluşturdukları kişisel yapılarını idiyografik araştırma yöntemlerinden biri olan “repertuar ağı tekniğiyle” ortaya koymak ve analiz

etmektedir. Bu genel amaca yanıt bulmak için ergenlerin içinde bulunduğu kimlik statüsü türlerini ortaya koyan “Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği” (BKSÖ)’ne başvurulmuştur.

Repertuar ağı tekniğiyle elde edilen verilerin öz-kimlik grafiği üzerinde incelenmesi, bu araştırmanın ikinci temel amacını oluşturmuştur. Yapılan analizin sonunda, ergenlere sunulan repertuar ağı testinde bulunan elementlerden öz ve ideal öz arasındaki Öklid uzaklık katsayısının hesaplanmasıyla belirlenebilen öz değer düzeylerinin; repertuar testindeki tüm elementlerin öz-kimlik grafiğinde hangi alanlara konumlandırıldığı ve öz elementlerin kendi aralarındaki ve diğer elementlerle uyumundan/uyumsuzluğundan yola çıkılarak belirlenebilen benlik entegrasyonu türlerinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Ayrıca ergenlerin öz elementleriyle en fazla ilişkilendirdikleri kişisel yapıların içerik analizi ile beş faktörlü kişilik modelinin boyutlarına dağılımının kimlik statülerine göre incelenmesi bir diğer amaç olarak ele alınmıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

Araştırma Sorusu 1: *Ergenlerin bulundukları kimlik statüsü türleri ile sahip oldukları öz değer düzeyleri arasında ilişki nasıldır?*

1.1. *Başarılı kimlik statüsünde bulunan ergenler hangi öz değer düzeyini göstermiştir?*

1.2. *Moratoryum statüsünde bulunan ergenler hangi öz değer düzeyini göstermiştir?*

1.3. *Dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenler hangi öz değer düzeyini göstermiştir?*

1.4. *İpotekli kimlik statüsünde bulunan ergenler hangi öz değer düzeyini göstermiştir?*

Araştırma Sorusu 2: *Ergenlerin bulundukları kimlik statüsü türleri ile repertuar ağı testinde yer alan elementlerin öz-kimlik grafiğindeki dört alana dağılımı nasıl bir ilişki göstermiştir?*

2.1. *Başarılı kimlik statüsünde bulunan ergenlerin repertuar ağında yer alan elementleri öz-kimlik grafiğinde hangi alanlarda konumlanmıştır?*

2.2. *Moratoryum kimlik statüsünde bulunan ergenlerin repertuar ağında yer alan elementleri öz-kimlik grafiğinde hangi alanlarda konumlanmıştır?*

2.3. *Dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenlerin repertuar ağında yer alan elementleri öz-kimlik grafiğinde hangi alanlarda konumlanmıştır?*

2.4. İpotekli kimlik statüsünde bulunan ergenlerin repertuar ağında yer alan elementleri öz-kimlik grafiğinde hangi alanlarda konumlanmıştır?

Araştırma Sorusu 3: Ergenlerin bulundukları kimlik statüsü türleri ile zayıf ve güçlü benlik entegrasyonu gösterme durumları arasında nasıl bir ilişki vardır?

3.1. Başarılı kimlik statüsünde yer alan ergenler hangi tür benlik entegrasyonu göstermişlerdir?

3.2. Moratoryum kimlik statüsünde yer alan ergenler hangi tür benlik entegrasyonu göstermişlerdir?

3.3. Dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenler hangi tür benlik entegrasyonu göstermişlerdir?

3.4. İpotekli kimlik statüsünde bulunan ergenler hangi tür benlik entegrasyonu göstermişlerdir?

Araştırma Sorusu 4: Ergenlerin bulundukları kimlik statüsü türleri ile repertuar ağı testinde yer alan öz elementlerle en fazla ilişkilendirilerek ortaya koydukları kişisel yapılar ile beş faktörlü kişilik modelinin (sorumluluk, dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, yumuşak başlılık ve yaşantılara açıklık) boyutları altında dağılımı arasında nasıl bir ilişki vardır?

4.1. Başarılı kimlik statüsünde bulunan ergenler, beş faktör kişilik modelinin tüm boyutlarının hangi (olumlu-olumsuz) yönünde daha fazla kişisel yapı belirtmişlerdir?

4.2. Moratoryum kimlik statüsünde bulunan ergenler, beş faktör kişilik modelinin tüm boyutlarının hangi (olumlu-olumsuz) yönünde daha fazla kişisel yapı belirtmişlerdir?

4.3. Dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenler, beş faktör kişilik modelinin tüm boyutlarının hangi (olumlu-olumsuz) yönünde daha fazla kişisel yapı belirtmişlerdir?

4.4. İpotekli kimlik statüsünde bulunan ergenler, beş faktör kişilik modelinin tüm boyutlarının hangi (olumlu-olumsuz) yönünde daha fazla kişisel yapı belirtmişlerdir?

1.3. Araştırmanın Önem ve Gerekçesi

Tüm canlılar içerisinde kendini tanımlama ve kim olduğunu bulma ihtiyacı içerisinde olan tek varlık insandır. Bu ihtiyaç, yaşamının çeşitli alanlarında insanların kendilerine “ben kimim?” sorusunu sormalarında etkili olmaktadır. Kimliğin yapılandırılması büyük oranda, insan gelişimi dönemlerinden ergenlik dönemine denk geldiği için, “ben kimim?” sorusunun en sık sorulduğu ve bu soruya cevap arandığı süreç çoğunlukla ergenlik dönemi olmaktadır. Bu soruya verilen yanıtlar, bir bütün olarak değerlendirildiğinde kimlik yapılandırma süreci olarak tarif edilebilir.

Literatürde, yapılmış olan kimlik tanımlamalarında sosyal süreçlere yapılan yoğun vurgu, kimliğin yapılandırılması sürecinde ergenlerin sosyal çevreleriyle, özellikle aile üyeleriyle ilişkilerinden etkilenebildiği olgusuyla açıklanmaktadır. Örneğin kimlik statüleri ile ilgili yapılmış pek çok çalışma, ergenlerin kimlik statülerini etkileyen en önemli faktörlerden birinin ebeveynlerle ilişkili değişkenler olduğunu ortaya koymuştur (Dyk, 1990; Kulaksızoğlu, 2011). Bu bilgiyi destekleyecek şekilde kimlik statüleri ve aile ile ilgili değişkenler arasında (Meeus, Oosterwegel ve Vollebergh, 2002; Zimmermann ve Becker-Stoll, 2002; Morsünbül, 2005; Abu-Rayya, 2006; Şahin, 2009; Yenihayat 2011; Sandhu, Singh, Tung ve Kundra, 2012; Baş, 203; Karataş 2016; Pehlivan 2017; Dutar, Çakır ve Yeşilkılıç, 2019) yapılmış birçok araştırma bulgusuna rastlamak mümkündür.

Aynı değişkenlerin ele alındığı kimlik süreci ve gelişimi ile ilgili araştırmalarda (Willemsen ve Waterman, 1991; Kamptner, 1988; Schultheiss ve Blustein, 1994; Grotevant ve Cooper, 1985; Adams, 1985; Adams ve Jones, 1983; O'Connor, 1995) birbiriyle çelişen bulguların olması, kimlik konusunda daha fazla çalışma yapılması gerektiğine işaret edebileceği gibi, araştırma sürecinde ele alınan yöntemlerin ve ayrıca ölçme araçlarının incelenmesi gerektiğini de gözler önüne serebilmektedir.

Sosyal bilimler alanında yapılan birçok çalışma sonucu; doğrudan gözlem yapma, kendini anlatma gibi yolların ölçeklere dayalı veri toplama yollarına oranla daha geçerli bir yol olduğunu göstermiştir. Standart ölçme araçlarıyla elde edilen veriler bireylerin ancak kendileriyle ilgili algılarını değerlendirmek konusunda işlevsel olabilmekte ve bireylerin ölçek sorularına veya maddelerine verdikleri yanıtların gerçekteki durumu ne derece temsil ettiği tartışmalı bir konu olarak yer almaktadır (Saraç-Dengiz, 2019). Böylesi tartışmalı bir durum söz konusu olduğunda, bu çalışmada da kullanılan standart ölçme araçlarını yanıtlarken ergenlerin, sosyal beğenirlik ya da kendilerini kayırma

eğilimi nedeniyle benliklerini ideal bir şekilde ortaya koyma eğiliminde olabilecekleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu sebeple araştırmalarda ulaşılması amaçlanan verilerin standart ölçme araçlarıyla elde edilmesi yerine bireylerin kendilerini anlattığı, kendileriyle ilgili algılarını doğrudan yansıtabildiği yöntemleri kullanmanın ideal bir yaklaşım olabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmada yararlanılan veri toplama yollarından REPT, bu konuda hissedilen eksikliğe bir katkı sunmak amacıyla bireylerin yaşantılarıyla ilgili kendilerinden doğrudan bilgi alma gücü taşımaktadır.

Aslında kimliğin yapılandırılması sürecine dair uzun zaman öncesine dayanan çalışmalar son yıllarda artmaya başlamış olsa da, neredeyse bütün araştırma bulgularına standart ölçme araçları kullanılarak ulaşıldığı görülmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın bir ihtiyaç olarak hissedilmesini gerektiren önemli hususlardan biri, ergenlerin kimlik yapılandırma sürecinde anne babalarından ve yaşamlarındaki diğer önemli kimselerden ne şekilde etkilendiklerine, onlarla kendilerini ne ölçüde benzer ya da benzersiz gördüklerine dair yorumlarını herhangi bir standart ölçme aracı kullanılmaksızın doğrudan ortaya koyabilme şansı sunuyor olmasıdır.

Ayrıca yukarıda kimlik yapılandırma süreci veya kimlik statüleri ile ilgili bahsi geçen çalışmaların hemen hepsinin genel olarak dışsal geçerliği dikkate alan veya (bir başka deyişle) temsil gücü yüksek olan bilgiyi ortaya çıkarmayı hedefleyen nomotetik yöntemlerle incelendiği, doğal olarak iç geçerliği gözden uzak tuttukları görülmektedir. Sosyal bilimlerde ve özellikle Psikoloji, Psikolojik Danışmanlık alanlarında yapılan araştırmaların, genellenebilir nitelikte, temsil gücü yüksek çalışmalar olması; yani araştırmacıların dış geçerliğin dikkate alındığı çalışmalara önem vermeleri, bu çalışma alanlarında en az dış geçerlik kadar önemli olduğu düşünülen, iç geçerliği dikkate alan (idiyografik) araştırmaların yapılmasının ihmal edilmesinde rol oynayan etkenlerden biri olduğu söylenebilir (Çağlayan, 2015).

İç geçerliğe odaklanılarak ele alınan ve yapısı itibarıyla katılımcı gruptan derinlikli bilgiye ulaşılmasını hedefleyen idiyografik araştırmaların, dış geçerliğin dikkate alındığı araştırmalara göre daha az tercih edildiği görülmektedir. Her iki yöntemin avantaj ve dezavantajları olduğu söylenebilir. Bu bakımdan, hem idiyografik hem de nomotetik yöntemler kullanılarak iç ve dış geçerliğin aynı anda dikkate alındığı araştırmalar yapılmasının ideal bir durum olacağı savunulabilir.

Sonuç olarak, bu tarzda ele alınıp yapılacak çalışmalarda nomotetik ve idiyografik bakış açısının aynı anda gözetilmesi elde edilecek bulguların niteliği üzerinde belirleyici bir faktör olarak dikkat çekici olabilir. Bu nedenler düşünüldüğünde, mevcut

araştırmalarda eksikliği göze çarpan, her iki geçerlik durumunu (nomotetik ve idiyografik) öncelleyen bir çalışma bu araştırmanın temel yaklaşımını oluşturmuştur. Bu bilgiler ışığında, yapılan bu araştırmanın yöntemsel ve kimlik statüleri ile benlik entegrasyonu konularına kuramsal açıdan ortaya koyabileceği yeni bilgiler düşünüldüğünde, alanyazına sağlayabileceği muhtemel katkılar sebebiyle önemli olabileceği düşünülmektedir.

Kimlik konusu, kimliğin ne şekilde geliştiği veya yapılandığı ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda araştırma yapılmasına rağmen, bilişsel kurguların ortaya çıkarılması yöntemiyle bilgiler sunan öz-kimlik grafiği ile ilgili yurt içinde sadece dört çalışma (Boran, 2020; Akkaya, 2019; Sanberk, 2016; Çağlayan, 2015) yapılmış olması ve yurt dışında da bu yöntemi ele alan çalışmaların sayıca çok az olması, bu araştırmanın yapılmasını önemli kılan bir diğer neden olmuştur. Bu anlamda ele alınan bu araştırmanın yurt içi literatürde konuyla ilgili daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutması açısından önemli olduğu söylenebilir. Aynı zamanda öz-kimlik grafiğiyle ilgili yapılmış olan çalışmaların neredeyse hepsinin tanı almış bir gruba ait bireylerle gerçekleştirilmiş olması, herhangi bir tanı almamış olan, klinik açıdan normal popülasyonda bulunan bireylerle yapılması planlanan bu çalışmanın bu anlamdaki özgünlüğü açısından da alana katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Öz-kimlik grafiğinin sağladığı bilgiler (öz değer düzeyi; elementlerin hangi alanlara konumlandırıldığı; güçlü ve zayıf benlik entegrasyon türleri, elementlerle en fazla ilişkilendirilen kişisel yapılar) göz önüne alındığında, bu kavramın ele alındığı sınırlı çalışmada, araştırmayı yapanlar tarafından ulaşılmak istenilen bilgi ne olursa olsun, temelde odaklanılan unsurun, repertuar ağında bulunan elementler arasındaki mesafe olduğu ve özellikle kişi açısından merkezi konumda bulunan elementlerin (öz, ideal öz, sosyal öz ve normatif öz) diğer elementlerle olan uzaklığının dikkate alındığı görülebilir.

Bu araştırmanın, ÖKG ile ilgili yapılmış çalışmalar arasındaki yerine bakıldığında; öz-kimlik grafiğinin sağlamış olduğu bilgi içeriklerinin tümüne (öz değer düzeyleri, repertuar ağındaki elementlerin öz-kimlik grafiği üzerinde konumlandıkları alanlar ve benlik entegrasyonları türleri) ulaşılmışının hedeflendiği görülebilir. Bu açıdan bakıldığında, çalışmada elde edilecek olan bulguların çeşitliliği düşünüldüğünde de araştırmanın alanyazına katkı sunabileceği söylenebilir.

Bilişsel kurguların, bireyin çevresindeki kişi ve uyaranlara vereceği tepkide, onlarla etkileşimlerinde önemli bir unsur olduğu dikkate alındığında, özellikle bireylerin

benliklerine ve ailelerine yönelik temsillerinin onların uyum ve iyi oluş düzeyleri, yaşam kaliteleri, problem davranış gösterme düzeyleri, kimlik gelişimleri gibi unsurlar üzerinde etkili olabileceği savunulabilir.

Sonuç olarak, okullarda psikolojik danışma hizmeti sunan uzmanların yürüttükleri danışma ve görüşme süreçleri göz önünde bulundurulduğunda; çocuk ve ergenlerin kendilerine, ailelerine, okul yaşantılarına, arkadaşlarına, öğretmenlerine vd. yönelik bilişsel kurgularının repertuar ağı tekniği ile açığa çıkarılması ve terapötik ortamda bu temsillerin ele alınarak görece sağlıklılarıyla değiştirilmesi mümkün olabilmektedir. Nitekim danışma sürecinin spesifik hedeflerden biri olan yeniden çerçeveleme (refreaming) aslında danışanların bir anlamda bilişsel kurgularının değiştirilmesi olarak da düşünülebilir. Böylesi bir amaç edinildiği takdirde, araştırmanın uygulayıcılara yol gösterebilecek olması ve bu anlamda, psikolojik danışma alanına kazandırabileceği yeni bakış açıları yönünden de yararlı olabileceği düşünülebilir.

Son olarak, bu çalışmada literatür taramaları sonucunda, hak ettiği değeri karşılayacak düzeyde ele alınmadığı görülen ve bu anlamda ihmal edildiği düşünülen, George Kelly'nin *Kişisel Yapılar Kuramı*'nda ortaya koyduğu görüşleri test etmek amacıyla ampirik desteğe ihtiyaç duyulmuş olması temelinden hareket edilmiş ve araştırma sonuçlarının ÖKG ile ilgili yapılmış sınırlı araştırma bulgularını destekleyici görüşler sunabilmesi açısından önemli katkılar sağlayabilmesi düşünülmüştür.

1.4. Sayıtlar

1. Bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturan katılımcılar Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği'nin (BKSÖ) maddelerini samimi ve dürüst bir şekilde cevaplamışlardır.
2. Repertuar ağı tekniği ile elde edilen kişisel yapıların ortaya çıkarılma sürecinde ve kişisel yapıların elementlere yönelik derecelendirilmesinde katılımcılar samimi ve dürüst davranmışlardır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Repertuar ağı yöntemi, farklı iki zamanda tekrarlayıcı veri toplama süreci içerdiği için bireylerden bazı demografik bilgilerin yanı sıra, isim ve iletişim kanalları gibi bazı özel bilgiler de alınmaktadır. Bu anlamda Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği'ni doldururken ve repertuar ağı testinde kişisel yapıların ortaya

çıkarılması sürecinde kendilerinin kim olduğunun ortaya çıkmasını sağlayacak gerçek veya takma bir isim kullanmaları, sorulara samimi cevaplar vermeyebilecekleri hususunda bir sınırlılık olarak kabul edilebilir.

2. Bu araştırma Adana ili sınırları içerisinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir Fen Lisesi, bir Anadolu Lisesi, bir de İmam Hatip Lisesi'nde öğrenim görmekte olan 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Araştırmada okul türleri ve cinsiyetin birer değişken olarak ele alınmamış olması bir sınırlılık olarak kabul edilebilir.
4. Teorik bir açıklama doğrultusunda yola çıkılmış olduğu vurgulanan bu araştırmada, öz-kimlik grafiği ve benlik entegrasyonları konularıyla ilgili mevcut çalışmaların sınırlı sayıda olması nedeniyle bulgular doğrudan bağlantılı çalışmalar üzerinden tartışılamamıştır. Böylesi bir sınırlılık göz önünde bulundurulduğunda araştırma neticesinde ulaşılan bulgular daha çok, konuyla ilişkili olabileceği düşünülen araştırmalar üzerinden yorumlanıp tartışılmıştır.
5. Repertuar ağı testine alınacak elementlerin sayısının standart olması bulguların billurlaştırılması açısından elzem bir durumdur. Katılımcıların kardeş sayısının farklılık gösterdiği bilindiğinden bu anlamda bir karışıklığa yer vermemek için “kardeşim” elementine repertuar ağı formunda yer verilmemiştir. Aile Sistemleri kuramları bağlamında düşünüldüğünde; kardeşler ve kardeşlerle ilişkiler de bireyin yaşantısını, kişiliğini ve kimliğini etkileyebilen önemli hususlardan biri olarak kabul edilir. Bu anlamda araştırmaya katılımcı olarak alınan ergenlerin kardeşlerine yönelik bilişsel kurgularının tespit edilememiş olması da bir diğer önemli sınırlılık olarak kabul edilebilir.
6. Bu araştırmada, öz-kimlik grafiği ile ortaya çıkarılan bulguların derinlikli araştırılmasının yanı sıra, kimlik statüleri açısından bir evrene genellenmesi amacı güdülmüştür. İç geçerliği dikkate alan derinlikli çalışmaların amacı, bir evrene genelleme yapmak olmadığından, araştırılan kişinin dünyasını derinlemesine anlayıp yorumlama gayreti taşır. Repertuar ağı tekniği yoluyla bireylerin bilişsel temsillerinin açığa çıkarılması sürecinde de amaç genelleme yapmaktan ziyade, kişi açısından ne olup bittiğini anlamaya çalışmaktır. Bu bilgilerden hareketle, idiyografik bir yöntemle ortaya çıkarılan bulguların, nomotetik yöntemle elde edilen bulgularla birlikte ele alınıp genellenmeye çalışılması araştırmanın yöntemsel amaçlarından biri olmasına rağmen bir diğer sınırlılık olarak düşünülebilir.

1.6. Tanımlar

Ergenlik Dönemi: Kişinin yaşantısında kendisini öncelikle biyolojik değişimle gösteren, bedensel, zihinsel, sosyal ve psikolojik açıdan önemli farklılaşmaların gerçekleştiği, kişideki hızlı ve kesintisiz bir gelişim dönemi olarak görülen erişkinliğe geçiş evresidir (Yavuzer, 2019).

Kimlik: Yaşanan sosyal bağlam içerisinde kişinin kendisindeki ve başkalarındaki anlamlılık duygusu olarak tanımlanmakla birlikte; bahsi geçen kimlik duygusu ile belirtilen, kişinin anlamlılık duygusunun geçmişten günümüze ve günümüzden geleceğe aktarılacak şekilde süreklilik oluşturmaktır (Marcia, 1994).

Kimlik Statüleri: Marcia'nın (1966) ideolojik bağlam ve kişiler arası alanda bireylerin seçenekleri araştırması ve bu alanlardaki bağlanım durumlarını göz önünde bulundurarak yaptığı sınıflamadır. Marcia, modelinde, başarılı kimlik statüsü, moratoryum/askıya alınmış kimlik statüsü, ipotekli kimlik statüsü ve dağınık/kargaşalı kimlik statüsü olmak üzere dört kimlik statüsü tanımlamıştır.

Kişisel Yapı: Kişisel yapılar kuramına göre, insanların kendilerini, diğer insanları, yaşadıkları çevreyi, olay/durum ve nesneleri, yorumlamak, yordamak ve anlamlandırmak amacıyla geliştirdikleri ve bu amaç doğrultusunda kullandıkları (ör; güçlü-zayıf, sakin-öfkeli vb. gibi) bilişsel temsillerdir (Feist, Feist ve Roberts, 2017).

Repertuar Ağı Tekniği: George Kelly tarafından geliştirilen ve insanların yaşamlarındaki önemli kişi, durum, olay veya nesneleri yorumlama şekillerini keşfetmeyi amaçlayan ve bu doğrultuda bilişsel temsilleri açığa çıkarmaya yarayan tekniktir (Fransella, Bell ve Bannister, 2004).

Element: Bilişsel kurguların ortaya çıkarılması aşamasında, benzerlik ve zıtlıkların belirlenmesi amacıyla repertuar ağı formunda yer verilen ve kişi için anlamlı olduğu düşünülen önemli nesne, durum/olay veya kişileri temsil eden (örneğin; ideal öz, annem, babam, kardeşim vb. gibi) rol başlıklarıdır (Vogel, 2012).

Öz-Kimlik: Bireyin benliğini oluşturan öz elementlerinin (öz, ideal öz, sosyal öz, normatif öz), repertuar ağına alınan diğer elementlere benzerliği ve benzersizliği açısından karşılaştırılması sonucunda kişinin kendine özgü oluşturduğu kimlik sistemidir (Will, 2012).

Öz-Kimlik Grafiği: Kişisel yapılar kuramından yola çıkılarak ortaya çıkarılan repertuar ağı testinde bahsedilen öz elementlerin (öz, ideal öz, sosyal öz ve normatif öz) diğer bireylere olan benzerliğinin veya benzersizliğinin sınanmasını sağlayan araçtır (Bartholomew, 1993).

Benlik Entegrasyonu: Repertuar ağında bulunan öz ve ideal öz elementlerinin diğer elementlerle aralarındaki uzaklığın belirlenmesi sonucunda ortaya koyulan benlikte bütünleşme veya uyumsuzluk durumunu ortaya koyan ve bir sınıflama işlevi bulunan kuramsal görüştür (Norris ve Makhoul-Norris 1976).

Benlik Saygısı: Bireyin, kendisine yönelik düşünceleri, algıları ve tutumları ile ifade edilen değerliliğin kişisel yargısıdır (Coopersmith, 1967).

Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri: Dile dayalı kuramsal bir görüş olarak geliştirilmiş olan faktör analizi sonucunda ortaya çıkan kişiliğin *sorumluluk, dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, yumuşak başlılık, yaşantılara (deneyime) açıklık* olmak üzere beş boyutunu ifade etmektedir (McCrae ve Costa, 2008).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde bir gelişim dönemi olarak ergenlik, kimlik, kimlik statüleri, bilişsel temsil, kişisel yapılar kuramı, öz-kimlik grafiği ve benlik entegrasyonları ile ilgili kuramsal açıklamalara ve ayrıca kimlik statüleri, öz-kimlik grafiği ve beş faktör kişilik modeli ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış bazı araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Bir Gelişimsel Dönem Olarak Ergenlik

Tarihsel süreç içerisinde birçok araştırmacı tarafından ele alınmış, incelenmiş ve farklı tanımlarla ortaya koyulma gayretine girişilmiş olan ergenlik dönemi ile ilgili üzerinde anlaşılma varılmış en genel tanımın; *“İnsan yaşamının tüm gelişim alanlarında hızlı ve yoğun değişimlerin gözlemlendiği çocuklukla yetişkinlik dönemi arasında kalan ara dönem”* (Santrock, 2014) şeklinde yapıldığı görülmektedir. Bu süreçte gözlenen değişimler insan gelişiminin tüm alanlarını etkileyecek biçimde biyolojik, zihinsel, sosyal ve duygusal olmak üzere dört temel alanda gerçekleşmektedir. Ergenlik döneminde ortaya çıkan gelişimsel değişimler, genç bireylerin yaşamlarına yön veren eylemleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu dönemde ergenler, ailelerinin bir parçası olmaktan akran gruplarının bir parçası olmaya doğru evrilmeye ve bir yetişkin olarak ayaklarının üzerinde tek başına durmaya başlarlar (Sandhu ve arkadaşları, 2012; Luyckx, Schwartz, Rassart ve Klimstra, 2016) ve ayrıca bu dönemde birçok gelişimsel görevi yerine getirmeye çalışırlar.

Ergenlik döneminin genellikle, psikososyal gelişim açısından yaşamın ikinci on yılını kapsadığı ve sınırları yaşla çizilen erken, orta ve geç ergenlik dönemi olarak adlandırılan üç aşamadan oluştuğu belirtilmektedir. Her aşamasında bireysel ve kültürel farklılıklarla birlikte, cinsiyete özgü farklılıkların da bulunduğu bu evrelere yaş açısından bakıldığında, erken ergenliğin 10-13 yaşları, orta ergenliğin 14-17 yaşları ve geç ergenliğin 18-20 yaşları civarında yaşandığı görülmektedir (Steiner ve Yalom, 2008). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çocukluktan yetişkinliğe geçiş evresi olarak tanımladığı ergenlikle ilgili; 10-19 yaş arasının ergenlik dönemi, 15-24 yaş aralığının gençlik dönemi ve 10-24 yaş aralığındaki bireylerin genç insanlar olarak tanımlanabileceğini ve bu yaş gruplarının ergen sağlığı içinde ele alınması gerektiğini belirtmiştir (WHO, 2020).

Gelişim alanlarını kapsayan hızlı ve yoğun değişimler nedeniyle metaforik açıdan fırtınalı bir süreç olarak anılan bu dönemde birey ve sosyal çevresi açısından bazı kriz yaşantıları söz konusu olmakta ve ergenler bu krizlerle baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Risk alma davranışının arttığı ve hızlı duygusal geçişlerin yaşandığı dönemle ilgili yapılan tanımlamalar ve çizilen sınırlamalarda görülen farklılıklara rağmen ergenliğin yaklaşık 10 yıl sürdüğü hususunda ortak bir uzlaşa olduğu göze çarpmaktadır (Zeman, Cassano, Perry-Parrish ve Stegall, 2006).

Aileden uzaklaşıp arkadaş çevresine yönelimin tercih edildiği ergenlik döneminde, özerkleşme ihtiyacı içerisindeki gencin toplumsallaşmasında aile ve ailenin ergen üzerindeki etkileri oldukça önemli yer tutar. Aile, sağlıklı bir kimlik gelişimi için ergene yol gösterir; kendi yaptıkları, onun yapacakları üzerinde önemli ölçüde belirleyici olabilir ve bu anlamda ergenlerin davranış kalıplarından hareketle nasıl bir aileye sahip oldukları hakkında da fikir sahibi olmamız mümkün olabilir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2012). Bu dönemde ergenlerin ebeveynlerine yönelik ilgi ve ihtiyaçlarının çocukluk yıllarına göre önemli ölçüde azaldığı, bununla birlikte yine de gençlerin ebeveynleriyle ilişkilerini sıcak ve güvenli bir biçimde sürdürmek ve aynı zamanda ihtiyaç duydukları anlarda ya da gerek hissettiklerinde ebeveynlerine ulaşarak onlardan destek almak istedikleri bilinmektedir (Allen ve Land, 1999).

İçerisinde birbirinden farklı krizler barındıran bu özel dönemde, ergenlerin kazanması gereken bazı beceriler ve yerine getirmesi gereken birçok gelişimsel görev bulunmaktadır. Havighurst'a göre (1972) ergenlik döneminde "bedensel özelliklerini kabul etmek, cinsiyet rolünü kabullenmek ve bu role uygun davranışlar geliştirmek, duygusal bağımsızlığını kazanmak, arkadaşlık becerilerini geliştirmek, sosyal yaşamda sorumluluk almak, bağımsız bir varlık olarak hareket edebilmek, bir mesleğe/işe hazırlanmak, aile kurmaya hazırlanmak, davranışları yönlendirecek uygun bir ahlak sistemine sahip olmak ve tutarlı bir kimlik oluşturmak" birey açısından başarılması gereken önemli gelişim görevleridir.

Ergenlik konusunda öncü fikirleri bulunan Erikson ise (1963; 1968) bu döneme özgü en önemli gelişim görevinin kimlik kazanımı olduğunu belirtmiştir. Yetişkinliğe sağlıklı geçişin en önemli koşulu, bireyin tutarlılık içeren bir kimlik duygusu kazanmasıdır ve kimliğin oluşum süreci ergenlikten itibaren başlayan önemli psikolojik bir olgudur (Erikson, 1980). Ergenlik döneminde yaşamla ilgili temel yapılandırmalar kimlik gelişimi etrafında gerçekleşmektedir; ergenler tutarlı ve sağlıklı bir kimlik oluşturmak için büyük çaba göstermektedirler (Morsünbül, 2011).

İnsan gelişimini, çözülmesi gereken belirli krizlerle bölünmüş olan ve tüm yaşam boyu süren bir süreç olarak betimleyen Erikson’a göre (1980), ergenlik döneminde bir kimlik krizinden geçiyor olmak normal gelişimin bir parçasıdır. Bahsi geçen bu kriz dönemi, bireylerce önceden kabul edilmiş fikir, düşünce, değer ve inançların sorgulanmasını, farklı inanç sistemlerinin ve hayat tarzlarının keşfini içermesi açısından bir fırsat dönemi olarak da kabul edilebilir. Bu anlamda ergenlik dönemi, sadece kriz yaşantıları içeren, stresli ve zorlu bir dönem olmanın yanı sıra bireyin olumlu yönde gelişimine katkı sağlayan özel bir dönem olarak da düşünülebilir.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda, Erikson’un (1963; 1968; 1980) vurgulamış olduğu üzere, bireyin kimlik gelişimindeki en önemli zaman diliminin, ergenlik dönemine denk gelen “*kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası*” süreci olduğu belirtilmektedir. Kimlik, kişinin kendisini zaman içerisinde bir süreklilik, tutarlılık ve benzerlik duygusuyla algılaması olarak tanımlanabilir (Erikson, 1968). Kimlik oluşturma süreci, doğasında barındırdığı karmaşa ve sunduğu yenilikler açısından birey için yaşamında aşk, iş ve ideolojik görüş gibi birçok alanda denemeleri ve karar vermeleri içermektedir. Arnett (2004), kimlik duygusunun asıl biçimlendiği dönemin 18-28 yaş aralığını kapsayan beliren yetişkinlik dönemi olduğunu ifade ederek, kimliğin oluşturulmasında ekonomik, demografik ve kültürel özelliklere atıfta bulunmuştur. Kimlik ve kimlik gelişimi kavramlarının daha iyi anlaşılabilmesi, bütünlük ve netlik barındırabilmesi açısından bir sonraki başlıkta kimlik kavramına yönelik daha ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

2.2. Kimlik

Sosyal Bilimler literatürü incelendiğinde bireyin, grubun ve toplumun yaşamında önemli bir yere sahip olan kimlik kavramının çok farklı alanlarda ve farklı perspektiflerle ele alınıp incelendiğini görmek mümkündür (Morsünbül, Uçar ve Konal, 2020). Kimlik kavramının tanımında ortak bir noktada buluşulamamasının nedeni, çok yönlü yapısı nedeniyle kimliğin fiziksel, bilişsel ve toplumsal öğeleri içermesidir. Kimlik kavramının kullanıldığı hemen bütün alanlarda ortak olarak kabul edilebilecek tanımın, “en yalın haliyle ‘ben kimim?’ sorusuna bireyin ya da bireylerin verdiği yanıt” olduğu görülmektedir.

Çok yönlü yapısı nedeniyle fazlaca tanımı bulunan bu kavram, Erikson’a göre (1968), bireyin biriciklik duygusunda sürekliliğin olmasıyla açıklanabilen bir olgudur. Süreklilik ve tutarlılık olgularıyla betimlenen kimlik duygusunun şekillenmesinde etkili

olan birçok faktör olduğu söylenebilir. Kimlik duygusu bedensel duyularımızla, beden imajımızla, anılarımız, hedeflerimiz ve değer yargılarımızla ve hatta yaşadıklarımızla olduğu kadar sahip olduğumuz cinsiyet, etnik yapı, yaş, statü gibi toplumsal konumla ve başkalarının bize ne şekilde baktığına ilişkin algılarımızla da şekillenir (Budak, 2019). Kimlik kavramı üzerinde önemli çalışmaları bulunan bir diğer bilim insanı Marcia (1966) kimliği, bireyin yeteneklerini, inançlarını, hatta tüm yaşamını kapsayan, birey tarafından yapılandırılan içsel ve dinamik bir yapı olarak tarif etmiştir.

Sosyal bağlam içerisinde, kişiler arası ilişkiler aracılığıyla şekillenen dinamik ve değişken bir yapı olarak tarif edilen kimlik; ego kimliği, kişisel kimlik, grup kimliği, ulusal kimlik, kültürel kimlik gibi farklı bağlamlarda kullanılabilen bir kavramdır ve kullanıldığı her bir bağlam kimliğin farklı bir yönünü oluşturmaktadır. Bu durum, başta benlik olmak üzere bazı farklı kavramların da zaman zaman kimlikle aynı anlamda kullanılmasına, doğal olarak bu kavramların tanımlarında ve yapısal öğelerinin belirlenmesinde güçlüklerle karşılaşılmasına ve alandaki çalışmaların sistematik bir hale gelmesinin engellenmesine neden olmuştur (Bilgin, 1994). Bu anlamda benlik ile kimlik arasındaki farkları ortaya koyma gayretinde olmanın, araştırmanın odaklandığı temelin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Kimliğin ortaya çıkışında benliğin yapılandırılması sürecine atıfta bulunan Erikson, bireylerin benlik yapılandırmalarını betimlemek için benlik ya da benlik kavramı terimlerini kullanmak yerine kimlik kavramını kullanmıştır. Erikson (1968), ego kimliği duygusunu; “*kişisel aynılık ve tarihsel süreklilik duygusu*” olarak tanımlamıştır. Psikoanalitik kuramda Freud’un “ego” olarak ileri sürdüğü benlik kavramını Erikson da “ego” sözcüğüyle betimlemiştir. Her iki kuramcı için ego kavramının ifade ettiği şey genel anlamıyla, “ben” dediğimiz şeyi kapsayan her türlü ruhsal, bedensel olayın merkezi olarak gördüğümüz bilinçli varlığımızdır. Schwartz ve arkadaşları (2011), hem benliğin hem de kimliğin bir kişinin kim olduğu duygusunun gelişim sürecindeki parçalarını temsil ettiğini ifade etmişlerdir.

Kimlik, yaşam rolleri ve kişisel standartlar için içsel yatırım örüntülerinin oluşturulması ve araştırılması sürecine atıfta bulunurken, benlik ise kimlik süreciyle oluşturulan içsel yatırımlarla kişinin kendisinin temsilini gösterir (Morsünbül, 2011). Hortaçsu (2007), “Ben nasıl bir insanım?” ve “Ben kimim?” sorularından yola çıkılarak benlik ve kimlik arasındaki farkın ortaya çıkarılabileceğini savunmuştur. Ona göre, ilk soruya verilen cevaplar benlik, ikinci soruya verilen cevaplar ise kimlik ile ilgilidir. Benlik kişiyi bireysel özelliklerine göre tanımlayan, kişiyi diğer insanlardan ayıran ve

kişiler arası farklılıkları vurgulayan bir kavramken; kimlik, daha çok kişiyi toplum içerisinde belli bir konuma ya da konumlara yerleştiren yapı olarak tarif edilmektedir. Bu anlamda Hortaçsu'nun benlik olarak tanımladığı şey Erikson'un kişisel kimlik olarak kavramsallaştırdığı şey iken, kimlik olarak tanımladığı şey ise, yine Erikson'un sosyal kimlik olarak kavramsallaştırdığı olguya benzemektedir.

Erikson (1968), kişisel kimliği, bireyin geçmişi ve geleceği ile ilgili beklentileri üzerine kurulan bir aynılık ve süreklilik algısı olarak açıklamışken; sosyal kimliği, bireyin sosyal alanla etkileşimi sonucunda edinilen, bir anlamda başkalarının gözünde aynılık ve süreklilik duygusunun test edilmesi ve gözlenmesi olarak açıklamıştır. Erikson'un kimlik ile ilgili düşüncelerini daha iyi anlayabilmek ve kimlik kavramına yönelik farklı bakış açılarına sahip olabilmek amacıyla Psikososyal Gelişim Dönemlerini ve özellikle *Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası* dönemini ayrı bir başlıkta incelemek faydalı olabilir. Bu amaç doğrultusunda bir diğer başlıkta bu konulara değinilecektir.

2.2.1. Psikososyal Gelişim Kuramı

Erikson psikososyal kişilik kuramını, Freud'un psikoseksüel gelişim kuramının temel görüşleri üzerine yapılandırmış olmakla birlikte, görüşleri psikoseksüel gelişim kuramının sınırları dışına taşmış, kuramıyla sosyal hayata uzanmış ve Freud'un ergenliğe kadar incelediği gelişim dönemlerini yaşam boyu evreler halinde incelemiştir. Erikson'un sekiz aşamalı gelişim kuramında kişilik gelişimi tanımı, üzerinde yolculuğa çıkılan uzun bir yolu çağrıştırmaktadır. Bireyler bu yol boyunca bebeklikten yaşlılığa kadar yürümek durumunda olurlar; kişi açısından bu yolculuk her zaman tek bir doğrultuda ilerlemez, belirli dönemlerde sekiz ayrı noktada insanın önündeki yol çatallaşır, kişi yoluna devam etmek için karşısına çıkan iki yoldan birini seçmek zorunda kalır (Burger, 2006).

İnsanın gelişim sürecindeki kritik sekiz evrenin her birinde baş edilmesi gereken bir çatışma ve bir kriz söz konusudur. Bireylerin kimliklerini sağlıklı bir şekilde yapılandırabilmeleri ve kazanabilmeleri için bu kriz ve çatışmaların başarılı bir şekilde atlatılması oldukça önemlidir. Her dönemde kendini gösteren çatışma içerisinde benliğin yeterliliğini belirleyen biri olumlu, diğeri olumsuz iki karşıt uç bulunmaktadır ve her dönem kendisinden sonra gelen dönem için bir basamak oluşturur ve her dönem önceki dönemlerin etkisi ile biçimlenme eğilimi gösterir (Erikson, 1980). Bir başka

deyişle, kişinin içinde bulunduğu evredeki sağlam temeller, kendinden önceki evrede mevcut olan krizin başarılı bir şekilde atlatılmasına dayandırılabilir (Miller, 2008).

Kişilik gelişiminin gerçekleştiği bu sekiz dönem evrensel bir özellik taşır, bununla birlikte, bireylerin içinde bulundukları dönemlerdeki krizlerle baş etme şekilleri kültürel yapıya bağlı olarak çeşitlilik gösterebilir (Erikson, 1963). Erikson (1968), gelişmiş seviyedeki bir kimlik gelişiminin en önemli koşulunun kişinin, içinde hayatını devam ettirdiği sosyal çevrenin, onun biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını tam anlamıyla giderebilmesi olduğunu savunmuştur.

Erikson'un ortaya koyduğu, sekiz evreden oluşan bu psikososyal gelişim kuramında birey açısından her bir evrenin kendine özgü özellikleri, nitelikleri ve başarılması gereken görevleri bulunmaktadır. Tablo 1'de bahsi geçen sekiz evre ve evrelerin özelliklerinin özetlendiği açıklamalar sunulmuştur:

Tablo 1.

Erikson'un Psikososyal Gelişim Aşamaları

Yaş dönemleri	Psikososyal gelişim evresi	Kimlik duygusu
Bebeklik	Temel güven-Güvensizlik	"Ben bana verilenim"
İlk çocukluk	Özerklik-Utanç, Kuşku	"Ben oluşturduğum şeyim"
Oyun çağı	Girişimcilik-Suçluluk	"Ben olacağımı hayal ettiğim şeyim"
Okul çağı	Çalışkanlık-Aşağılık duygusu	"Ben öğrenebildiklerimin tümüyüm"
Ergenlik	Kimlik duygusu-Rol karışıklığı	"Ben kimim?"
Genç Yetişkinlik	Yakınlık-Yalıtılmışlık	"Biz sevebildiklerimizin tümüüz"
Yetişkinlik	Üretkenlik-Durgunluk	"Ben ürettiğim şeyim"
Yaşlılık	Ego bütünlüğü-Umutsuzluk	"Ben geride bırakabildiklerimim"

(Kaynak: Erikson, 1963).

Tablo 1'de betimlenen psikososyal gelişim evrelerinde kazanılması gereken temel güven, özerklik, girişkenlik ve çalışkanlık gibi özellikler bireyin sağlıklı bir kimlik gelişimine ulaşmasına katkıda bulunan unsurlardır; bireyin sahip olduğu kimlik duygusu, yukarıda aktarılmış olan her evrenin sonunda yeni bir düzeyde yeniden gelişme eğiliminde olmakta ve bir evreden diğerine geçişte kimliğin ilk biçimleri sonrakileri etkilemektedir (Miller, 2008).

Erikson, kimlik duygusuna karşı rol karışıklığı ile ilgili bir çatışma süreci olarak

betimlemiş olduğu ergenlik döneminde, bireyin rol karışıklığından ya da kimlik kargaşasından kaçınarak kimlik oluşturma uğraşı içerisinde olduğunu; “Ben kimim?, Nereden geliyorum? İleride nasıl biri olmak istiyorum?” gibi sorulara yanıt aramaya ve bu şekilde bir kimlik duygusu oluşturmaya çalıştığını belirtmektedir. Ayrıca Erikson (1968), kimlik duygusunun ergenlik döneminde kazanılması gereken temel görev olduğunu söylemekle birlikte, kimlik gelişiminin ergenlik dönemi ile başlayıp ergenlik dönemi ile biten bir süreç olmadığını, bireyin tüm yaşamı boyunca gelişip değişen bir özellik olduğunu da belirtmiştir.

Bu evrede erken çocukluk dönemininkine benzeyen bedensel büyüme ortaya çıktığı için ergenlik döneminden önce kişinin kimliğinde var olan tüm aynılık ve süreklilikler ergenlik sürecinde yeniden sorgulanmaya başlanır. Tüm gelişim alanlarında bir büyüme ve gelişim içerisinde olan ergenler kendilerini ne olarak gördükleri ile karşılaştırmalı olarak başkalarının gözünde nasıl göründüklerini bulma gayreti içerisinde olurlar (Erikson, 1968; 1980; 1982). Kimliğin biçimlenmesi ergenliğin temel psikososyal görevidir ve yetişkinliğe geçiş için bir gerekliliktir, bu sebeple ergenler güçlü bir kimlik duygusu oluşturmak için büyük bir çaba gösterirler. Kimlik oluşturmada biri olumlu biri de olumsuz iki kutup bulunmaktadır: olumlu tarafında kişinin zaman içerisinde oluşan süreklilik ve tutarlılık arz eden bir kimlik duygusu, olumsuz tarafında ise kişinin kimlik yapılandırması ile ilgili olarak yaşaması olası rol karışıklığı bulunmaktadır (Morsünbül, 2011).

Kimlik bunalımı her gencin yaşayabileceği normal bir süreç olarak kabul edilmesine rağmen, böylesi bir deneyim ergenlerin uyumunu bozabilmektedir. Meuss (1996), yoğun düzeyde yaşanan kimlik karmaşasının yarattığı olumsuzlukla baş edebilmek adına ergenin toplumun beklentilerinin karşıtı roller geliştirip negatif bir kimliğe sahip olabileceğini de vurgulamıştır. Erikson, böylesi bir krizin üstesinden gelmenin, bireyin tutarlı bir benlik duygusu geliştirmesine yardımcı olduğunu belirtmiştir. Birey tutarlılık içeren bir benlik duygusu geliştirmeyi başaramadığında ise bu süreç sabit bir benliği olmayan öz-imaj ile sonuçlanabilmektedir (Gerrig ve Zimbardo, 2014).

Erikson (1968), ergenlerin kimlik yapılarını oluşturabilmeleri için, toplum tarafından onlara belirli bir zaman verildiğini ifade etmiştir. Ergenler, kimlik gelişimi sürecini olumlu biçimde yapılandıramadıklarında iki durumla karşı karşıya kalırlar: Bunlardan ilki, kimlik kargaşası; ikincisi ise, ters kimliktir. Ergen seçenekleri deneyimleme sürecinde toplum tarafından engellemelerle karşılaşarsa yaşayacağı durum

kimlik kargaşası olabilir. Kimlik kargaşası yaşayan ergenlerde kümeleşme durumu ortaya çıkabilmekte ve ergenler açısından bu kümelerin norm ve kurallarına sıkı sıkıya bağlanma eğilimi ortaya çıkabilmektedir (Morsünbül, 2011). Ergenlikte kimlik bunalımının neden olduğu diğer bir olumsuzluk olarak belirtilen ters kimlikte, ergenler toplumun onlardan beklediği rollere karşı gelerek aşırı uçtaki rolleri ve davranışları benimseme eğiliminde olabilmektedirler. Kimlik gelişimini, olumlu ve sosyal açıdan kabul gören bir ortamda tamamlayamayan ergenler hiçbir şey olmaktansa, toplumun onaylamayacağı bir seçeneği tercih etmeye yönelebilmektedirler (Erikson, 1968; 1980).

Erikson'un kuramında ortaya koymuş olduğu kimlik kazanma süreci ile ilgili kavramsallaştırmayı kullanarak kimlik ve ergenlik dönemi ile ilgili çokça çalışma yapılmıştır ve aslında bu konudaki çalışmalar bugün de yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalarla devam etmektedir. Erikson'un çalışmalarıyla ilgili ortaya koymuş olduğu kuramsal temeller dikkate alınarak ortaya atılan en dikkat çekici model James Marcia'nın Kimlik Statüleri ile ilgili çalışmaları olmuştur.

James Marcia (1966), kimlik kavramına yönelik Erikson'un kuramında açıklamış olduğu temel görüşlerine ve kavramlarına katılmakla birlikte, kimlik yapılarının ölçülebilme yollarını incelemiştir. Bir sonraki başlıkta Psikososyal Gelişim Kuramından yola çıkarak Marcia'nın ortaya koymuş olduğu kimlik statüleri ile ilgili görüşlere ve kuramsal açıklamalara yer verilmiştir.

2.3. Kimlik Statüleri Modelleri

Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramına dayanarak oluşturulan en önemli ve en yaygın modellerden biri, kimlik gelişimi ile ilgili alan yazına büyük etkisi ve katkısı olan James Marcia'nın (1966) Kimlik Statüleri Modeli olmuştur. Kimlik gelişimiyle ilgili yapmış olduğu çalışmalar sonucunda dört kimlik statüsü belirleyen Marcia'nın görüşleri de oldukça fazla atıf almış ve yaklaşımını temel alan çok sayıda çalışma yapılmıştır. Söz konusu kuramsal görüşün daha iyi anlaşılabilmesi için Marcia'nın modeli bir sonraki başlıkta ayrıntılı olarak sunulmuştur.

2.3.1. Marcia'nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı

Marcia, Erikson'un psikososyal gelişim kuramının temel kavramlarını kabul ederek, kimlik yapılarının ölçülebilme sorunuyla yoğun bir biçimde ilgilenmiştir. Kimliği, Erikson gibi benliğin yapılandırması olarak kavramsallaştıran Marcia (1994),

kimlik için, *sosyal bağlam içerisinde bireyin kendisindeki ve başkalarındaki anlamlılık duygusu*, tanımını yapmıştır. Burada bahsedilen kimlik duygusu ile anlatılmak istenen şey, bireyin anlamlılık duygusunun geçmişten günümüze ve geleceğe doğru süreklilik oluşturmastır. Marcia, içsel benlik yapılandırmasını, sahip olunan güdülerin, yeteneklerin, inançların ve bireyin tarihinin dinamik örgütlenmesi olarak kavramsallaştırmıştır (Bosma, 1995).

Marcia (1966), yarı yapılandırılmış, açık uçlu görüşmeler temelinde Erikson'un kimlik oluşumu konusunda dört kimlik durumunun ya da konumunun var olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ele aldığı temel ölçüt, Erikson'un kuramıyla bağdaşan 'seçeneklerin araştırılması' ve 'bağlanma' kavramlarıyla ilgili olmuştur (Marcia, 1980). Seçeneklerin araştırılması, bireyin alternatif seçenekler arasından samimi ve bilinçli olarak bir tercih yapmakta olduğu alternatif iş, inanç ve yönelimlerle ilgili kimlik gelişim sürecini tanımlamaktadır. Bağlanma ise, bireyin farklı alanlardaki alternatif seçenekleri seçerek yapmış olduğu seçimler doğrultusunda davranışlar sergilemesi, yani kişinin ne yapacağına ilişkin kişisel kararını ortaya koyması olarak tanımlanmaktadır (Santrock, 2014).

Marcia (1989), çalışmalarında bireyin yaşamı içerisinde kurduğu anlamlı bağların ideolojik ve kişiler arası alanlarda açıkça görülebileceği sayıtlısıyla hareket etmiştir. Bireylerin kimlik gelişimini sağlayan husus, bu iki alanda alternatifleri araştırması ve bu alternatifler arasında bir seçim yapmak durumunda kalmasıdır. İdeolojik alanın kapsamına politik seçimler, dini inançlar, felsefi yaşam biçimi ve meslek seçimi girerken; kişiler arası alanın kapsamına ise cinsiyet rolü, arkadaş ilişkileri, flört ilişkileri ve boş zaman etkinlikleri gibi durumlar girmektedir (Marcia, 2002). Marcia (1966), modelini ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmalar neticesinde; kimlik gelişimi sürecinde seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırım (bağlanma) kavramlarını temel olarak başarılı kimlik statüsü, moratoryum (askıya alınmış) kimlik statüsü, ipotekli kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsü olmak üzere dört farklı kimlik statüsü tanımlamıştır. Tablo 2'de, içsel yatırım ve seçeneklerin araştırılması durumunun olup olmamasına göre kişilerin bulunduğu kimlik statülerinin türü gösterilmiştir.

Tablo 2.
Seçeneklerin Araştırılması ve İçsel Yatırım Boyutlarına Göre Kimlik Statülerinin Dağılımı

	Başarılı	Moratoryum	İpotekli	Dağınmık
Seçeneklerin Araştırılması	Var	Var	Yok	Var ya da Yok
İçsel Yatırım	Var	Yok	Var	Yok

(Kaynak: Marcia, 1993, s.11).

Tablo 2’de kimlik oluşumu sürecindeki her bir kimlik statüsü açısından seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırım (bağlanma) boyutlarının mevcut olup olmamasına ilişkin bilgiler kavramsallaştırılarak verilmiştir. Marcia’nın kuramının daha iyi anlaşılabilmesi için dört kimlik statüsünün detaylandırılarak ayrıca ele alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

a. Başarılı kimlik statüsü: Erikson’un psikososyal gelişim kuramında öngördüğü evrelerden biri olan kimliğe karşı rol karmaşası bunalımını başarıyla aşmış olduğu kabul edilen ergenlerin bulunduğu kimlik statüsüdür. Marcia’ya göre (1993), bu statüde yer alan bireyler, kimliklerini yapılandırmışlardır ve tüm kimlik statüleri içerisinde en fazla bağlanım gösteren kişiler bu bireylerdir. Olası seçenekleri etkin bir şekilde araştırarak içsel yatırımlar oluşturan bu statüdeki ergenler olası bir gerginlik durumunda daha öngörülü ve ihtiyatlı davranırlar ve karar verme konusunda diğer statüdeki bireylere oranla daha başarılı olurlar (Marcia, 1966). Mesleki, cinsel, dini ve politik konularda bilinçli olmak ve kendi seçimleri konusunda kararlı olmak anlamına gelen başarılı kimlik statüsündeki bireylerin kendileriyle daha barışık, stres içeren zor yaşantılarla daha iyi başa çıkabilme yeteneği olan ve öz değerleri yüksek kişiler olduğu bilinmektedir (Marcia, 2002).

b. Moratoryum (Askıya alınmış) kimlik statüsü: Olası seçenekleri etkin olarak araştıran ancak belirgin içsel yatırımlarda bulunmayan ergenleri temsil eden bu statüde, bir bunalım söz konusudur fakat herhangi bir bağlanma yoktur. Askıya alınmış kimlik, başarılı kimlik için gerekli bir ön koşul olarak kabul edilmektedir (Marcia, 1966).

Nitekim yapılan araştırmalar, bağlanım yaşamak için yüksek çaba gösteren bu gruptaki bireylerin çoğunlukla başarılı kimlik statüsüne geçiş yaptığını ortaya koymuştur (Dellas ve Jernigan, 1987; Kroger ve arkadaşları, 2010). Moratoryum kimlik statüsüne sahip bireylerde dünya kişi için sabit, kontrol edilebilir ve hoş bir yer olarak algılanmaz ve bu bireylerin stresli bir arayış içerisinde oldukları için diğer statülerdeki bireylerden daha fazla kaygı yaşadıkları gözlenmektedir (Marcia, 1993).

c. İpotekli kimlik statüsü: Bu statüde yer alan ergenler, bir bunalım evresinden geçmezler çünkü onlar, belirgin içsel yatırımlarda bulunmuşken etkin bir araştırma sürecini yaşamazlar ve sonuç olarak hiçbir keşif ve deneme girişiminde bulunmadan bağlanma gerçekleştiren kişiler olurlar (Marcia, 1994). Bu kimlik statüsündeki bireyler yaşamsal amaçlarını, değerlerini ve inançlarını ebeveynleri, akrabaları ya da yaşamlarındaki diğer önemli kişilerin beklentilerine göre şekillendirerek kimliklerini oluşturma eğiliminde olurlar (Marcia, 1966). İpotekli kimlik statüsündeki bireyler, özellikle çocukluk yıllarında onlara temel bakım veren (oğunlukla ebeveynler) kişiler, kendilerinden nasıl olmalarını bekliyorlarsa öyle olma abasinda olurlar, böyle bir durumda ergenlerin amaçlarını ebeveynlerinin ya da diğer otorite fiğrlerinin amaçlarından ayırt etmek pek mümkün olmamaktadır (Waterman, 1993). Sabit fikirli, otoriter ve katı görüşlere sahip karakteristik özellikler taşıyan bu ergenlerle ilgili yapılmış çalışmalar, bu bireylerin zor yaşantılar içeren durumlar karşısında kırılgan bir benlik saygısına sahip olduklarını, bununla birlikte tüm kimlik statüleri arasında en az kaygı yaşayan kişilerin bu kimlik statüsünde bulunan ergenler olduğunu göstermiştir (Marcia, 1993).

d. Dağınık kimlik statüsü: Bu statüde yer alan bireyleri Marcia (1966), sorgulama ve keşif yapma ihtiyaı duymayan ve meslek seçimi, dini inanç ya da politik görüş konularında bir düşünceye bağlanmayan kişiler olarak tanımlamıştır; bu gruptaki bireyler yzeyssel keşiflerde bulunmalarına rağmen herhangi bir araştırma yapmaz ve herhangi bir içsel yatırımda/bağlanmada bulunmazlar. Bir içsel yatırımda bulunmadıklarından ve kendilerine ait bir görüş ve inanca sahip olmadıklarından dışarıdan gelebilecek etkilere açık olurlar ve bu sebep doğrultusunda ele geçirdikleri fırsatları amaçsızca değerlendirme eğiliminde olurlar (Morsünbül, 2011). Marcia (1993), dağınık kimlik statüsündeki bireyler üzerinde yapılan araştırmalarda, bu bireylerin geniş bir perspektifte farklı kişilik özellikleri gösterdiklerini bildirmiştir.

Kimlik kargaşasını temsil eden dağınık kimlik sürecinin uzun sürmesi, kişiliğin dağılmasına neden olabileceği gibi bireyleri intihara sürükleyen veya şizofreni gibi ağır ruhsal rahatsızlıklara götüren psikopatolojik durumların ortaya çıkmasına da yol açabilmektedir (Morsünbül, 2005). Dağınık kimlik statüsündeki bireylerin, genç yetişkinlik döneminde yalıtılmışlık/yalnızlık duygusuna, yetişkinlik döneminde durgunluğa ve yaşlılık döneminde ise umutsuzluğa sahip olduğu ortaya koyulmuştur (Marcia, 2002).

Kimlik statüleri yaklaşımına göre, başarılı ve askıya alınmış kimlik statüleri üst; ipotekli ve dağınık kimlik statüleri ise alt kimlik statüleri olarak tanımlanmıştır ve Marcia (1994), olumlu kimlik geliştiren birçok bireyin “MAMA” döngüsü denen bir döngüyü izleyerek, kimlik statülerinin moratoryumdan (moratorium), başarılı kimlik statüsüne (achievement), buradan tekrar moratoryuma (moratorium) buradan da yine başarılı kimlik kazanımına (achievement) dönüşebileceğini ve bu döngülerin bu şekilde yaşam boyu tekrar edebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, dört kimlik statüsü üzerine yapılan çalışmalarda, ilk ve orta ergenlikte bireylerin daha çok ipotekli ya da dağınık kimlik statüsünde olduğunu ve geçen zaman içerisinde kimliğin karmaşadan başarılı kimliğe doğru kademeli bir biçimde gelişebileceği belirtilmiştir. (Archer, 1993; Waterman 1993; Kroger ve arkadaşları, 2010). Bu araştırma sonuçları, Marcia’nın (1993) bireyin yaşamında geçen zaman içerisinde kimlik statüleri arasında geçişler olabileceği düşüncesini doğrular nitelikte olmuştur.

Marcia’ya (2002) göre, ergenler tipik olarak kimliğin biçimlendirilmesi sürecine ipotekli kimlik statüsüne sahip olarak girerler, bunun sebebi ise ergenlerin bu zamana kadar anne babalarının ya da diğer yetişkin dünyasının değerlerini, bakış açısını kabul etmiş olmasıdır. Bireyler, ipotekli kimlik statüsünden sonra moratoryum kimlik statüsüne girerler ve bu dönemde, o ana kadar getirdikleri değerleri, bakış açılarını ve inançları tekrar gözden geçirip, sürekli olarak çeşitli seçenekleri araştırırlar ve bu aktif araştırma sürecinden sonra başarılı kimlik statüsüne geçerler ve bu şekilde sürekli bağlanmalar oluşturmalar (Morsünbül, 2011).

Marcia (2002), kimlik gelişiminin sadece ergenlik döneminde oluşan, şekillenen ve tamamlanan bir süreç olmadığını bu gelişim sürecinin yetişkinlik dönemi boyunca da devam eden bir gerçeklik olduğunun birçok araştırma tarafından ortaya koyulduğunu belirtmiştir. Her bir kimlik statüsü aslında devam etmekte olan bir süreçtir. Aralarında bir ardışıklık olduğu düşünülse de bu statülerden hiçbiri bir diğeri için kaçınılmaz ve gerekli değildir. Kimlik statüleri arasında geçişler olabilir ve bireyin yaşam içerisinde

sahip olduğu rollerin farklılık göstermesi durumunda kimlik durumunda da değişiklik olabilir ve bir birey aynı anda birden fazla kimlik statüsünün özelliklerini taşıyabilir (Meuss, 1996).

Literatür incelendiğinde, kimlik gelişimi sürecinin incelenmesinde farklı araştırmacıların kimliğin farklı bir boyutunu dikkate alarak çeşitli kuramlar ortaya koyduklarını görmek mümkündür. Örneğin, Marcia (1966) ve Waterman (1993), kimlik gelişiminde kimlik statülerine odaklanmışken, Berzonsky (1992a), bu süreçteki sosyal-bilişsel süreçleri inceleme konusu olarak belirlemiştir. Crocetti, Rubini, Luyckx ve Meeus (2008), kimlik gelişiminde direkt sürecin kendisine odaklanmışken; Adams ve Marshall (1996) ise, kimliğin kişiler açısından sağladığı işlevleri inceleme konusu olarak ele almıştır. Bu araştırmada, ergenlerin kimlik gelişimi sürecinde Marcia'nın kimlik statüleri kuramı dikkate alınmıştır.

Kimliğin gelişimi sürecini daha iyi kavrayabilmek amacıyla, özellikle kimliğin yapılandırılması ve özgün bir kimlik sistemi oluşturulması konusunda önemli ve farklı bir bakış açısı sunan Kişisel Yapılar Kuramı'nı ayrıntılarıyla incelemek, bu araştırmanın anlaşılmasında da kolaylaştırıcı bir öneme sahip olacaktır. Bu sebep doğrultusunda, diğer başlıkta Kişisel Yapılar Kuramıyla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

2.4. Kişisel Yapılar Kuramı (Personal Construct Theory)

2.4.1. Temel Kavramlar ve İlkeler

George Kelly'nin 1955 yılında geliştirmiş olduğu kuramının temel felsefesi, insanların yaşadıkları çevreye veya dünyalarına ilişkin yorumlarının kendilerinin gerçekliğini oluşturduğu varsayımına dayanır. Bu anlamda kuramın odak noktası, kişinin çevresini nasıl algıladığı ve algıladığı şeyleri zihin yapısında ne şekilde yorumladığı ve bu yorumlama sonucunda nasıl davrandığıdır (Allen, 2002). Kelly (1955), evrenin nesnel bir gerçekliğe dayandığını, bu gerçekliğin sorgulanamayacağını fakat yine de bu evrenin doğrudan yaşanamayacağını, bunun yerine insanların "yarattığı" şeffaf kalıplar ya da şablonlar vasıtasıyla dünyayı anlamlandırdığını ve ardından bu anlamlandırmaları dünyanın olduğu gerçeklere uydurmayı çalıştığını" varsayar. İnsanların, dünyayı yorumlayıp anlamlandırmaya çalıştığı şeffaf yapılara Kelly, "*kişisel yapılar*" adını vermiştir ve kuramının özünü, bireylerin çevrelerini anlamaları ve anlamlandırmaları için bilişsel yapılardan yararlanmaları olarak tasvir etmiştir.

Kişisel yapılar kuramının (KYK) ana hatları, bireyin dünyayı daha iyi anlamak,

kavramak, onu öngörmek, test etmek ve denetlemek için kavramsal modeller geliştirmesine ve geçmiş yaşantılarındaki deneyimlerin kişinin gelecekteki yaşamında ortaya koyacağı davranışlarını etkilediği fikrine dayanmaktadır (Shaw ve Gaines, 1992). Klapper'e göre (2011) bireyin dünyayı, ona ne anlam ifade ettiği konusunda algıladığına dair varsayımını temel alan kuramın ana amaçlarından biri, gerçek hayattaki sorunları anlamaya çalışmaktır. Bu noktada Kelly, bireylerin yaşam içinde başına gelen olayların gidişatını tahmin edip kontrol etmeye çalışan bilim insanı rolünde olduğunu ifade etmiştir (Allen, 2002). Bir bilim insanının ilgilendiği konu hakkında araştırma yapması gibi, bireyler yaşadığı çevre hakkında teoriler oluşturma ve bu teorileri test etme eğiliminde olur (Ewen, 2003). Winter ve Winey (2005), bir bilim insanı gibi hareket eden bireyin, olaylara ilişkin tahmin ve beklentilerinin, kendi geçmiş yaşam tecrübelerini nasıl anlamlandırdığına bağlı olarak şekillendiğinin altını çizmiştir.

Dünyayı anlama ve anlamlandırma süreçlerimizde aracı bir faktör olan kişisel yapıların değiştirilmesinin zor olduğunun vurgulanmasıyla birlikte, insanlar yaşamlarının herhangi bir döneminde sahip oldukları kişisel yapılarını değiştirme kapasitesine sahiptirler (Allen, 2002). Ravente (1999) de, bireylerin yaşantılarının değişime açık olması nedeniyle kişisel yapıların değişebileceğini, bu yapıların dinamik bir özelliğe sahip olduğunu söylemiştir. Kelly (1955; 1991), evrenin nesnel bir gerçeklik taşıdığını, fakat farklı insanların içinde yaşanılan aynı evreni farklı şekillerde yorumladığını, farklı tarzlarda anlamlandırdığını ileri sürmüştür. Bu iddia ile anlatılmak istenen; bireylerin çevresindeki olay veya olgularla ilgili yorumlarının ve anlamlandırmalarının, onların davranışları üzerinde olayların kendisinden daha fazla etkili olduğu düşüncesidir (Çağlayan, 2015). Sonuçta bireyin dünyayı doğru veya yanlış yorumlayıp yorumlamadığına bakılmaksızın, yaşantılara anlamlarını veren ve davranışlarını belirleyen şey, yarattığı yorumlamaları olmaktadır (Feist ve Feist, 2006; Hall ve arkadaşları, 1997; Hjelle ve Ziegler, 1992; Shaw ve Gaines, 1992).

Bir bireyin, nesne, olay veya insanların hangi açılardan benzer; ancak diğer nesne, olay veya insanlardan hangi açılardan farklı olduğunu anlama şekli olarak açıklanmış olan kişisel yapı, bireylerin zihninde saklı olan ve gelecekteki olayları yorumlamak ve bu olaylarla uyumlu davranışları sergilemek için kullanılan önceki deneyimlerin soyut karakterizasyonundan oluşmaktadır (Delia ve Crockett, 1973). Kişisel yapılar iki olay/durum veya nesnenin ne şekilde benzer ve üçüncü bir olay/durum veya nesneden ne şekilde farklı olduklarının ayrımının yapılmasına dayanır (Ewen, 2003; Feist ve Feist, 2006). Rychlak (1981), bir duruma ilişkin, bireyin kişisel yapıları ortaya

çıkartılmaya çalışılırken bağlamda en az üç öge olma gerekliliğinden söz etmiştir. Bireyler, olaylar/durumlar arasında ayırım yapmak için, benzerlik ve farklılıkları algılar ve yaşantı süreci boyunca, yapılar olarak bilinen kavramlar üretirler (Musicki, 2017).

Bireylerin sahip olduğu kişisel yapılar sınırsız ve sonsuz değildir, her insan sınırlı sayıda yapı aracılığıyla dünyayı değerlendirir ve sahip olunan kişisel yapılar, iki kutuplu (olumlu ve olumsuz) özgün ve dinamik yapıda bulunurlar (Shaw ve Gaines, 1992). İyi-kötü, sakin-heyecanlı veya cesur-korkak vb. şeklinde iki kutuplu sıfatlar olarak zihinde yer alan kişisel yapılar bireylerin dünyalarını, diğer insanları, olay ve nesneleri nasıl anlamlandırdıklarını, nasıl yorumladıklarını anlamak konusunda önemli bir etkiye sahiptir. Ravenette (1999), kişisel yapıların bireysel deneyimlerden doğduğunu, bireyin kendisini ve çevresini anlamlandırması ve durumlar arasında ayırım yapabilmesi amacıyla kişiye zihinsel bir eksen oluşturduğunu belirtmiştir.

Bireyin bilinçli ya da bilinçsiz şekilde dünyayı nasıl algılayıp yorumladığı sorununa odaklanan Kelly'nin *"Bir bireyin süreçlerinin, [o kişinin] olayları öngördüğü şekilde psikolojik olarak kanalize edildiği"* (Kelly, 1955/1991; Winter, 2015) temel varsayımla anlatılmak istenen şey, bireylerin davranışlarının (düşünce ve/veya eylemlerinin) onların geleceğe yönelik bakış tarzlarıyla yönetildiğidir (Feist ve Feist, 2006). Kişiler arası ilişkiler üzerine odaklanan kuram, her insanın kendine özgü farklı bir yapı sistemine sahip olduğunu vurgulamaktadır (Hazar, 2006). Kelly (1955; 1991), kişisel yapılar aracılığıyla toplumsal etkileşime atıfta bulunarak, bu etkileşimin özünü diğerlerinin kişisel yapılarını yorumlama girişimi veya dünyayı onların gözlerinden görme eğilimi olarak tasvir etmiştir (Winter, 2015).

Kişisel yapılar kuramında, yukarıda bahsi geçen temel varsayımı destekleyen 11 önerme sunulmuştur (Allen, 2002; Ewen, 2003; Kelly, 1955; Hall ve arkadaşları, 1997; Hjelle ve Ziegler, 1992). Kuramın temel varsayımının ve kişisel yapıların oluşum sürecinin daha iyi anlaşılması için Kelly (1955; 1991) tarafından detaylandırılarak açıklanan önermeler aşağıda sunulmuştur.

- a. Yapılandırma Önermesi
- b. Bireysellik Önermesi
- c. Örgütlenme Önermesi
- d. Yapıların Karşıtlığı Önermesi
- e. Seçim Önermesi
- f. Genişlik Önermesi (Uygunluk Dizisi, Aralık)
- g. Deneyim Önermesi (Deneyim ve Öğrenme)

h. Ayarlama Önermesi

1. Bölümlendirme Önermesi (Uyuşmayan Yapılar)

i. Benzerlik Önermesi

j. Toplumsallık Önermesi

Kelly (1955; 1991), toplumsallık önermesinde, tüm insanların çekirdek bir yapı sistemine sahip olduğunu ve bu çekirdek yapının bazı yönlerinin [*temel roller*] bireyin kimlik algısının başlıca belirleyicisi olduğunu ileri sürmüştür. Hjelle ve Ziegler (1992), kimlik algımızı yansıtan bu çekirdek rollere örnek olarak iş ya da meslek, ebeveynlik ya da evlatlık, kardeşlik, yakın arkadaşlık, öğrencilik vb. gibi rollerin örnek olarak gösterilebileceğini belirtmiştir. Altı çizilen bu çekirdek roller zayıfladığında veya çözülmeye başladığında kişide bir suçluluk duygusu gelişecektir zira insanlar kim olduklarına yönelik duygularında tutarsızlık yaşayıp ve bu tutarsızlığı davranışlarına yansıttıklarında suçluluk duygusu yaşayabilirler (Allen, 2002; Hall ve arkadaşları, 1997).

Çekirdek rol geliştirmemiş insanlar suçluluk duymazlar; kaygılı veya kafası karışık olabilseler de kişisel kimlik duygusundan yoksun oldukları için suçluluk yaşamazlar (Feist ve Feist, 2006). Kişisel kimlik duygusundan yoksun olmak, benliğin parçaları arasındaki uyumsuzluğu çağrıştıran bir olgu olarak düşünülebilir. Bu açıdan bakıldığında toplumsal yaşamda sahip olunan temel rollere uygun davranışlar sergilenmemesi, kişinin sahip olduğu benliğin parçaları olan güncel benlik, ideal benlik, sosyal benlik ve normatif benlik arasında uyumsuzluk olduğu anlamına gelebilir.

Kimlik duygusunun oluşumunda etkili olan, birey açısından önemli kişi olay ve durumların ve bu duyguya yönelik bütünlüğün test edilmesi ve somut olarak görselleştirilmesi amacıyla Kelly (1955; 1991) tarafından geliştirilerek önerilen repertuar ağı tekniğinden yola çıkılarak ortaya koyulabilen öz-kimlik grafiği, kimliğin yapılandırılması sürecinde önemli bilgilere ulaşılmasına olanak tanımaktadır. Öz-kimlik grafiğinin daha iyi anlaşılabilmesi adına öncelikle Kelly'nin bilişsel temsilleri açığa çıkarmak için ortaya koyduğu repertuar ağı tekniğini tanıtmak faydalı olacaktır.

2.4.2. Repertuar Ağı Tekniği (Repertory Grid Technique)

Kelly'nin yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine dayandırdığı bu yöntem, bireyin hayatındaki önemli insanları/olayları veya durumları karşılaştırmasını istemek suretiyle o kişinin temel yapı sistemine ulaşmayı sağlamak için tasarlanmış bir araçtır (Shaw ve

Gaines, 1992). Bu teknik aracılığıyla bireylerin; insan, nesne, olay ya da eylemleri karşılaştırmaları ya da ayırt etmeleri koşuluyla kişisel yapı haritaları çıkartılabilmektedir (Aranda ve Finch, 2003). Repertuar ağı tekniği (REPT), bireylerin yaşamındaki önemli insanları, olayları veya nesneleri yorumlamak/anlamlandırmak için başvurduğu kişisel yapıları ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilmiş olan ve yapısı gereği zengin bilgilere ulaşılmasına olanak tanıyan (Hall ve arkadaşları, 1997) bir tekniktir. Üç ayrı işlem basamağından oluşturulmuş olan (Bannister ve Fransella, 2019; Fransella, Bell ve Bannister, 2004) bu tekniğin söz konusu işlem basamakları genel olarak;

- (a) elementlerin (veya araştırma öğelerinin) belirlenmesi,
- (b) elementlerin karşılaştırılması yoluyla kişisel yapıların ortaya çıkartılması,
- (c) her bir yapı açısından tüm elementlerin 1 ile 5 aralığında derecelendirilmesi, olarak betimlenmektedir.

Literatür incelendiğinde repertuar ağı tekniğinin çeşitli versiyonlarına rastlamak mümkün olmaktadır fakat bununla birlikte tüm bu farklı versiyonların tasarlanış amacı bireylerin kişisel yapılarını açığa çıkarmaktır (Ewen, 2003). Bireysel ve grup olarak uygulanabilen repertuar ağı testinin farklı biçimleri olsa da hepsinde ortak olan bir prosedür süreci bulunmaktadır (Feist ve Feist, 2006). Bu prosedüre göre, test uygulanan kişiye, kişinin kendisi ve ilgili araştırma için özel bir öneme sahip olduğu varsayılan farklı rol tanımlarının yer aldığı bir *Rol Başlık (Element) Listesi* verilir (örn. “öz”, “ideal öz”, “annem”, “babam”, “kardeşim” vb.) ve öz elementler dışında yer alan tanımlanan her element için, katılımcıdan bu rol tanımına en uygun düşen ve kişisel yönden tanıdığı birinin adını yazması istenir (Çağlayan, 2015; Sanberk, 2021). Bir diğer formatta ise test uygulanacak kişiye element listesi araştırmacı tarafından hazır olarak verilir, her bir elementin adı bir karta yazılır ve katılımcıdan bu kartlardan üçünü rastgele olacak biçimde seçmesi istenir. Daha sonra katılımcıdan seçtiği üç element için, “hangi iki elementin hangi yönlerden benzer ve üçüncü elementten hangi açıdan farklı olduklarını” ifade etmesi istenir (Sanberk, 2021; Aranda ve Finch, 2003; Ewen, 2003; Feist ve Feist, 2006; Hall ve arkadaşları, 1997; Hjelle ve Ziegler, 1992). Bu yönetime ‘üçlü karşılaştırma prosedürü’ denmektedir (Klapper, 2011).

Üçlü karşılaştırma prosedürünü şöyle bir örnekle açıklamak uygun olabilir: katılımcıdan repertuar ağına yer alan “annem”, “babam” ve kendisini temsil eden “güncel öz” elementlerini karşılaştırması ya da aralarındaki farklılıkları ortaya koyması istenebilir. Bu üçlüyü düşünürken, katılımcı annesi ve kendisinin “sakinlik” açısından benzer olduğunu fakat “telaşlılık” açısından babasından farklı olduklarını söyleyebilir.

Bu örnek açısından bakıldığında Kelly (1955; 1991), repertuar ağı testinde üçlü karşılaştırma yoluyla ortaya çıkarılan yapı boyutunu, “*sakinliğe karşı telaşlı*” olarak tanımlamaktadır. Bu prosedür, katılımcının kendisi için önemli olan diğer insanları nasıl sınıflandırdığını, kendisinden hangi açılardan farklılaştırdığını belirlemek amacıyla birkaç diğer üçlü deneme ile tekrar edilir. Kelly, repertuar testinde yer alan element sayısından az olmayacak şekilde, bununla birlikte istendiği takdirde element sayısından daha fazla sayıda deneme yapılmasını tavsiye etmiştir (Bannister ve Fransella, 2019).

Kişisel yapılar kuramına dayandırılan temel amaçlardan biri, psikoterapi sürecine başvuran bireylerin işlevsel olmayan bilişsel kurgularının daha sağlıklı olanlarla değiştirilmesine olanak sağlayan uygulamalar yapmak olmuştur. Kelly, kuramını bu temel eksen üzerinde kurgulamıştır ve çalışmalarında terapötik sürecin başında danışanlarına repertuar testi uygulayıp, sürecin sonunda yeniden bu testi uygulayarak danışanların bilişsel kurgularının olası değişimi hakkında bilgi edinme gayreti içerisinde olmuştur. Bireyin kişisel yapılarında ortaya çıkan değişimler, terapi boyunca sağlanan terapötik başarının doğasını, derecesini açığa çıkarmak noktasında işlevsel olabilmektedir (Ewen, 2003; Feist ve Feist, 2006; Sanberk, 2016).

Repertuar ağı tekniğine dayandırılarak ortaya atılmış bir başka kuramsal görüş olan öz-kimlik grafiği de bireylerin sosyal etkileşim süreçlerinin görselleştirilmesine; benliğinin parçaları olan merkezi elementlerin uyum ya da uyumsuzluğunun gözlenebilmesine, öz değer ile ilgili bilgi sahibi olunmasına ve bunların yanı sıra terapötik başarıyla ilgili somut veriler sunulmasına olanak tanıyan işlevsel bir araçtır. Bir sonraki başlıkta bu yapıyla ilgili detaylı bilgi verilmeye çalışılmıştır.

2.4.3. Öz-Kimlik Grafiği (Self-Identity Graph)

Kişisel yapılar kuramında, bireylerin bilişsel temsillerini ortaya koymak amacıyla Kelly tarafından önerilen veri toplama tekniği, bireylerin kimlik yapılandırma süreçleriyle ilgili bilgiye ulaşılmasına olanak sağlamaktadır. Repertuar ağı tekniği aracılığıyla oluşturulan bu yapıya, Öz-kimlik grafiği (self-identity graph) denmektedir. Bireyin kimlik yapılandırması, öz elementlerin (güncel öz, sosyal öz, ideal öz ve normatif öz) diğer bireylere olan benzerliği veya benzersizliğinin sınanmasından oluşmakta ve böylesi bir sına, öz-kimlik grafiği (ÖKG) aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir (Bartholomew, 1993; Sanberk, 2021). Benliğin parçalarının taşımış olduğu içeriksel atıflara bakıldığında; kişinin “özü” (güncel benliği), şu andaki

benliğine yönelik bilişsel temsilini, “sosyal özü” (sosyal benliği), diğer insanların kendisine yönelik düşünceleri ile ilgili bilişsel temsilini, “ideal özü” (ideal benliği) arzuladığı değişimle, ulaşmak istediği benliği ile ilgili bilişsel temsilini ve “normatif özü” (normatif benliği), diğer insanlar, toplum ve toplumsal normlar nedeniyle nasıl biri olmak zorunda bırakıldığıyla ilgili bilişsel temsilini açıklayan bilgiler sunmaktadır (Sanberk, 2021). Benlik, bu dört merkezi elementi kapsayan bir yapıyla oluşmaktadır.

Öz elementlerden oluşan bu hipotetik yapıya “öz-kimlik sistemi” denmektedir ve bu sistemin birey açısından temel görevinin, kimliğin yapılandırılma sürecindeki belirsizliği mümkün olduğunca azaltmak olduğu belirtilmektedir (Makhlouf-Norris ve Jones, 1971; Norris ve Makhlouf-Norris, 1976; Will, 2012). Bireyin sahip olduğu bu dört öz element, sosyal etkileşim sürecinde temasta olduğu diğer insanlarla olan benzerlik açısından sürekli karşılaştırılmakta ve bu sayede kişi kendine özgü bir kimlik inşa edebilmektedir.

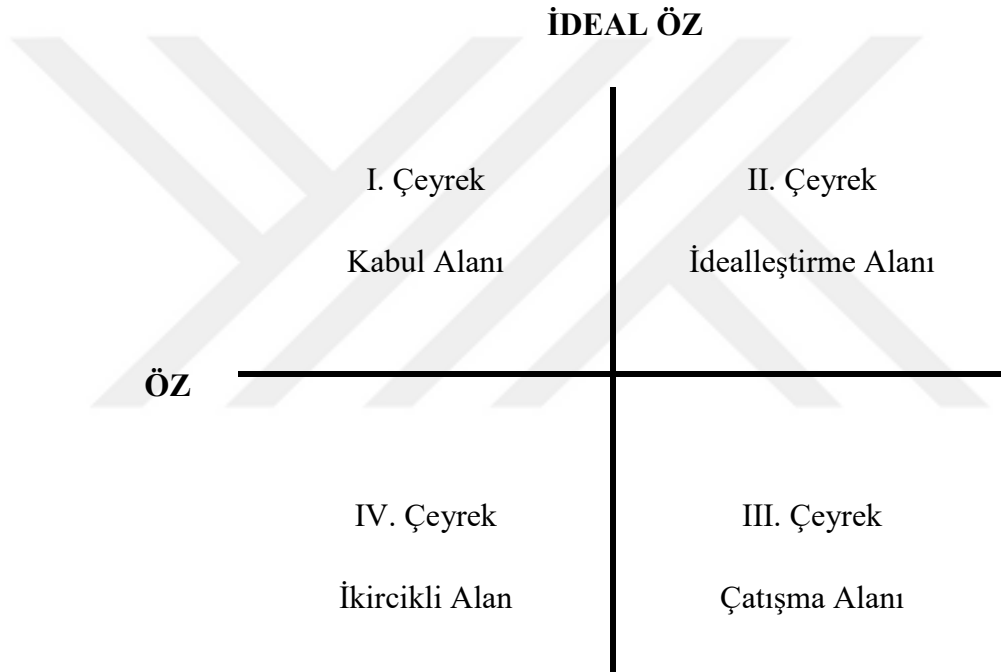
Repertuar ağı formunda yer alan elementlerin arasındaki mesafenin görselleştirilip ölçülmesine ve bu şekilde kaydedilmesine olanak taşıyan ÖKG’de, elementler arasındaki uzaklıkların ölçülmesinde ilk olarak, elementlerin birbiriyle korelasyonu dikkate alınmakta daha sonra tüm elementler arasındaki uzaklık, her iki merkezi elemente (öz – ideal öz) olan mesafe açısından yeniden tanımlanmaktadır (Slater, 1977). Repertuar ağı testindeki tüm elementler, iki eksenli ($-x$, $-y$) ve dört çeyrek daireli (sırasıyla; kabul, idealleştirme, çatışmalı, ikircikli) alan üzerine oturtulmuş bir grafik üzerinde, iki merkezi elemente olan uzaklık açısından yorumlanmaktadır (Bartholomew, 1993). Böker (1999), ÖKG’de her bir çeyrek dairenin kendi içerisinde içeriksel bir anlam taşıdığını ve ilgili alanlara konumlanan elementlerin bu anlamlar açısından yorumlanıp değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Her bir çeyrek daire taşıdıkları anlam açısından açıklanarak aşağıda sunulmuştur.

- I. *Çeyrek Daire – Kabul Alanı:* Sembiyotik yakınlık olarak da adlandırılan bu çeyrek daire üzerinde konumlanan elementlerin, hem öz elementle hem de ideal öz elementle benzerlik taşıdığı söylenebilir.
- II. *Çeyrek Daire – İdealleştirme Alanı:* Bu çeyrek daire üzerinde konumlanan elementlerin ideal öz elementle benzerlik taşıdığı fakat öz elementine benzetilmediği belirtilmektedir.
- III. *Çeyrek Daire – Çatışma Alanı:* Bu çeyrek daire üzerinde konumlanan elementler ne öz elementle ne de ideal öz elementle benzerlik

taşımamaktadır. Söz konusu elementini, her iki merkezi elemente de benzetilmediği vurgulanmaktadır.

- IV. *Çeyrek Daire – İkircikli Alan*: Bu çeyrek daire üzerinde konumlanan elementlerin öz elementine benzetilmekle birlikte, ideal öz elementine benzetilmediği ifade edilmektedir (Böker, 1999; Böker, Hell, Budischewski, Eppel, Härtling, Rinnert, Schmeling, Will, Schoeneich ve Northoff, 2000).

Öz-kimlik grafiği ve bu grafiğin üzerinde yer alan dört alan Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Öz-kimlik grafiği

Repertuar ağı testinde yer alan elementlerin, öz elementler açısından önemi veya ağırlığı hesaplanan Öklid uzaklık katsayısı ortaya çıkarılarak belirlenmektedir. Bununla birlikte her durumda tüm elementlerin öz elementler açısından önemine dair net bir yorum yapılamamaktadır; bazı elementlerin ÖKG üzerinde “farksızlık” (kayıtsızlık) olarak adlandırılan bir alana konumlandığı görülmektedir. Farksızlık alanı, birbiri ile çakışan iki temel eksen üzerinde 0.8 – 1.2 aralığını temsil etmektedir. Buna göre grafik üzerinde bu aralığa konumlanan herhangi bir elementin öz veya ideal öz elementine olan uzaklık değerinin 0.8 – 1.2 aralığına düşmesi, söz konusu bu elementin, öz ve ideal öz elementlerine ne benzediği, ne de benzemediği anlamına gelmektedir (Böker ve

arkadaşları, 2000). Bir başka deyişle ÖKG üzerinde farksızlık/kayıtsızlık alanına denk gelen elementlerin, bireyin öz'ü üzerindeki etkisi netlik taşımamaktadır (Bartholomew, 1993). Dolayısıyla bu değer aralığında konumlanan elementlerin bireyin kimliğini yapılandırma sürecinde birincil değil, ikincil derecede öneme sahip olduğu belirtilmektedir (Will, 2012).

Öz elementleri birey açısından biçimsel olarak iki kutuplu olarak tanımlanma eğilimindedir; daha açık bir ifadeyle bu elementler diğer elementlerin bazılarına benzemekte ve yine bazılarına benzememektedir. Fakat ruhsal yaşantılarında görece problem olan kişiler, söz konusu olan bu öz elementleri çoğunlukla tek kutuplu olarak tanımlamaktadır (Bartholomew, 1993). Ruhsal açıdan problem yaşayan, hastalık tanısı almış bireylerin öz-kimlik sistemlerini genel olarak nasıl yapılandırdıklarının incelendiği bir çalışmada, tanı almış katılımcı grubun bu öz elementlerden birini diğer tüm elementlerden tamamen benzersiz biçimde veya daha sıklıkla diğer tüm elementlere benzer bir şekilde betimledikleri ortaya çıkarılmıştır (Will, 2012).

Bireyin öz süreklilik duygusu yaşamasına olanak sağlayan ve öz kimliği üzerinde belirleyici bir rolü olan, kişi açısından baskın olarak algılanan yapılar söz konusudur ve bu yapılar aslında kişinin kendisi ile doğrudan ilişkili olan (öz, ideal öz, sosyal öz, normatif öz) merkezi/çekirdek yapı olarak adlandırılan yapılardır (Feixas, Montebruno, Dada, del Castillo ve Compan, 2010). Nitekim Berzonsky ve Neimeyer (1988) de, ÖKG üzerindeki yapıların hiyerarşik bir ağ içerisinde bazı farklı anlamlara sahip olduğunu ve çekirdek yapıların birey açısından daha merkezi bir önem taşıdığını belirtmişlerdir. Lockhart (1979), ÖKG aracılığıyla, bireylerin yaşamlarında önemli olan diğer bireylerle olan özdeşimleri ile ilgili bazı bilgilere de ulaşılabileceğinin altını çizmiştir.

ÖKG'nin sağladığı bilgilerin çeşitliliği nedeniyle, bu konunun ele alındığı çalışmalar, ulaşılmak istenen bilginin içeriği açısından da farklılaşmaktadır. Konuyla ilgili sınırlı sayıda yapılmış çalışmaların bazıları öz-kimlik grafiği aracılığıyla benlikteki zayıf entegrasyon türlerini tespit etme amacı gütmekteyken (Hartman, 1992; Çağlayan, 2015; Norris ve Makhoul-Norris, 1976; Bartholomew, 1993); bazı çalışmalarda ÖKG'nin bireyin öz değer düzeyini tespit etmek için kullanıldığı görülmektedir (Akkaya, 2019; Bartholomew, 1993; Böker vd., 2000; Çağlayan, 2015; Sanberk, 2016; Senkel, 2010). Bazı araştırmalarda ise elementlerin uzayda ne şekilde konumlandıklarından yola çıkarak ÖKG'deki kabul, idealleştirme, çatışma ve ikircikli alanlara konumlanan elementlerin birbirlerine olan uzaklıkları belirlenmeye çalışılmıştır (Akkaya, 2019; Böker vd., 2000; Çağlayan, 2015; Sanberk, 2016; Senkel, 2010).

ÖKG çalışmalarında ulaşılması hedeflenen bilgi her ne olursa olsun, temelde odaklanılan durumun elementler arasındaki uzaklığın görselleştirilerek ortaya koyulması olduğu ve özellikle birey açısından merkezi olan öz elementlerin diğer elementlerle olan uzaklığının esas alındığı görülmektedir. Öz-kimlik grafiğinin temel alındığı çalışmalarda görece sağlıklı normal popülasyonda bulunan gruplardan çok psikiyatrik açıdan bir tanı almış grupla çalışıldığı görülmektedir (Çağlayan, 2015). ÖKG'nin sağladığı bilgilerin, genel olarak bir tanılama ve sınıflama işlevi görmesi bu duruma bir sebep olarak gösterilebilir. Ek olarak, ÖKG aracılığıyla ulaşılan bilgilerden biri olan benlik entegrasyonu türleri de genel olarak bir tanılama aracı olarak kullanılmıştır. Bu araştırmanın da önemli bir değişkeni olan benlik entegrasyonları ile ilgili kuramsal açıklamalar bir diğer başlıkta detaylıca anlatılmıştır.

2.4.3.1. Benlik Entegrasyonu (Self-Integration)

Entegrasyon kelime anlamı itibarıyla bir bütünleşme sürecini anlatmaktadır. Bu bağlamda benliğin entegre oluşu, benlikteki bütünleşmeden bahsetmektedir. Benlik bütünlüğü kavramıyla önemli çalışmalar yapan Antonovsky'e göre (1987), bütünlük duygusu kavramı bireyin dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimini yönetilebilir, anlamlı ve anlaşılabilir olarak değerlendirmesini ve bu değerlendirmeleri teorik bir yapıda ifade edilmesini sağlayan kuramsal bir görüştür. Kelly'nin kuramına dayandırılarak ortaya koyulan benlik entegrasyonu kavramını daha iyi anlayabilmek için, benlikteki bütünlük (entegrasyon) durumunun teorik olarak açıklanmasıyla ilgili önemli çalışmalar yapan Antonovsky'nin (1979; 1987) benlik bütünlük duygusu (Sense of Coherence) kuramını incelemenin önemli olacağı düşünülmektedir.

a) Antonovsky'nin Benlik Bütünlüğü Duygusu (Sense of Coherence)

Benlik entegrasyonu ile aynı şeyi anlatmaya çalışan “benlik bütünlük duygusu” kavramını ilk kez kullanan kişi Antonovsky (1979) olmuştur. Sözü edilen bu bakış açısı, insanların günlük yaşamın çeşitli stres faktörleriyle nasıl başa çıkabileceğini açıklamayı amaçlarken sağlığı geliştiren ve sürdüren faktörlerin yanı sıra yetenekler ve beceriler gibi kaynaklara da odaklanır. Antonovsky, bütünlük duygusunu oluşturan üç merkezi öğeden bahsetmiştir. Anlaşılabilirlik, yönetilebilirlik ve anlamlılık (Eriksson ve Mittelmark, 2017). Anlaşılabilirlik, bu kavramın bilişsel ögesi olarak, bireyin dünyayı anlaşılabilir, tutarlı, tahmin edilebilir ve açıklanabilir olarak algılamaya hazır olması

anlamına gelir. Bu haliyle yapılandırmacı bir bakışa sahip olduğu söylenebilecek olan bu kavram, yaşanan dünyanın kişisel olarak nasıl algılanıp yorumlandığının bireyselliğine dikkat çekmektedir. İkinci kavram olan yönetilebilirlik, bireyin yaşamın talepleriyle başa çıkma yeteneğini ve iç ve dış zorlayıcı yaşantılar karşısında yeterli kaynaklara sahip olduğunu algılamasını anlatır. Son öge olan anlamlılık ise, bireyin yaşamındaki olaylara ya da ortaya çıkan olumsuzluklara meydan okumayı ya da okumamayı ne derece anlamlı gördüğüne ilişkin algısını ifade etmektedir (Carlén ve diğerleri, 2020). Antonovsky ve Sourani (1988), merkezi saydığı bu yapılanma öğelerinin her bireyde farklılıklar gösterebileceğinin altını çizmişlerdir. Bu bakış açısının yapılandırmacı görüşten beslenen Kelly'nin kuramındaki 'biresellik önermesi' ile paralellik taşıdığı söylenebilir.

Bütünlük duygusu bireysel olarak hissedilen ve geliştirilebilir bir duygu olmakla birlikte, yine Antonovsky (1987), bireylerde olduğu gibi ailelerin de bir bütünlük duygusuna sahip olabileceğini söylemiştir. Bu bağlamda bireysel bütünlük duygusunun yanı sıra aile bütünlük duygusunun araştırılması da mümkün hale gelmiş ve bu değişkeni de incelemeye dönük çok sayıda araştırma yapılmıştır.

Antonovsky (1979), geliştirdiği modele salutojenik (salutogenesis) yaklaşım adını vermiş ve bu yaklaşımı patolojiyi açıklayan modellere bir alternatif olarak sunduğunu belirtmiştir. Latince "iyi/sağlıklı olmak" anlamına gelen "sault" kelimesinden türetilen salutojenik yaklaşım, insanların sağlıklı ya da sağlıksız biçimde tanımlanmasından ziyade, sağlamlık ve sağlıksızlığın bir derece meselesi olduğu ve bir düzlem üzerinde değerlendirildiğinde sağlamlılığın doğrunun bir boyutunda sağlıksızlığın ise diğer boyut üzerinde olduğunu anlatmaktadır (Antonovsky ve Sourani, 1988). Kuramında belirttiği salutojenik yaklaşım ile Antonosky, bireylerin başarılı bir biçimde uyum gösterme kapasitelerini ve niçin bazı insanların diğerlerine göre gerginlik, stres verici yaşam olayları ve güçlükler karşısında diğerlerine göre daha iyi baş ettiklerini, sağlıklarını ve iyilik hallerini koruduklarını açıklamaya çalışmaktadır (Lindström ve Eriksson, 2011).

Antonovsky (1993), güçlü bütünlük duygusuna sahip olan kişilerin yaşam sürecinde karşılaştıkları engelleri, zorlukları çözebilme veya bu zorluklarla başa çıkabilme konusunda kendilerine güven duyduklarını vurgulamıştır. Yaşamın zorluklarıyla başa çıkmayı görece daha kolay hale getirmek hususunda kullanılabilecek içsel ve dışsal kaynakların keşfedilmesinde öz-kimliğe odaklanılan bir öğrenmenin önemi vurgulanmaktadır (Langeland, Vaandrager, Nilsen, Schraner ve Magistretti, 2022). Antonovsky (1987), olumlu bir öz-kimliğin hayati bir direnç kaynağı olduğunu

belirtmiştir. Bu bağlamda, daha iyi bir başa çıkabilme gücüne ulaşmak adına, ruh sağlığı uzmanları genellikle danışanlarında olumlu öz-kimlik gelişimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadırlar (Langeland ve Vinje, 2022).

Öz-kimlik kavramıyla anlatılmak istenen şey benzerlikler taşısa da Kelly'nin önerdiği Repertuar Ağı Tekniğinden yola çıkılarak, Norris ve Makhoul-Norris (1976) tarafından farklı bir perspektif sunulmuştur. Her iki bakış açısındaki farklılıkları daha belirgin biçimde görebilmek amacıyla, KYK'ye dayandırılarak ortaya koyulmuş olan benlik entegrasyonları ile ilgili görüşler aşağıda bir diğer başlık altında ele alınmıştır.

b) Norris ve Makhoul-Norris'in Benlik Entegrasyonu (Self-Integration)

İnsanın kimliğinin yapılandırılış sürecinde temel rol oynayan ve bireyin özünü oluşturan merkezi elementlerin (güncel öz, ideal öz, sosyal öz, normatif öz) ÖKG üzerinde somutlaştırılarak görselleştirilebilen kendi aralarındaki uyum biçimleri, kimlik üzerinde belirleyici olabilen diğer elementlerle de ne derece uyum içinde olduklarıyla ilgili ipucu taşıyabilmektedir. Öz elementleri arasında uyum olan bireylerin, benliklerinin entegre (bütünleşmiş) olduğu, güçlü bir benlik duygusuna sahip oldukları söylenebilir. Merkezi elementleri kendi aralarında ve diğer elementlerle uyum içerisinde olmayan bireylerin ise zayıf benlik entegrasyonu taşıdıkları, bir başka deyişle uyum problemi yaşayabilecekleri söylenebilir.

Norris ve Makhoul-Norris (1976), ÖKG üzerindeki elementler arasındaki uzaklıklardan yola çıkarak benlikte ortaya çıkan güçlü (bütünleşmiş) ve zayıf türlerine dikkat çekmişlerdir; onlara göre benlikteki güçlü entegrasyonun yanı sıra zayıf entegrasyonun beş türü bulunmaktadır. Bir tanılama ve doğal bir sınıflama aracı olarak kullanılan benlik entegrasyonu kavramıyla ilgili genel açıklamalar aşağıda aktarılmıştır:

1. Öz izolasyon

Bu zayıf entegrasyonun türünün varlığından söz edebilmenin şartı; öz elementinin ÖKG üzerinde yer alan diğer hiçbir elemente 0.80 değerinden daha yakın mesafede konumlanmamış olmasıdır.

2. İdeal öz izolasyon

Bu zayıf entegrasyonun türünün varlığından söz edebilmenin şartı ise ideal-öz elementinin ÖKG üzerinde yer alan diğer hiçbir elemente 0.80 değerinden daha yakın mesafede konumlanmamış olmasıdır.

3. *Çifte izolasyon veya sosyal yabancılaşma*

Öz izolasyon ve ideal öz izolasyon türlerinin kombinasyonuna dayanan çifte izolasyonla ilgili bir zayıf benlik entegrasyonundan bahsedebilmenin şartı; ÖKG üzerinde en fazla iki elementin öz ve ideal öz elementlerine 0.80 değerinden daha küçük bir değer ile yakın konumlanmış olmasıdır.

4. *Öz ideal öz uzaklığı (ıraksaklığı)*

Bu zayıf benlik entegrasyonu türünün gözlenebilmesi için; ÖKG üzerinde öz elementi ile ideal öz elementi arasındaki uzaklığın 1.20 değerinden daha fazla ve en çok iki elementin ideal öz elementine, öz elementinden daha uzak konumlanmış olması gerekmektedir.

5. *Öz ideal öz yakınlığı (yakınsaklığı)*

Bu zayıf benlik entegrasyon türünden söz edilebilmesi içinse; öz ve ideal öz elementleri arasındaki mesafenin 0.80 değerinden daha yakın ve en çok iki elementin ideal öz elementine, öz elementinden daha yakın konumlanmış olması gerekmektedir (Slater, 1977).

Öz izolasyonu olan bireyler kendi özünü, ele alınan diğer tüm elementlerden farklı ve benzersiz biçimde algılamaktadır. Bireyin, kendisine atfettiği kişisel yapılar ile başkalarını tanımladığı kişisel yapılar farklılaşmakta ve kişi kendini bu şekilde diğerlerinden benzersiz olarak görüp, tanımlama eğiliminde olmaktadır. Bartholomew'e göre (1993), öz-izolasyon gösteren bireylere “kişisel-sosyal etkileşim temelinden yoksun” sayılabilecek kimselerdir. İdeal öz izolasyonuna sahip olan bireyler ise, kimliğini tanımlarken işe koştığı kişisel yapılar açısından kendi ideal özünü (olmak istediği kendiliğini) diğer tüm elementlere göre farklı ve/veya benzersiz görme eğiliminde olurlar. Bu kimseler, nasıl biri olmak istemediğini bilmekle birlikte, nasıl biri olmak istediğini (ideal özüne benzettiği kimse olmadığı için) bilmemektedir. İlk iki izolasyonun türünün kombinasyonu olan çifte izolasyona sahip olan bireyler kendilerini diğerlerinden farklı, benzersiz görürler; üstelik bu farklılığın arzulanan bir farklılık olduğu söylenebilir. Öz-ideal öz uzaklığına sahip kimselerin, özü ile ideal özünü farklı yapılara başvurarak tanımladığı; bu iki elementi çoğunlukla karşıt yapılar kullanarak tanımladığı söylenebilir. Öz ile ideal özün uzak olması, kişi açısından hoş olmayan ve baş edilmesi gereken bir duygunun yaşanmasına yol açmakta; bu durum, kişinin değişmesi yönünde bir güdünün ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Öz-ideal öz

yakınlığına sahip olan bireyler kendilerini olmak istedikleri gibi görmektedir ve dolayısıyla değişmek için herhangi bir motivasyona sahip değildir, dahası değişmek için bir sebep görmemektedirler (Will, 2012).

Bartholomew (1993), zayıf benlik entegrasyonu ile ilgili koyulan bu tanıların diğerlerinden bağımsızlık gösterebileceğini; fakat bazen de aynı kişide birden fazla tanı kategorisinin kombinasyonunun karşımıza çıkabileceğini belirtmektedir. Örneğin, bir kimse sadece öz - ideal öz yakınlığı gösterdiğinde, bu durum o kişinin “kendinden genel olarak memnun olduğunu”; fakat bu kategorinin çifte izolasyonlakombine olması durumunda ise kişi açısından “olağanüstü bir izolasyonun” olduğunu göstermektedir.

Norris ve Makhoul-Norris'in (1976) ortaya koyduğu beş zayıf, bir güçlü benlik entegrasyonu kategorilerinin ortaya çıkışını sayısal verilerle belirlemek amacıyla Slater (1977) tarafından ortaya koyulan mesafe değerlerine alternatif olarak, Hartmann (1989; 1992) yeni bir hesaplama formülü ile farklı değerler ortaya koymuştur. Hartman'ın önerdiği kategoriler ve bu kategorilerin oluşmasına ilişkin gerekli gördüğü katsayı puanları aşağıda verilmiştir:

1. *Öz izolasyon*: Öz elementi ÖKG üzerindeki diğer bütün elementlere 1.75 değerinden uzak bir mesafe ile konumlanmıştır.
2. *İdeal öz izolasyonu*: İdeal öz elementi ÖKG üzerindeki diğer bütün elementlere 1.75 değerinden uzak bir mesafe ile konumlanmıştır.
3. *Çifte izolasyon veya sosyal yabancılaşma*: ÖKG üzerindeki maksimum iki element, öz ve ideal öz elementlerine 1.75 değerinden daha yakın bir mesafede konumlanmıştır.
4. *Öz – ideal öz uzaklığı (ıraksaklığı)*: Öz ve ideal öz elementleri arasındaki mesafe 1.75 değerinden daha yakın mesafede konumlanmıştır ancak en fazla iki element, ideal öz elementine öz elementinden daha yakındır.
5. *Öz - ideal öz yakınlığı (yakınsaklığı)*: Öz ve ideal öz elementleri birbirlerine 1.50 değerinden daha uzak bir mesafede konumlanmıştır ve en fazla iki element ideal öz elementine öz elementinden daha uzaktır.

Hartmann'ın alternatif olarak bu yeni mesafeleri belirlemede etkili olan durumun, Slater'in ortaya koyduğu mesafelerde ele alınan yapıların sayısının dikkate alınmadığına dair eleştirisi olduğu belirtilmiştir (Fransella, 2003). Schoeneich ve Klapp (1998), daha sonra yaptıkları ampirik bir çalışmada, Hartman'ın ifade ettiği bu eleştiriye ve belirlenmiş olan alternatif mesafe katsayılarını destekleyen bulgulardan bahsetmişlerdir. Hartmann'ın (1989; 1992) benlik entegrasyonlarını ortaya koymak için önerdiği mesafe katsayılarını dikkate alarak Schoeneich (1994), Norris ve Makhoul-Norris'in (1976) belirlemiş olduğu kategorilerden farklı olarak 6 benlik entegrasyonu kategorisi oluşturmuştur. Schoeneich'in yapmış olduğu sınıflamaya ilişkin bilgiler Tablo 3'te sunulmuştur:

Tablo 3.
Schoeneich'in Yapmış Olduğu 6 Kategorili Benlik Entegrasyonu Sınıflaması

Öz – İdeal Öz Yakınlığı		Öz – İdeal Öz Uzaklığı		Yakınlık ve Uzaklık Yok	
- Öz izolasyon		- Öz izolasyon		- Öz izolasyon	
- İdeal öz izolasyon	- İzolasyon	- İdeal öz izolasyon	- İzolasyon	- İdeal öz izolasyon	- İzolasyon
- Çifte izolasyon kategorilerinden biri varsa	yok	- Çifte izolasyon kategorilerinden biri varsa	yok	- Çifte izolasyon kategorilerinden biri varsa	yok
Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	Grup 6
Aşırı (olağanüstü) izolasyon	Kendinden memnun	Yabancılaşmış	Kendinden memnun olmayan	İzole olmuş, yalıtılmış	Göze çarpmayan (dikkat çekmeyen)

Tablo 3 incelendiğinde, farklı alt kategoriler biçiminde toplanmış olan benlik entegrasyonu türlerinden birine sahip olmanın ilk koşulu, öz - ideal öz yakınlığı, öz - ideal öz uzaklığı ve bu türlerin ikisinin de olmadığı üç ana kategoriden birine sahip olmaktır. Daha sonra farklı türlerdeki benlik entegrasyonu kombinasyonlarının olup olmaması dâhilinde oluşturulmuş beş zayıf ve bir güçlü olmak üzere altı grup ortaya çıkmaktadır. Tablo 3'teki bilgilerin daha açık bir biçimde ifade edilmesi gerekirse:

İlk grubu temsil eden *aşırı izolasyon* kategorisindeki bir bireyin ilk olarak, öz – ideal öz yakınlığı göstermesiyle birlikte öz izolasyon, ideal öz izolasyonu veya çifte izolasyon kategorilerinden birine de sahip olması gerekmektedir. İkinci grup olan *kendinden memnun* kategorisindeki bir bireyin yine ilk olarak öz – ideal öz yakınlığı göstermesi fakat bundan başka hiçbir entegrasyon türüne sahip olmaması gerekmektedir. Üçüncü grubu temsil eden *yabancılaşmış* kategorisindeki bir bireyin ilk

olarak, öz – ideal öz uzaklığı göstermesiyle birlikte öz izolasyon, ideal öz izolasyonu veya çifte izolasyon kategorilerinden birini de göstermesi gerekmektedir. Dördüncü grup olan *kendinden memnun olmayan* kategorisine giren bireylerinse, öz – ideal öz uzaklığı göstermekle bundan başka hiçbir entegrasyon türüne sahip olmaması gerekmektedir. Beşinci grup olan *izole olmuş* kategorisinde yer alan bir bireyin, öz – ideal öz yakınlığı ve öz – ideal öz uzaklığı kategorilerine sahip olmamakla birlikte, öz izolasyon, ideal öz izolasyonu veya çifte izolasyon kategorilerinden birini göstermesi gerekmektedir. Son ve altıncı grup olan *göze çarpmayan (dikkat çekmeyen)* kategorisine sahip olan bireyin ilk olarak öz-ideal öz yakınlığı ve öz-ideal öz uzaklığı kategorilerine sahip olmaması ve bununla birlikte başka hiçbir entegrasyon türü göstermemesi gerekmektedir. Bu grupta yer alan bireyler güçlü benlik entegrasyonuna sahiplerdir.

Her iki kavram (benlik bütünlüğü duygusu ve benlik entegrasyonu) yaşanan dünyanın birey tarafından yorumlanması ve yapılandırılması doğrultusunda geliştiği ve meydana geldiği düşüncesinin yanı sıra bu iki kavramın psikolojik sağlıkla ilgili ortaya atılan patolojik bakış açısına alternatif olarak ele alındığı görülmektedir. Antonovsky (1987), geliştirdiği kuramda salutojenik bakış açısıyla, hastalıklara odaklanan geleneksel patolojik yaklaşım yerine, insanları sağlıklı tutmak ya da onları sağlıklı olmaya yönlendiren alternatiflere odaklanma fikrini dikkate almıştır. Norris ve Makhoul-Norris (1976) ve Schoeneich'in (1994), bir sınıflama aracı olarak işlevsel hale getirdikleri benlik entegrasyonu türlerini “sağlıklı” ve “sağlıksız” olarak nitelemenin yanı sıra “zayıf” ve “güçlü” sıfatlarıyla da betimlenmesi mümkün olabilmektedir.

2.5. İlgili Araştırmalar

Yurt içi ve yurt dışı literatür incelendiğinde öz-kimlik grafiğiyle ilgili sınırlı sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Ayrıca yapılan taramalar sonucunda ÖKG ile kimlik statülerinin ve benlik entegrasyonlarının birlikte ele alındığı hiçbir çalışmaya rastlanmadığı görülmektedir. Bu durum nedeniyle literatür taraması sonucunda ÖKG ile ilgili ulaşılan sınırlı sayıdaki araştırmaya yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde kimlik statülerini ve Beş Faktör Kişilik Modelini içeren yurt içi ve yurt dışı bazı araştırmalara da yer verilmiştir.

2.5.1. Öz-Kimlik Grafiğiyle İlgili Yapılmış Araştırmalar

2.5.1.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Sanberk (2016), çalışmasında, ailesi ile açık ve örtük çatışmalar yaşayan 17 yaşında bir danışan ile çalışılan sistemik temelli sekiz oturumluk bireysel psikolojik danışma sürecinin terapötik başarısına yönelik değerlendirme yapabilmek amacıyla bir araştırma yürütmüştür.. Danışma sürecinin ilk ve son oturumunda danışandan REPT aracılığıyla veri toplanmış ve bireyin süreç başındaki ve sonundaki öz-kimlik grafiği karşılaştırılarak incelenmiştir. Buna göre oturumların sonunda incelenen ÖKG’de, danışanın öz değerinde artış olduğu, danışmalardan önce ikircikli alana konumlandırılan annem ve babam elementlerinin danışma sonunda kabul alanına konumlandırıldığı, özellikle babam elementinin danışan üzerinde belirgin biçimde daha olumlu anlamda etkili hale geldiği gözlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, sonuç olarak psikolojik danışmada terapötik başarının belirlenmesinde ve somut biçimde ortaya koyulmasında öz-kimlik grafiğinin işlevsel olarak kullanılabileceği belirtilmiştir.

Akkaya (2019), araştırmasında, ailesi ile çatışma yaşayan altı ergen danışanın sahip oldukları aileyi, aile üyelerini ve kendilerini bilişlerinde ne şekilde temsil ettiklerini REPT aracılığıyla incelemiştir. Bulgular, ergenlerin ÖKG üzerinde kendilerinden en uzak noktaya kardeşlerini ve annelerini konumlandıklarını ve babalarını da göreceli olarak kendilerinden uzak sayılabilecek bir noktaya konumlandıklarını göstermiştir. Elde edilen bir diğer bulgu, ergen danışanların öz değer açısından dengeli bir dağılım gösterdiğidir. Buna göre öz değerleri yüksek, orta ve düşük olan katılımcıların sayısının eşit olarak “iki” olduğu görülmüştür. Katılımcıların aile üyelerini temsil eden elementlerin, bu elementlerin ideal imgelerinden uzak biçimde konumlandıklarına dair bulguya ulaşılmış ve ayrıca “ideal öz” elementiyle, “aile”, “ideal aile”, “ideal anne”, “ideal baba”, “ideal kardeş” elementleri arasındaki mesafelerin oldukça yakın olduğu gözlenmiştir. Bu bulgular, REPT neticesinde ortaya çıkartılmış verilerle, danışma esnasındaki gözlemlerin örtüştüğünü göstermiştir.

Boran (2020), araştırmasında, üniversite öğrencilerinin kendilerine ve ebeveynlerine yönelik bilişsel kurgularının çocukluk çağı örselenmeleri ve affetme açısından incelenmesini amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırmanın örneklemini oluşturan 289 öğrenciyle ‘çoklu vaka analizi’ olarak tasarladığı çalışmasında öğrencilerin bilişsel kurgularını açığa çıkarmak için repertuar ağı tekniği kullanmıştır. Bunun yanı sıra araştırmada, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları

Ölçeği, Heartland Affetme Ölçeği diğer veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara göre, öz değer bir grupta orta düzeydeyken, sekiz grupta düşük düzeyde gözlenmiştir ve öz elementinin tüm gruplar için ÖKG üzerinde “ikircikli” alanda konumlandığı gözlenmiştir. Katılımcıların tamamının öz elementlerini –ve özellikle sosyal öz elementini- olumsuz yapılarla ilişkilendirdikleri görülmüştür. Bir diğer bulgu ise, güncel öz, anne ve ideal anne elementlerinin birbirlerinden uzağa konumlandıkları olmuştur. Çocukluk çağı örselenme düzeyi yüksek olan gruplarda katılımcıların annelerini daha çok olumsuz biçimde algıladıkları ve örselenme düzeyi düşük gruplardaki katılımcılarına görece daha fazla olumlu biçimde algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Baba ve ideal baba elementleri, örselenme düzeyi yüksek olan gruplara göre, düşük olan gruplarda daha yakın algılanmışken; öz, baba ve ideal baba elementlerinin tüm gruplarda birbirinden uzak konumlandığı görülmüştür.

Çağlayan (2015), 16 ergen katılımcı ile yaptığı çalışmada, ergenlerin öz-kimlik grafiklerini aile işlevselliği açısından değerlendirmiştir. Öz-kimlik grafiğinin sağladığı üç tür bilgidен yararlanılmış olan bu çalışmada, ailelerini işlevsel algılayan ergenlerin, ailelerini işlevsel algılamayanlara göre öz değerlerinin daha yüksek düzeyde olduğu bulgulanmıştır. Araştırmada gruplar arası bir karşılaştırma esas alınmamış olmakla birlikte, öz değerle ilgili bulgular, aile işlevselliğinin öz değer düzeyini etkilemezken, aile işlevsizliğinin bireyin öz değerinin düşük düzeyde olmasında etkili olabileceğiyle ilgili ipuçları vermiştir. Repertuar ağı testinde yer alan elementlerin ÖKG’deki dört alandan hangisine konumlandırıldığına dair bulgulara bakıldığında, ailesini işlevsel algılayan sekiz ergenden yedisinin kendi güncel beni ve aile üyelerini temsil eden elementleri “kabul” alanına konumlandırmışken, ailesini işlevsel algılamayan ergenlerin, güncel benliklerini sıklıkla “ikircikli” alana, aile üyelerini temsil eden elementleri ise çoğunlukla “idealleştirme” alanına konumlandıkları görülmüştür. Son olarak benlik entegrasyonları türleri açısından değerlendirilen katılımcılarda, ailelerini işlevsel algılayan ergenlerin ailelerini işlevsel algılamayanlara göre daha fazla güçlü benlik entegrasyonu gösterdikleri ortaya çıkartılmıştır.

ÖKG ile yurt içinde yapılmış araştırmalar genel açıdan incelendiğinde, sınırlı sayıdaki araştırmalarda örneklemin, herhangi bir klinik tanı almamış ergenlerin tarafından oluşturulduğu görülmektedir. Ayrıca ÖKG’nin sağadığı tüm bilgi içeriklerine ulaşmayı amaçlayan sadece bir araştırma (Çağlayan, 2015) bulunduğu görülmektedir. Bu çalışmadan farklı olarak, diğer araştırmaların, ya öz değer düzeyelerine ya da elementlerin 4 alandaki dağılımına odaklandığı görülmektedir.

2.5.1.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Makhlouf-Norris ve Jones (1971), obsesif-kompulsif bozukluk (OKB) tanısına sahip ve herhangi bir klinik tanısı bulunmayan katılımcılardan oluşan deney ve kontrol gruplarıyla ele aldıkları çalışmalarında, tanısı olan katılımcı bireylerin öz-kimlik grafiğinde, herhangi bir tanısı olmayan normal bireylerin öz-kimlik sisteminde gözlemlenenden daha fazla düzeyde öz izolasyon ve öz – ideal öz uzaklığı ile ilgili zayıf benlik entegrasyon türü bulunduğunu belirtmişlerdir. Araştırma sonuçları arasında öz değerle ilgili olan bulguların da, tanısı olmayan grup lehine farklılık taşıdığı ortaya çıkartılmıştır.

Norris ve Makhlouf-Norris (1976), davranış ve kişilik bozukluğu tanısı olan ve bir tanıya sahip olmayan bireylerin benlik entegrasyonlarını inceledikleri araştırmalarında; davranış ve kişilik bozukluğu olan kişilerin ideal özlerini, araştırma kapsamına giren tüm diğer elementlerden daha farklı yapılarla dikkate değer ölçüde uzak tanımladıklarını ve bu sebeple ağırlıklı olarak ideal öz izolasyonu gösterdiklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonuçları, zayıf benlik entegrasyon türlerini sadece tanı grubun göstermediğini, normal popülasyondaki katılımcıların da daha sık ideal öz izolasyonu ve öz – ideal öz uzaklığı gösterdiklerini bildirmişlerdir. Ayrıca tüm katılımcıların öz-kimlik grafiklerinin ardından tüm zayıf benlik entegrasyon türlerinin gözlemlendiği bulgulanmıştır.

Mottram (1985), bugüne dek herhangi bir danışma desteği veya psikoterapi sürecine girmemiş olan on beş anoreksiya tanılı ve on beş herhangi bir klinik tanıya sahip olmayan sağlıklı öğrencinin öz-kimlik grafiklerini karşılaştırarak incelediği çalışmasında anoreksiya tanılı hastaların, sağlıklı grupta bulunan bireylere göre anlamlı düzeyde daha sık ideal öz izolasyon, sosyal yabancılaşma (çifte izolasyon) ve öz – ideal öz uzaklığı gösterdiklerini ortaya koymuştur.

Axford ve Jerom (1986), depresyon tanısı almış on ve dâhiliye hastası olan (kontrol grubu - bir klinik tanıya sahip olmayan) on bireyin (n=20), öz değerleri ve benlik entegrasyonlarını öz-kimlik grafiği aracılığıyla karşılaştırdıkları çalışmalarında; depresyon tanısı olan hastaların, kontrol grubundaki hastalara göre öz değerlerinin anlamlı düzeyde daha düşük olduğu ve yine depresyon hastası olan katılımcıların daha fazla öz – ideal öz uzaklığı ve öz izolasyon gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte diğer farklı psikiyatrik tanı grupları (kaygı veya kişilik bozukluğu) ile

karşılaştırıldıklarında, depresyon tanılı hastaların öz-kimlik grafikleri ile ilgili anlamlı bir farklılık gözlenmediği ortaya çıkarılmıştır.

Herhangi bir klinik tanı almamış olan 69 öğrencinin öz-kimlik sistemleriyle birlikte benlik entegrasyonlarının incelendiği bir başka çalışmada Henry (1987), daha önce herhangi bir danışma veya psikoterapi hizmeti almamış görece sağlıklı öğrencileri incelemiştir. Araştırma sonuçları, çalışmaya alınan öğrencilerin öz-kimlik sisteminde bütün zayıf benlik entegrasyon türlerini gösterdiklerini ortaya koymuştur ve bununla birlikte bazı öğrencilerde gözlenen öz izolasyon, ideal öz izolasyonu, çifte izolasyon türleriyle aynı anda öz - ideal öz yakınlığı veya öz - ideal öz uzaklığı türlerinin bir arada görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Bartholomew, Scheer ve Klapp, 1988 yılında ele aldıkları çalışmalarında, ruhsal açıdan bir tanı alan bireylerin yanı sıra fiziksel olarak hastalığı, hepatit tanısı olan otuz iki bireyin öz-kimlik sistemini incelemişlerdir. Araştırma sonuçları beş farklı zayıf benlik entegrasyonu türünün ve bazılarının kombinasyonunun varlığını ortaya koymuştur. Bu araştırmadan önce konuyla ilgili yapılmış çalışmalarda pek rastlanmamış olan öz - ideal öz yakınlığının on beş hastada ve bu türün çifte izolasyonla kombinasyonun sekiz hastada görüldüğü belirtilmiştir. Farklı izolasyon biçimlerine sahip sekiz hastanın aynı zamanda öz - ideal öz izolasyonu gösterdiği ifade edilmiştir. Bu araştırmanın ardından, sağlıklı bir öz-kimlik sisteminin veya yapı sisteminin neye benzemesi gerektiği ile ilgili sorunun ortaya çıktığı bildirilmiştir.

Schoeneich (1994), Hartmann (1989) tarafından önerilen katsayı puanlarını kullanarak psikosomatik şikâyetler nedeniyle tedavi gören görece büyük bir hasta grubunu (n=135) incelemiştir. Yapmış olduğu araştırma sonucunda, benlik entegrasyonu türleri ile ilgili, “aşırı izolasyon, kendinden memnun, yabancılaşmış, kendinden memnun olmayan, izole olmuş göze çarpmayan (dikkat çekmeyen)” altı yeni alternatif benlik entegrasyonu kategorisi oluşturmuştur.

Schellens (1995), bulimia veya bulimiasız anoreksiya nervoza teşhisi konulan on iki hastayı incelediği çalışmasında, katılımcılar üç farklı ölçüm (T1, T2 ve T3) zamanında muayene edilmiştir. Araştırma sonuçları, katılımcı hastaların yarısının güçlü, bütünlüklü öz-kimlik sistemleri gösterdiğini ortaya koymuştur. Zayıf benlik entegrasyonunun farklı türleri gözlenen bireylerin, ölçümler arasında sunulan psikoterapi müdahalesinin ardından daha güçlü bir benlik entegrasyonuna ulaştıkları görülmüştür. T1'den T2'ye kadar geçen sürede toplam altı katılımcıda zayıf benlik entegrasyonu türünün tespit edilemediği belirtilmiştir. İki vakada ise (iki farklı hasta)

T1'de gözlenen ve T2'de tespit edilemeyen zayıf benlik entegrasyonu türünün T3'te yeniden ortaya çıktığı gözlenmiştir. T3'e gelindiğinde iki katılımcıda çifte izolasyon, dört katılımcıda öz izolasyon olduğu, geriye kalan zayıf benlik entegrasyon türüne rastlanmadığı, altı kişinin güçlü benlik entegrasyonu gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Härtling (1998), depresyon tanısı almış bireylerle herhangi bir tanı almamış bireylerin öz-kimlik grafikleri açısından karşılaştırıldığı çalışmasında, depresyon tanısı almış olan bireylerin, kontrol grubunu oluşturan sağlıklı bireylere göre anlamlı düzeyde daha fazla öz - ideal öz uzaklığı gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bu sonuçlara göre özellikle klinik tanı almış katılımcıların, oldukları kişi ile olmak istedikleri kişi (öz ve ideal öz) yapılandırmaları arasında büyük farklar/benzersizlikler olduğu belirtilmiştir.

Benzer şekilde Button ve Warren, 2002 yılında öz-kimlik grafiğini temel alarak yaptıkları çalışmada, yeme bozukluğu olan ve bu rahatsızlığa sahip olmayan bireylerin beden imgelerini incelemişlerdir. Katılımcılar, tanı aldıktan sonra 7,5 yıl boyunca izlenmiştir. Bu çalışmada katılımcılardan yeme bozukluğuna sahip bireylerin öz ve ideal öz elementleri arasındaki uzaklığın yeme bozukluğu olmayanlara göre anlamlı düzeyde daha uzak olduğu ortaya çıkartılmıştır. Sonuçlar, anoreksiya bozukluğu olan katılımcıların özgüvenlerinin görece daha düşük düzey gösterdiğini ve düşük öz değere sahip olduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca bu bireylerin öz değerlerinin artırılabilmesi için terapötik girişimlere daha fazla vurgu yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Röder, 2004 yılında Hartman'ın (1989) ortaya koymuş olduğu mesafe katsayılarını ve Schoeneich'in (1994) benlik entegrasyonu sınıflamalarını dikkate alarak, herhangi bir klinik tanısı olmayan 10 kadın, 9 erkekten oluşan 19 tıp öğrencisinin katılımcı olarak örnekleme alındığı bir araştırma yapmıştır. Öz-kimlik sisteminin yapılandırılması süreciyle ilgili ele alınan çalışmaların neredeyse tamamında klinik olarak bir tanı almış birey ya da gruplara çalışılmış olduğu gerçeğinden yola çıkan Röder, bu çalışmadaki temel amacının klinik anlamda sağlıklı insanların yapılandırma sistemi hakkında daha fazla bilgi edinmek olduğunu belirtmiştir. Verilerin, REPT yoluyla toplandığı çalışmada, repertuar testinde 15 element ve üçlü karşılaştırma yoluyla belirlenen 14 farklı iki uçlu kişisel yapı bulunmuştur. Aynı öğrencilerden farklı iki zamanda (T1 ve T2) veri toplanmış ve bu iki veri toplama sonucunda yapılan analizlerin ÖKG ve benlik entegrasyonları açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar, farklı iki ölçüm arasındaki sürede normal popülasyondaki bireyler için zorlayıcı bir yaşam olayı ortaya çıkmadığı veya psikoterapi müdahalesi gerçekleşmediği takdirde merkezi öz elementlerini benzer yapılarla ortaya koydukları ve iki ölçüm sonunda da aynı

entegrasyon türüne sahip olduklarını göstermiştir. Ayrıca sonuçlar, Hartman'ın önerdiği mesafe değerleriyle ilgili, uygulama için korelasyonların daha açık bir şekilde yapılandırılması ve daha kullanışlı hale getirilmesi amacıyla mevcut olandan fazla araştırma yapılması gerektiğini göstermiştir.

Brokenhagen, Klapp, Schoeneich ve Brähler'in (2005) yapmış oldukları bir başka çalışmada, yeme bozukluğu tanısı almış 32 anoreksik ve 30 "in vitro fertilizasyon" (dış ortamda –tüp içinde– döllenme) hastasının ÖKG'leri karşılaştırılmıştır. Çalışmada, bu iki hastalık grubunda bulunan katılımcıların bedenleriyle ilişkili yapılarının ve bu yapılarla şekillenen öz-kimlik grafiklerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı ortaya çıkarılmıştır. Brokenhagen ve arkadaşları (2005), araştırma bulgularından hareketle, ÖKG'nin, bedene ilişkin bilişteki imajın yapısı ve bedenin kabul edilme düzeyi ile birlikte her bir beden bölümünün kişinin özüyle ne şekilde bütünleştirildiği ile ilgili bir tabloyu ortaya koyma gücüne sahip bir araç olduğunu belirtmişlerdir.

Brokenhagen, Klapp, Brähler ve Schoeneich'in 2008 yılında yapmış oldukları ve yeme bozukluğu tasını almış 63 (32 anoreksik ve 31 bulimik) hastanın katılımcı olarak çalışmaya dahil edildiği ve bu iki grubun ÖKG aracılığıyla karşılaştırıldığı bir çalışmada, beden algılarına yönelik kurgularının ortaya çıkartılması ve karşılaştırılması hedeflenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar, her iki hastalık grubundaki bireyler açısından beden imgelerinin, beden algılarına yönelik ortaya koydukları kişisel yapılarının farklılaşarak benzersiz biçimde ifade edildiğini ortaya koymuştur.

Feixas, Erazo-Caicedo, Harter ve Bach (2008), depresyon tanısı almış bireylerin, depresif durumları altında yatan bilişsel özellikleri değerlendirmek amacıyla REPT yoluyla veri topladıkları bir araştırma tasarlamışlardır. Depresyon tanısı almış (n=105) bireylerin herhangi bir tanı almamış (n=305) sağlıklı grup üyeleriyle karşılaştırıldığı bu çalışmada, depresyon tanısı almış olanların kendilerini ve başkalarını daha olumsuz ve de kendilerini başkalarından daha farklı (daha izole) algıladıkları ortaya koyulmuştur. Bununla birlikte depresyon tanılı hastaların kontrol grubunda yer alan kimselere göre kendilerini ve başkalarını daha az sayıda yapı ile betimledikleri ortaya çıkarılmıştır.

Öz-kimlik grafiği ile ilgili çalışmalar incelendiği çalışmaların ağırlıklı olarak klinik alanda veya sağlık alanında yürütüldüğüne dair bilgiye daha önce de yer verilmiştir. Öz-kimlik grafiğinin aynı zamanda bir tanılama aracı olarak kullanılıyor olması bu durumu anlaşılır kılabilen bir husus olarak düşünülebilir. Herhangi bir klinik tanı almamış olan bireylerin öz-kimliklerinin incelenmesinin, psikoterapi sürecindeki terapötik başarıya dair bilgi sunabilmesi nedeniyle psikolojik danışma veya psikoloji alanına

önemli bir katkı sağlayabileceği savunulabilir (Röder, 2004). Az sayıda çalışmanın hemen hepsi klinik tanı almış gruplarla yapılmışken, klinik tanısı olmayan gruplarla da yapılmış birkaç çalışma bulunmaktadır. Örneklemi tamamen klinik tanı almamış sağlıklı bireylerin oluşturduğu, Röder'in (2004) ve Henry'nin (1987) araştırmalarının yanı sıra; erken, orta ve geç ergenlik yaş aralıklarında bulunan bireylerin öz-kimlik grafiklerinin incelendiği bir çalışmada, orta ergenlikte bulunan ergenlerin güncel özleri ile ideal özleri arasındaki mesafenin diğer iki gruba (erken ve geç ergenlik) kıyasla anlamlı düzeyde daha uzak olduğu sonucuna ve ebeveynlerle özdeşimin artan yaşa bağlı olarak azaldığı yönünde bulguya ulaşılmıştır (Strachan ve Jones, 1982).

Özgün ve derinlikli bilgiye ulaşılması açısından işlevsel bir yöntem olan REPT aracılığıyla ulaşılan ÖKG, uygulayıcılara sağladığı bilgiler açısından çeşitlilik ve zenginlik sunmaktadır ve bu çeşitlilik, öz-kimlik sisteminin ele alındığı çalışmalarda, ulaşılacak istenen/ulaşılan bilgilerin içeriğinin farklılaşabilmesini sağlayabilmektedir. ÖKG'nin sağladığı bilgiler dikkate alındığında, araştırmacıların bu bilgiler arasında ulaşmak istediği içeriğin ne olduğu fark etmeksizin, her birinde temel alınan olgu, repertuar ağı testinde yer alan elementler arası uzaklıktır ve özellikle öz, ideal öz, sosyal öz, normatif öz elementlerinin diğer elementlerle aralarında bulunan uzaklıktır.

Bu araştırmada ele alınan konuya ilişkin, literatürde sınırlı sayıda bulunan çalışmalar incelendiğinde, ÖKG ve REPT temel alınarak yapılmış bazı çalışmalarda sadece benlikteki zayıf entegrasyonun türünün tespit edilmesi amacı güdüldüğü (Norris ve Makhoul-Norris, 1976; Mottram, 1985; Henry, 1987; Bartholomew, 1993; Schoeneich, 1994; Schellens, 1995; Härtling, 1998; Rödar, 2004); bazı çalışmalarda “öz” ve “ideal öz” elementleri arasındaki öklid uzaklık katsayısının temel alındığı ve bu yolla bireylerin öz değer düzeylerinin tespit edilmesi amacı güdüldüğü görülmektedir (Bartholomew, 1993; Böker ve arkadaşları, 2000; Button ve Waren, 2002; Senkel, 2010; Değirmenci, 2020); diğer bazı çalışmalarda ise, repertuar ağı testinde bulunan elementlerin öz-kimlik grafiğindeki dört alana ne şekilde konumlandığının tespiti ile ilgili amaç içinde oldukları görülecektir (Böker ve arkadaşları, 2000; Senkel, 2010). Sınırlı sayıda araştırma, öz-kimlik grafiğinin sağladığı bilgilerden en az iki farklı içeriğe (Makhoul-Norris ve Jones 1971; Axford ve Jerom, 1986; Çağlayan, 2015; Sanberk, 2016; Akkaya, 2019; Boran, 2020) ulaşmayı hedeflemiştir. Bu araştırma kapsamında ise öz-kimlik grafiğinin sunma potansiyeli olduğu, yukarıda belirtilmiş olan tüm bilgi içeriklerine ulaşılması hedeflenmiştir.

2.5.2. Kimlik Statüleri İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

2.5.2.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Varan (1990), lise öğrencilerinde cinsiyet, yaş ve sosyal-çevrenin kimlik statüleri üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında, liseli öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun moratoryum statüsündeki kimliğe sahip olduğunu, dağınık (kargaşalı) kimlikten sonra en çok rastlanan kimlik statüsünün başarılı kimlik statüsü olduğunu, kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılık göstermediğini bulgulamıştır. Araştırma sonuçları ergenlerde artan yaşla birlikte kimlik statülerinde değişimler olduğunu, yaş arttıkça olumlu kimlik statülerinde de artış olduğunu altı çizilmiştir. Ek olarak, sosyal çevrenin kimlik statüleri üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu ve yüksek sosyo ekonomik düzeye sahip bireylerin daha fazla olumlu kimlik statülerine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Eryılmaz ve Aypay (2011), yaptıkları çalışmada, ergen öznel iyi oluşu ile kimlik statüleri ve cinsiyet arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Örneklem; 14-17 yaş aralığında, liseye devam eden 131 kız ve 124 erkek ergenden oluşmuştur. Benlik Statüleri Ölçeği, Pozitif-Negatif Duygu Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeklerinin kullanıldığı çalışmada; t-testi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi ve Çoklu Regresyon Analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ortaya çıkan bulgular; başarılı ve ipotekli kimlik statüsüne sahip olma ile ergen öznel iyi oluşunun anlamlı ve önemli düzeyde ilişkili olduğunu fakat ergen öznel iyi oluşunun cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma göstermediğini ortaya koymuştur.

Morsünbül (2011), ergenlik döneminde özerklik-kimlik biçimlenmesi-öznel iyi oluş ilişkisini incelemek amacıyla ele aldığı çalışmasında, bu amaç doğrultusunda geliştirilmiş olan path modelini sınamak istemiştir. Yaş ortalamaları 19 olan 602 ergenle yürütülen çalışmada Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği, Aile Karar Verme Ölçeği, Bağımsız Kendini Düzenleme Ölçeği, Bağımlı Kendini Düzenleme Ölçeği, Pozitif Negatif Duygu Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları ergenlerde özerkliğin öznel iyi oluşu hem doğrudan hem de dolaylı yoldan etkilediğini, kimlik biçimlenmesinin de doğrudan öznel iyi oluşu etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca ergenlerde özerkliğin kimlik biçimlenmesi aracılığıyla öznel iyi oluşu daha yüksek düzeyde açıkladığı bulgularına ulaşılmıştır.

Baş, 2013 yılında ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı araştırmasında, araştırma grubunu oluşturan bireylerden Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği ve Bağlanma Stilleri Ölçeği ile veri

toplanmıştır. Araştırmanın bulguları, kimlik statüleriyle bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından incelenen sonuçlar, kızların moratoryum, dağınık ve ipotekli kimlik statülerinde erkeklerden daha düşük puanlar aldıklarını göstermiştir. Ergenlerin yaşı ile sahip oldukları kimlik statüleri arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılmadığı görülmüştür.

Morsünbül (2013), ergenlerin kimlik statülerinin risk alma davranışını yordayıp yordamadığını ve ayrıca risk alma davranışının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyebilmek amacıyla, 315 (165 kadın ve 150 erkek) üniversite öğrencisinden oluşan katılımcı grubuyla bir araştırma yapmıştır. Çalışmada verilerin toplanmasında Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ) ve Risk Alma Ölçeği (RAÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi, Çoklu Regresyon Analizi ve t-testi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre başarılı, ipotekli, moratoryum ve dağınık kimlik statüleri birlikte risk alma davranışına ilişkin toplam varyansın % 26'sını açıklamıştır.

Balkaya-Çetin, 2014 yılında yapmış oldukları çalışmada; ergenlerin internet kullanım davranışlarını ortaya koymayı ve problemlili internet kullanım davranışının bazı psiko-sosyal özellikler ile ilişkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu, Eskişehir ilinde çeşitli liselerde öğrenim gören 2729 öğrenciden oluşturmuştur. Araştırmanın, regresyon analizi sonuçları dağınık, moratoryum ve başarılı kimlik statülerinin, güç ve sevmesevilme psikolojik ihtiyaçlarının, heyecan arama ve yaşam doyumu niteliklerinin problemlili internet kullanımında önemli yordayıcılar olduğu ve bu değişkenlerin birlikte toplam varyansın % 20'sini açıkladığını ortaya çıkarmıştır. Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet açısından, kız ergenlerin problemlili internet kullanımının yordayıcıları; sevmesevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı, kararsız ve dağınık kimlik statüleri ve heyecan arama olarak belirlenmiştir. Erkek ergenlerin problemlili internet kullanımının yordayıcılarınsa, sevmesevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı ve dağınık kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu olduğu belirtilmiştir.

Özgüngör (2014), çalışmasında kimlik statülerinin üniversite öğrencilerinin yakınlık doyumu, akademik başarı puanları ve yaşam doyumlarının yordanması, cinsiyete göre farklılıklar olup olmadığının belirlenmesi ve kimlik statüleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide yakınlık doyumu ve akademik başarının aracı rolünün test edilmesini amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan 490 kız ve 183 erkek olmak üzere toplam 673 öğrenciden Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği,

Çok Boyutlu İlişki Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılarak veri toplanmıştır. Regresyon analizleri, yakınlık doyumunun kişiler arası moratoryum, kişilerarası dağınık ve kişiler arası başarı statüleri tarafından; akademik başarı puanlarının ideolojik başarı ve kişilerarası moratoryum tarafından; yaşam doyumunun ise ideolojik moratoryum, ideolojik başarı, kişiler arası ipotekli ve kişilerarası moratoryum statüleri tarafından yordandığını göstermiştir. Bulgular aynı zamanda, yakınlık doyumunun yaşam doyumunu ile ideolojik alanda ipotekli ve moratoryum, kişilerarası alanda ise moratoryum arasındaki ilişkide aracı rolü bulunduğunu ortaya koymuştur.

Oral ve Özgüngör'in 2015 yılında yaptıkları ve ergenlerde kimlik statüleri ile başarı amaç yönelimleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçladıkları araştırmada örneklemini Denizli il merkezinde bulunan çeşitli liselere devam etmekte olan 467 öğrenci (281 kız, 186 erkek) oluşturmuştur. Araştırma kapsamında ergenlerin kimlik statülerini ölçmek amacıyla Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği ve başarı amaç yönelimlerini ölçmek amacıyla Başarı Amaç Yönelimleri Ölçeği kullanılmıştır. Ergenlerin bulunduğu kimlik statülerinin başarı amaç yönelimini yordama gücünü belirlemek amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları, ergenlerde üst kimlik statülerinin başarı amaç yönelimlerinden öğrenme amaç yönelimini yordadığını, alt kimlik statülerinin performans kaçınma amaç yönelimiyle ilintili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca moratoryum kimlik statüsünün hem öğrenme amaç yönelimini hem de performans amaç yönelimini yordadığı ortaya çıkartılmıştır.

Morsünbül, Crocetti, Çok ve Meeus (2016) tarafından yapılan ve 12-24 yaş aralığında olan 1201 kişinin katıldığı çalışma, yaş ve cinsiyet değişkenleri ile kimlik statülerinin incelenmesi amacıyla ele alınmıştır. Araştırma sonuçları ergenlerde yaş ve cinsiyet değişkenlerinin kimlik statülerine göre farklılaştığını ortaya koymuştur. Bulgular incelendiğinde, bireylerde yaş arttıkça başarılı kimlik statüsüne sahip olan kişilerin azaldığı, dağınık kimlik statüsüne sahip kişilerin ise arttığını göstermiştir. Cinsiyet bağlamında ele alındığında ise kızlarda başarılı, moratoryum ve ipotekli kimlik statüsüne daha fazla rastlanırken, erkeklerde moratoryum ve dağınık kimlik statüsünün daha fazla görüldüğü vurgulanmıştır.

Gökçe ve Traş, 2017 yılında lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin, cinsiyete ve algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek ve kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırma grubunu farklı liselerde okuyan 9. 10. ve 11. sınıfa devam eden toplam 608 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında; ergenlerin kariyer karar verme güçlükleri ile ego kimlik statüleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu ortaya çıkartılmıştır. Kariyer karar verme güçlükleri toplam puanına göre başarılı kimlik statüsü, moratoryum kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsünün ergenler açısından kariyer karar verme güçlükleri toplam puanının önemli yordayıcıları olduğu gözler önüne serilmiştir.

Morsünbül ve Uçar (2017), kimlik stilleri, süreçleri ve statülerinin beş kimlik işlevi ile olan ilişkilerini incelemek amacıyla üniversite öğrencileri ile bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın araştırma grubunu 114'ü kadın ve 94'ü erkek olmak üzere toplam 208 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına kimlik statüleri açısından bakıldığında başarılı ve ipotekli kimlik statülerinde yer alan bireylerin neredeyse tüm kimlik işlev boyutlarında en yüksek puanlara sahip oldukları; dağınık ve moratoryum kimlik statüsünde yer alan bireylerin ise tüm kimlik işlev boyutlarında en düşük puanlara sahip oldukları görülmüştür. Sonuçlar, tutarlı ve sürekli bir kimlik duygusunun bireylerin ruh sağlığı açısından önemli bir unsur olduğuna işaret etmiştir.

Boynueğri (2018), Türkiye’de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin kültürleşme stratejilerini, kimlik statülerini ve bu iki durum arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla, ilişkisel tarama modelinde yaptığı çalışmanın örneklemini, Afrika ve Asya kökenli 156 uluslararası öğrenci oluşturmuştur. Kültürleşme Ölçeği ve Ego Kimlik Süreci Ölçeği’nin kullanıldığı araştırmanın sonucunda katılımcılar arasında en yaygın kültürleşme stratejisinin erime (asimilasyon), kimlik statüsününse başarılı kimlik olduğu gözler önüne serilmiştir. Bununla birlikte bulgular, kültürleşme stratejileri ile kimlik statüleri arasında bir ilişki olduğunu ve ayrıca kadınların ve erkeklerin kültürleşme stratejileri arasında anlamlı fark bulunmasına karşın kimlik statülerinde anlamlı bir fark çıkmadığını ortaya koymuştur.

Eroğlu, 2020 yılında yaptığı çalışmada, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin bağlanma stillerini, kimlik statülerini ve kişilik özelliklerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 18-30 yaş aralığındaki toplam 750 birey oluşturmuştur. Çalışmada, Demografik Bilgi Anketi, Yaşam Görüşü Ölçeği, Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi ile veri toplanmıştır. Araştırma sonuçları, beliren yetişkinlik dönemi ile başarılı kimlik statüsü ve moratoryum kimlik statüsü arasında anlamlı bir fark olduğunu, bununla birlikte ipotekli kimlik statüsü ile ters yönde anlamlı bir ilişki gözlemlendiğini ortaya koymuştur.

Kimlik statüleriyle ilgili yurt içinde yapılmış çok sayıda araştırma olduğuna rastlamak mümkün olmaktadır. Bu konuyla ilgili yapılmış farklı araştırmalarda ele alınan ortak değişkenlere rağmen, birbiriyle tutarsız sonuçlara ulaşıldığı fark edilmektedir. Bu çalışmalarda, örnekleme alınan bireylerin yaşlarının 12-30 aralığında olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, ele alınan ortak değişkenlere rağmen çelişkili bulgulara ulaşılmasının olası sebeplerinden biri olarak düşünülebilir. Yurt içinde yapılan çalışmaların neredeyse hepsinde cinsiyetin bir değişken olarak ele alındığı görülmüştür. Ayrıca kimlik statüleri ve öz-kimlik grafiği değişkenlerinin bir arada ele alındığı çalışmaların olmadığı görülmüştür.

2.5.2.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Kimlik statülerinin REPT yoluyla incelendiği ve Platt tarafından 1980 yılında yapılmış olan araştırma, *Ergenlikte Kimlik Statüsü ve Benlik Tanımlaması Gelişimine Dair Bir Repertuar Çizelgesi* olarak adlandırılmıştır. Platt bu araştırmasında, Repertuar Ağı Çizelge Endeksleri için kimlik statüsünün küresel ölçeği üzerinde cinsiyetler arasında önemli bir farkın olduğuna; cinsiyet ve sınıf seviyesinde ve kişilik değişkenlerinde bir farklılığın olduğuna, cinsiyet farkına ve gruplaşma yönünden üç yöllü etkileşim bulunduğuna dikkat çekmiştir. Dinin kimlik bileşeni için, kimlik statüleri arasında fark, cinsiyet farkı ve Repertuar Ağı Çizelge Endeksleri için kimlik statüsü etkileşiminin yarattığı sınıf seviyesi vardır. Repertuar Ağı Çizelge Endeksleri ve kişilik değişkenleri için, kimlik statüleri arasında, cinsiyetler ve sınıf seviyeleri arasında bir fark bulunmadığı ifade edilmiştir.

Adams ve Jones (1983), lise 1., 2. ve 3. sınıfa devam eden 82 kız öğrenciyi kimlik statüleri açısından karşılaştırmışlardır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre sınıflar arasında kimlik statülerinin dağılımında önemli farklılıklar görülmüştür. Yaş ilerledikçe başarılı kimlik statüsünde küçük bir artış saptanmıştır. Araştırmada elde edilen bir diğer bulguya göre, orta ergenlik dönemi kimlik kazanımındaki değişim ve farklılıkları görmek için uygun bir dönem değildir. Kimlik gelişim süreci bu yıllarda henüz kristalleşmemiştir.

Berzonsky ve Neimeyer'in 1988 yılında yaptıkları araştırmada, kimlik statüleri ile bireyin kişisel yapı sisteminin yapısal özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. 75 katılımcı ergenden, REPT ve Kimlik Statüleri Ölçeği ile veri toplanmıştır. REPT'te 10 farklı element (bir arkadaş olarak ben, öğrenci olarak ben, oğul / kız olarak ben, vd.)

verilmiştir. Kimlik statüsü ile benlik sisteminin yapısal özellikleri arasındaki ilişki analizler, teorik olarak yorumlanabilir bir karşılıklı ilişki örüntüsünü ortaya çıkarmıştır. Bulguların gelecek araştırmalar için etkilerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Borus (1989), Amerika'da yaşayan farklı etnik kökene sahip ergenlerin kimlik statülerindeki etnik farklılıkları incelemiştir. Araştırmaya katılan 330 lise öğrencisinin %23'ü beyaz Amerikalı, %30'u siyahi Amerikalı, %28'i Portorikolu ve %19'u Filipinli'dir. Araştırma sonuçları, beyaz Amerikalı öğrencilerin moratoryum kimlik puanlarının, azınlık grubundan yüksek olduğunu göstermiştir. Araştırmacı bu sonucu beyaz gençlerin daha yüksek sosyo-ekonomik düzeyden geliyor olmasına bağlamıştır.

Berzonsky, Rice ve Neimeyer'in (1990) yaptıkları araştırmada, kimlik statüleri ile bireylerin benliklerinin yapısal boyutları arasındaki ilişki kişisel yapılar kuramı temelinde incelenmiştir. Katılımcıları otuz bir başarılı, otuz bir moratoryum, otuz ipotekli ve yirmi altı dağınık kimlik statüsünde bulunan toplam 118 ergen oluşmuştur. Katılımcılara, Kelly'nin (1955) önerdiği Repertuar Ağı Testinin, kimlikteki bütüncül devamlılık duygusunu zaman içinde değerlendirmek için tasarlanmış farklı bir versiyonu sunulmuştur. Kendi benliğini yapılandırma sürecinde farklılaşma, bütünleşme ve kendinden eminlikteki durum farklılıkları analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, moratoryum ve dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenlerin en yüksek düzeyde benlik yapısı farklılaşmasına sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca başarılı statüde kendinden eminlik yapısının yüksek düzeyde ortaya çıktığı ve bu yapının en az dağınıklarda görüldüğü bulgulanmıştır. Benlikteki entegrasyonda durum farklılıkları bulunduğu, ancak yalnızca benlikteki farklılaşma ve bütünleşme seviyelerinin nitel ve yapısal analizi yapıldığında, cinsiyetin herhangi bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Nurmi, Berzonsky, Tammi ve Kinney (1997), ele aldıkları araştırmalarında kimlik statüleri, benlik kavramı ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, başarılı kimlik statüsündeki ergenlerin en yüksek düzeyde benlik saygısına sahip oldukları, ipotekli kimlik statüsündeki bireylerin sabit bir benlik kavramına sahip oldukları ve dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenlerinse en yüksek düzeyde depresif belirtiler gösterdikleri ortaya çıkarılmıştır.

Lewis (2003), kimlik statülerini yaş ve cinsiyete göre incelemiştir. 434 kişinin katıldığı çalışmanın sonuçlarına göre yaşın ilerlemesi ile kimlik statüleri arasında farklılıklar vardır. Askıya alınmış ve ipotekli kimlik statülerinin yaşın ilerlemesi ile azaldığı, başarılı kimlik statüsünde yaşla birlikte herhangi bir farklılaşmanın olmadığı saptanmıştır. Cinsiyet açısından da herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

Bergh ve Erling (2005), 108 erkek ve 114 kız öğrenci ile yürüttükleri çalışmada EOM-EIS-II kullanarak İsveç öğrencilerinin kimlik statülerini araştırmışlardır. Araştırma sonunda, kızların erkeklere göre daha fazla moratoryum (kararsız) kimlik statüsünde yer aldıkları, erkeklerin de kızlara göre daha fazla kimlik kargaşası statüsünde yer aldıklarını bulmuşlardır. Ortalamalar arası farkı incelediklerinde de erkeklerin bağımlı ve kargaşalı kimlik statüsü puanlarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Dunkel ve Papini (2005), yaptıkları çalışmalarında, ego kimlik statülerinin evlilik tercihlerindeki rolünü araştırmışlardır. Demografik bilgilerin alındığı bir anketle katılımcıların cinsel yönelimleri, medeni halleri ve yaşları hakkında bilgi edinilmiştir. Çalışmaya bekâr, heteroseksüel ve 25 yaşın altındaki 231 kişi katılmıştır. Katılımcılara Ego Kimlik Süreci Anketi (EKSA) ve Evlilik Tercihleri Ölçeği uygulanmıştır. EKSA, 32 maddeden oluşan likert tipi mesleki, din, politika, değerler, aile ilişkileri, arkadaşlık ilişkileri, yakın ilişkiler ve cinsiyet rolleri olmak üzere 8 kimlik alanı ile ilgilidir.

Abu-Rayya (2006), İsrail’de yaşayan Arap-Avrupalı (babası Arap annesi Avrupa kökenli) 127 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında başarılı ve moratoryum kimlik statüsünde yer alan ergenlerin dağınık ve ipotekli kimlik statüsündeki ergenlere kıyasla daha yüksek iyi oluş düzeyine sahip olduklarını bulmuştur. Başarılı ve moratoryum statülerindeki ergenler kendilerini çevreleri ile olan ilişkilerinde daha yeterli ve kontrol gücüne sahip olarak algılamakta, diğer insanlarla daha tatmin edici, sıcak ve güven dolu ilişkiler yaşayabilmekte, kendilerine ve yaşamlarına karşı olumlu tutumlara sahip olabilmektedirler. Dağınık ve ipotekli kimlik statülerinde yer alan ergenler ise kendilerini çevreleyen dünyaya ve günlük meselelere karşı daha düşük kontrol duygusu hissetmekte, diğer insanlara daha az güven duymakta ve kendilerini daha az iyi huylu olarak değerlendirmektedirler.

Graf, Mullis ve Mullis (2008) tarafından yürütülen bir çalışmada, yaşları 13 ve 18 arasında değişen 434 Amerikalı ve Hintli üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri EOM-EIS-II kullanılarak değerlendirilmiştir. Asyalı Hintli ergenlerin Amerikalı ergenlere göre kimlik oluşumunda daha fazla dağınık, ipotekli ve moratoryum kimlik statüleri içerisinde oldukları görülmüştür. Cinsiyet ve yaşlar arasında da anlamlı farklılığın gözlendiği bu çalışmada, erkeklerin kızlara göre daha fazla bağımlı ve dağınık kimlik içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Genç ergenlerin daha büyük yaşta ergenlerden düşük düzeyde kimlik araştırması içerisinde oldukları bulunmuştur.

Kimlik statülerinin ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde değişikliğe uğrayıp

uğramadığını gözlemlemek amacıyla Kroger, Martinussen ve Marcia (2010) tarafından yapılan çalışmada, bireylerde moratoryum kimlik statüsü puanlarının 19 yaşına kadar artma eğiliminde olduğu, 19 yaşından sonra ise azalma yönünde bir seyir izlediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca başarılı kimlik statüsü ortalama puanlarının geç ergenlik ve genç yetişkinlik döneminde artış eğiliminde olduğu, bununla birlikte ipotekli ve dağınık kimlik statüsü puanlarının lise yıllarında azalma eğilimindeyken geç ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde dalgalanma gösterdiği sonuçlarına da ulaşılmıştır.

Ergenlik döneminde bulunan öğrencilerde kimlik gelişiminin irdelendiği Meeus, Schoot ve Keijsers ve Branje (2012) tarafından yapılan beş yıl süren boylamsal bir çalışmada, başarılı ve ipotekli kimlik statüsüne sahip öğrencilerin psikososyal uyum sağlama konusunda daha başarılı oldukları, moratoryum ve dağınık kimlik statüsünde olan bireylerin daha sık olarak depresif belirtiler ve suçluluk duygusu gösterdiği bulgulanmıştır. Kimlik gelişimi süreci açısından cinsiyet farklılıklarını da inceleyen araştırmanın bir diğer sonucu, kimlik gelişimi bağlamında kızların erkeklerden daha önde olduğu olmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre başarılı ve ipotekli kimliğe daha çok sahip olduğu, erkek öğrencilerinse daha fazla moratoryum ve dağınık kimlik statülerine sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Koo ve Kim 2016 yılında, 311 hemşirelik öğrencisiyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin sahip olduğu mesleki kimlik algıları ile kimlik statülerini bazı demografik bilgiler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. İstatistikî açıdan tek yönlü varyans analizi, *t* testi ve Ki-kare testi kullanılarak analiz edilen verilerden elde edilen bulgular; mesleki kimlik algısının içinde bulunulan kimlik statüsüne göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Başarılı kimlik statüsünde yer alan öğrenciler arasındaki mesleki kimlik algısı, diğer tüm kimlik statüsü durumlarından daha yüksek bulgulanmıştır. Bu bulgular başarılı kimlik statüsündeki hemşirelik öğrencilerinin, mesleki kimliklerini güvenli ve açık olarak tanımladıklarını göstermiştir. Ayrıca mesleki kimlik algısının sınıf düzeyine ve ailenin aylık gelirine göre değiştiği ortaya çıkarılmıştır.

Douglass ve Umaña-Taylor (2017), 1378 ergenle yaptıkları çalışmalarında, siyahî, Latin ve beyaz ergenlerin diğerlerinin etnik ırksal grupları hakkında ne düşündükleri ve bu düşüncelerin bağlamsal ve bireysel faktörler tarafından ne şekilde etkilendiği sahip olunan kimlik statüsü açısından ortaya koymayı amaçlamışlardır. Yapılan analizler sonucunda tüm ergenler arasında, başarılı kimlik statüsünde olanların, diğerlerinin etnik kökenini ve ırkını araştırma ve bunların kişisel anlamı hakkında açık bir fikre sahip olma eğiliminde oldukları ortaya çıkarılmıştır.

Gyberg ve Frisén'in (2017), İsveçli genç yetişkin kadınlar ve erkekler arasındaki kimlik durumunu global olarak ve kimlik statüleri açısından incelemek amacıyla ele aldıkları çalışmanın örneklem grubunu 62 kadın ve 62 erkek olmak üzere 124 kişi oluşturmuştur. Ayrıca kimlik durumları arasında sosyal karşılaştırmadaki potansiyel farklılıklar değerlendirilmiştir. Sonuçlar, 124 katılımcının çoğunun başarılı statüsündeki bir küresel kimliğe atandığını göstermiştir. Mesleki açıdan ve ebeveynlik alanlarıyla ilişkilendirilen kimlik durumlarında cinsiyete özgü farklılıklar bulunduğu belirtilmiştir.

Sarouphim ve Issa, 2017 yılında yaptıkları, 429 Lübnanlı öğrencinin örneklemini oluşturduğu ve akademik başarıyla cinsiyet bağlamında kimlik statülerinin incelendiği araştırmalarında, kız öğrencilerin moratoryum kimlik statüsünde erkek öğrencilerinse ipotekli kimlik statüsünde daha fazla yer aldığını gözler önüne sermişlerdir.

Verschuere, Rassart, Claes, Moons ve Luyckx tarafından 2017 yılında yapılan, 14-30 yaş aralığındaki bireylerin kimlik statülerini yaş, cinsiyet, eğitim ve çalışma durumu açısından incelemeyi amaçlayan çalışmada, kadınların daha çok moratoryum, erkeklerinse ipotekli ve dağınık kimlik statülerinde yer aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin kimlik statülerinin yaş ve eğitim durumu açısından incelenmesi sonucunda, lise öğrencilerinin dağınık, üniversite öğrencilerinin daha çok başarılı ve moratoryum kimlik statüsüne sahip oldukları bildirilmiştir. Ayrıca daha genç yaşlarda olan bireylerde daha sık olarak dağınık kimlik statüsünün görüldüğü tespit edilmişken; çalışma durumu açısından ele alındığında ise çalışan bireylerin ipotekli, çalışmayan kişilerin ise dağınık kimlik statüsüne sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Agbaria ve Bdier'in (2019), bir İsrail-Filistin ergen örneklemini ele aldıkları araştırmada 500 ergenin sahip oldukları öz denetim düzeyleri ve kimlik statülerinin internet bağımlılığı ile ilişkili olup olmadığını araştırmışlardır. Öz-denetim ve dört kimlik statüsünün internet bağımlılığı ile ilişkilerini değerlendirmek amacıyla korelasyon analizleri ve çoklu regresyon modeli kullanılmıştır. Çoklu regresyon modeli, daha yüksek öz-kontrol seviyelerinin daha düşük internet bağımlılığı seviyelerini öngördüğünü göstermişken; başarılı ve moratoryum statüleri, daha düşük düzeyde internet bağımlılığı durumlarını öngörmüştür. İpotekli ve dağınık kimlik statüleriyle yüksek internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğunun altı çizilmiştir.

Kimlik statüleriyle ilgili yurt dışında yapılmış fazlaca araştırma arasında, REPT yöntemiyle ele alınan az sayıda araştırma olduğu, bununla birlikte öz-kimlik grafiği ve benik entegrasyonu değişkenlerinin incelenmediği görülmüştür. Yutr dışında yapılan kimlik statüleri ile ilgili araştırmalarda da tutarsız bulgulara ulaşıldığı fark edilmektedir.

2.5.3. Beş Faktör Kişilik Modeli ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

2.5.3.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Yenihayat (2011), üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri, kişilik özellikleri ve algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında 324 üniversite öğrencisiyle çalışmıştır. Çalışma sonucunda ulaşılan bulgulara göre; dışadönüklük, başarılı kimlik statüsünü olumlu yönde; ipotekli ve kargaşalı kimlik statüsünü olumsuz yönde yordarken; duygusal dengesizliğinse, moratoryum kimlik statüsünü olumlu yönde yordadığı ortaya çıkartılmıştır. Sorumluluk boyutunun, başarılı ve ipotekli kimlik statüsünü olumlu yönde, moratoryum ve dağınık kimlik statüsünü olumsuz yönde yordadığı görülmüşken; düşük düzeyde yumuşak başlılık gösteren bireylerin baba denetimini yüksek düzeyde algılamalarının, daha yüksek düzeyde ipotekli kimlik statüsünü işaret ettiği belirtilmiştir.

Aslan (2012), geç ergenlik döneminde bulunan 122 ergenle yaptığı çalışmada, beş faktör kişilik boyutlarını benlik saygısının yordayıcılığı açısından değerlendirerek beş faktörlü kişilik boyutu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin araştırılmasını amaçlamıştır. Çoklu regresyon analizi yöntemiyle analiz edilen verilerden ulaşılan bulgular; beş faktörlü kişilik modelinin dışa dönüklük, yaşantılara açıklık ve sorumluluk boyutları ile öz değer düzeyi arasında olumlu yönde ilişki bulunduğunu göstermiştir.

Doğan'ın 2013 yılında yaptığı araştırmanın amacı, bireylerin sahip olduğu kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkileri incelemek olmuştur. 136'sı erkek ve 98'i kadın olmak üzere araştırmanın katılımcılarını 234 kişi oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Oxford Mutluluk Ölçeği-Kısa Formu ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği kullanılan çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, duygusal dengesizlik (nevrotiklik) kişilik özelliği ile öznel iyi oluş arasında negatif yönde ilişkiler saptanmıştır. Dışadönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık kişilik özellikleriyle öznel iyi oluş arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca duygusal dengesizlik kişilik özelliklerinin öznel iyi oluşu negatif yönde; dışadönüklükle ilişkili kişilik özelliklerinin ise pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı, elde edilen bir diğer araştırma bulgusu olmuştur.

Ercan ve Eryılmaz (2013), yapmış oldukları çalışmada, beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatma ile cinsiyet, kişilik özellikleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. 19-25 yaş aralığında bulunan üniversite öğrencilerinden oluşan 240 beliren yetişkinin yer aldığı çalışmada, romantik yakınlığı

başlatma konusunda cinsiyete dayalı fark bulunmuştur. Duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık kişilik özelliklerinin ve ipotekli kimlik statüsüne sahip olmanın romantik yakınlığı başlatma ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu sonucuna varılmış ve beliren yetişkinlik döneminde romantik yakınlığı başlatmada cinsiyet, kişilik özellikleri ve kimlik statülerinin önemli olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Eryılmaz ve Ercan (2016), öznel iyi oluşun, cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışmaları 699 (372 kadın ve 327 erkek) kişiyle yürütülmüştür. Verilerin, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Pozitif-Negatif Duygu Ölçeği aracılığıyla toplandığı çalışmada yapılan analiz sonuçlarına göre; 14-17 yaş grubundaki ergenlerin öznel iyi oluşlarını, dışa dönüklük, sorumluluk ve duygusal dengesizlik boyutlarıyla ilişkili kişilik özelliklerinin anlamlı bir şekilde açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. 19-25 yaş grubundaki bireylerin öznel iyi oluşlarını dışa dönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık ve duygusal dengesizlik alt boyutları; 26-45 yaş grubundaki bireylerin öznel iyi oluşlarını ise, sorumluluk ve duygusal dengesizlik alt boyutlarıyla ilişkili kişilik özelliklerinin anlamlı bir şekilde açıkladığı, ulaşılan diğer sonuçlar arasında yer almıştır.

Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin bağlanma stilleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Ulusoy, Akfırat ve Tura (2018) tarafından bir araştırma yapılmıştır. 267 üniversite birinci sınıf öğrencisinin yer aldığı ve betimsel ilişkisel tarama modelinde ele alınan bu çalışmada Beş Faktör Kişilik Ölçeği ile Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri (EABE) Kısa Formu Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, katılımcıların anne ve baba bağlanma özellikleri ile dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve yaşantılara açıklık boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal dengesizlik (nevrotiklik) boyutu ile baba bağlanma puanları arasında olumsuz yönde düşük anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır.

Çelikbaş, Özdemir ve Tatar'ın 2019 yılında yaptıkları çalışmada, genç yetişkinlerde benlik saygısının, beş faktör kişilik modeli kapsamında değerlendirilen kişilik özellikleriyle yordanması ve farklı sosyo-demografik gruplardan gelen bireylerin benlik saygısı açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın örneklemini 308 kişi oluşturmuştur. Bireylerin benlik saygısı düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki bağıntı katsayıları hesaplandıktan sonra ortaya çıkan sonuçlar, benlik saygısı düzeyinin kişilik testinde yer alan beş faktörle de ilişkili olduğunu göstermiştir. Benlik saygısıyla en yüksek ilişki düzeyinin duygusal denge faktörü ile olduğu görülmüştür. Dışa dönüklük, sorumluluk ve duygusal dengelilik

faktörlerinin benlik saygısını yordadığı tespit edilmiştir.

Tekke ve Yıldız (2020), yaptıkları araştırmada, kişilik özelliklerinden olan içsel motivasyon, öz-yeterlilik ve benlik saygısı değişkenlerinin Beş Faktörlü Kişilik ve HEXACO Kişilik Modellerinde yer alan “deneyime açıklık” boyutu ile ilişkisini incelemişlerdir. Analizler sonuçları motivasyon, öz-yeterlilik ve öz değer ile deneyime açıklık arasında pozitif bir ilişki saptamıştır. Araştırmada ele alınan değişkenlerin çalışıldığı diğer araştırmalarda da bireylerde bahsedilen benlik faktörlerinin değerleri arttıkça deneyime açıklık değerinin de arttığının görüldüğü vurgulanmıştır.

2.5.3.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Marcia'nın (1966) dört kimlik statüsü ile beş faktörlü kişilik modeli arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla 198 genç yetişkinin örnekleme alındığı Clancy ve Dollinger (1993) tarafından yapılan araştırmada geçmiş ampirik araştırma bulgularına dayanarak, ipotekli kimlik statüsü ve deneyime açıklık boyutu arasında negatif bir ilişki olacağı hipotezi ortaya koyulmuş ve bu hipotez doğrulanmıştır. Başarılı kimlik statüsü ile düşük nevrotiklik ve yumuşak başlılık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Yine konuya ilişkin geçmişte ortaya çıkartılan deneysel bulgulardan farklı olarak, başarılı kimlik statüsündeki bireylerin daha fazla dışa dönük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hem moratoryum hem de dağınık kimlik statüsünün duygusal dengesizlik (nevrotiklik) ile daha fazla ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Ek olarak bu iki kimlik statüsünün yumuşak başlılıkla negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dollinger (1995), Berzonsky'nin ortaya koyduğu modelinde tanımlamış olduğu üç kimlik stili beş faktörlü kişilik modeli içinde konumlandırmak amacıyla yaptığı araştırmanın örneklemini 189 lisans öğrencisi oluşturmuştur. Çalışmada toplanan verilerin analizi sonucunda, bilgi odaklı ve normatif kimlik stili ölçek puanların dışa dönüklük, sorumluluk ve yumuşak başlılıkla pozitif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Deneyimlere açıklık boyutunun, bilgiye dayalı kimlik stiliyle pozitif yönde ilişkiliyken, normatif kimlik stiliyle negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Yaygın / kaçınan kimlik stili, duygusal dengesizlik boyutu ile pozitif yönde ilişkili, ancak sorumluluk ve yumuşak başlılık boyutlarıyla negatif yönde ilişkili olduğu ortaya çıkartılmıştır.

Lounsbury, Huffstetler, Leong ve Gibson (2005), 434 üniversite birinci sınıf öğrencisinden oluşan örnekleme tasarladığı çalışmada, kimlik duygusunun, öğrencilerin genel not ortalamaları ile pozitif yönde ilişkili olduğu, beş faktörlü kişilik

modelinin alt boyutlarından sorumluluk, dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, yumuşak başlılık ve yeni yaşantılara açıklık gibi beş büyük kişilik özelliklerini kontrol ettiği görülmüştür. Irk ve cinsiyet değişkenleri için de benzer korelasyonlar bulunmuştur.

Lounsbury, Levy, Leong ve Gibson tarafından 2007 yılında yapılan araştırmanın örneklemini 2.092 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Ele alınan çalışmada amaç kimlik duygusunun, Büyük beşli modelin boyutları (sorumluluk, dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, yumuşak başlılık, yeni yaşantılara açıklık) ve dört dar kişilik özelliği ile ilişkisini incelemek olarak belirlenmiştir. Çoklu regresyon analizlerinin sonuçları kimlik duygusuyla, beş faktör kişilik modeli boyutlarının önemli ölçüde ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda, kişilik özelliklerinin kimlik duygusunu etkileyebileceği öne sürülmüş ve çalışma sonuçları kuramsal ve metodolojik çıkarımlar açısından tartışılmıştır.

Ergenlik ve orta yetişkinlik dönemindeki bireylerin büyük beşli kişilik modeli açısından gelişimini incelemek amacıyla Branje, Van Lieshout ve Gerris (2007) tarafından yapılan boylamsal çalışmada 285 Hollandalı aileden gelen ergen ve onların anne-babalarının kişilik gelişimindeki değişimler değerlendirilmiştir. Cinsiyet faktörü göz önüne alındığında erkekler için dışadönüklük ve yeni yaşantılara açıklık kişilik özelliklerinde azalma görülmüşken, kadınlar açısından dışa dönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk ve yeni yaşantılara açıklık özelliklerinde artış olduğu gözlenmiştir. Annelerin duygusal dengesizlik ve yumuşak başlılığı ile ilişkili kişilik özellikleri puanlarında artış saptanmışken, babaların dışa dönüklük, sorumluluk ve duygusal denge özellik puanlarının azaldığı görülmüştür. Ortaya çıkan kişilik değişikliğinde bireyler arası farklılıklara da dikkat çekilen araştırmanın diğer sonuçları, kişilikle ilgili değişikliklerin yaşam süreci boyunca mümkün olabileceğini doğrularken, ancak bu değişimlerin tüm bireyler için benzer olmadığını da vurgulamıştır.

Çocuklarda beş faktör kişilik özellikleri ile gösterilen problem davranışlar arasındaki korelasyonun incelendiği çalışmada Masood (2009), dokuz ile on dört yaş aralığında bulunan seksen Pakistanlı çocuğu örneklem olarak belirlemiştir. Aynı zamanda ebeveynleri ve öğretmenleri de çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırma sonuçları, Pakistanlı çocukların Çocuklar İçin Beş Faktör Kişilik Envanterinden aldıkları puan ortalamalarının, beş faktör kişilik özelliklerine ilişkin boyutlarının hepsinde daha önce yapılmış olan Amerika örneğine göre daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Geç ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kişilik özelliklerindeki

değişikliklerin, kimlikteki değişikliklerle birlikte meydana geldiğine yönelik hipotezi destekleyen mevcut araştırmaların yetersizliği nedeniyle, bu hipotezi destekleyen bulgular ortaya koymak amacıyla Klimstra, Luyckx, Germeijs, Meeus ve Goossens (2012) bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Çalışma, büyük beşli kişilik özelliklerinin (sorumluluk, dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, yumuşak başlılık ve deneyimlere açıklık) kimlik oluşumunun boyutlarıyla (yani bağlılık, özdeşleşme ve derinlemesine keşif) ilişkilerini uzunlamasına inceleyerek ele almıştır. 485 Belçikalı geç ergenin üç yıllık dönemlerini kapsayan dört yıllık boylamsal veri dalgası kullanılmıştır. Çok değişkenli büyüme modelleri, büyük beşli kişilik özelliklerindeki değişikliklerin, bağlılık ve derinlemesine keşifle özdeşleşmedeki değişikliklerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak, yumuşak başlılık boyutundaki kişilik özellikleri açısından daha yüksek puanlara sahip ergenlerin daha az akademik erteleme gösterdiği saptanmıştır.

Kimlik boyutlarının Büyük Beşli Modelin kişilik alanları ve yönleriyle ilişkilendirilmesi amacıyla Klimstra ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada, NEO-PI-3'ün 30 kişilik yönünü beş kimlik boyutu ile ilişkilendirerek, kimlik statülerinin gelişimsel düzeninin, kişilik özellikleriyle ilişkisini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Örneklemi oluşturan 250 ergenin bulunduğu araştırma sonuçları, genel olarak kimlik oluşumu sürecinde özellikle yüksek düzeyde yumuşak başlılık ve daha az ölçüde yine de yüksek seviyelerde dışa dönüklük ve düşük düzeyde nevrozluğun kolaylaştırıcı etkisini ortaya koymuştur. Yeni yaşantılara açıklık ve yumuşak başlılık, keşif sürecinin hem olumlu tarafında (genişlemesine ve derinlikli keşif) hem de olumsuz tarafında daha fazla ilişkili bulunmuştur. Çalışma sonuçları, çok boyutlu kimlik oluşumu modellerinin faydasının altını çizmekle birlikte, kimliğin oluşturulma sürecinde geniş alanlara ek olarak kişilik yönlerini de dikkate almanın faydalarını vurgulamaktadır.

Hill, Allemand, Grob, Peng, Morgenthaler ve K  ppler'in (2013)   alışması, ergenlik yıllarıyla ilgili kimlik gelişiminin   c yönüne odaklanmıştır. Bu yönler: otantik bir kişi olmak, kişinin çevresi üzerinde kontrol ve tutarlılık algılamak ve tutarlı beklentilere sahip olmak olarak belirlenmiştir. 750 ergenle yapılan ve yukarıda adı geçen bu y  nlerin bir yıl boyunca nasıl değiştiğini ve bu y  nlerin büyük beşli kişilik özelliklerine karşılıklı gelip gelmediği incelenmiştir. Araştırma bulgularından ilki, ergenlerde her   c y  n  n de bir yıl boyunca değişim kapasitesine sahip olduğunun kanıtlanması olmuştur. İkinci bulgu, her   c yönden de daha yüksek puanlar alan ergenlerin, daha çok sorumluluk kişilik özelliğine sahip olduğunun saptanması olmuştur. Son olarak, bireyde meydana gelen bu yönlerdeki değişimlerin, yıl boyunca kişilik özelliklerinde meydana

gelen değişimlerle aynı zamana denk geldiği bulgulanmıştır.

Büyük beşli kişilik özelliklerini (çoklu keşif ve bağlılık süreçlerinin ayırt edildiği) çağdaş kimlik modelleriyle ele alan boylamsal araştırmaların eksikliği nedeniyle Luyckx, Teppers, Klimstra ve Rassart tarafından 2014 yılında bir araştırma yapılmıştır. Büyük Beşli kişilik özelliklerinin gelişimsel karşılıklı bağımlılığı ve kimlik süreçleri hakkında daha fazla fikir edinmek amacıyla, bu çalışmada 1.037 ergenin kişilik ve kimliği üç yıllık bir süre içinde 4 farklı süreçte değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonunda, kişilik özelliklerini kimlik süreçlerine bağlayan önemli gelişimsel ilişkiler ortaya çıkarılmış ve kişilik özelliklerinin kimlik gelişimindeki potansiyel rolü vurgulanmıştır. Ergenin sahip olduğu kişilik özellikleriyle kimlik gelişimi sürecinin ilişkili olduğunu bulguladıkları araştırmada; seçeneklerin derinlemesine araştırılması ile nevrotik kişilik özelliği arasında negatif yönde, seçeneklerin araştırılması ile deneyime açıklık arasında pozitif yönde, seçeneklerin saplantılı araştırılması ile dışa dönüklük ve sorumluluk kişilik özellikleri arasında negatif yönde, içsel yatırımda bulunma ile dışa dönüklük arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Kişilikle ilgili yapılan araştırmalarda, son yıllarda en çok başvurulan modellerden biri olan beş faktör kişilik kuramının boyutlarının birçok değişkenle ele alındığı yurt içi ve yurt dışı çalışmalara rastlanmaktadır. Öte yandan kimlik statüleri ve beş faktör kişilik modelinin bir arada ele alındığı çalışmaların hem yurt içinde hem de yurt dışında çok az sayıda olduğu görölmektedir. Ayrıca beş faktör kişilik modeliyle öz değer değişkeninin ele alındığı birçok araştırmanın olduğu görölmekle birlikte, öz-kimlik grafiği, benlik entegrasyonu konularının beş faktör kişilik modeli ile çalışılmadığı anlaşılmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Yöntem başlığı altında araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları ve teknikleri, işlem ve analiz basamakları ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Nicel vaka analizi ve betimsel tarama olmak üzere iki modelde tasarlanmış olan bu çalışma keşfetme ve açıklama temelleri üzerine oturtulan nicel karakterli bir araştırmadır. Bu araştırmada ergenlerin kimliklerini yapılandırma sürecinde kullanmış oldukları kişisel yapılarının ortaya çıkarılması araştırmanın keşfetmeye dönük yönünü temsil ederken; ergenlerin bulunduğu kimlik statülerinin benlik entegrasyonlarıyla ilişkisini ortaya koymak ise araştırmanın açıklamaya dönük yönünü temsil etmektedir.

Tekil vaka çalışmalarında, çalışma grubundaki her bireyin belirli bir özelliği veya davranış kalıpları sınanmaktadır ve bir vaka için yapılan sınama kendi içerisinde değerlendirilebilir. Bu anlamda vaka analizi çalışmaları, bir evrene istatistikî genellemeler yapmak yerine analitik genellemeler yapmayı uygun görerek kuramsal önermelerde bulunmayı hedeflemektedir (Yin, 2008; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Vaka analizi tek bir vakanın ele alınması temeline dayanır. Herhangi bir araştırmada, bir vaka dışında birden çok vakanın kendi içinde analizi söz konusuysa, çoklu vaka analizinden söz edilebilir. Nitekim bu araştırmada da birden çok birey, vaka analizi yoluyla incelendiği için çoklu vaka çalışması olarak nitelendirilebilir.

Bortz ve Döring (2006), doğa bilimlerinin bir evrene genellenebilir, yasa düzeyinde (nomotetik) bilgiye ulaşmayı hedeflediğini, bununla birlikte analiz birimi insan olan araştırmaların, tekil tarihsel olayları veya kültürel ürünleri betimlemek için “kişiye özgü bilgiye ulaşma” (idiyografik) çabasını ortaya koyduğunu belirtmişlerdir. Hussy, Schreier ve Echterhoff (2013), ele alınacak olan bir araştırmada ideal olanın, nomotetik bilgiye ulaşmakla birlikte; kişi hakkında derinlikli ve kapsayıcı bilgiye (idiyografik) de ulaşabilmek olduğunun altını çizmişlerdir. Bu önerinin dikkate alındığı bu araştırmada katılımcıların bulundukları kimlik statüleri ile idiyografik bakış açısıyla ortaya çıkarılan benlik entegrasyonu türleri arasındaki farklılıkları karşılaştırma amacına gidilerek, dış geçerliğin (nomotetik bakış) de dikkate alındığı bulgulara ulaşılması amaçlanmaktadır.

3.2. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları ve Teknikler

3.2.1. Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ)

Araştırmada kimlik statülerini belirlemek amacı ile Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ) kullanılmıştır. BKSÖ, Bennion ve Adams (1986) tarafından geliştirilmiştir. BKSÖ, ergenlerin Marcia (1966), tarafından tanımlanan dört ayrı kimlik statüsünden (başarılı, moratoryum, ipotekli ve dağınık) hangisinde bulunduğunu belirlemeye yönelik, 64 maddeden oluşan bir kağıt-kalem ölçeğidir. Ölçekte İDEOLOJİK alanda meslek, din, politika ve gelecekle ilgili yaşam planları olmak üzere dört konu; KİŞİLER ARASI alanda arkadaşlık, flört, aile ilişkileri ve boş zaman uğraşları olmak üzere dört konu yer almaktadır. Her maddede de ergenlerin o konu ile ilgili yaşadıkları bunalım ve gerçekleştirdikleri bağlanmalar incelenmektedir (Eryüksel ve Varan, 1999).

BKSÖ’de deneklerin cevapları, ağırlığı 6 puan olan “çok doğru”dan, ağırlığı 1 puan olan “çok yanlış”a doğru sıralanan 6 noktalı bir değerlendirme ölçeği üzerinde sıralanmaktadır. Her kimlik statüsü için 16 soru sorulduğu ve her sorunun en düşük 1 ve en yüksek 6 puanla değerlendirildiği göz önüne alındığında, herhangi bir kimlik statüsünde (alt ölçekte) elde edilecek en düşük puan 16, en yüksek puan ise 96 olarak belirlenmektedir. BKSÖ’nin alt-ölçeğini oluşturan kimlik statülerinden her biri, sekiz alanda sorulan ikişer sorudan oluşmak üzere 16 soru ile araştırılmaktadır. Bu durumda, ideoloji alt-ölçeğinde dört kimlik statüsünün her biri için en düşük 8, en yüksek 48 puan alınmaktadır. Aynı şekilde kişilerarası alt-ölçeğinde de dört ayrı kimlik statüsünün her biri için en düşük 8, en yüksek 48 puan alınmaktadır. Her bir kimlik statüsü için ise (ideoloji ve kişilerarası alt-ölçekleri bir arada olmak üzere) en düşük 16, en yüksek 96 puan alınmaktadır (Morsünbül, 2005).

Katılımcıların dört kimlik statüsünden hangisinde olduğunu saptanması Adams, Shea ve Firtch (1979; Akt. Morsünbül, 2005) tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde yapılmaktadır. Bu kuralların uygulanabilmesi için, her kimlik statüsünün ortalama puan, standart kayma ve kesme noktası değerinin hesaplanması gerekmektedir. Kimlik statülerinin ortalama puanları her kimlik statüsü için, tüm deneklerin o statüyle ilgili puanlarının toplanarak denek sayısına bölünmesi ile hesaplanır. Kesme noktası değerinin saptanabilmesi için, statü ortalamalarına ek olarak, her statü için standart kaymanın hesaplanması gerekmektedir. Statünün kesme noktası, ortalama puan ile standart kayma değerinin toplanması ile belirlenir; diğer bir deyişle, ortalamanın bir standart kayma üstü, statünün kesme noktasını oluşturmaktadır (Akt. Morsünbül, 2005).

Deneğin kimlik statüsünün belirlenmesi, dört statüden elde ettiği puanların kesme noktası değerleri ışığında değerlendirilmesiyle gerçekleştirilir. Bu değerlendirme, aşağıda belirtilen kurallar çerçevesinde yapılır.

- 1- Bir deneğin dört ayrı kimlik statüsünden elde ettiği puanlardan biri ile ilgili statüye ait ortalamasının en az bir standart kayma yukarısında, diğer üç statü puanı kendilerine ait kesme noktalarının altında ise, deneğin kimlik statüsü, ortalamadan en az bir standart kayma yukarıda bulunan kimlik statüsü olarak kabul edilir. Diğer bir deyişle dört kimlik statüsü puanından biri kendine ait kesme noktasını geçer, diğerleri ise kendilerine ait kesme noktalarının altında kalırsa, karar, kesme noktasını geçen kimlik statüsü doğrultusunda verilir.
- 2- Bir deneğin dört ayrı kimlik statüsünün her birinden elde ettiği puanlar, ilgili kimlik statülerine ait kesme noktalarının altında ise, deneğin moratoryum kimlik statüsünde olduğu kabul edilir.
- 3- Bir deneğin dört kimlik statüsü puanından birden fazlası kesme noktasının üstünde ise, deneğin “geçiş” kategorisinde olduğuna karar verilir (Eryüksel ve Varan, 1999).

BKSÖ’nün Türkçeye uyarlaması Eryüksel ve Varan (1999) tarafından yapılmıştır. Eryüksel ve Varan (1999), Bennion ve Adams (1986) tarafından geliştirilmiş olan Benlik Kimliği Statüleri Objektif Ölçeği Geliştirilmiş Formu’nu (Extended Version of Objective Measure of Ego Identity Status: EOMS-EIS) kullanarak yaptıkları çalışmalardan (Eryüksel, 1987; Varan, 1990; Eryüksel ve Varan, 1999) elde ettikleri veriler doğrultusunda, EOM-EIS’in maddeler arası korelasyon katsayılarını, alt ölçeklerin faktör analizi yüklerini ve her maddenin anlaşılabilirliğini göz önüne alarak sorunlu maddelerini belirlemişlerdir. EOM-EIS’de kimliğin “ideolojik” boyutunun ölçüldüğü dört alandan “Felsefi Yaşam Biçimi” alanının yerini “Gelecekle ilgili Yaşam Planları” alanı almıştır. Kimliğin “Kişiler arası İlişkiler” boyutunun değerlendirildiği alanlardan “Cinsiyet Rolü” alanı yerine BKSÖ’de “Aile İlişkileri” alanı yer almıştır.

EOM-EIS’in temel kuramsal yapısına uygun olmakla birlikte, sekiz alt alandan ikisinin değiştirilmesi, ayrıca, diğer maddelerin yeniden ele alınarak gençler tarafından daha kolay anlaşılacak şekilde yeniden yazılması sonucunda ortaya çıkan yeni formun EOM-EIS olarak adlandırılmayacağı düşünülmüş ve bu haliyle ölçeğe Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği adı verilmiştir. BKSÖ’nün güvenirlik ve geçerliği, İzmir ve Hatay illerinde çeşitli ilköğretim, lise ve üniversiteye devam eden toplam 337 kişilik bir örneklemden elde edilen verilerle incelenmiştir. BKSÖ’nün iç tutarlılık katsayıları

Başarılı Kimlik Statüsü için .83; İpotekli Kimlik Statüsü için .87; Moratoryum Kimlik Statüsü için .83 ve Dağınık Kimlik Statüsü için .84 olarak bulunmuştur.

Daha sonra İzmir’de çeşitli lise ve fakültelere devam eden 101 deneğe BKSÖ tekrar verilerek ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Bu haliyle BKSÖ’nün iç tutarlılık katsayıları Başarılı Kimlik için .86; Moratoryum Kimlik için .86; İpotekli Kimlik için .94 ve Dağınık Kimlik için de .88 olarak bulunmuş ve ölçeğin iç tutarlılık değerlerinin BKSÖ’nün ilk formuna göre daha da arttığı görülmüştür. BKSÖ’nün alt ölçeklerinin analize sokulduğu faktör analizi sonucunda BKSÖ’nün faktör analizi sonucunda BKSÖ’nün varyansın %81’ini açıklayan dört faktörden oluştuğu görülmüştür (Eryüksel ve Varan, 1999). Bu araştırma kapsamında incelenen iç tutarlılık katsayıları ise, Başarılı Kimlik Statüsü için .74; İpotekli Kimlik için .82; Moratoryum Kimlik için .72 ve Dağınık Kimlik için .69 olarak bulunmuştur.

3.2.2. Repertuar Ağı Tekniği (REPT)

Kelly (1955), tarafından geliştirilen bu yöntem, bireylerin kişisel yapı sisteminin nasıl çalıştığını ve bu yapılar ile bireylerin deneyimleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla ortaya koyulmuştur (Allen, 2002; Aranda ve Finch, 2003; Ewen, 2003; Feist ve Feist, 2006; Klapper, 2011). Yapılandırılmış görüşme biçimiyle hazırlanmış olan REPT’in uygulaması, farklı işlem basamaklarını içermektedir (Fransella, Bell ve Bannister, 2004). Bu işlem basamakları genel olarak; (i) REPT’e alınacak elementlerin (araştırma öğelerinin) belirlenmesi, (ii) belirlenen elementlerin karşılaştırılması yoluyla kişisel yapıların ortaya çıkartılması, (iii) her bir yapı açısından tüm elementlerin derecelendirilmesi olarak kabul edilmektedir. Sözü edilen bu işlem basamakları aşağıda kısaca açıklanmıştır.

3.2.2.1 Elementlerin Belirlenmesi

Kişisel yapılar kuramından yola çıkan Bartholomew (1993), insanın kendine yönelik benlik tasarımının veya öz değerlendirmesinin, ancak başkalarına yönelik değerlendirme ile belirlenebileceğini ileri sürmektedir. Bir diğer ifade ile öz elementler olarak adlandırılan güncel, ideal, sosyal ve normatif öz ile ilgili değerlendirme, kişi açısından anlamlı olan bireyler ve bu bireylere ilişkin değerlendirme çerçevesinde mümkün olabilmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada dört öz elementle (güncel öz, ideal öz, sosyal öz ve normatif öz) birlikte, katılımcılar açısından (yaşamlarında var olan)

gerçek kişileri temsil eden ve kişinin yaşamında –olumlu veya olumsuz– anlamda etki bırakabileceği düşünülen “annem”, “babam”, “hayatımı olumlu etkileyen biri” ve “hayatımı olumsuz etkileyen biri” elementleri belirlenmiştir.

3.2.2.2. Kişisel Yapıların Elde Edilmesi

Belirlenen bu 8 elementten her seferinde üçünün karşılaştırılması yapılacak olup, elementler arasındaki benzerlik üzerinden iki uçlu (öfkeli – sakin, güvenilir – güvenilmez, sorumlu – sorumsuz gibi) kişisel yapılara ulaşılması hedeflenecektir. Element sayısı 8 olduğundan, her bir katılımcı için en az 8 adet iki kutuplu yapıya ulaşmaya dek bu işlem devam ettirilecektir. Bu araştırma için 10 adet iki uçlu kişisel yapı belirlenmiştir. Bu sebeple 3’lü karşılaştırma 10 defa tekrar ettirilmiştir. Çağlayan’ın (2015) yapmış olduğu çalışmada bir katılımcıya ait kişisel yapıların gösterildiği Repertuar Ağı Formu Tablo 4’te örnek olarak verilmiştir.

Tablo 4.
Kişisel Yapıların Gösterildiği Repertuar Ağı Örneği

Öz	İdeal Öz	Sosyal Öz	Annem	Babam	Kardeşim	İyi Anlaştığım Biri	İyi Anlaşamadığım Biri	Beni Olumlu Etkileyen Biri	Beni Olumsuz Etkileyen Biri	Yapı	Karşıt Yapı
	X	X						O		rahat	telaşlı
		X			X		O			içekapanık	sosyal
				O		X		X		anlayışlı	anlayışsız
X	O		X							hayalperest	gerçekçi
				X	X				O	güvenilir	güvenilmez
	X		O				X			komik	komik değil
X					X	O				empatik	empatik değil
	O						X		X	sert, katı	yumuşak
O				X		X				öfkeli	sakin
	O	X					X			korkak	cesur

(Kaynak: Çağlayan, 2015; s.66)

3.2.2.3. Her bir Yapı Açısından Tüm Elementlerin Derecelendirilmesi

Kişisel yapılar ortaya çıkarıldıktan sonra, araştırmacı tarafından katılımcılara, üzerinde sadece elementlerin ve katılımcıların belirlediği kişisel yapılarının yazılı olduğu form verilmiş ve belirlenen her bir yapı açısından tüm elementleri değerlendirerek 1 ile 5 arasında derecelendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların REPT formunda yer alan kişisel yapılardan olumsuz algılananlar sol sütuna, olumlu algılananlar ise sağ sütuna yerleştirilmiştir. 1 ile 5 aralığında olup 1'e yakın olarak belirlenen düşük değerler, elementlerin karşıt kutupta (olumsuz), yüksek değerler ise elementlerin benzerlik kutbunda (olumlu) sınıflandırıldığı anlamına gelmektedir. Tüm elementlerin her bir yapı açısından değerlendirilmesinden sonra veri analizine geçilmiştir. Çağlayan'ın (2015) çalışmasında, aynı katılımcının elementleri, belirlediği kişisel yapılar açısından derecelendirdiği Repertuar Ağı Formu Tablo 5'te örnek olarak verilmiştir.

Tablo 5.
Derecelendirilmiş Repertuar Ağı Örneği

	Öz	İdeal Öz	Sosyal Öz	Annem	Babam	Kardeşim	İyi Anlaştığım Biri	İyi Anlaşamadığım Biri	Beni Olumlu Etkileyen Biri	Beni Olumsuz Etkileyen Biri	
telaşlı	4	5	4	4	3	4	3	3	2	3	rahat
içe kapanık	3	4	3	2	3	3	3	4	4	3	sosyal
anlayışsız	4	5	4	4	3	4	4	3	3	2	anlayışlı
hayalperest	2	5	3	2	3	2	3	3	2	3	gerçekçi
güvenilmez	5	5	5	5	5	5	5	4	4	3	güvenilir
komik değil	4	4	4	3	3	3	3	4	3	2	komik
empatik değil	4	4	4	4	3	4	3	3	3	2	empatik
sert, katı	3	4	3	3	3	3	2	3	3	4	yumuşak
öfkeli	3	4	3	3	3	3	2	3	3	4	sakin
korkak	1	1	1	2	2	2	3	3	3	3	cesur

(Kaynak: Çağlayan, 2015; s.67)

3.2.3. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcı grubunun demografik özellikleri hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından araştırma değişkenleriyle ilgili yapılandırılmış bir kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Bu formda, öğrencilerin; yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, kardeş sayısı, ebeveyn birliktelik durumu gibi 6 maddelik soru yer almaktadır. Katılımcılara ait demografik bilgilerin yer aldığı tablo (Tablo 27) ekler bölümünde (Ek-5) sunulmuştur.

3.3. Araştırma Grubu (Katılımcılar)

Katılımcılar, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Adana İli Seyhan İlçesine bağlı, farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeye sahip ailelerin çocuklarının eğitim gördüğü, bir Anadolu Lisesinde 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam eden ÖKG analizi sonucunda güçlü benlik entegrasyonuna ve beş zayıf benlik entegrasyonu türünden birine sahip 152 öğrenciden oluşmuştur. Yaş ortalamaları 16 olan katılımcıların 100'ü kız öğrenci, 52'si ise erkek öğrenciden oluşmuştur.

Bu araştırmada katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak belirlenmiştir; zira bu çalışmanın yapısından ve özelliklerinden kaynaklanan nedenler, ölçüt örnekleme tekniğinin kullanılmasını gerektirmiştir. Araştırmada ölçüt olarak, ÖKG analizi sonucunda zayıf benlik entegrasyon türleri ile güçlü benlik entegrasyonu gösteren ve kimlik statüleri ölçeğinden düşük ve yüksek puanlar alan her kategori için en az 30 katılımcının alınması planlanmıştır. Neuman (2007), ölçüt örnekleme tekniğinin, araştırmacı tarafından, bir durumla ilgili derinlemesine inceleme için belirli örnek olay türleri belirlenmek istendiğinde kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Bu araştırma örnekleme için katılımcı olma ölçütü, ergenlik döneminde bulunuyor olmak ve güçlü (bütünleşmiş) ya da zayıf benlik entegrasyonlarından birine ve kimlik statülerinden “geçiş” kategorisi dışında (başarılı, moratoryum, dağınık ve ipotekli statülerden birine) sahip olmak olacaktır.

3.4. İşlem

Araştırmacı ilk olarak, veri toplanacak okulları belirleyip gerekli izinleri aldıktan sonra, okullarla irtibata geçmiştir. Ölçüm araçları, veri toplanacak kişi sayısı kadar çoğaltılarak veri toplamaya hazır hale getirilmiştir. Üç farklı okula altışar defa olmak

üzere toplamda on sekiz kez gidilmiş ve 430 öğrenciden ilk süreçte, repertuar ağı formlarında bulunan elementler açısından üçlü karşılaştırmalar yoluyla 12 adet yapı-karşıt yapı (sıfat-zıt sıfat) oluşturmaları sağlanmıştır. İkinci süreçte ise öğrencilerin ortaya koydukları sıfatların repertuar ağına bulunan elementler açısından 1 ile 5 arasında derecelendirilerek puanlanması sağlanmıştır. Ayrıca bu öğrencilerden Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği aracılığıyla veri toplanmıştır. REPT ile veri toplanan 430 öğrencinin repertuar ağı formları bilgisayar (Word ve Excel) ortamına aktarılmış ve “İDİOGRID Version 2.4” analiz programı aracılığıyla analizleri yapılmış ve bu analiz sonuçlarına göre; öğrencilerin sahip oldukları; benlik entegrasyonu türü ve öz değer düzeylerinin durumu tespit edilmiştir. Ayrıca tüm öğrencilerin “öz-kimlik grafikleri” de çıkartılarak word dosyasına aktarılmıştır. 430 öğrencinin kişisel bilgi formunda yer alan demografik bilgileri, benlik kimliği statüleri ölçeğinin 64 maddesi, benlik entegrasyonu türleri, benlik saygısı düzeyleri SPSS Statistics 22 programına veri olarak girilmiştir.

BKSÖ’nün toplam puanlarına ulaşmak ve öğrencilerin hangi kimlik statüsünde bulunduğunu ortaya çıkarmak amacıyla yapılan veri analizinde dört kimlik statüsünün (başarılı, ipotekli, dağınık, moratoryum) yanı sıra “geçiş” adı verilen bir kategorinin daha ortaya çıktığı görülmüştür. Bu yeni kategorinin ne anlama geldiği ve analizde nasıl kullanılabileceği ile ilgili ölçeğin uyarlama çalışmasını yapan araştırmacılardan Gül Eryüksel’e ulaşılmıştır. Eryüksel, geçiş kategorisinin “bir gencin bir kimlik statüsünden diğerine geçişini ifade ettiğini” belirtmiştir. Yine Eryüksel’in aktardığına göre, ergenlerde gözlenen bazı geçiş statüleri anlaşılır bir gelişimi ifade ederken (moratoryumdan başarılıya geçiş gibi), bazı geçiş statülerinde anlaşılmaz yükselmeler de görülebilir (dağınıktan – başarılıya geçiş gibi). Kendi çalışmalarında geçiş kategorisini analizlere dâhil etmediklerini belirtmiş olan araştırmacı, bu kategorinin ortaya çıkmasında bireylerin rastgele cevap vermiş olabileceği veya ölçeği yanıtlarken bir hata olmuş olabileceği varsayımlarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Bu bilgiler doğrultusunda, araştırmada alınacak karar açısından, tez izleme komitesi toplantısında komite üyelerinin geri bildirimi dikkate alınmış ve bu araştırma içinde yer alan 430 kişiden “geçiş” kategorisinde bulunan 278 öğrenci analizden çıkarılarak analizler 152 kişi ile yeniden yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Veriler analiz edilirken bilgisayar tabanlı analiz programı olan İDİOGRID veri

analizi ve SPSS 22 istatistik programı kullanılmıştır. İDİOGRİD analiz programı grafik analizini gerekli kılmaktadır. Tek denekli araştırma verilerinin analizi grafiksel analiz yoluyla yapılır (İftar ve Tekin, 1997). Bu nedenle veriler, grafik analizleri aracılığıyla yorumlanmıştır. Ayrıca katılımcı ergenlerin kimlik statülerinin benlik entegrasyonları türlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesine ilişkin farklılık testlerinden iki değişken için Kay-Kare (Chi-Square) testi analizlerine yer verilmiştir.

Araştırmada aynı zamanda katılımcıların repertuar ağı aracılığıyla ortaya koyduğu kişisel yapılar, beş faktörlü kişilik modelinin boyutları dikkate alınarak içerik analizi ile ele alınmıştır. İçerik analizine alınacak olan kişisel yapıların belirlenmesinde, repertuar ağı analizi çıktı formunda yer alan elementlerin ortaya koyulan kişisel yapılarla ilişkisinin boyutunu gösteren tabloda, Evans'ın (1996) önerdiği korelasyon değerleri dikkate alınarak, 0.80 değeri ve üzerindeki puanlar hesaplanmış ve çok yüksek korelasyon gösteren yapılar analiz için belirlenmiştir. Tablo 6'da Evans'ın önermiş olduğu korelasyon aralıkları ve değerleri gösterilmiştir.

Tablo 6.
Evans'ın Önerdiği Korelasyon Değerleri

Korelasyon katsayı değeri	Korelasyon gücü
0.0 < r < 0.19	Çok düşük
0.20 < r < 0.39	Düşük
0.40 < r < 0.59	Orta
0.60 < r < 0.79	Yüksek
0.80 < r < 1.00	Çok yüksek

Kaynak: (Evans, 1996; Akt. Devaraj ve Paulraj, 2015).

Tablo 6 incelendiğinde, 0.80 ile 1 aralığının “çok yüksek” korelasyona işaret ettiği görülmektedir. 0.60 ile 0.79 aralığının “yüksek” düzey korelasyon; 0.40 ile 0.59 aralığının “orta” düzey korelasyon; 0.20 ile 0.39 aralığının “düşük” düzey korelasyon; ve 0 ile 0.19 aralığının “çok düşük” düzey korelasyon ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

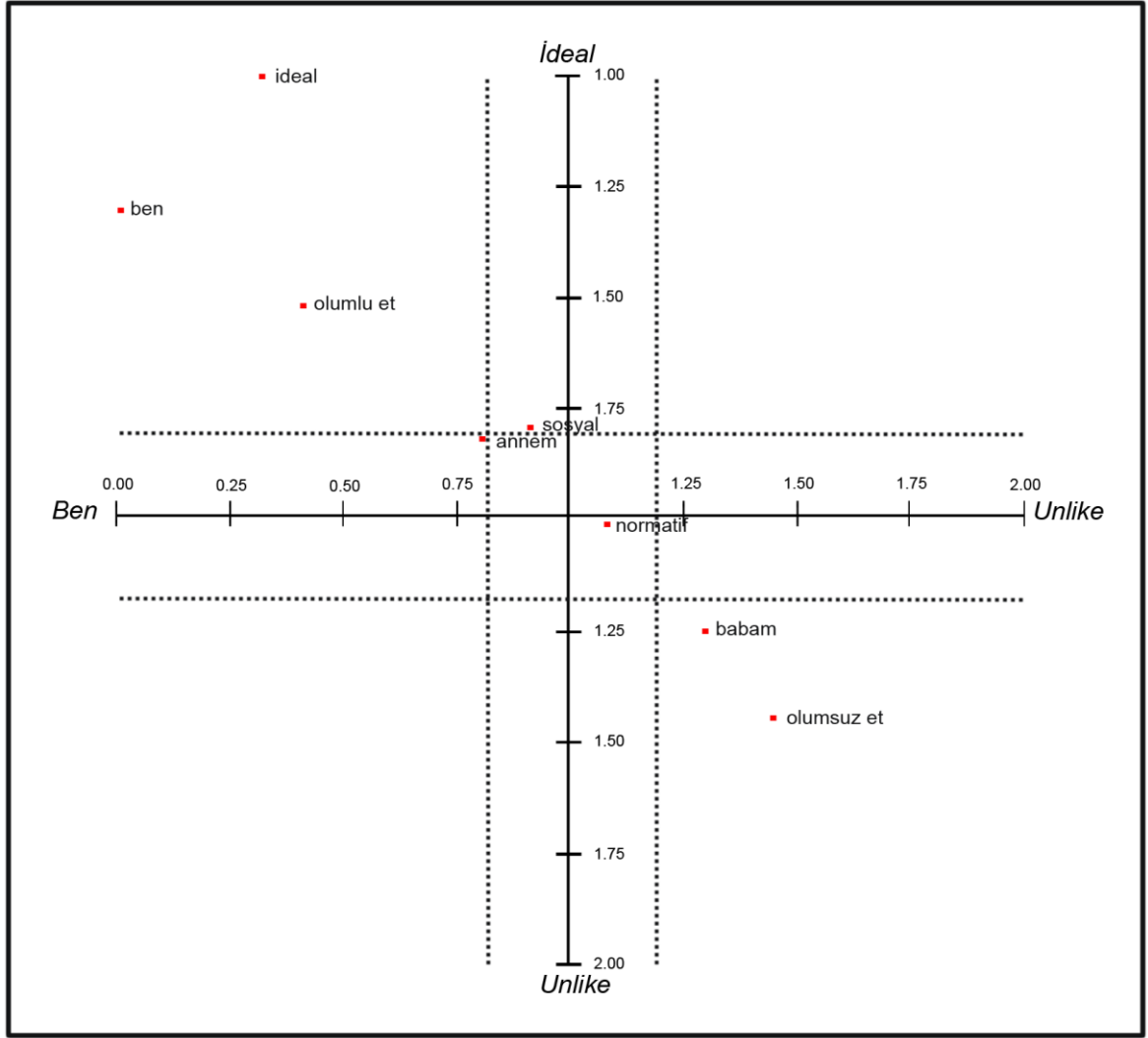
Bu bölümde farklı kimlik statüsünde bulunan katılımcıların repertuar ağı tekniği aracılığıyla toplanan verilerinin analiz edilmesinin ardından oluşturulan öz-kimlik grafiklerine dair bulguların incelenmesine ve daha sonra bu katılımcıların öz-kimlik grafikleriyle ilgili bu bulgularının özetlenmesine yer verilmiştir. Ayrıca merkezi elementlerle en fazla ilişkilendirilen kişisel yapıların her bir kimlik statüsündeki ergenler açısından Beş Faktör Kişilik Modelinin boyutlarına dağılımını gösteren içerik analizi sonuçlarının bulguları da paylaşılmıştır.

4.1. Öz-Kimlik Grafiği Analiz Örnekleri

Repertuar Ağı Tekniğinin sağladığı bilgiler doğrultusunda, ilk aşamada 424 öğrencinin öz-kimlik grafikleri ortaya çıkartılmış ve bu öğrencilerden kimlik statüleri açısından “geçiş” kategorisinde bulunmayan 152 öğrencinin öz-kimlik grafiklerinin analizi dikkate alınmıştır.

Araştırmaya alınan tüm katılımcıların öz-kimlik grafikleri ve grafiklerin özetlendiği tabloların tamamı, tezin bulgular bölümünde aktarılamayacağı için örnek olarak, farklı kimlik statüsünde bulunan katılımcılardan birer vaka seçilmiştir. Bu vakalara ait öz-kimlik grafiği ve elementler arasındaki Öklid uzaklık katsayısını gösteren tablo ve ilgili şekil ile tabloların yorumlanmasına dair bilgiler aşağıdaki örneklerde sunulmuştur:

a. Başarılı Kimlik Statüsünde Bulunan 30 No'lu Vaka

Şekil 2: Vaka 30'un Öz-kimlik grafiği

Tablo 7.

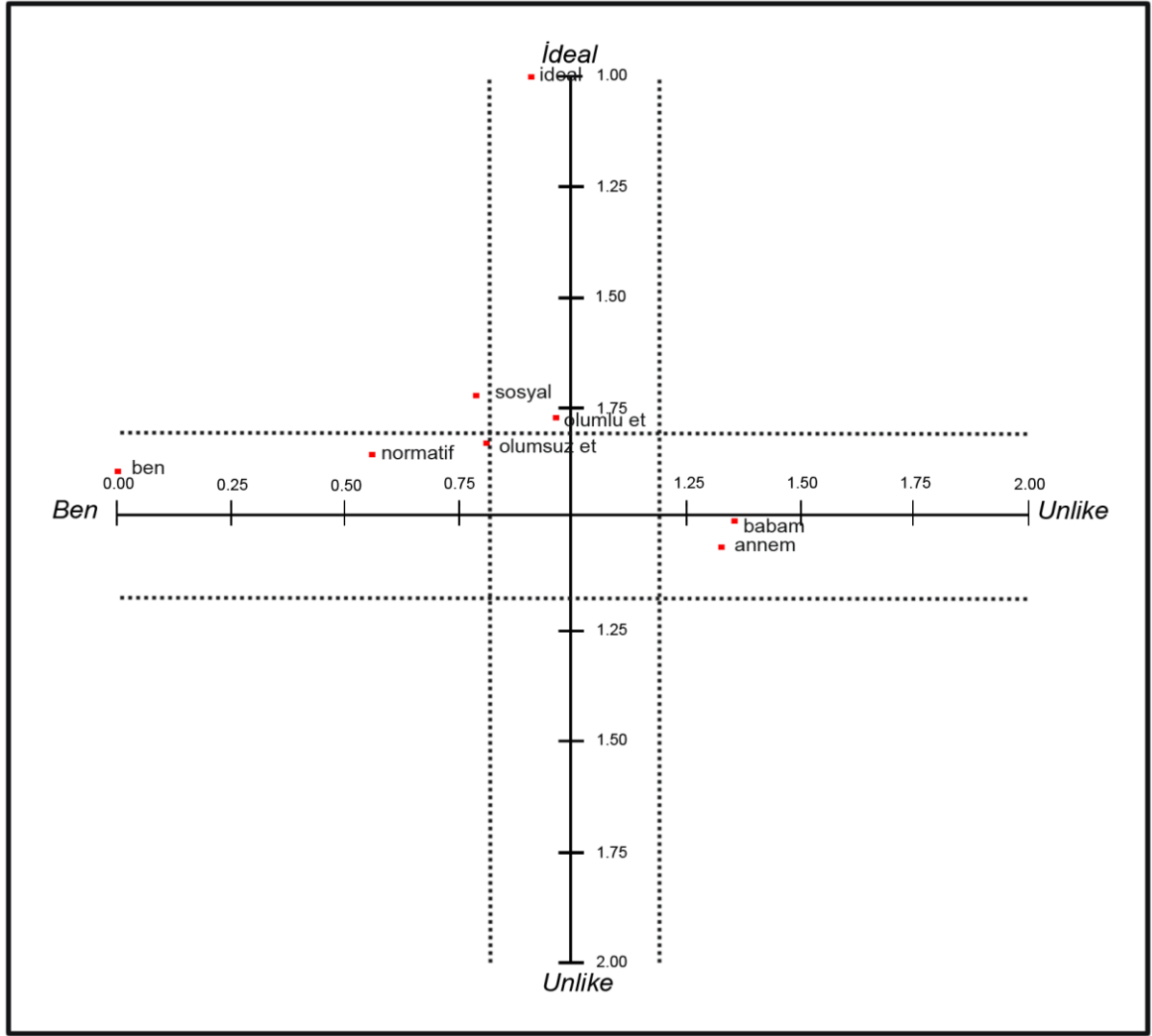
Diğer Elementlerin Öz Elementlerine Olan Öklid Uzaklığı (Vaka No 30)

	Öz	İdeal Öz	Sosyal Öz	Normatif Öz
Öz	-			
İdeal Öz	0.32	-		
Sosyal Öz	0.90	0.80	-	
Normatif Öz	1.09	1.03	0.39	-
Annem	0.80	0.82	0.93	0.99
Babam	1.31	1.25	0.90	0.71
Bugüne Kadar Beni Olumlu Etkileyen Biri	0.41	0.52	0.91	0.99
Bugüne Kadar Beni Olumsuz Etkileyen Biri	1.43	1.42	1.09	1.05

Vaka 30'un öz-kimlik grafiği incelendiğinde elementlerin sadece “kabul” ve “çatışma” alanlarında konumlandığı görülmektedir. Güncel özü (ben) ile ideal özü (ideal ben) arasındaki Öklid uzaklık katsayısının 0.32 olduğu tespit edilmiştir. Bu uzaklık katsayısı, katılımcının öz değerinin (benlik saygısının) yüksek düzeyde olduğu anlamına gelmektedir ($0.32 < 0.68$). Bu katılımcının güncel beninin kabul alanında olduğu ve bu elemente en yakın elementin ideal öz olduğu görülmektedir (öz’le aralarındaki mesafe 0.32’dir). Çatışma alanına konumlanan “normatif öz”, “babam” ve “bugüne kadar beni olumsuz etkileyen biri” dışındaki tüm elementlerin kabul alanında konumlandığı ikircikli ve idealleştirme alanına hiçbir elementin konumlanmadığı gözlenmiştir. Öz ve ideal öze en uzak konumlanmış olan elementin çatışma alanında bulunan “bugüne kadar beni olumsuz etkileyen biri” elementi olduğu görülmektedir (bu elementin öze ve ideal öze olan uzaklığı sırasıyla 1.43 ve 1.42’dir). Bununla birlikte “sosyal öz”, “annem” ve “normatif öz” elementlerinin farksızlık alanına konumlandığı gözlenmiştir.

Bu veriler ışığında Vaka 30 için, beş zayıf benlik entegrasyonundan herhangi birine girmediği (Norris ve Makhoul-Norris, 1976) söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, bu kişi “*benlik entegrasyonu veya bütünlüğü oluşturmuştur.*” Bulunulan kimlik statüsü benlik entegrasyonunu sağlamak açısından önemli bir faktör olabilir ve nitekim bu kişi başarılı kimlik statüsünde bulunan bir bireydir. Fakat yine de benlik entegrasyonu sağlamanın tek koşulunun kimlik statüsü olmadığı bilinmelidir; örneğin içinde yaşanılan ailenin sağlıklı/işlevsel bir aile olduğunun algılanması ya da bireyin yaşamındaki diğer kişisel-sosyal faktörler de kişinin benlik entegrasyonu sağlamış olmasında etkili olmuş olabilir.

b. Moratoryum Kimlik Statüsünde Bulunan 85 No'lu Vaka

Şekil 3: Vaka 85'in Öz-kimlik grafiği

Tablo 8.

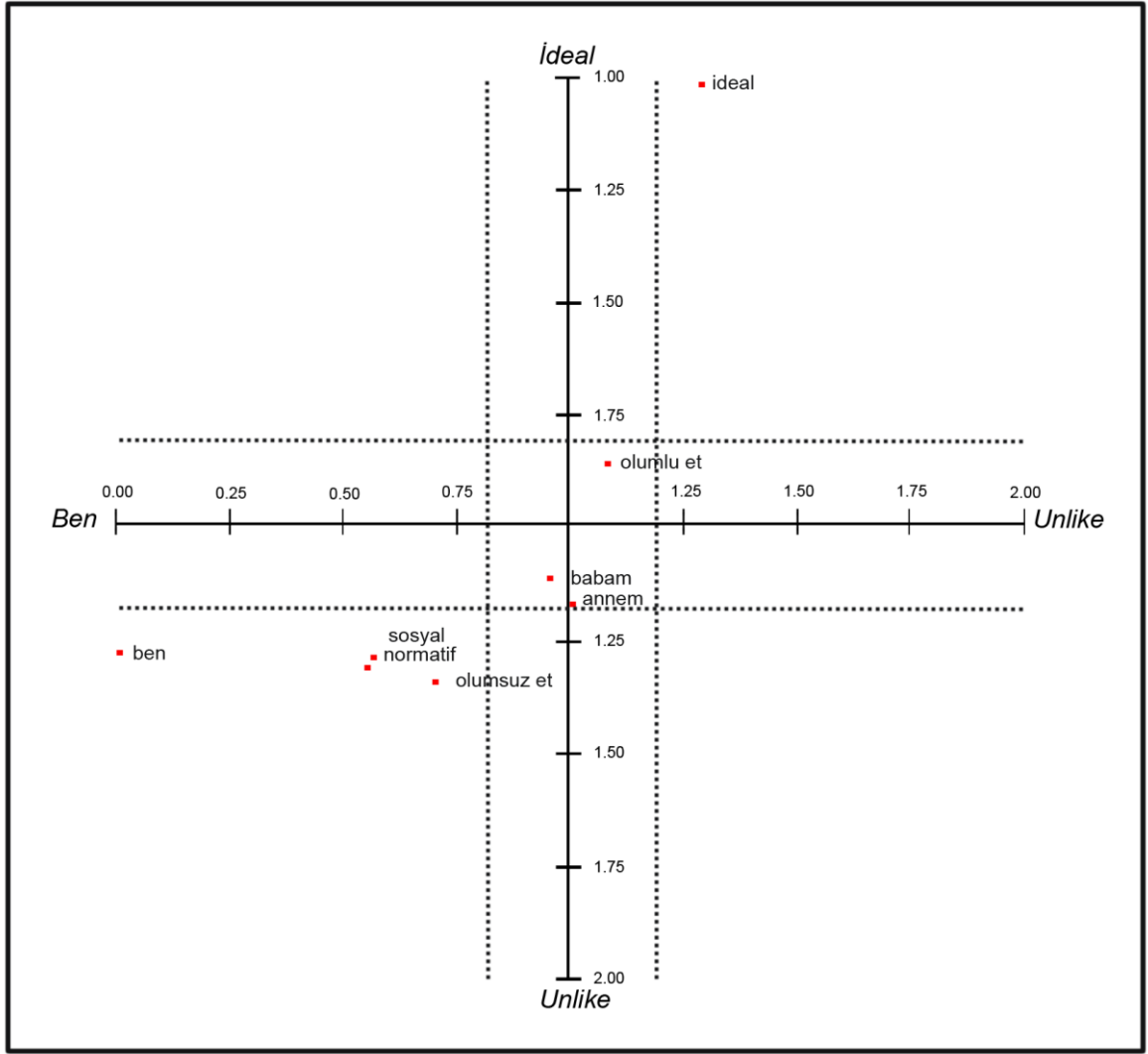
Diğer Elementlerin Öz Elementlerine Olan Öklid Uzaklığı (Vaka No 85)

	Öz	İdeal Öz	Sosyal Öz	Normatif Öz
Öz	-			
İdeal Öz	0.91	-		
Sosyal Öz	0.77	0.74	-	
Normatif Öz	0.54	0.86	0.94	-
Annem	1.35	1.09	1.11	1.38
Babam	1.37	1.02	1.04	1.47
Bugüne Kadar Beni Olumlu Etkileyen Biri	0.97	0.77	0.86	0.97
Bugüne Kadar Beni Olumsuz Etkileyen Biri	0.80	0.83	0.86	0.91

Vaka 85'in öz-kimlik grafiği incelendiğinde elementlerin büyük bir çoğunluğunun kabul alanında konumlandığı görülmektedir. Güncel öz ile ideal öz arasındaki öklid uzaklık katsayısının 0.91 olduğu gözlenmektedir. Bu uzaklık katsayısı, katılımcının öz değerinin orta düzeyde olduğu anlamına gelmektedir ($0.68-1.07 = 0.91$). Grafik incelendiğinde, güncel özün kabul alanında olduğu ve güncel öze en yakın elementin “normatif öz” olduğu görülmektedir (aralarındaki uzaklık katsayısı 0.54’tür). Güncel öz dışında, “ideal öz”, “normatif öz”, “sosyal öz”, “bugüne kadar beni olumlu etkileyen biri” ve “bugüne kadar beni olumsuz etkileyen biri” elementlerinin de kabul alanına konumlandığı anlaşılmaktadır. “Annem” ve “babam” elementleri çatışmalı alana konumlanmışken; idealleştirme alanına ve ikircikli alana hiçbir element konumlanmamıştır. İdeal öz elementine en yakın element “sosyal öz” elementi olmuştur (aralarındaki uzaklık katsayısı 0.74’tür). Güncel öze en uzak konumlanan element “babam” olmuştur (öz ile aralarındaki uzaklık 1.37’dir). Bununla birlikte, “sosyal öz” dışındaki tüm elementler farksızlık alanına düşmüştür.

Bu veriler aracılığıyla, Vaka 85 için, beş zayıf benlik entegrasyonundan herhangi birine girmediği (Norris ve Makhoul-Norris, 1976) söylenebilir. Başka bir anlatımla, bu katılımcı “*benlik entegrasyonu veya bütünlüğü oluşturmuştur.*” Daha önce vurgulandığı üzere, ergenlerin bulunduğu kimlik statüsünün sahip olunan benlik entegrasyonunun zayıflık ya da bütünlük içermesi açısından tek koşul olduğu söylenemez. Bu bağlamda; aile özellikleri, sosyal çevre, yaşantı deneyimlerinin algılanış biçimi, yaş vd. gibi birçok faktör kişinin benlik entegrasyonunu sağlamış olmasında etkili olabilecek faktörler olarak düşünülebilir.

c. İpotekli Kimlik Statüsünde Bulunan 191 No'lu Vaka

Şekil 4: Vaka 191'in Öz-kimlik grafiği

Tablo 9.

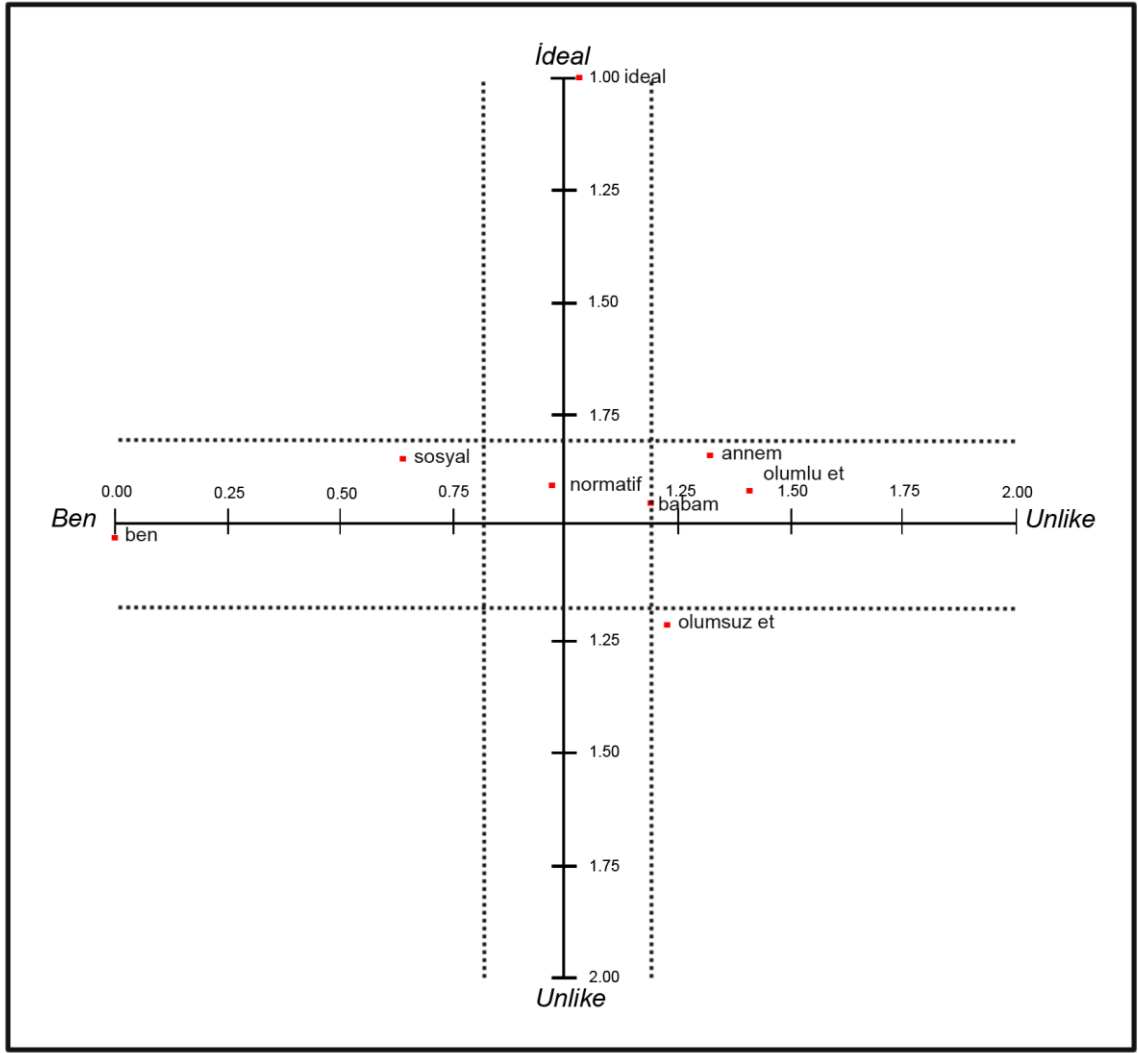
Diğer Elementlerin Öz Elementlerine Olan Öklid Uzaklığı (Vaka No 191)

	Öz	İdeal Öz	Sosyal Öz	Normatif Öz
Öz	-			
İdeal Öz	1.27	-		
Sosyal Öz	0.60	1.27	-	
Normatif Öz	0.58	1.29	0.70	-
Annem	1.00	1.19	1.00	1.07
Babam	0.96	1.13	0.88	0.93
Bugüne Kadar Beni Olumlu Etkileyen Biri	1.07	0.86	1.09	1.13
Bugüne Kadar Beni Olumsuz Etkileyen Biri	0.69	1.33	0.63	0.81

Vaka 191'in öz-kimlik grafiği incelendiğinde elementlerin büyük bir çoğunluğunun çatışma alanında konumlandığı görülmektedir. Güncel öz ile ideal öz arasındaki öklid uzaklık katsayısının 1.27 olduğu tespit edilmiştir. Bu uzaklık katsayısı katılımcının öz değerinin düşük düzeyde olduğu anlamına gelmektedir ($1.27 > 1.07$). Grafik incelendiğinde, güncel özün ikircikli alanda olduğu ve güncel öze en yakın elementin yine ikircikli alana konumlanan “normatif öz” olduğu görülmektedir (aralarındaki uzaklık katsayısı 0.58'tir). Ayrıca “sosyal öz”, “babam” ve “bugüne kadar beni olumsuz etkileyen biri” elementleri de ikircikli alanda bulunmaktadır. “İdeal öz” ve “bugüne kadar beni olumlu etkileyen biri” elementleri idealleştirme alanına; “annem” elementi ise çatışma alanına konumlanmıştır. İdeal öz elementine en yakın konumlanan element “bugüne kadar beni olumlu etkileyen biri” olmuştur (aralarındaki uzaklık katsayısı 0.86'dir). Güncel öze en uzak konumlanan element ise “ideal öz” olmuştur. Annem, babam ve bugüne kadar beni olumlu etkileyen biri elementlerinin farksızlık alanına düştüğü görülmektedir.

Bu verilerden yola çıkılarak, Vaka 191 için, beş zayıf benlik entegrasyonundan biri olan (Norris ve Makhoul-Norris, 1976) “*ideal öz - izolasyonu*” gösterdiği söylenebilir. Bu durum zayıf benlik entegrasyonunun varlığına işaret etmektedir. İdeal öz - izolasyonundan söz edilebilmesi için hiçbir elementin “ideal öze” olan Öklid uzaklığı 0.8'den küçük olmamalıdır. Yukarıdaki Tablo 9 incelendiğinde, hiçbir elementin ideal öze olan uzaklığının 0.8'den küçük bir değer taşımadığı görülmektedir. İdeal öz - izolasyonu olan bireyler, nasıl biri olmak istemediklerini betimleyebilip bunu belirtebilir; buna karşın nasıl biri olmak istediklerini betimleyememektedirler. İpotekli kimlik statüsünde bulunan bireylerin herhangi bir keşif sürecine girmeksizin kendisi üzerinde otorite figürü olan kimselere bağlanım göstermekte ve kendi kimliklerini ilgili kimselerin (anne-baba, öğretmen veya diğer bir rol model) kimlikleriyle özdeş görmektedirler. Bu bilgiler göz önüne alındığında, kimliklerine bağlanım gösterdiği kimseler dışındaki kimselere benzemeyeceğini düşünebilen ideal öz izolasyona sahip ipotekli statüde bulunan bir ergenin, kimlik keşfi ile ilgili araştırma sürecinde bulunmayacağı için kime benzemek istediğini de bilmeyebileceği savunulabilir.

d. Dağınık Kimlik Statüsünde Bulunan 254 No'lu Vaka

Şekil 5: Vaka 254'ün Öz-kimlik grafiği

Tablo 10.

Diğer Elementlerin Öz Elementlerine Olan Öklid Uzaklığı (Vaka No 254)

	Öz	İdeal Öz	Sosyal Öz	Normatif Öz
Öz	-			
İdeal Öz	1.03	-		
Sosyal Öz	0.63	0.54	-	
Normatif Öz	0.97	0.88	0.86	-
Annem	1.30	0.83	1.12	0.83
Babam	1.21	0.95	1.14	0.62
Bugüne Kadar Beni Olumlu Etkileyen Biri	1.41	0.92	1.21	0.80
Bugüne Kadar Beni Olumsuz Etkileyen Biri	1.25	1.22	1.27	1.17

Vaka 254'ün öz-kimlik grafiği incelendiğinde elementlerin genel olarak idealleştirme alanına konumlandığı görülmektedir. Güncel öz ile ideal öz arasındaki öklid uzaklık katsayısının 1.03 olduğu tespit edilmiştir. Bu uzaklık katsayısı katılımcının öz değerinin orta düzeyde olduğu anlamına gelmektedir ($0.68-1.07= 1.03$). Grafik incelendiğinde, güncel özün ikircikli alanda yer aldığı ve kendisine en yakın konumlanan elementin kabul alanında bulunan “sosyal öz” olduğu görülmektedir (öz ile arasındaki uzaklık katsayısı 0.63’tür). “İdeal öz”, “annem”, “babam” ve “bugüne kadar beni olumlu etkileyen biri” elementleri idealleştirme alanına; “sosyal öz” ve “normatif öz” elementleri kabul alanına; “bugüne kadar beni olumsuz etkileyen biri” elementi ise çatışma alanına konumlanmıştır. İdeal öz elementine en yakın konumlanan element “sosyal öz” olmuştur (aralarındaki uzaklık katsayısı 0.54’tür). Güncel öze en uzak konumlanan element, “bugüne kadar beni olumlu etkileyen biri” olmuştur (öz ile aralarındaki uzaklık 1.41’dir). Ayrıca, bugüne kadar beni olumsuz etkileyen biri elementi dışındaki tüm elementlerin farksızlık alanına düştüğü görülmüştür.

Tüm bu veriler ışığında Vaka 254 için, beş zayıf benlik entegrasyonundan biri olan (Norri ve Makhlouf-Norris, 1976) “*çifte izolasyon (sosyal yabancılaşma)*” gösterdiği söylenebilir. Çifte izolasyon, öz ve ideal öz izolasyonlarının kombinasyonu olarak kabul edilmektedir ve kişinin aşırı derecede izole olduğuna işaret etmektedir. Bu zayıf entegrasyon türünün oluşabilmesi için en fazla iki elementin öz ve ideal öz elementlerine 0.8 değerinden daha küçük bir değerle yakın olması gerekmektedir. Tablo 10 incelendiğinde, en fazla iki elementin bu iki öz elementine 0.8’den daha küçük bir değerle yakın olduğu görülmektedir. Tablo 10’a bakıldığında “sosyal öz” elementinin hem öz hem de ideal öz elementine 0.8’den daha yakın olduğu görülmektedir. Dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenlerin, kimlik gelişimi sürecinde gerçek bir keşif/araştırma sürecinde olmadıkları gibi herhangi bir kimliğe bağlanım göstermedikleri de bilinmektedir. Bu bağlamda, dağınık statüde olan bu kişi, şu anda kendisini kimseye benzer algılamadığı gibi, olmayı arzuladığı kişinin de kimseye benzemediğini düşündüğü söylenebilir. Bu ergenlerin aslında nasıl biri/kim olmak istemediklerini bildikleri fakat nasıl biri/kim olmak istediklerini bilmedikleri söylenebilir.

4.2. Farklı Kimlik Statüsünde Bulunan Ergenlerin ÖKG Aracılığıyla Ortaya Çıkarılan Bulgularının Özetlenmesi

Yukarıda her kimlik statüsü için olgu düzeyinde birer örnek sunularak aktarılmış olan bulgular öz değer, elementlerin öz-kimlik grafiği üzerinde aldıkları konum ve benlik entegrasyonu türleri çerçevesinde bir kez daha, ancak bütünlüklü bir bakış açısı ile aktarılmaya çalışılmıştır.

4.2.1. Katılımcı Ergenlerin Öz Değer Düzeylerine İlişkin Bulgular

Öz değer düzeyini tespit etmeye dönük standart ölçme araçlarından farklı olarak, bu araştırmadaki katılımcıların öz değer düzeyleri, öz ve ideal öz elementleri arasındaki Öklid uzaklık katsayısından yola çıkılarak belirlenmiştir. Repertuar ağı tekniği, bireylerin şu andaki mevcut (güncel ben) özlerini ve ulaşmak istedikleri ideal özlerini (ideal ben) kişisel yapılarla nasıl betimlediklerini ortaya koyma işlevine sahip bir araçtır. Öz ve ideal öz için belirlenen kişisel yapıların birbirlerine benzerlik düzeyleri ile öz değer düzeyleri arasında doğru orantı olduğu söylenebilir. Bu bilgiler doğrultusunda, öz ve ideal öz elementleri arasındaki uzaklık katsayısının 0.68'den küçük değer alması bireyin öz değerini yüksek; 0.68 ile 1.07 aralığında bir değer alması orta ve 1.07'den büyük bir değer alması düşük düzeyde olduğu anlamına gelmektedir. (Bartholomew, 1993).

Araştırmaya katılan 152 ergenin bulundukları kimlik statülerine göre, sahip oldukları öz değer (benlik saygısı) düzeylerine yönelik betimsel değerleri gösteren bilgiler Tablo 11'de sunulmuştur:

Tablo 11.

Katılımcıların Kimlik Statülerine Göre Öz Değer Düzeyleri

			F	%
Başarılı Kimlik Statüsü	Öz değer	Düşük	15	29.4
		Orta	21	41.2
		Yüksek	15	29.4
Moratoryum Kimlik Statüsü	Öz değer	Düşük	12	23.1
		Orta	28	53.8
		Yüksek	12	23.1
Dağınık Kimlik Statüsü	Öz değer	Düşük	7	29.2
		Orta	11	45.8
		Yüksek	6	25
İpotekli Kimlik Statüsü	Öz değer	Düşük	13	52
		Orta	8	32
		Yüksek	4	16

Tablo 11'den anlaşılabacağı üzere başarılı kimlik statüsünde bulunan 51 ergenden 15'inin (%29.4), moratoryum kimlik statüsünde bulunan 52 ergenden 12'sinin (%23.1), dağınık kimlik statüsünde bulunan 24 ergenden 7'sinin (%29.2) ve ipotekli kimlik statüsünde bulunan 25 ergenden 13'ünün (%52) öz değerin düşük olduğu görölmektedir. Başarılı kimlik statüsünde bulunan 51 ergenden 21'inin (%41.2), moratoryum kimlik statüsündeki 52 ergenden 28'inin (%53.8), dağınık kimlik statüsündeki 24 ergenden 11'inin (%45.8) ve ipotekli kimlikte bulunan 25 ergenden 8'inin (%32) orta düzeyde öz değeri gösterdiği bulgulanmıştır. Başarılı kimlik statüsünde bulunan 51 ergenden 15'inin (%29.4), moratoryum kimlik statüsünde bulunan 52 ergenden 12'sinin (%23.1), dağınık kimlik statüsündeki 24 ergenden 6'sının (%25) ve ipotekli kimlik statüsünde yer alan 25 ergenden 4'ünün (%16) yüksek düzeyde öz değere sahip olduğu görölmüştür.

4.2.2. Repertuar Ağı Formunda Bulunan Elementlerin Öz-Kimlik Grafiğindeki Dağılımıyla İlgili Bulgular

Farklı kimlik statülerinde yer alan tüm katılımcı ergenlere sunulan repertuar ağı testinde bulunan elementlerin öz-kimlik grafiği üzerinde konumlandıkları alanları içeren frekans ve yüzdelik değeri Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12.

Farklı Kimlik Statüsündeki Katılımcıların Repertuar Ağında Yer Alan Elementlerin Öz-Kimlik Grafiği Üzerinde Konumlanması (Böker)

		Öz	İdeal Öz	Sosyal Öz	Normatif Öz	Annem	Babam	Olumlu Etkileyen	Olumsuz Etkileyen
Başarılı Kimlik Statüsü	Kabul	33 (%64.71)	32 (%62.74)	31 (%60.79)	18 (%35.29)	27 (%52.94)	21 (%41.18)	29 (%56.87)	2 (%3.92)
	İdealleştirme	0	18 (%35.29)	0	5 (%9.81)	9 (%17.64)	7 (%13.72)	10 (%19.60)	1 (%1.97)
	Çatışma	0	1 (%1.97)	0	7 (%13.72)	7 (%13.72)	7 (%13.72)	5 (%9.81)	38 (%74.51)
	İkircikli	18 (%35.29)	0	20 (%39.21)	21 (%41.18)	8 (%15.70)	16 (%31.38)	7 (%13.72)	10 (%19.60)
Moratoryum Kimlik Statüsü	Kabul	35 (%67.30)	35 (%67.30)	32 (%61.54)	16 (%30.77)	32 (%61.54)	16 (%30.77)	35 (%67.30)	5 (%9.62)
	İdealleştirme	0	17 (%32.70)	1 (%1.92)	4 (%7.69)	11 (%21.15)	9 (%9.62)	9 (%9.62)	3 (%5.77)
	Çatışma	0	0	1 (%1.92)	10 (%19.23)	5 (%9.62)	15 (%28.85)	4 (%7.69)	36 (%69.23)
	İkircikli	17 (%32.70)	0	18 (%34.62)	22 (%42.31)	4 (%7.69)	12 (%23.08)	4 (%7.69)	8 (%15.38)
Dağınık Kimlik Statüsü	Kabul	14 (%58.33)	13 (%54.17)	11 (%45.83)	7 (%29.17)	10 (%41.67)	7 (%29.17)	16 (%66.67)	2 (%8.33)
	İdealleştirme	0	11 (%45.83)	0	0	7 (%29.17)	5 (%20.83)	5 (%20.83)	1 (%4.17)
	Çatışma	0	0	3 (%12.50)	5 (%20.83)	2 (%8.33)	5 (%20.83)	3 (%12.50)	16 (%66.67)
	İkircikli	10 (%41.67)	0	10 (%41.67)	12 (%50)	5 (%20.83)	7 (%29.17)	0	5 (%20.83)
İpotekli Kimlik Statüsü	Kabul	9 (%36)	9 (%36)	12 (%48)	4 (%16)	11 (%44)	10 (%40)	12 (%48)	1 (%4)
	İdealleştirme	0	16 (%64)	2 (%8)	4 (%16)	8 (%32)	7 (%28)	6 (%24)	2 (%8)
	Çatışma	0	0	0	3 (%12)	0	4 (%16)	2 (%8)	12 (%48)
	İkircikli	16 (%64)	0	11 (%44)	14 (%56)	6 (%24)	4 (%16)	5 (%20)	10 (%40)
Toplam	Kabul	91 (%59.87)	89 (%58.55)	86 (%56.88)	45 (%29.60)	80 (%52.63)	54 (%35.53)	92 (%60.53)	10 (%6.58)
	İdealleştirme	0	62 (%40.79)	3 (%1.98)	13 (%8.55)	35 (%23.03)	28 (%18.42)	30 (%19.73)	7 (%4.61)
	Çatışma	0	1 (%0.66)	4 (%2.63)	25 (%16.45)	14 (%9.21)	31 (%20.39)	14 (%9.21)	102 (%67.10)
	İkircikli	61 (%40.13)	0	59 (%38.81)	69 (%45.40)	23 (%15.13)	39 (%25.66)	16 (%10.53)	33 (%21.71)

Tablo 12’den anlaşılabileceği üzere başarılı ve moratoryum kimlik statüsünde bulunan katılımcıların repertuar ağında yer alan elementlerin -ve özellikle (normatif öz elementi dışındaki) merkezi elementlerin (öz, ideal öz ve sosyal öz)- ÖKG üzerinde ağırlıklı olarak kabul alanına konumlandıkları görülmektedir. Buna göre başarılı kimlik statüsündeki 33 ergenin öz elementi, 32 ergenin ideal öz elementi ve 31 ergenin sosyal öz elementi kabul alanında konumlanmışken; moratoryum statüsünde bulunan 35 ergenin öz ve ideal öz elementleri ve 32’sinin ise sosyal öz elementi kabul alanında konumlanmıştır.

Dağınık kimlik statüsünde yer alan katılımcıların repertuar ağında yer alan elementlerin -ve özellikle (normatif öz elementi dışındaki) merkezi elementlerin (öz, ideal öz ve sosyal öz)- ÖKG üzerinde ağırlıklı olarak kabul alanında ve ikircikli alanda konumlandıkları görülmektedir. Bu kimlik statüsünde bulunan 14 ergenin öz elementi, 13’ünün ideal özü, 11’inin sosyal öz elementi ve 7’sinin normatif öz elementi kabul alanına konumlanmışken; 10 ergenin öz ve sosyal öz, 12 ergenin ise normatif öz elementlerinin ikircikli alana konumlandığı görülmüştür.

İpotekli kimlik statüsünde yer alan katılımcıların da repertuar ağında yer alan elementlerinin -ve özellikle (ideal öz elementi dışındaki) merkezi elementlerin (öz, sosyal öz ve normatif öz)- ÖKG üzerinde ağırlıklı olarak kabul alanında ve ikircikli alanda konumlandıkları görülmektedir. İpotekli kimlik statüsünde bulunan 9 ergenin öz ve ideal öz, 12’sinin sosyal öz elementi ve 4’ünün normatif öz elementi kabul alanına konumlanmışken; 16 ergenin öz, 11’inin sosyal öz, 14 ergenin ise normatif öz elementlerinin ikircikli alana konumlandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 12’den ulaşılabilen bir diğer bulgu dört kimlik statüsünde bulunan tüm katılımcılardan hiçbirinin öz elementinin idealleştirme ve çatışma alanlarına konumlanmadığı bilgisidir. Benzer şekilde moratoryum, dağınık ve ipotekli kimlik statülerinde yer alan katılımcıların hiçbirinin ‘ideal öz’ elementi çatışma ve ikircikli alanlarda konumlanmamıştır. Ayrıca ‘sosyal öz’ elementinin de başarılı kimlik statüsündeki ergenler açısından idealleştirme ve çatışma alanlarında konumlanmadığı görülmekteyken; dağınık kimlik statüsünde idealleştirme alanında ve ipotekli kimlik statüsünde ise çatışma alanında hiç konumlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Farklı kimlik statüsünde bulunan tüm katılımcılar açısından “annem” elementinin ağırlıklı olarak kabul alanında (başarılı, moratoryum, dağınık, ipotekli dört kimlik statüsü için sırasıyla n= 27, 32, 10, 11) konumlandığı görülmektedir. Başarılı ve ipotekli kimlik statüsünde bulunan ergenlerde “babam” elementinin ağırlıklı olarak kabul

alanında (başarılı n=21, ipotekli n=10) konumlandığı, bununla birlikte moratoryum kimlik statüsünde bulunan ergenlerde kabul alanında (n=16) ve çatışmalı alanda (n=15) konumlandığı; dağınık kimlik statüsündeki ergenlerde ise ağırlıkla kabul (n=7) ve ikircikli alanda (n=7) konumlandığı görülmektedir.

Tablo 12'ye bakıldığında, dört kimlik statüsünde bulunan katılımcıların, repertuar ağında yer alan elementlerden “hayatımı olumlu etkileyen biri” elementinin çoğunlukla kabul alanında (başarılı, moratoryum, dağınık, ipotekli dört kimlik statüsü için sırasıyla n= 29, 35, 16, 12) konumlandığı bulgulanmıştır. Ayrıca dört kimlik statüsünde bulunan ergenlerin “hayatımı olumsuz etkileyen biri” elementinin ÖKG üzerinde büyük bir oranda çatışma alanında (başarılı, moratoryum, dağınık, ipotekli dört kimlik statüsü için sırasıyla n= 38, 36, 16, 12) konumlandığı anlaşılmaktadır.

4.2.3.Katılımcıların Benlik Entegrasyon Türleri ile İlgili Bulgular

Araştırma kapsamına giren tüm ergenlerin, içinde bulundukları kimlik statülerini ve kimlik statüsüne göre sahip olunan benlik entegrasyon türünü gösteren betimsel değerler Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13.

Katılımcıların Kimlik Statülerine Göre Benlik Entegrasyon Türleri

		F	%
Başarılı Kimlik Statüsü	Güçlü Benlik Entegrasyonu	28	54,9%
	Zayıf Benlik Entegrasyonu	23	45,1%
Moratoryum Kimlik Statüsü	Güçlü Benlik Entegrasyonu	27	51,9%
	Zayıf Benlik Entegrasyonu	25	48,1%
Dağınık Kimlik Statüsü	Güçlü Benlik Entegrasyonu	14	58,3%
	Zayıf Benlik Entegrasyonu	10	41,7%
İpotekli Kimlik Statüsü	Güçlü Benlik Entegrasyonu	12	48,0%
	Zayıf Benlik Entegrasyonu	13	52,0%

Tablo 13 incelendiğinde, başarılı kimlik statüsünde bulunan 51 ergenden 28'inin (%54.9) güçlü bir benlik bütünlüğü gösterdiği; bunun yanı sıra 23'ünün (%45.1) zayıf benlik entegrasyonu gösterdiği anlaşılmaktadır. Moratoryum statüsünde bulunan 52 ergenin 27'sinin (%51.9) güçlü bir benlik bütünlüğü gösterdiği, yine aynı kimlik statüsündeki 25 ergenin (%48.1) zayıf benlik entegrasyonu gösterdiği görülmektedir.

Dağınık kimlik statüsünde bulunan 24 ergenin 14'ünün (%58.3) güçlü bir benlik bütünlüğüne sahip olduğu ve aynı statüdeki 10 ergenin (%41.7) ise zayıf benlik entegrasyonu gösterdiği anlaşılmaktadır. İpotekli kimlik statüsünde bulunan 25 ergenin 12'sinin (%48) güçlü bir benlik bütünlüğüne sahipken, 13'ünün (%52) zayıf benlik entegrasyonuna sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Aşağıda öz-kimlik grafiği ile ilgili ulaşılan tüm bulgular olgu düzeyinde her bir kimlik statüsü için tablolar halinde aktarılmıştır. Tablo 14, 15, 16 ve 17'de 152 ergenden toplanan verilerin öz-kimlik grafiği analizi sonucunda ulaşılan öz değer düzeyleri, repertuar ağındaki elementlerin öz-kimlik grafiği üzerindeki dört alana konumlanma biçimleri ve benlik entegrasyon türleri gösterilmiştir.

Tablo 14'ün Devamı

30	252	Düşük	Öz-izolasyon	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İdeal	İdeal	İkircik	Çatışma	8
31	255	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	1,2,4,5,7,8
32	258	Düşük	İdeal öz-izolasyon	İkircik	İdeal	Kabul	İkircik	Kabul	İkircik	İkircik	Çatışma	8
33	259	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	İkircik	İkircik	İkircik	Kabul	Kabul	İdeal	6
34	267	Orta	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	8
35	268	Orta	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,3,4,6,8
36	271	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,3,4
37	280	Orta	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	İdeal	İkircik	5,7
38	284	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,8
39	287	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	Çatışma	Kabul	İkircik	İkircik	Çatışma	Kabul	Çatışma	3,8
40	288	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	İdeal	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,6,7,8
41	289	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	İdeal	Çatışma	3,6
42	290	Düşük	Öz-ideal öz uzaklığı	İkircik	İdeal	İkircik	İdeal	İdeal	İdeal	İdeal	Çatışma	1,2,5,6
43	296	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,3,4,5,6,8
44	297	Orta	İdeal öz-izolasyon	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İkircik	Kabul	İkircik	Çatışma	-
45	318	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	1,2,3,8
46	319	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İdeal	Çatışma	Kabul	İkircik	-
47	320	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	8
48	343	Orta	İdeal öz-izolasyon	Kabul	Kabul	İkircik	İkircik	Kabul	İdeal	Kabul	Çatışma	8
49	354	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	İkircik	İdeal	İkircik	1,2,3,8
50	356	Orta	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	İkircik	Çatışma	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	1,2,5,7
51	357	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	Kabul	İkircik	İkircik	İkircik	İdeal	İkircik	1,2,4,7

Tablo 15.

Moratoryum Kimlik Statüsünde Yer Alan Katılımcıların Öz Değer Düzeyleri, Benlik Entegrasyon Türleri ve Repertuar Açında Yer Alan Elementlerin Öz-kimlik Grafiğindeki 4 Alana Dağılımı

Sıra	Vaka No	Öz Değer	Benlik Entegrasyonu	Ben	İdeal	Sosyal	Normatif	Annem	Babam	Olumlu Etki	Olumsuz Etki	Farksızlığa Düşmeyen
1	24	Orta	İdeal öz-izolasyon	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	İdeal	İkircik	Kabul	Çatışma	1,2
2	25	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İdeal	Çatışma	Kabul	İkircik	4
3	31	Orta	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Çatışma	Çatışma	Çatışma	1,2,3
4	34	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	İdeal	Çatışma	Kabul	1,2,3
5	48	Düşük	Çifte izolasyon	İkircik	İdeal	İkircik	İdeal	İkircik	Çatışma	Kabul	İkircik	3
6	53	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	Kabul	İdeal	İdeal	İkircik	İdeal	4
7	79	Düşük	İdeal öz-izolasyon	İkircik	İdeal	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	İkircik	Çatışma	1,2,4,8
8	84	Orta	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	İdeal	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,6
9	85	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Çatışma	Kabul	Kabul	3
10	87	Orta	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	Kabul	İdeal	İdeal	Çatışma	İdeal	Çatışma	6
11	88	Orta	İdeal öz-izolasyon	Kabul	Kabul	İkircik	İkircik	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	4
12	99	Düşük	Öz-ideal öz uzaklığı	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İdeal	İdeal	İdeal	İdeal	1,2,3,4,8
13	100	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	3,7,8
14	103	Orta	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	Çatışma	Çatışma	1,2,5,6,8
15	114	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	1,2,3,8
16	121	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	3,6,7
17	128	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	İdeal	Kabul	İdeal	Çatışma	3,4,6
18	129	Orta	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,4,5,6,7,8
19	140	Düşük	Öz-izolasyon	İkircik	İdeal	Kabul	Kabul	İdeal	İdeal	İdeal	Çatışma	1,2,5
20	142	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İkircik	İkircik	Kabul	İkircik	3,4,6
21	145	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Kabul	İkircik	Kabul	İkircik	3,6,7
22	147	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	Çatışma	8
23	165	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,3,6,7,8
24	172	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	İkircik	İdeal	İdeal	1,2,4,7,8
25	173	Düşük	İdeal öz-izolasyon	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	Çatışma	İkircik	İkircik	3,4
26	174	Orta	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	5,8
27	184	Düşük	İdeal öz-izolasyon	İkircik	İdeal	İdeal	Çatışma	İdeal	İdeal	Kabul	İkircik	-
28	196	Düşük	Öz-ideal öz uzaklığı	İkircik	İdeal	İkircik	Kabul	Kabul	İdeal	Kabul	Çatışma	1,2,3
29	219	Orta	İdeal öz-izolasyon	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	İdeal	Çatışma	8

Tablo 15'in Devamı

30	232	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İdeal	Kabul	İdeal	Kabul	Çatışma	1,2,3,5,7,8
31	234	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,3,4,8
32	243	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	6,7,8
33	246	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,3,4,5,6,7,8
34	249	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	1,2,3,5,8
35	250	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	İdeal	İdeal	Çatışma	6,7
36	264	Orta	Öz-izolasyon	Kabul	Kabul	İkircik	Çatışma	Çatışma	İkircik	Çatışma	Kabul	5,7
37	274	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,3,5,7,8
38	278	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	1,2,3,4,5,7,8
39	279	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İdeal	İdeal	İdeal	İkircik	1,2,3,4,5
40	282	Orta	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	Kabul	İkircik	4
41	293	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	3,4,5,7
42	323	Orta	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	1,2,3,5,7
43	324	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	1,2,3,5,6,7,8
44	325	Orta	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	3
45	337	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	İkircik	Çatışma	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	3,5
46	338	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Çatışma	Çatışma	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	1,2,4,7,8
47	344	Orta	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	İkircik	İkircik	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	1,2,5,7
48	346	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	İkircik	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	-
49	347	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,7
50	362	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	İdeal	Kabul	İdeal	Çatışma	3
51	387	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	İkircik	Çatışma	Kabul	Çatışma	7
52	388	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Çatışma	Çatışma	Kabul	Çatışma	1,2,7

Tablo 16.

Dağılık Kimlik Statüsünde Yer Alan Katılımcıların Öz Değer Düzeyleri, Benlik Entegrasyon Türleri ve Repertuar Ağında Yer Alan Elementlerin Öz-kimlik Grafiğindeki 4 Alana Dağılımı

Sıra	Vaka No	Öz Değer	Benlik Entegrasyonu	Ben	İdeal	Sosyal	Normatif	Annem	Babam	Olumlu Etki	Olumsuz Etki	Farksızlığa Düşmeyen
1	16	Orta	İdeal öz-izolasyon	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	İkircik	Kabul	Kabul	Çatışma	4,8
2	22	Orta	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Çatışma	Çatışma	İdeal	Çatışma	Kabul	Kabul	1,2,6,7,8
3	104	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	İdeal	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,3,6,7,8
4	106	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Çatışma	Kabul	İkircik	7
5	110	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İdeal	İkircik	Kabul	İkircik	1,2,4,5,8
6	120	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	3,4
7	153	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İdeal	Kabul	İdeal	İdeal	1,2,3,4,8
8	164	Orta	İdeal öz-izolasyon	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	İdeal	İdeal	Çatışma	1,2
9	190	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	İdeal	İdeal	İkircik	1,2,3,4,7
10	204	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	İdeal	Kabul	Kabul	Kabul	İdeal	Kabul	Çatışma	-
11	205	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	İdeal	İdeal	Çatışma	Çatışma	-
12	212	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	İkircik	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	1,2,5
13	224	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	3,5,7,8
14	231	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Çatışma	Çatışma	Çatışma	Kabul	1,2,3,4,6,8
15	254	Orta	Çifte izolasyon	İkircik	İdeal	Kabul	Kabul	İdeal	İdeal	İdeal	Çatışma	8
16	276	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	Kabul	İkircik	İdeal	İkircik	İdeal	İkircik	1,2,7
17	327	Orta	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	Kabul	İkircik	İkircik	İkircik	Kabul	Çatışma	5,8
18	331	Orta	İdeal öz-izolasyon	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İkircik	İkircik	Kabul	Çatışma	4
19	332	Yüksek	Çifte izolasyon	Kabul	Kabul	Çatışma	Çatışma	İkircik	İkircik	Çatışma	Çatışma	1,2,3,4,8
20	333	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	İkircik	Kabul	Çatışma	5,6,7,8
21	335	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	1,2,3,4
22	361	Orta	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	İkircik	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,7
23	414	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Çatışma	Çatışma	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	-
24	424	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	1,2,3,5,7,8

Tablo 17.

İpotekli Kimlik Statüsünde Yer Alan Katılımcıların Öz Değer Düzeyleri, Benlik Entegrasyon Türleri ve Repertuar Açında Yer Alan Elementlerin Öz-kimlik Grafiğindeki 4 Alana Dağılımı

Sıra	Vaka No	Öz Değer	Benlik Entegrasyonu	Ben	İdeal	Sosyal	Normatif	Annem	Babam	Olumlu Etki	Olumsuz Etki	Farksızlığa Düşmeyen
1	8	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İdeal	Kabul	Kabul	İkircik	İkircik	7
2	17	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İdeal	Kabul	Çatışma	İkircik	Kabul	3,5
3	26	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	Kabul	İdeal	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	6,7
4	28	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	İkircik	Çatışma	1,2,3,5,8
5	40	Düşük	Öz-ideal öz uzaklığı	İkircik	İdeal	İkircik	İdeal	İdeal	İdeal	Kabul	İkircik	1,2,8
6	45	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	İkircik	İkircik	İdeal	İdeal	Çatışma	Çatışma	8
7	46	Düşük	Öz-izolasyon	İkircik	İdeal	İkircik	Kabul	İdeal	İdeal	Çatışma	İdeal	5,6,8
8	83	Düşük	Öz-ideal öz uzaklığı	İkircik	İdeal	İdeal	İkircik	İdeal	İdeal	İdeal	İkircik	1,2,6,7,8
9	86	Orta	İdeal öz-izolasyon	Kabul	Kabul	Kabul	İkircik	Kabul	İdeal	Kabul	İkircik	-
10	191	Düşük	İdeal öz-izolasyon	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İkircik	İkircik	İdeal	İkircik	1,2,3,4,8
11	197	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İkircik	Kabul	Kabul	Çatışma	4
12	209	Düşük	Çifte izolasyon	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	Kabul	İdeal	İkircik	7
13	217	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İkircik	Kabul	İdeal	İkircik	4,5
14	220	Orta	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İdeal	Kabul	İdeal	Kabul	İdeal	İdeal	4,6
15	225	Orta	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	-
16	291	Orta	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	Kabul	Kabul	İdeal	Çatışma	Kabul	Çatışma	3,5,7,8
17	326	Düşük	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İdeal	İdeal	Kabul	İkircik	4,8
18	334	Yüksek	Öz-ideal öz yakınlığı	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	Kabul	Çatışma	1,2,4,5,6,7,8
19	340	Yüksek	İdeal öz-izolasyon	Kabul	Kabul	İkircik	Çatışma	İkircik	Çatışma	Kabul	Çatışma	1,2,4,8
20	341	Düşük	İdeal öz-izolasyon	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	İkircik	İkircik	İkircik	Çatışma	1,2,3,4,5,7
21	342	Düşük	Öz-izolasyon	İkircik	İdeal	Kabul	İkircik	İdeal	İdeal	İdeal	Çatışma	1,2,5,6,7,8
22	350	Yüksek	Benlik Entegrasyonu	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2,3,4,5,6,7,8
23	352	Düşük	İdeal öz-izolasyon	İkircik	İdeal	Kabul	İkircik	İkircik	İkircik	İkircik	İkircik	4
24	353	Düşük	Çifte izolasyon	İkircik	İdeal	Kabul	İkircik	Kabul	Kabul	Kabul	Çatışma	1,2
25	415	Orta	Benlik Entegrasyonu	İkircik	İdeal	İkircik	İkircik	Kabul	İkircik	Kabul	İkircik	3,5

4.3. Kimlik Statüleri, Öz değer ve Benlik Entegrasyonları Arasındaki İlişkilerle İlgili Bulgular

4.3.1. Öz Değer Düzeylerinin Kimlik Statülerine Göre İncelenmesi

Araştırma kapsamına alınmış ergenlerin, ÖKG aracılığı ile ortaya koyulmuş olan öz değer düzeylerinin kimlik statülerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla ki-kare testi yapılmıştır. Yapılan analizle ilgili sonuçlar Tablo 18’de verilmiştir:

Tablo 18.

Farklı Kimlik Statülerindeki Ergenlerin Öz değer Düzeylerine Göre Frekans ve Yüzde Puanları

Kimlik Statüsü	Öz değer			Toplam
	Düşük	Orta	Yüksek	
BAŞARILI KS	15	21	15	51
	29,4%	41,2%	29,4%	100,0%
MORATORYUM KS	12	28	12	52
	23,1%	53,8%	23,1%	100,0%
İPOTEKLİ KS	13	8	4	25
	52,0%	32,0%	16,0%	100,0%
DAĞINIK KS	7	11	6	24
	29,2%	45,8%	25,0%	100,0%
Toplam	47	68	37	152
	30,9%	44,7%	24,3%	100,0%

Tablo 18 incelendiğinde, tüm ergenlerin yaklaşık yarısının orta düzeyde öz değer gösterdikleri görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık üçte biri düşük düzey öz değer göstermişken, dörtte birinin yüksek düzey öz değer taşıdıkları anlaşılmıştır. Statüler açısından en yüksek oranda yüksek düzey öz değer gösterenlerin başarılı kimlik statüsündeki ergenler olduğu, en yüksek oranda düşük düzey öz değer gösterenlerin de ipotekli kimlik statüsünde yer alan ergenler olduğu görülmüştür. En yüksek oranda orta düzey öz değer taşıyanlarsa moratoryum kimlik statüsünde yer alan ergenler olmuştur.

Katılımcı grubun kimlik statüleri ve öz değer düzeyleri arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla kay-kare testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarıyla ilgili bulgulara Tablo 19’da yer verilmiştir.

Tablo 19.

Farklı Kimlik Statülerindeki Ergenlerin Öz değer Düzeylerine Göre Kay Kare Testi Sonuçları

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,002 ^a	6	,238
Likelihood Ratio	7,598	6	,269
Linear-by-Linear Association	,979	1	,322
N of Valid Cases	152		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,21.

Tablo 19 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan katılımcıların öz değer düzeylerinin, bulundukları kimlik statülerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($X^2 = .23$; $p > 0.05$). Başka bir anlatımla, ergenlerin öz değer düzeylerinin kimlik statüsü dağılımlarına göre genel olarak benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

4.3.2. Benlik Entegrasyonlarının Kimlik Statülerine Göre İncelenmesi

Araştırmanın bir diğer amacı ile ilişkili olarak, katılımcı ergenlerin sahip oldukları benlik entegrasyon türlerinin bulundukları kimlik statülerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla yapılan ki-kare testi analizi ile ilgili sonuçlar sonuçlar Tablo 20’de aktarılmıştır:

Tablo 20.

Farklı Kimlik Statülerindeki Ergenlerin Benlik Entegrasyon Türlerine Göre Frekans ve Yüzde Puanları

		Benlik Entegrasyonu		
		Zayıf	Güçlü	Toplam
Kimlik Statüsü	BAŞARILI KS	23 (45,1%)	28 (54,9%)	51 (100,0%)
	MORATORYUM KS	25 (48,1%)	27 (51,9%)	52 (100,0%)
	İPOTEKLİ KS	13 (52,0%)	12 (48,0%)	25 (100,0%)
	DAĞINIK KS	10 (41,7%)	14 (58,3%)	24 (100,0%)
Toplam		71 (46,7%)	81 (53,3%)	152 (100,0%)

Tablo 20’ye bakıldığında, tüm ergenlerin yarısından biraz azının zayıf benlik entegrasyonu, yarısından biraz fazlasının ise güçlü benlik entegrasyonu taşıdıkları

görülmektedir. Statüler açısından incelendiğinde, en yüksek oranda güçlü benlik entegrasyonunu dağınık kimlikteki ergenlerin gösterdiğini ve daha sonra sırasıyla başarılı ve moratoryumdaki ergenlerin görece daha fazla oranda güçlü benlik entegrasyonuna sahip oldukları anlaşılmaktadır. İpotekli kimlik statüsünde yer alan ergenlerin en yüksek oranda zayıf benlik entegrasyonu taşıdıkları görülmüştür.

Katılımcı grubun kimlik statüleri ve benlik entegrasyonu (bütünlüğü) gösterme durumları arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla kay-kare testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarıyla ilgili bulgulara Tablo 21’de yer verilmiştir.

Tablo 21.

Farklı Kimlik Statülerindeki Ergenlerin Benlik Entegrasyon Türlerine Göre Kay Kare Testi Sonuçları

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,619 ^a	3	,892
Likelihood Ratio	,619	3	,892
Linear-by-Linear Association	,002	1	,966
N of Valid Cases	152		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,21.

Tablo 21 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan katılımcıların sahip oldukları benlik entegrasyon türlerinin, bulundukları kimlik statülerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($X^2 = .89$; $p > 0.05$).

4.4. Beş Faktör Kişilik Kuramı Bağlamında Ele Alınan Kişisel Yapıların İçerik Analizi ile İlgili Bulgular

Bu araştırma kapsamında ele alınan araştırma sorularından bir diğeri de, ergenlerin kimliklerini yapılandırma sürecinde ağırlıklı olarak atıfta bulundukları kişisel yapıların, bulundukları kimlik statüsü ile ilişkisinin nasıl olduğudur. Bu araştırma sorusuna cevap aramak üzere, her bir katılımcının repertuar ağı testinin İDOGRİD programı ile analizinin ardından ulaşılan çıktı (output) dosyasında yer alan “*Direction Cosines Between Constructs and Elements*” tablosu dikkate alınmıştır. Bu tablo, repertuar ağı testinde yer alan merkezi elementlerle en çok ilişkilendirilen (her tabloda bu öz elementlerin altında yer alan en yüksek puana sahip yapılar) yapıların belirlenmesine fırsat vermektedir. Burada merkezi elementlerle en fazla ilişkili olan yapıların belirlenmesinde Evans’ın (1996) önerisiyle 0.80 kesme puanı dikkate alınmıştır.

Daha anlaşılır hale gelebilmesi amacıyla aşağıda, Tablo 22’de 46 ve Tablo 23’te

104 no'lu vakaların öz elementleriyle en çok ilişkilendirmiş oldukları yapılara ve bu yapılarla ilgili katsayı puanlarına ilişkin bilgiler örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 22.

46 No'lu Vaka'nın Merkezi (Öz) Elementlerle En Çok İlişkilendirdiği Kişisel Yapılar

	Öz	İdeal öz	Sosyal öz	Normatif öz	Annem	Babam	Olumlu Etkileyen	Olumsuz Etkileyen
Pozitif	0.50	0.17	0.30	-0.25	-0.89	0.06	0.41	-0.58
ileri görüşlü	0.22	0.47	-0.69	-0.38	-0.24	0.51	0.36	-0.20
Sabırlı	-0.66	0.62	-0.69	0.04	0.63	0.67	-0.58	0.73
Kıskanmaz	-0.78	0.54	-0.83	-0.27	0.52	0.83	-0.15	0.69
Aktif	-0.49	0.47	-0.93	-0.29	0.62	0.76	-0.25	0.56
ertelemes	-0.90	0.42	-0.68	-0.29	0.69	0.69	-0.27	0.83
anlayışlı	0.37	0.37	-0.05	0.33	-0.76	0.27	-0.07	0.00
ayrıntıcı	0.09	0.43	-0.22	0.28	0.39	-0.04	-0.84	0.47
Ciddi	-0.65	0.23	-0.88	-0.31	0.52	0.65	0.18	0.56
düzenli	-0.85	0.35	-0.14	-0.38	0.57	0.04	-0.06	0.63
samimi	0.04	0.28	0.06	0.44	0.24	0.12	-0.98	0.39
sorumluluk sahibi	-0.75	0.22	-0.35	-0.02	0.69	0.55	-0.64	0.84

Tablo 22'ye bakıldığında, öz elementi ile en çok ilişkili olan özelliklerin, 'ertelemes' (-0.90) ve 'düzenli' (-0.85) yapıları olduğu görülmektedir. Sosyal öz elementi ile en çok ilişkili olan özelliklerin 'kıskanmaz' (-0.83), 'aktif' (-0.93) ve 'ciddi' (-0.88) yapılarının olduğu görülmektedir. Ayrıca ideal öz ve normatif öz elementleri incelendiğinde, 0.80 ve üzerinde değer alan herhangi bir yapının olmadığı, vaka 46'nın ortaya koyduğu kişisel yapıların bu iki merkezi elementle daha az ilişkili olduğu; bu elementlerin yapılandırılması sürecinde belirtilmiş olan söz konusu sıfatların daha az önem arz ettiği söylenebilir.

Tablo 23.

104 No'lu Vaka'nın Merkezi (Öz) Elementlerle En Çok İlişkilendirdiği Kişisel Yapılar

	Öz	İdeal öz	Sosyal öz	Normatif öz	Annem	Babam	Olumlu Etkileyen	Olumsuz Etkileyen
Sıcak	0.67	0.72	0.58	-0.80	0.33	0.10	0.55	-0.98
hareketli	0.50	-0.53	0.56	-0.08	-0.96	-0.33	0.62	0.36
Sakin	-0.84	0.23	-0.87	0.55	0.82	-0.08	-0.87	0.16
cömert	0.62	0.30	0.55	-0.69	0.31	0.49	0.35	-0.83
inançlı	-0.11	0.71	-0.32	0.02	0.84	0.06	-0.19	-0.65
sosyal	0.75	0.70	0.67	-0.83	0.19	0.16	0.57	-0.95
güvenilir	0.65	0.72	0.51	-0.67	0.36	0.06	0.53	-0.98
duyarlı	0.41	0.88	0.30	-0.60	0.57	-0.06	0.31	-0.93
yumuşak	-0.84	0.23	-0.87	-0.55	0.82	-0.08	-0.87	0.16
kararlı	0.87	0.56	0.82	-0.79	-0.22	-0.24	0.87	-0.72
iyi niyetli	0.40	0.85	0.30	-0.65	0.58	0.20	0.27	-0.96
Akıllı	0.50	0.74	0.41	-0.72	0.33	0.47	0.37	-0.92

Tablo 23'e bakıldığında, öz elementi ile en çok ilişkili olan kişisel yapıların, 'sakin' (0.84), 'yumuşak' (-0.84) ve 'kararlı' (0.87) yapıları; ideal öz elementi ile en fazla ilişkili olan kişisel yapıların 'duyarlı' (0.88) ve 'iyi niyetli' (0.85) olduğu görülmektedir. Sosyal öz elementi ile en çok ilişkili olan kişisel yapıların 'sakin' (-0.87), 'yumuşak' (-0.87) ve 'kararlı' (0.82) olduğu ve son olarak normatif öz elementi ile en çok ilişkili olan kişisel yapılarınsa 'sıcak' (-0.80) ve 'sosyal' (-0.83) yapıları olduğu fark edilmektedir.

152 vakanın her biri için tek tek incelenerek merkezi durumdaki öz elementleri üzerinde daha fazla önem arz eden ve bu elementlerle daha çok ilişkili olan yapılar ortaya çıkarılmış ve daha sonra beş faktör kişilik kuramı temel alınarak içerik analizi yapılmıştır. Daha sonra ortaya çıkan bulgular, ergenlerin bulundukları kimlik statülerine göre incelenmiştir. Bu süreçte ilk olarak araştırmacı, öz elementlerle en fazla ilişkilendirilerek ortaya çıkarılan kişisel yapıları, beş faktör kişilik modelinin alt boyutları (sorumluluk, dışa dönüklük, yumuşak başlılık, duygusal dengesizlik ve deneyime açıklık) açısından sınıflamıştır.

Tez İzleme Komitesi üyeleri de, kişisel yapıların beş boyut altında toplanmasıyla ilgili geri bildirimlerini araştırmacıya sunarak, bu bulguların araştırmacının ortaya koyduğu bulgularla karşılaştırılmasını olanklı hale getirmişlerdir. Son olarak uzmanlar arasında görüş birliği açısından verilerin test edilmesi amacıyla daha önce beş faktör kişilik modeli ile ilgili bir araştırma yapmış olan, alanda doktora mezunu bir uzman da yapıları beş kategori altında toplamıştır. Araştırmacının ve görüşüne başvurulmuş uzmanın kodlamalarının güvenilirliğini test etmek amacıyla Miles ve Huberman'ın (1994) modelinde sunulan formül kullanılarak, kodlayıcılar arası görüş uyumu birliği puanı hesaplanmıştır ve yapılan hesaplamalar sonucunda kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayısının %86 olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 24'te, ergenler tarafından merkezi (öz, ideal öz, sosyal öz ve normatif öz) elementlerle en çok ilişkilendirilerek ortaya koyulmuş olan kişisel yapılar ve bu yapıların frekansı verilmiştir:

Tablo 24.

Katılımcıların merkezi öz elementleriyle en çok ilişkilendirdikleri kişisel yapılar ve frekansları

sakin	24	vefalı	7	güvenilmez	3	telaşlı	2
düzensiz	16	vicdansız	7	hayalperest	3	tutumlu	2
özgüvensiz	16	zeki	7	kötü iletişim	3	ukala	2
öfkeli	15	açık sözlü	6	saf	3	uyumsuz	2
tembel	15	cesur	6	samimi	3	yalancı	2
asosyal	14	duyarsız	6	samimiyetsiz	3	yaratıcı	2
düzenli	14	duygusal	6	sert/acımasız	3	adaletsiz	1
sabırlı	14	inatçı	6	sessiz	3	barışçıl	1
eğlenceli	13	havalı	6	sorumluluk	3	değişime kapalı	1
				sahibi			
kararsız	13	hırsı yok	6	şımarık	3	deneyimli	1
sosyal	13	kaba	6	uyanık	3	dinlemez	1
kararlı	12	uyuşuk	6	üşengeç	3	disiplinsiz	1
çekingen	11	alınan	5	vicdanlı	3	empati yapamaz	1
duyarlı	11	duygusuz/katı	5	yüzeysel	3	güdümlü	1
kötümser/negatif	11	girişken	5	adil	2	güvenmez	1
Nazik	11	kısıtlanmış	5	aktif	2	ihtiyatlı/dikkatli	1
Hırslı	10	yumuşak başlı	5	alçak gönüllü	2	ileri görüşlü	1
Mutlu	10	alınan değil	4	ayrıntıcı	2	izin verici	1
mutusuz	10	anlayışsız	4	bağımlı	2	kabullenici	1
sabırsız	10	çıkarcı değil	4	bağımsız	2	kindar	1
Sıkıcı	10	eleştiriye açık	4	bencil	2	mantıklı	1
uyumlu	10	enerjik	4	çıkarcı	2	mantıksız	1
başarılı	9	güçlü	4	dürüst	2	onurlu	1
(akademik)							
çalışkan	9	idare edemez	4	eleştirmez	2	öngörülü	1
iyimser/pozitif	9	kıskanmaz	4	gerçekçi	2	özgür	1
önyargısız	9	kötü niyetli	4	güvenir	2	resmi	1
soğuk/mesafeli	9	lider	4	havalı değil	2	resmi değil	1
Aptal	8	meraksız	4	idare edici	2	romantik	1
Dakik	8	önyargılı	4	içe dönük	2	saldırgan	1
gelenekçi	8	planlı	4	iletişimi iyi	2	saygısız	1
güçsüz	8	plansız	4	inisiyatif alır	2	sorgulayıcı	1
inat etmez	8	tutarlı	4	inisiyatif almaz	2	sorun odaklı	1
özgüvenli	8	umutlu	4	kabullenmez	2	takıntılı	1
rahat/huzurlu	9	vefasız	4	karizmatik	2	taviz vermez	1
ciddiyetsiz	7	anlayışlı	3	karizmatik değil	2	tutarsız	1
çağdaş/modern	7	asi	3	ketum	2	utangaç	1
erteleyici	7	başarısız	3	meraklı	2	üşenmez	1
iyi niyetli	7	ciddi	3	otoriter	2	yalaka	1
korkak	7	cömert	3	paylaşımçı	2	yetenekli	1
kıskanç	7	deneyimsiz	3	pinti	2	yeteneksiz	1
Pasif	7	dışa dönük	3	savurgan	2		
sıcakkanlı	7	dinleyici	3	saygılı	2		
sorumsuz	7	empatik	3	sığ	2		
umutsuz	7	gergin/huzursuz	4	tavizkar	2		

Tablo 24'e bakıldığında, katılımcı ergenler tarafından merkezi elementlerle en fazla ilişkilendirilen 172 farklı kişisel yapının ortaya koyulduğu görülmektedir. En sık tekrarlanan yapının "sakin" (f=24) olduğu ve onu izleyen ve diğerlerine göre daha sıklıkla tekrarlanan yapıların sırasıyla; düzensiz (f=16), özgüvensiz (f=16), öfkeli (f=15), tembel (f=15), asosyal (f=14), düzenli (f=14), sabırlı (f=14), eğlenceli (f=13),

kararsız (f=13), sosyal (f=13), kararlı (f=12), çekingen (f=11), duyarlı (f=11), kötümser/negatif (f=11), nazik (f=11), hırslı (f=10), mutlu (f=10), mutsuz (f=10), sabırsız (f=10), sıkıcı (f=10), uyumlu (f=10) sıfatları olduğu anlaşılmaktadır. Merkezi elementlerle en fazla ilişkilendirilen yapılardan en az tekrarlananların, “adaletsiz”, “barışçıl”, “değişime kapalı”, “deneyimli”, “dinlemez”, “disiplinsiz”, “empati yapamaz”, “güdümlü/yönlendirilmeye açık”, “güvenmez”, “ihtiyatlı/dikkatli”, “ileri görüşlü”, “izin verici”, “kabullenici”, “kindar”, “mantıklı”, “mantıksız”, “onurlu”, “öngörülü”, “özgür”, “resmi”, “resmi değil”, “romantik”, “saldırgan”, “saygısız”, “sorgulayıcı”, “sorun odaklı”, “takıntılı”, “taviz vermez”, “tutarsız”, “utangaç”, “üşenmez”, “yalaka”, “yetenekli” “yeteneksiz” yapıları olduğu ve hepsinin sadece bir kere belirtilmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 24’te gösterilmiş olan 172 kişisel yapının, katılımcılar tarafından farklı sayılarda tekrar edildiği ve bu yapıların toplamda 805 defa belirtilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu yapıların beş faktör kişilik modelinin boyutlarıyla kimlik statüleri türlerine göre dağılımı Tablo 25’te gösterilmiştir:

Tablo 25.

Öz Elementleriyle En Çok İlişkilendirilen Yapıların Beş Faktör Kişilik Modelinin Boyutları ve Kimlik Statülerine Göre Dağılımını Gösteren Yüzdelik ve Frekans Tablosu

	BAŞARILI	MORATORYUM	DAĞINIK	İPOTEKLİ	TOPLAM
SORUMLULUK	48 (% 24.24)	72 (% 36.36)	43 (% 21.72)	35 (% 17.68)	198
DIŞA DÖNÜKLÜK	40 (% 30.53)	35 (% 26.72)	35 (% 26.72)	21 (% 16.03)	131
DUYGUSAL DENGİ	46 (% 30.67)	50 (% 33.33)	24 (% 16)	30 (% 20)	150
YUMUŞAK BAŞLILIK	55 (% 34.37)	51 (% 31.88)	28 (% 17.50)	26 (% 16.25)	160
YAŞANTILARA AÇIKLIK	37 (% 22.29)	54 (% 32.53)	44 (% 26.51)	31 (% 18.67)	166
TOPLAM	226	262	174	143	805

Tablo 25 incelendiğinde, tüm katılımcıların merkezi öz elementleri ile en çok ilişkilendirdikleri yapıları, farklı tekrar sayılarına göre toplam 805 defa ifade ettikleri görülmektedir. Bu kişisel yapıların kimlik statülerine göre dağılımına bakıldığında;

226'sının (% 28.08) *başarılı* kimlik statüsünde; 262'sinin (% 32.55) *moratoryum* kimlik statüsünde; 174'ünün (%21.61) *dağınık* kimlik statüsünde ve 143'ünün (%17.76) *ipotekli* kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından dile getirildiği fark edilmektedir.

Tablo 25'teki diğer bulgulara bakıldığında; ortaya çıkan kişisel yapılardan 198'inin (%24.60) **sorumluluk** faktörü altında toplandığı görülmektedir. Sorumluluk boyutuna giren yapıların en fazla *moratoryum* kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından (f=72, %36.36) ortaya koyulduğu ve en az da *ipotekli* kimlik statüsünde yer alan ergenler tarafından (f=35, %17.68) ifade edildiği görülmektedir.

Ortaya koyulan tüm kişisel yapılardan 131'inin (%16.27) **dışa dönüklük** faktörü altında toplandığı; bu boyut altındaki yapıların en fazla *başarılı* (f=40, %30.53) kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından dile getirildiği görülmekteyken, en az ise *ipotekli* kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından (f=21, %16.03) ortaya koyulduğu görülmektedir.

Tablo 25'e bakıldığında merkezi elementlerle en fazla ilişkilendirilen kişisel yapılardan 150'sinin (%18.63) beş faktör kişilik kuramına ait **duygusal denge** boyutu altında toplandığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Bu boyut altında toplanan yapıların en fazla *moratoryum* (f=50, %33.33) kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından belirtildiği görülmekteyken, en az ise *dağınık* kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından (f=24, %16) ifade edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların, öz elementlerle daha fazla ilişkili bularak ortaya çıkardıkları yapılardan 160'ının (%19.88) **yumuşak başlılık** faktörü altında toplandığı görülmektedir. Bu boyut altında toplanan yapıların kimlik statüsüne göre dağılımına bakıldığında ise; en fazla *başarılı* kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından (f=55, %34.37) ve en az ise *ipotekli* (f=26, %16.25) kimlik statülerinde bulunan ergenler tarafından ifade edildiği görülmüştür.

Son olarak tüm yapılardan 166'sının (%20.62) **yeni yaşantılara açık olma** faktörü altında toplandığı anlaşılmaktadır. Söz konusu yapıların kimlik statülerine göre dağılımı incelendiğinde, 54'ünün (%32.53) *moratoryum* kimlik statüsünde bulunan katılımcılar tarafından; en az olarak da 31'inin (%18.67) *ipotekli* kimlik statüsünde yer alan ergenler tarafından ortaya koyulduğu görülmektedir.

Tablo 25, söz konusu edilen kişisel yapıların beş faktör kişilik modelinin olumlu ve olumsuz eksenlerinden (sorumluluk-sorumsuzluk, dışa önüklük-içe dönüklük, duygusal denge-dengesizlik/nevrotiklik, yumuşak başlılık-uyumsuzluk/hırçınlık, yeni yaşantılara açıklık-deneyime kapalılık) hangisiyle ilişkili olduğuna dair ayrıntılı bilgi

vermemektedir. Bu sebeple Tablo 26’da kişisel yapıların, BFKM’nin olumlu-olumsuz yönleri ve kimlik statülerine göre dağılımını içeren bilgiler sunulmuştur:

Tablo 26.

Öz Elementleriyle En Çok İlişkilendirilen Yapıların Beş Faktör Kişilik Modelinin Olumlu-Olumsuz Boyutları ve Kimlik Statülerine Göre Dağılımını Gösteren Yüzdelik ve Frekans Tablosu

		BAŞARILI	MORATORYUM	DAĞINIK	İPOTEKLİ	TOPLAM
SORUMLULUK	Olumlu	22 (% 23.16)	37 (% 38.95)	22 (% 23.15)	14 (% 14.74)	95
	Olumsuz	26 (% 25.24)	35 (% 33.98)	21 (% 20.39)	21 (% 20.39)	103
DIŞA DÖNÜKLÜK	Olumlu	20 (% 31.25)	17 (% 26.56)	16 (% 25)	11 (% 17.19)	64
	Olumsuz	20 (% 29.85)	18 (% 26.86)	19 (% 28.37)	10 (% 14.92)	67
DUYGUSAL DENGE	Olumlu	26 (% 33.77)	24 (% 31.17)	13 (% 16.88)	14 (% 18.18)	77
	Olumsuz	20 (% 27.40)	26 (% 35.62)	11 (% 15.07)	16 (% 21.91)	73
YUMUŞAK BAŞLILIK	Olumlu	23 (% 25.28)	34 (% 37.36)	17 (% 18.68)	17 (% 18.68)	91
	Olumsuz	32 (% 46.38)	17 (% 24.64)	11 (% 15.94)	9 (% 13.04)	69
YAŞANTILARA AÇIKLIK	Olumlu	19 (% 22.89)	28 (% 33.74)	21 (% 25.30)	15 (% 18.07)	83
	Olumsuz	18 (% 21.69)	26 (% 31.32)	23 (% 27.71)	16 (% 19.28)	83
TOPLAM		226	262	174	143	805

Tablo 26 incelendiğinde, beş faktörlü kişilik modelinde belirtilen sorumluluk boyutunun hem olumlu (%38.95) hem de olumsuz (sorumluluk) (%33.98) yönünde ortaya koyulan kişisel yapıların en fazla moratoryum kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından belirtildiği görülmektedir. Ayrıca sorumluluk faktörü açısından olumlu yönde ortaya koyulan yapıların en az ipotekli kimlik statüsünde (%14.74), olumsuz (sorumluluk) yönde ortaya koyulan yapılarınsa en az dağınık kimlik statüsüyle birlikte ipotekli kimlik statüsünde (%20.39) bulunan ergenler tarafından dile getirildiği anlaşılmaktadır.

Dışa dönüklük-içe dönüklük boyutu için bakıldığında, bu boyutun hem olumlu (%31.25) hem de olumsuz (%29.85) yönünde ortaya koyulan kişisel yapıların en fazla

başarılı kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından belirtildiği fark edilmektedir. Ayrıca dışa dönüklük faktörü altında toplanan yapılardan hem olumlu yönde olan (dışa dönüklük-%17.19) hem de olumsuz yönde (içe dönüklük-%14.92) ortaya koyulan yapıların en az ipotekli kimlikte bulunan ergenler tarafından belirtildiği anlaşılmaktadır.

Duygusal denge boyutunun olumlu yönünde ortaya koyulan yapıların en fazla (%33.77) başarılı kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından belirtildiği; olumsuz (duygusal dengesizlik) yönünde ortaya koyulan kişisel yapıların ise en fazla (%35.62) moratoryum kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından kaydedildiği görülmektedir. Yanı sıra duygusal denge boyutunun hem olumlu (%16.88) hem de olumsuz (nevrotiklik) (%15.07) yönünde ortaya koyulan yapıların en az dağılık kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından ifade edildiği anlaşılmaktadır.

Yumuşak başlılık boyutunun olumlu yönünde ortaya çıkan kişisel yapıların en fazla moratoryum statüsünde (%37.36) bulunan ergenler tarafından ortaya koyulmuşken; olumsuz (hırçınlık-düşmanlık) yönünde kaydedilen yapıların en çok (%46.38) başarılı statüde bulunan ergenler tarafından belirtildiği dikkat çekmiştir. Aynı boyutun olumlu yönünde kaydedilen yapıların en az dağılık ve ipotekli statüde (%18.68) bulunan ergenler tarafından ortaya koyulduğu; olumsuz (hırçınlık-düşmanlık) yönünde kaydedilen yapıların ise en az (%13.04) ipotekli statüde bulunan ergenler tarafından seçildiği görülmektedir.

Son olarak, yaşantılara açıklık boyutunun hem olumlu yönünde (%33.74) hem de olumsuz (gelenekçilik-deneyime kapalılık) yönünde (%21.32) kaydedilen kişisel yapıların en fazla moratoryum statüsünde bulunan ergenler tarafından belirtildiği; bununla birlikte aynı boyutun hem olumlu (%18.07) hem de olumsuz (%19.28) yönünde ortaya koyulan yapıların en az ipotekli statüde bulunan ergenler tarafından ortaya koyulduğu anlaşılmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırma Marcia tarafından ortaya koyulmuş dört farklı kimlik statüsünde bulunan ergenlerin, benlik ve kimlikle ilgili yorumlamalarını ne şekilde yapılandıklarını; ebeveynlerini ve yaşamları üzerinde olumlu-olumsuz etkileri olan diğer bazı kimseleri zihinlerinde ne şekilde/hangi yapılarla kurguladıklarını; ve kişilerin benlik yapılarının kendi aralarındaki uyumu açısından değerlendirilebilen benlik entegrasyon türlerini repertuar ağı yöntemi ile incelemeyi hedeflemiştir.

Araştırma kapsamına giren 152 katılımcının öz-kimlik grafiği tek tek incelenmiş olmasına rağmen tüm katılımcıların öz-kimlik grafikleri ve elementler arasındaki öklid uzaklık katsayıları ile ilgili verileri bulgular bölümünde verilmemiştir. Repertuar ağı testinin analizi sonucunda ulaşılan veriler üzerinden her bir kimlik statüsünde bulunan birer katılımcının öz-kimlik grafikleri ve elementler arası öklid uzaklık kat sayıları tablo halinde verilerek rapor edilmiştir.

Bu bölümde, araştırma kapsamında ulaşılan bulgular aşağıda belirtilen alt başlıklar altında tartışılmış ve yorumlanmıştır: farklı kimlik statüsündeki ergenlerin; (i) öz değer düzeylerine yönelik ortaya çıkan bulguların tartışılması, (ii) repertuar ağı testinde yer alan elementleri öz-kimlik grafiği üzerinde nasıl konumlandıklarına yönelik ortaya çıkan bulguların tartışılması (iii) öz elementlerle diğer elementler arasındaki uzaklık katsayısının sağladığı bilgiler ışığında sahip olunan benlik entegrasyonuna yönelik bulguların tartışılması ve son olarak (iv) öz elementlerle en çok ilişkili olarak ortaya koymuş oldukları kişisel yapıların beş faktör kişilik modelinin boyutları açısından dağılımına yönelik ortaya çıkan bulguların tartışılması.

5.1. Ergenlerin Öz Değer Düzeylerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Bireylerin şimdiki yaşamlarında söz konusu olan kendilerine ilişkin mevcut algıları (güncel öz) ile olmayı arzuladıkları kişi olarak kendilerine ilişkin algıları (ideal öz) arasındaki Öklid uzaklık katsayısının 0.68'ten küçük bir değer göstermesi öz değer yüksek; 1.07'den büyük bir değer göstermesi ise öz değer düşük olduğu anlamına gelmektedir. Repertuar testi sonucunda hesaplanan Öklid uzaklık katsayısının yukarıda belirtilen iki değer arasında olması öz değer orta düzeyde olduğuna işaret etmektedir (Bartholomew, 1993). Bu çalışmada ulaşılan bulgulardan ilki, farklı kimlik statüsünde

bulunan ergenlerin öz değer düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık göstermemiş olduğu bulgusu olmuştur.

Kimlik statüleri dikkate alınarak oluşturulan gruplarda öz değer düzeyi ile ilgili genel bir inceleme yapıldığında; moratoryum statüsünde bulunan ergenlerin yarısından biraz fazlasında, başarılı ve dağınık kimlik statülerinde yer alan katılımcıların yarısından biraz azında öz değer orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, ipotekli kimlik statüsünde bulunan bireylerin yarısından biraz fazlasında bariz biçimde düşük düzey öz değer görüldüğü tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular, ergenin bulunduğu kimlik statüsünün öz değer düzeyini olumsuz olmasa da görece olumlu yönde etkileyebileceğini düşündürebilir. Zira bu çalışma neticesinde ulaşılan bilgiler, dört kimlik statüsündeki grupta yer alan ergenlerin yaklaşık üçte birinin öz değerinin düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, dört statüde bulunan tüm katılımcı ergenlerin yarısından fazlasının orta ve yüksek düzey öz değere sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgular, başarılı, moratoryum ve dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenlerin öz ile ideal öz arasındaki mesafeyi makul düzeyde gördükleri anlamına gelebilir. Özellikle üst kimlik biçimleri olarak tanımlanan (ipotekli ve moratoryum) iki statüde yer alan ergenlerin benlik bütünlüğü duygusunu daha yüksek düzeyde hissettikleri savunulabilir.

Benlik bütünlüğü duygusunun psikolojik sağlık üzerindeki olumlu etkisini vurgulayan Antonovsky'nin (1993), bu düşüncesi öz değer ve iyi oluş arasındaki ilişkiyi de açıklayabilir. Nitekim benlik bütünlüğü ile öz değer ilişkili bulunduğu (Pallant ve Lae, 2002; Çeçen, 2008; Gauffin, Landtblom ve Raty, 2010; Moksnes ve Lazarewicz, 2016; Idan, Eriksson ve Al-Yagon, 2017) araştırmalara rastlamak mümkündür. Buna karşın ipotekli statüde bulunan ergenlerin büyük bir kısmı, bu iki benlik parçası arasındaki mesafeyi oldukça uzak algılamaktadır. Bireyin öz ve ideal öz'ü arasındaki mesafe aynı zamanda kişilerin öz doyumları hakkında bilgi sunabileceği için bu araştırma kapsamına giren ergenlerin büyük bir kısmının öz doyumlarının görece daha olumlu olduğu söylenebilir.

Erikson (1968), kuramında benlik saygısı terimini detaylandırmamış olsa da, kimlik oluşumu sürecinde önemli diğerleri tarafından tanınmanın rolünün altını çizerek, öz değer kimlik gelişimi üzerindeki dolaylı etkisine işaret etmiştir. Kimlik teorileri, öz değer ve kimlik gelişimi arasındaki güçlü bağları öngören bir yapı içermektedir fakat bu iki değişken arasındaki ilişkileri inceleyen önceki araştırma bulguları bu ilişkinin doğası açısından tutarsız sonuçlar ortaya koymaktadır.

Ryeng, Kroger ve Martinussen (2013), kimlik statüleri ve öz değer değişkenleriyle ilgili yapmış oldukları meta-analiz çalışmada, birbiriyle çelişen iki açıklayıcı model tanımlamıştır: (1) yüksek öz değer "üst" kimlik statüsü (başarılı ve moratoryum) ve düşük öz değer "alt" kimlik statüsü (ipoteekli ve dağılma) ile bağlantılıdır ve (2) yüksek öz değer, bir kimliğe bağlanma (başarılı ve ipoteekli) ve düşük öz değer bir kimliğe bağlanma eksikliği (moratoryum, dağılık) ile bağlantılıdır. Çalışma sonucunda bu araştırmanın bulgularının, kimlik statüsü ve öz değer arasındaki varsayılmış iki ilişkiden hiçbirini net bir şekilde desteklemediği görülmüştür. Ve yapılan diğer analiz sonuçları, bu araştırmanın sonuçlarına paralel olarak, başarılı kimlik ile öz değer arasında orta derecede olumlu bir ilişki olduğu ve diğer üç kimlik statüsüyle öz değer arasında benzer biçimde düşük ile orta düzeyde negatif ilişkiler gözlemlendiğini ortaya çıkarmıştır.

Meta-analiz çalışmasında ele alınan araştırmalar sonucunda ortaya çıkarılmış bu iki çelişkili açıklama modelini destekleyen bulguların yanı sıra, kimlik statülerinin öz değerle ilişkisini ortaya koyan daha farklı tutarsız bulguların olduğu da gözlenmektedir. Bu araştırmanın öz değerle ilgili sonuçları, daha önce yapılmış bazı araştırma sonuçlarıyla tutarlı iken, diğer bazı araştırma sonuçlarıyla çelişmiştir. Örneğin, bu iki değişken arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmaların bazılarında başarılı ve moratoryum kimlik statüsünde olan ergenlerin öz değer düzeylerinin yüksek olduğu (Özgüngör 2014; Crocetti, Luyckx, Scrignaro ve Sica, 2011; Schwartz ve arkadaşları, 2011; Luyckx ve arkadaşları, 2008; Nurmi ve arkadaşları, 1997; Taylor ve Oskay, 1995; Uçar, 1999; Kroger, 2014; Nurmi, Poole ve Kalakoski, 1998; Marcia, 2002; Turner, 1990; Muuss, 1988) diğer bazı araştırmalarda ise başarılı ve moratoryum kimlik statüsünde yer alan ergenlerin öz değerlerinin, dağılık ve ipoteekli statüdeki ergenlere göre daha düşük olduğu (Marcia ve Friedman 1970; Brickfield, 1989; Miller, 2008) sonucuna ulaşmışlardır.

Brickfield (1989), araştırmasında, ipoteekli kimlik statüsünde yer alan bireylerin en yüksek öz değer puanlarına sahipken, başarılı statüde yer alanlarınsa tüm kimlik durumları arasında en düşük öz değer puanlarına sahip olduğunu bulgulamıştır. Başarılı, moratoryum ve dağılık kimlik statülerinde bulunan ergenlerin öz değerlerinin yüksek, ipoteekli statüde bulunanların düşük öz değer gösterdiklerini bulgulayan araştırma sonuçları (Sznitman, Zimmermann ve Van Petegem, 2019) mevcut olduğu gibi, sadece başarılı kimlik statüsünde bulunan ergenlerin öz saygılarının yüksek düzey bulunduğu, bununla birlikte diğer üç statüde bulunan ergenlerin öz değerlerinin düşük düzey tespit edildiği (Basak ve Ghosh, 2008) araştırma sonuçlarına da rastlanmaktadır.

Bulgulardaki bu farklılıkların çeşitli sebepleri olduğu düşünülebilir. Owen (1984), ortaya çıkan bu çelişkili bulguların nedenleri için; öz değer belirlenmesinde farklı ölçütlerin kullanılması, kimlik statülerini belirlemek için kullanılan farklı ölçüm araçlarının varlığı, çalışmaların yapıldığı kültürel farklılıkların, toplumsal değişimler nedeniyle kadınların kimlik değerlerini ve ilgi alanlarını daha çok fark etmelerine destek sağlayan koşulların artması gibi çeşitli sebepler sunulabileceğini savunmuştur. Olumlu öz değer, ruh sağlığının temel bir özelliği olmakla birlikte, aynı zamanda olumsuz deneyimler ve duygulanımlara karşı başa çıkma becerisiyle ilişkili bir görevi yerine getiren; ergenlik ve yetişkinlik sürecinde olumlu ruh sağlığı ve olumlu sosyal davranışa katkıda bulunan koruyucu bir faktördür (Mann, Hosman, Schaalma ve De Vries, 2004).

Öz değer ve kimlik yapılarının önemli teorik bağlara sahip iki parça olduğu birçok araştırmacı tarafından savunulan bir husus olmasına rağmen, öz değer duygusunun gelişiminin sadece kimlik yapıları veya kimlik biçimleriyle ilişkili olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Sonuç olarak öz değer sadece kimlik süreciyle ilişkili durumlardan etkilenmemektedir; kimlikle ilgili olmayan diğer bazı değişkenlerin de (aile yapısı, aile işlevleri, ebeveyn tutumları, sosyo-ekonomik düzey, akademik başarı, öğretmen ve akran ilişkileri, okul iklimi, sınav kaygısı, kontrol odağı, cinsiyet rolleri, kimlik statülerinin ölçüm şekli, örneklem, kültürel farklılıklar vd.) öz değer üzerinde etkili olduğu bilinmektedir.

Birey, çocukluğun ilk yıllarından itibaren önemli diğerleri tarafından aşamalı olarak tanınma ve onaylanma süreci aracılığıyla (ideal olarak) kendine değer vermeye başlar ve yaşam süreci içerisinde birbirinden farklı hususlar kişinin öz değer düzeyinin belirlenmesine etki eder. Kişinin sahip olduğu öz değer düzeyi, onun başkaları tarafından nasıl algılandığını da etkileyebilmektedir; örneğin, yüksek öz değer duygusuna sahip bireyler, düşük öz değere sahip olanlara göre daha olumlu değerlendirilirler (Zeigler-Hill, 2013). Öte yandan öz değer gelişmesinde, önemli diğerlerinin bireyle ilgili olumlu geribildirimleri de etkili olmaktadır. Bu iki durum arasında doğrusal bir neden sonuç ilişkisinden çok döngüsel bir neden sonuç ilişkisi olduğu söylenebilir.

Bu bilgiler doğrultusunda, toplulukçu kültürlerde çocukların ebeveynleriyle özdeşim kurmaları beklenen ve istendik bir durumdur. Bu kültürde yer alan söz konusu ebeveynler kendi kimlikleriyle özdeşleşen (ipotekli kimlik) ve kendilerinin yansıması olduğunu hissettikleri çocuklarına yönelik daha fazla olumlu değerlendirme yapma eğiliminde olurlar. Bu olumlu geribildirimler de ipotekli kimlik örüntüsünde

bulunmalarına karşın ergenlerin öz değerinin yükselmesine etki eden bir işlev görebilir. Bireyci toplumlarda ise, kişinin özerkleşerek ebeveynlerinden ayrışması beklenen ve desteklenen bir olgudur. Bu anlamda, özerkleşme becerisi gösteren bireyler desteklenmekte ve olumlu atıflar alma eğiliminde olmaktadır.

Yukarıda ifade edilen durumlar açısından bakıldığında, öz değerle ilgili tutarlı sonuçlara ulaşılmamış olmasında etkili olması muhtemel olan durumların çeşitliliğiyle ilgili bir fikir edinilebilir. Ayrıca yapılmış araştırmaların bazılarında öz değer düzeyinin katılımcılar açısından standart ölçüm araçlarıyla tespit edilmişken, diğer bazılarında doğrudan bireylerin algısını ortaya koyan (yapılandırılmış veya yarı yapılandırılmış) görüşme teknikleri aracılığıyla tespit edilmiş olması da tutarlı olmayan sonuçlara ulaşılmasında etkili olmuş olabilir.

Rosenberg (1965), düşük öz değere sahip bireylerin toplumla zayıf ilişkileri olduğunu vurgulamıştır. Kimlik statüleri açısından ortaya çıkan farklı sonuçlara rağmen, çalışmaların çoğunda bir kimliğe bağlanım gösteren başarılı ve ipotekli ergenlerin daha fazla öz değere sahip olduğunu gösteren bulgular; bu iki statüdeki ergenlerin, moratoryum ve dağıntıtakilere göre, sosyal çevreleriyle daha fazla uyumlu ve daha güçlü ilişkiler kuran kişiler olduğunu düşündürebilir. Düşük öz değere sahip olan kimseler genellikle mutsuz olma ve kendilerinden memnun olmama duyguları yaşadıkları için, bu duygular diğerleriyle ilişkilerine yansyarak, sosyal açıdan da uyumsuzluk yaşamalarına neden olabilmektedir (Kernis, 2003).

5.2. Elementlerin ÖKG'deki Konumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada ulaşılmak istenen bir diğer bulgu, REPT analizi sonucunda sağlanan bilgiler doğrultusunda, repertuar ağı formunda yer alan tüm elementleri, ergenlerin öz-kimlik grafiğinde yer alan dört alandan (kabul, idealleştirme, çatışma, ikircikli) hangisine konumlandıklarıdır. Böker (1999), ÖKG'deki her bir alanın kişinin kimlik yapılandırılması açısından içeriksel bir anlam taşıdığını ve ilgili alanlara konumlanan elementlerin, bu içeriksel anlamlar bağlamında değerlendirilebileceğini ifade etmektedir.

Sistematik bir tartışma bütünlüğü sağlayabilmek için ilk olarak merkezi elementler olan öz, ideal öz, sosyal öz ve normatif öz elementlerinin ÖKG üzerindeki konumlarına ve bu elementlerin birbirine olan uzaklıklarına ilişkin bulgular tartışılacaktır. İkinci olarak aile üyelerinin (annem ve babam) ve yaşamda yer alan diğer önemli kimselerden

olan (hayatımı olumlu etkileyen ve hayatımı olumsuz etkileyen biri) elementlerinin öz-kimlik grafiğindeki pozisyonları ve iki öz elementine (öz ve ideal öz) olan uzaklıkları tartışılacaktır. Böylesi bir sıralamanın tercih edilmesinde, bireyin benliğini yapılandırmasına aracılık eden ve kimliğin çekirdek yapılarını temsil eden elementlerin (öz, ideal-öz sosyal öz ve normatif öz) ve bu elementlere ilişkin değerlendirmelerinin öncelikli olması etkili olmuştur. Merkezi elementlere yönelik ortaya koyulan atıflar bireyin özündeki süreklilik, tutarlılık ve öz kimliği üzerinde belirleyicilik taşımaktadır (Feixas ve arkadaşları, 2010). Repertuar ağı testinde yer alan elementler, üç kategoriye ayrılarak (merkezi elementler, aile üyelerini temsil eden elementler ve diğer kişileri temsil eden elementler) ÖKG üzerindeki dağılımlarıyla ilgili tartışmalara aşağıda yer verilmiştir.

5.2.1. Merkezi (Öz, İdeal, Sosyal, Normatif) Elementlerin ÖKG'deki Konumu

Başarılı ve moratoryum kimlik statüsünde bulunan katılımcıların repertuar ağı testinde yer alan (normatif öz elementi dışındaki) merkezi elementlerin (öz, ideal öz ve sosyal öz) öz-kimlik grafiği üzerinde ağırlıklı olarak “kabul” alanına konumlandıkları görülmektedir. Buna göre başarılı kimlik statüsündeki otuz üç ergenin öz elementi, otuz iki ergenin ideal öz elementi ve otuz bir ergenin sosyal öz elementi kabul alanında konumlanmışken; moratoryum statüsünde bulunan otuz beş ergenin öz ve ideal öz elementleri ve otuz ikisinin ise sosyal öz elementi kabul alanında konumlanmıştır.

Kabul alanına konumlanan elementlerin bireyin güncel özüne daha çok benzetildiği, bu elementlerin kişi açısından daha kabul edilebilir olduğu ve ideal öze de görece daha benzer olarak algılandıkları söylenebilir. Üst kimlik statüsü olarak kabul edilen, bir kimliğe bağlanımın söz konusu olduğu başarılı kimlik statüsünde yer alan bireylerin kendilerine yönelik daha fazla kabul duygusu içinde oldukları, kendi benliklerini tarif ederken atıfta bulundukları özelliklerin idealize ettikleri benliklerini tanımlarken kullandıkları özelliklerle benzer olacağı söylenebilir.

Bireyin yaşantısıyla ilgili farklı parçaları içeren tutarlı bir kimlik oluşturmayı temsil eden başarılı kimlik statüsünde (Atak, 2011) bulunan ergenler için söz konusu bu tutarlığın, oldukları kişi (güncel) ile olmak istedikleri (ideal) kişi açısından paralellik göstereceği tahmin edilebilir. Bu aslında bir başka deyişle öz değere işaret eden bir bakış açısidir. Nitekim yukarıda başarılı kimlik statüsüyle öz değer arasında pozitif yönde anlamlı ilişkilerin ortaya koyulduğu birçok araştırmadan (Özgüngör 2014;

Crocetti, Luyckx, Scrignaro ve Sica, 2011; Schwartz ve arkadaşları, 2011; Luyckx ve arkadaşları, 2008; Nurmi ve arkadaşları, 1997; Taylor ve Oskay, 1995; Uçar, 1999; Kroger, 2014; Nurmi ve arkadaşları, 1994; Marcia, 2002; Turner, 1990; Muuss, 1988) bahsedilmiştir.

Bu araştırma bulguları aynı zamanda yüksek düzeyde keşif sürecinin mevcut fakat herhangi bir bağlanımın gerçekleşmediği moratoryum statüsünde bulunan ergenlerin öz değer düzeyinin de yüksek olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Marcia, moratoryum için, benlik açısından güçlü bir arayış olduğundan söz etmektedir. Aktif bir arayışın yer aldığı bu statüde bu özellik, ergeni başarılı kimliğe yakın kılmaktadır.

Eryüksel ve Varan'a (1997) göre, moratoryum statüsündeki bireyler, bir bunalım süreci yaşadıkları için iş ve ideoloji alanlarında kendileri için en uygun seçenekleri araştırırlar ve bağlanım göstermek amacıyla bir çaba içine girerler. Bu süreçte ebeveyn talepleri ve toplum beklentileri onlar için hala önemli olsa da, bu isteklerle kendi istekleri arasında bir uzlaşma içinde olabilmek amacıyla çalışırlar. Bu durum, diğerleri tarafından nasıl algılandığımızı içeren benlik parçamız sosyal öz ve nasıl biri olmak zorunda bırakıldığımızı tasvir eden benlik parçamız normatif öz açısından bir uzlaşma ve benzeşikliğe gitmeyi çağrıştırmaktadır.

Normatif öz elementi her ne kadar diğer üç merkezi elemente göre kabul alanında daha az konumlanmış olsa da, hem başarılı hem de moratoryum statülerinde bulunan ergenlerin normatif öz elementleri ikircikli alandan sonra en çok kabul alanına konumlanmıştır. Moratoryum statüsü, bir arayış ve deneme sürecini temsil ettiğinden, ergenin kim olduğuna ve nasıl biri olmak istediğine yönelik inançları arasında sıklıkla değişiklikler söz konusu olabilmektedir (Morsünbül ve Uçar, 2017). Bağlanım göstermek amacıyla denediği kimlik rolleri, benliğinin diğer parçalarını kendi güncel özüne benzer algılamasında etkili olabilir. Öte yandan ergenlik döneminin karakteristik özelliklerinden kabul edilen, otoriteye karşı olma eğiliminin, toplumsal normların etkisiyle ergenlerde çatışmalara neden olmasına rağmen, toplum tarafından nasıl biri olmak zorunda bırakıldıklarına dair algıları, özellikle toplulukçu kültürlerde yetişen ergenler için daha kabul edilebilir olabilmektedir. Bu sebeple, ergenler öz ve ideal öz'lerini, olmak zorunda bırakıldıkları kişi ile benzer görerek normatif özlerini görece sıklıkla kabul alanında konumlandırmış olabilir.

Dağınık kimlik statüsünde yer alan katılımcıların repertuar ağında yer alan elementlerin -ve özellikle merkezi elementlerin (öz, ideal öz, sosyal öz ve normatif öz) ÖKG üzerinde ağırlıklı olarak kabul alanında ve ikircikli alanda konumlandıkları

görülmektedir. Bu kimlik statüsünde bulunan ergenlerin yaklaşık yarısının öz, ideal öz ve sosyal öz elementi ve yaklaşık dörtte birinin normatif öz elementi kabul alanına konumlanmışken; yarısının normatif öz ve yine yaklaşık yarısının öz ve sosyal öz elementlerinin ikircikli alana konumlandığı görülmüştür.

ÖKG’de kabul alanına konumlanan elementlerin öz ve ideal öz’e benzetildiği belirtilmektedir. Dağınık statüdeki ergenlerin, öz elementlerini görece daha fazla kabul alanına konumlandırmış oldukları düşünüldüğünde; bu ergenlerin benlik parçalarının, öz ve ideal öz elementlerine daha çok benzetildiği söylenebilir. Öte yandan ikircikli olarak ifade edilen ve o bölgeye konumlanan elementlerin öz’e benzetilirken, ideal öz’e benzetilmediğinin vurgulandığı alana da (ideal öz dışında) öz elementlerin sıklıkla konumlandığı dikkat çekmektedir. Ortaya çıkan bulgudaki tutarsızlık, Waterman’ın (1993) dağınık kimlik statüsündeki ergenlerin bir içsel yatırımda bulunmadıkları ve aynı zamanda kimlik biçimlenmesi görevi ile ilgili olmadıkları için kişisel anlamlılık kavramından uzak olacaklarına dair varsayımıyla ilgili olabilir.

Hiçbir katılımcının öz elementinin idealleştirme ve çatışma alanına konumlanmadığı görülürken, idealleştirme alanına “ideal öz” elementi dışında hiçbir öz elementinin konumlanmadığı ortaya çıkmıştır. Dağınık kimlik, geçici bir araştırmanın olduğu ve herhangi bir içsel yatırımda bulunulmadığı, kimliğe bağlanımının olmadığı statüdür (Marcia, 1966). Dolayısıyla bu statüde bulunan ergen için kimlik oluşturma sürecinde ideal kabul edilecek kimselerin varlığı onlar açısından dikkat çekici olmayabilmektedir. Her ne kadar dağınık kimlik statüsündeki ergenlerin yarısının “ideal öz” elementini idealleştirme alanına konumlanmışsa da bu katılımcıların büyük bir çoğunluğu için bu elementin farksızlık alanına düştüğü görülmüştür. Farksızlık alanı, ÖKG üzerinde 0.80 ile 1.2 aralığına denk gelen ve oraya konumlanan elementin öz ve ideal öz elementleri üzerinde herhangi bir etkiye sahip olup olmadığının belirsizlik içerdiği alan olarak kabul edilir (Will, 2012).

Ergenlik döneminin temel görevi olan kimlik oluşturma süreci, ergenin sahip olduğu aile ve yaşadığı sosyal çevre tarafından etkilenmekte ve yaşanılan çevre de bu göreve ulaşılması açısından ergenden beklenti içerisinde olduğuna dair açık veya örtük mesajlar vermektedir (Sznitman, Zimmermann ve Van Petegem, 2019). Bu beklentiler, toplumsal normların birey üzerindeki etkisine işaret edebilir (Berzonsky,1992b). Toplumsal kural ve işleyişlerin, bireyin nasıl bir insan olması gerektiğine dair dayatmaları normatif benliğimizi temsil etmektedir. Nasıl biri olmaya zorlandığımız veya nasıl biri olmak zorunda bırakıldığımızı ifade eden normatif öz,

ergenlik dönemi açısından kimliğin biçimlenmesinde önem arz eden bir diğer unsur olarak kabul edilebilir.

Dağınık statüde bulunan ergenlerin yarısının normatif öz elementinin ikircikli alana konumlanması ve idealleştirme alanına hiç konumlanmamış olması, bu elementin öz'e benzetilmekle birlikte ideal öz'e benzetilmediğini göstermiştir. Kaldı ki, zorunda bırakılmakla ilişkili olan normatif benliğin, arzulanan ideal benlikten uzak algılanması ve bu şekilde birbirinden farklı/zıt yapılarla temsil edilmesi beklenen bir durum olacaktır. Ek olarak, dört kimlik statüsünde bulunan tüm katılımcı ergenlerin normatif öz elementinin en fazla ikircikli alanda ve daha sonra çatışma alanında konumlanmış olduğu fark edilmektedir. Bu durum, normatif yaşantıların kimlik gelişiminde, araştırma ve içsel yatırım sürecinin ne şekilde meydana geldiğinden -yani kimlik statüsünden- bağımsız olarak ergen açısından zorlayıcı ve kendi benliğine uzak bir unsur olarak görüldüğünü gösterebilir.

İpotekli kimlik statüsünde yer alan katılımcıların repertuar ağında yer alan merkezi elementlerden öz ve normatif öz elementlerinin ÖKG üzerinde çoğunlukla ikircikli alanda; ideal öz elementinin ağırlıklı olarak idealleştirme alanında konumlandığı görülmüşken; sosyal öz elementinin kabul ve ikircikli alana görece dengeli biçimde konumlandığı görülmektedir. İpotekli kimlik statüsünde bulunan ergenler kimlik oluşturma sürecinde, anne-baba, akraba, öğretmen veya diğer önemli kimselerin beklentilerine göre hareket eder. Bu bireyler, herhangi bir araştırma, keşfetme ve sorgulama sürecine girmeksizin kendisi için önemli kimselerin kimliğine bağlanım gösterirler. Dolayısıyla ipotekli ergenler daha az özerkliğe sahip olurlar (Kroger, 2014).

Ergenlik döneminin önemli bir özelliği olan ve kendilik duygusunun gelişiminde önemli bir katkı sunan özerklik (Shaffer, 2008) konusunda problem yaşayan ergenlerin daha sık benlik sorunları yaşadıkları belirtilmektedir. Morsünbül (2011), özerkliğin çeşitli biçimleri ile kişiler arası ilişkileri, kimlik duygusunu, psikolojik uyumu ve psikopatolojiyi etkilediğini ileri sürmüştür. İpotekli kimlik statüsünde yer alan ergenlerin daha az özerklik gösterdikleri düşünüldüğünde kişiler arası ilişkiler ve uyum konusunda daha fazla problem yaşayacakları savunulabilir. İpotekli statüde bulunan ergenlerin (ideal öz hariç) öz elementlerinin ÖKG üzerinde daha sık ikircikli alana konumlanmış olması, benliğin uyumundaki eksikliğe işaret edebilir.

ÖKG yorumlanırken ikircikli alana konumlanan elementlerin öz'e benzetilip, ideal öz'e benzetilmeyerek uzak algılandığı belirtilmektedir. Öz ve ideal öz elementlerinin birbirine benzetilmemesi kişinin kendisinden memnuniyetsizliğine dikkat çeken bir

vurgudur. Bu doğrultuda, ergenler her ne kadar önemli bir kimseye ipotekli biçimde bağlanım gösterme eğiliminde olsalar da, aslında gerçekte olmak istedikleri kişinin şu an olmayı seçtikleri kendileri olan kişiden daha farklı olarak betimlendiği söylenebilir. Bu durum ipotekli kimlik statüsünde bulunan ergenlerin öz elementlerinin neden daha çok ikircikli alanda konumlandıklarına dair bir açıklama getirebilir. Öz'e benzetilip ideal öz'e benzetilmeyen bu elementlerin, ipoteği altına girerek bağlanım gösterdikleri kimliklerle ilgili derinlemesine araştırma yapmamakla birlikte, aslında daha özerk bir kimliğe ulaşma isteklerini temsil eden bir hadise olarak düşünülebilir. Kaldı ki üst düzey kimlik olarak kabul edilen moratoryum kimlik ve başarılı kimlik statülerine sıralı bir geçişin olası olduğu bilinmektedir.

Marcia (2002), ergenlerdeki kimlik biçimlenmesinin ipotekli statüyle başladığını, daha sonra moratoryuma ve en sonunda başarılı kimliğe ulaşılabilindiğini ve bu şekilde sürekli bağlanmaların oluşturulabildiğini belirtmiştir. Marcia statüler arasındaki geçiş sürecinde bu düzenin en olumlu geçiş süreci olduğunu vurgulamakla birlikte farklı süreçlerde de geçişler olabileceğinin altını çizmiştir. Burada dikkat çekilmek istenen nokta, öz elementleri çoğunlukla ikircikli alanda konumlanan ipoteklilerin kendilerinden memnun olmadıkları ve ideal bir kimliğe ulaşmak ve bu anlamda değişmek için olanaklarının bulunduğu bilgisidir.

Diğer üç kimlik statüsünde bulunan ergenler için olduğu gibi ipotekli statüde bulunan ergenler için de benzer biçimde ortaya çıkan dikkat çekici bir diğer bulgu da normatif öz elementinin büyük ölçüde *ikircikli* alanda konumlanmış olduğudur. Diğer üç statüye göre normatif öz elementinin daha büyük oranda (yarısından fazla) *ikircikli* alana konumlanmasının olası sebepleri, Berzonsky'nin (1992a) ortaya atmış olduğu norm yönelimli bireylerin Marcia'nın kimlik statüleri sınıflamasında ipotekli kimlik statüsü altında yer aldığı görüşüyle açıklanabilir. Berzonsky (2003), norm yönelimli kimlikte ergenlerin, kimlikle ilgili problem durumları yaşadıklarında ailelerinin ve toplumsal normları düzenleyen grupların beklenti ve isteklerini göz önünde bulundurduklarını belirtmiştir. Norm yönelimli bireyler, temel inanç ve değerlerini tehdit eden bilgilere kapalıdır; bu durum olmak zorunda bırakıldıkları benliklerini kabul edip aslında olmayı arzuladıkları benliklerine yabancılaşma duygusu yaşamalarına neden olabilmektedir.

Ulaşılmış olan bir diğer bulgu dört kimlik statüsünde bulunan tüm katılımcılardan hiçbirinin 'öz' elementinin *idealleştirme* ve *çatışma* alanlarına konumlanmadığı bilgisidir. 91 kişinin öz elementinin kabul, 61 kişininse ikircikli alanda konumlandığı

görülmektedir. Bu bulgu, tüm katılımcıların öz elementini kendilerine benzettikleri anlamı taşımaktadır. Katılımcıların kimlik gelişimi sürecinde oldukları düşünüldüğünde, bu sonuçların anlamlı olacağı savunulabilir.

Bu araştırma kapsamına giren 14-18 yaş aralığında bulunan ergenlerin, bir kimliğe bağlanım göstererek ve sağlıklı bir kimlik gelişimi göstererek olmak istedikleri ideal kimliğe ulaşmak için yeteri kadar olanağa (yaş, yaşam deneyimi, rol denemeleri vd.) sahip olmadıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Nihayetinde Marcia (1966) ve onu takip eden birçok araştırmacı, kimlik gelişiminde yaş değişkeninin önemini vurgulamışlardır. Benzer şekilde moratoryum, dağınık ve ipotekli kimlik statülerinde yer alan katılımcıların hiçbirinin ‘ideal öz’ elementi çatışma ve ikircikli alanlarda konumlanmamıştır. Bu durum da, söz konusu üç gruptaki ergenler açısından ‘ideal öz’ elementinin öz ve ideal öz’e benzetiliğine dair bilgi vermektedir. Ayrıca ‘sosyal öz’ elementinin de başarılı kimlik statüsündeki ergenler açısından idealleştirme ve çatışma alanlarında konumlanmadığı görülmekteyken; dağınık kimlik statüsünde idealleştirme alanında ve ipotekli kimlik statüsünde ise çatışma alanında hiç konumlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.2. Annem, Babam Elementlerinin Öz-Kimlik Grafiğindeki Konumu

Dört kimlik statüsünde bulunan tüm katılımcılar açısından “annem” elementinin ağırlıklı olarak *kabul* alanında konumlandığı görülmektedir. “Babam” elementinin başarılı ve ipotekli kimlik statüsünde bulunan ergenlerde ağırlıklı olarak *kabul* alanında konumlandığı, bununla birlikte moratoryum kimlik statüsünde bulunan ergenlerde *kabul* alanında ve *çatışmalı* alanda konumlandığı; dağınık kimlik statüsündeki ergenlerde ise ağırlıklı olarak *kabul* ve *ikircikli* alanda konumlandığı görülmektedir.

Tüm kimlik statülerinde bulunan ergenlerin, ebeveynlerini temsil eden (annem, babam) elementlerden, annem elementinin babam elementine göre daha büyük oranda “*kabul*” alanında konumlandıkları görülmektedir. Annem elementinden daha az *kabul* ve *idealleştirme* alanına konumlanmış olsa da, katılımcı ergenlerin babam elementi de daha çok *kabul* ve *idealleştirme* alanına konumlanmıştır. Böker (1999), ÖKG üzerinde kabul alanına konumlanan bir elementin öz ve ideal öz elementlerine daha fazla benzer algılandığı anlamına geldiğini belirtmektedir.

Kimlik statüsü türü fark etmeksizin ergenlerin kimlik oluşturma sürecinde annelerini babalarına göre daha fazla kabul edilebilir ve kendi merkezi elementleriyle daha benzer algıladıkları söylenebilir. Burada ergen açısından anne ile geçirilen

zamanın babayla geçirilen zamana kıyasla görece daha fazla olmasının etkili olduğu düşünülebilir. Anne ile daha çok etkileşimin sağladığı deneyimler sonucunda, annenin rol model olma olasılığı artabilmektedir. Bu durum da annenin, çocuk açısından daha kabul edilebilir, kendisine daha yakın ve benzer algılanmasına aracılık edebilmektedir. Bu bulguya benzer biçimde, Sanberk, Korkmaz ve Tetik (2020), lisans öğrencilerinin bilişsel temsillerini REPT ile incelemeyi amaçladıkları araştırmalarında, “anne” statüsünün bütün kadın ve erkek katılımcılar tarafından olumlu değerlendirildiğini, bu statüsünün tüm katılımcılar tarafından bilişte olumlu temsil edildiğini bulgulamışlardır.

Bu araştırma özelinde, ergenler tarafından annelerin babalara göre daha çok kabul edilebilir ve kendi kimliklerine daha benzer algılanmasının, örneklem grubunun cinsiyet dağılımıyla ilişkili olduğu da düşünülebilir. Katılımcı kadın ergenlerin sayısı, erkeklerin yaklaşık iki katı kadar dağılım göstermiştir. Bu durum, ebeveynlerin model alınması bağlamında annelerin daha fazla idealize edilmiş olmasına olanak taşıyan bir koşul yaratmış olabilir. Kızların anneleriyle daha fazla özdeşimde bulunması her ne kadar daha olasılıklı olsa da, iki cinsiyet için de annenin daha benzer algılandığı söylenebilir. Benzer şekilde, Çağlayan ve Sanberk (2021) ve Sanberk (2018) de, çalışmalarında yer alan katılımcıların çoğunun annelerini babalarına oranla daha fazla kabul edilebilir algıladıklarını belirtmişlerdir.

Başarılı kimlik statüsünde bulunan ergenlerin yarsından fazlası annem elementini *kabul* alanında konumlandırmışken, yarisına yakını babam elementini *kabul* alanına konumlandırmıştır. Başarılı kimlik statüsünde bulunan ergenlerin, anne ve babalarını diğer kimlik durumlarında yer alan ergenlere göre daha gerçekçi değerlendirdikleri ve zaman zaman ikirciklik yaşamalarına karşın özdeşim sürecinde ebeveynlerinin hoşlandıkları özellikleriyle özdeşim yaptıkları, hoşlanmadıkları özellikleriyse benimsemedikleri görülmüştür (Eryüksel ve Varan, 1997). Nitekim araştırma sonuçları incelendiğinde bu yargıyı destekleyecek şekilde, annem elementinin ÖKG’deki diğer üç alana dengeli biçimde konumlandığı görülmekteyken, ergenlerin yaklaşık üçte birinin babam elementinin *ikircikli* alanda konumlandığı fark edilmektedir.

Moratoryum kimlik statüsünde bulunan ergenlerde de annem elementinin daha çok kabul alanında konumlandığı görülmekteyken, babam elementinin *kabul* ve *ikircikli* alanda konumlandığı fark edilmiştir. Annem elementinin kabul alanından sonra en fazla idealleştirme alanına konumlanmışken, *çatışma* ve *ikircikli* alana görece daha az sayıda konumlandığı dikkat çekmiştir. Babam elementinin en az *idealleştirme* alanına konumlandığı ve moratoryum kimlik statüsündeki tüm ergenlerin yarisından fazlasının

bu elementi *çatışma* alanına ve *ikircikli* alana konumlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenlerin büyük bir çoğunluğu annem elementini *kabul ve idealleştirme* alanına konumlandırmışken; babam elementini dört alana birbirine yakın sayıda konumlandıkları fark edilmektedir. Herhangi bir arayış ve bağlanma sürecinin bulunmadığı dağınık kimlik statüsünde Marcia (1966), ergenlerin pasif bir pozisyonda bulunduklarını belirtmektedir. Bu pasifliğin, ebeveynlerine yönelik kurguların gerçekçi biçimde yapılandırılması önünde engel teşkil edeceği düşünülebilir.

İpotekli kimlik statüsünde bulunan ergenlerin annem ve babam elementlerinin daha fazla *kabul ve idealleştirme* alanına konumlandıkları görülmektedir. Ayrıca annem elementinin *çatışmalı* alana hiç konumlanmadığı, bununla birlikte babam elementinin de görece az sayıda *çatışma* alanına konumlandığı fark edilmiştir. İpotekli kimlikte bir araştırma ve keşif süreci olmaksızın anne babanın kimliğine bağlanım gösterildiğinden, bu ergenlerin büyük çoğunluğunun ebeveynlerini idealize etmiş olmaları anlamlı ve beklendik bir bulgu olarak kabul edilebilir. Bu ergenler, kimlik yapılandırma süreci içerisinde anne babalarını kendileri açısından daha fazla kabul edilebilir ve kendi merkezi elementleriyle daha benzer algılamaktadırlar.

İpotekli ve başarılı kimlik statülerinde bulunan ergenlerin ebeveynlerini temsil eden elementlerin daha çok kabul ve idealleştirme alanlarına konumlanmış olması aile bütünlük duygusuna daha yüksek düzeyde sahip olmalarıyla ilişkili olabilir. Antonovsky ve Sourani (1988), bütünlük duygusunun bireyden aileye doğru yayıldığı hipotezini test etmeye dönük çalışmalarında, aile bütünlük duygusunun aile uyumu ile ilişkili olduğunu kaydetmişlerdir. Başarılı ve ipotekli kimlik statülerinde yer alan ergenlerin diğer iki statüdeki ergenlere göre, aile üyeleriyle daha uyumlu ilişkilere sahip olduğunu ve iyi oluş halleriyle öz değer düzeylerinin de görece daha yüksek olduğunu gösteren araştırma bulgularına yukarıda yer verilmiştir.

Tüm katılımcılar açısından bakıldığında, babam elementinin annem elementine göre daha fazla oranda *çatışma* alanına konumlandığı görülmektedir. Bu bulgunun aksi yönde, babaların ergen çocuklarıyla yaşadıkları çatışmaları saptamaya dönük yaptığı çalışmada Kulaksızoğlu (1989), genel açıdan bakıldığında babaların çocuklarıyla hiçbir alanda çatışma içinde olmadığını ortaya çıkarmış ve bu sonucun, babaların çocuklarına gösterdiği olumlu davranıştan çok, ergenlik çağındaki çocukların babaları ile sürtüşme yaratabilecek hareketlerden sakınması ile açıklanabileceğini kaydetmiştir. Ayrıca birçok ailede ergen açısından, anne ile geçirilen zamanın baba ile geçirilen zamana göre daha

fazla olması, baba ile çatışma riskini azaltan bir durum olarak düşünülebilir. Baba-ergen yaşantı deneyimi azaldıkça aralarındaki çatışma olasılığı da o yönde az olmaktadır.

Ebeveynlerle ergenlerin çatışmasının da bir iletişim olduğu düşünüldüğünde, görece işlevsel ailelerin aksine katı kurallara sahip (iletişimin kısıtlı olduğu) ailelerde üyeler birbirlerine duygu ve düşüncelerini çatışma olasılığı nedeniyle aktarmayabilirler; bu durum da çatışma riskini azaltan bir etken olarak kabul edilebilir (Çağlayan ve Sanberk, 2021). Çatışmaların net biçimde yaşanıp hissedildiği ailelerde ise ana-baba-ergen arasındaki olumsuz ilişkiler, ergenlerin anne babalarının uygun ya da kabul gören davranışlar konusundaki normlarını içselleştirmelerini engelleyerek kurallara karşı gelme ve saldırgan davranışlar sergilemelerine yol açabilmektedir (Deković, Wissink ve Meijer, 2004; Kim, Hetherington ve Reiss, 1999). Ergenlerin, dönem itibarıyla artan özerklik çabaları, erken ergenlik döneminde ebeveyn-çocuk çatışmalarında geçici bir artışa neden olmaktadır (Pinquart ve Silbereisen, 2002). Bu yönden bakılınca ebeveyn-ergen çatışmasının ergenlik döneminde aile ilişkilerinin normal bir parçası olarak kabul edilebileceği ve bu çatışmaların, ergenlerin özerklik ve bireyleşme gelişimi sürecinde açık bir işleve sahip olacağı söylenebilir (Steinberg, 2002).

Bulgular daha derinlikli incelendiğinde ortaya çıkan hususlardan birisi, dört kimlik statüsündeki ergenlerin büyük bir çoğunluğunun annem-babam elementlerinin ÖKG üzerinde “*farksızlık (kayıtsızlık)*” alanına düştüğü bilgisidir. ÖKG üzerinde 0.80 ile 1.20 aralığını temsil eden bu alana denk düşen elementlerin, kişi üzerindeki etkisi önemli düzeyde bir netlik taşımamaktadır. Bu alana konumlanan elementlerin öz-kimlik üzerinde birincil değil, ikincil derecede önemli olduğu ifade edilmektedir. Bulgular incelendiğinde; başarılı kimlik statüsünde bulunan 51 kişiden 41’inin annem elementinin; 40 kişininse babam elementinin farksızlık alanında yer aldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, moratoryum statüsünde bulunan 52 ergenden 36’sının annem elementinin ve 39’unun babam elementinin farksızlık alanına konumlandığı görülmektedir. Dağınık kimlik statüsünde bulunan 24 ergenin 19’unun annem ve 20’sinin babam elementinin farksızlık alanına düştüğü anlaşılmaktadır. Tablo 17’ye bakıldığında ipotekli kimlik statüsünde bulunan 25 ergenin 15’inin annem ve 18’inin babam elementinin farksızlık alanına düştüğü görülmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda, araştırmaya alınan ergenlerin büyük bir çoğunluğunun kimlik yapılandırma sürecinde anne ve babalarının birincil dereceden bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir. Kişilik, benlik ve kimlik gelişimi sürecinde anne-babanın ve bakım veren önemli diğerlerinin etkisi yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu bilginin

açıklığına rağmen, annem-babam elementlerinin farksızlık alanına konumlanması, yani ergenlerin kimlik yapılandırılma sürecinde ebeveynlerinin etkisini daha az hissettiklerini ifade eden bulguları bu araştırmaya alınan ergenlerin yaş aralığı ile ilgili olabilir. Ergenlik döneminin ilk, orta ve geç ergenlik evreleri düşünüldüğünde, 14-17 yaş aralığına tekabül eden orta ergenlik dönemi, ergenin aileden bağımsızlaşma isteğinin en yoğun seviyelere çıktığı ve akranlara yönelimle ilgili eğilimlerin arttığı evre (Steiner ve Yalom, 2008) olarak kabul edilmektedir. Bu yaş grubundaki bireyler için arkadaşlar ve akranlar, aile bireylerinden daha fazla önemli hale gelmekte ve bu kişiler ergenin yaşantısında daha çok etki sahibi olabilmektedir.

5.2.3. Hayatımı Olumlu Etkileyen ve Hayatımı Olumsuz Etkileyen Biri Elementlerinin ÖKG'deki Konumu

Dört kimlik statüsünde bulunan katılımcıların çok büyük bir çoğunluğunun, repertuar ağında yer alan elementlerden “hayatımı olumlu etkileyen biri” elementinin *kabul* alanında konumlandığı bulgulanmıştır. Ergenlik döneminde aileden bağımsızlaşarak, özerk olma ihtiyacı yolunda hareket eden ergen, özellikle akran çevrelerine yönelerek yeni sosyal çevre olanaklarında kendilerinin bir gruba ait hissetme ihtiyacını gidermeye çalışırlar. Ergenin benlik algısında hiç kuşkusuz aile büyük rol oynamaktadır. Zaman içerisinde, ergeni sosyal çevresinde bulunan diğer önemli kimseler de (öğretmenleri, arkadaşları ve yakın çevresinde bulunan diğer kişi veya gruplar vd.) kimliğin yapılandırılması sürecinde etkili olan kimseler olabilmektedir (Aslan ve Dönmez, 2013). Bu açıdan bakıldığında önemli diğerlerinin ergenin kimliğinin tanımlanmasında aktif bir role sahip oldukları söylenebilir.

İlgili bulgulara göz atıldığında dört kimlik statüsünde yer alan tüm ergenler için “hayatımı olumlu etkileyen biri” elementinin sıklıkla *kabul* alanında konumlanmışken, bu elementin en az sayıda *çatışma* alanında ve ikircikli alanda konumlandığı görülmüştür. Bu durum, ilgili elementin temsil ettiği kişinin, ergen tarafından kendisinin öz ve ideal öz'üne benzer algılandığı anlamına gelmektedir. Ortaya çıkan bu sonucun beklendik bir durum olduğu ifade edilebilir. Kişinin diğerleriyle samimi ve güvene dayalı kişiler arası ilişkiler kurması, onlara karşı empatik ve şefkatli davranması, sevebilme becerisine sahip ve diğer bireylere yönelik sorumluluğunun bilincinde olması gibi durumları Akın (2009), ‘diğerleriyle olumlu ilişkiler’ olarak tanımlamıştır. Bu ilişkiler, ergenlerin ilişkide olduğu söz konusu kimselerin kimliğinden etkilenmelerinde,

kimlik oluştururken bu kişilere benzer özellikler göstermelerinde etkili olabilmektedir.

Diğer önemli kimselerle olumlu yakın ilişkiler kurulmasında ve bu ilişkilerin niteliğinde, ebeveynlerle kurulan olumlu duygusal ilişkilerin etkili olduğunu, ebeveynleriyle güvenli ilişkiler kuramamış ergenlerin diğer insanlarla da olumlu ilişkiler kurmakta zorlandıklarını, temel bağlanma stillerinin ergenlik dönemindeki kişiler arası ilişkilerin niteliğini belirlediğini savunan görüşler bulunmaktadır (Allen, Hauser, Eickholt, Bell ve O’Conner, 1994). Bu bağlamda ebeveynleri çoğunlukla kabul alanına konumlanmış olan tüm katılımcıların, hayatımı olumlu etkileyen biri elementini de sıklıkla kabul alanına konumlandırmış olmaları anlaşılabilir bir durum sayılabilir.

Katılımcı tüm ergenler açısından “hayatımı olumsuz etkileyen biri” elementinin ÖKG üzerinde çok büyük bir oranda *çatışma* alanında konumlandığı görülmektedir. Hayatımı olumsuz etkileyen biri elementinin araştırma kapsamına giren dört kimlik statüsündeki ergenlerin büyük birçoğunun ÖKG üzerinde öncelikle *çatışma* alanına ve daha sonra *ikircikli* alana konumlandığı görülmektedir. Görece az sayıda ergenin ilgili elementi *kabul ve idealleştirme* alanına konumlanmıştır ve ortaya çıkan bu durumlar şaşırtıcı olmayan bir sonuç olarak kabul edilebilir. Çocuk ve ergenlerin kendilerini ve yaşamlarını olumsuz etkileyen kimseleri kendi kimlikleriyle benzerlikten uzak görmeleri, o kimseleri model almamaları ya da onlarla *çatışma* içinde olmaları, kimlik statüsünün türünden bağımsız olarak beklendik ve anlaşılır bir durum sayılabilir.

Ergenlik dönemi düşünüldüğünde, akran yöneliminin güçlü olduğu, aile bireyleri dışında kalan diğerlerinin etkisinin ergenler için hem olumlu hem de olumsuz sonuçları olabilmektedir (Müller, Hofmann, Fleischli ve Studer, 2016; Busching ve Krahe, 2020). Bu bilgi dikkate alındığında, ergen açısından önemli diğerlerinin kendi kişisel kimliği üzerindeki etkisine yönelik algısı da olumlu ve olumsuz biçimde şekillenebilmektedir. Öyle ki, hayatını olumlu etkilediğine inandığı aile bireyleri dışındaki kimselerin, kendi özüne ve ideal özüne daha çok benzetildiği ve bu anlamda daha kabul edilebilir veya model alınabilir algılandığı söylenebilir. Keza, hayatında olumsuz bir iz bırakmış kişilerin, ergen tarafından öze ya da ideal öze benzetilmeyerek, *çatışma* duygusunun daha yoğun yaşanacağı bir duygusal düzlemde algılanabilecekleri söylenebilir.

Bu iki elementin ergenlerin öz ve ideal özləri üzerindeki belirleyiciliğın etkisiyle ilgili bilgi sunan farksızlık alanına (0.80 - 1.20) ne şekilde konumlanıp konumlanmadığı incelendiğinde, 152 ergenin 91’inin “hayatımı olumlu etkileyen biri”; 79’unun ise “hayatımı olumsuz etkileyen biri” elementinin farksızlık alanına düştüğü fark edilmiştir. Kimlik statüleri açısından incelendiğinde, başarılı kimlik statüsünde bulunan 51 ergenin

39'unun "hayatımı olumlu etkileyen biri", 22'sinin "hayatımı olumsuz etkileyen biri" elementinin; moratoryum statüsünde bulunan 52 ergenin 31'inin "hayatımı olumlu etkileyen biri", 32'sinin "hayatımı olumsuz etkileyen biri" elementinin; dağınık kimlik statüsünde bulunan 24 ergenin 15'inin "hayatımı olumlu etkileyen biri", 12'sinin "hayatımı olumsuz etkileyen biri" elementinin; ipotekli kimlik statüsünde bulunan 25 ergenin 16'sının "hayatımı olumlu etkileyen biri", 13'ünün "hayatımı olumsuz etkileyen biri" elementinin farksızlık alanına konumlandığı görülmektedir. Bu bulgular da, bu iki elementi temsil eden bireylerin, araştırmanın katılımcısı olan ergenler üzerinde doğrudan olmayan dolaylı (ikincil derece) bir etkiye sahip olduklarını göstermektedir.

5.3. Farklı Kimlik Statüsünde Bulunan Ergenlerin Benlik Entegrasyonuna Yönelik Bulguların Tartışılması

Ergen gelişiminin ana görevi, çocuğun ebeveynlerinden bir özgürlük veya bağımsızlık kazanarak ayrılaştığı ve benlik bütünleşmesi sağlayarak, kişisel olgunluğunu ortaya koyabileceği bir öz-kimlik oluşturmaktır (Moersintowati, Sularyo, Soetjningsih ve Ranuh, 2010). Öz-kimliğin oluşumu, geçmişten gelen ve dinamik sürekliliğin olduğu karmaşık bir süreçtir ve öz-kimliğe ulaşılmasının bir şekilde engellenmesi kimlikte karmaşaya neden olan hususlardan biri olarak görülebilir (Zakiah, Sutandi ve Pertiwi, 2020).

Kimliğin karmaşadan uzak, tüm unsurlarıyla büyük oranda uyumlu hale geldiği güçlü bir öz-kimlik oluşumu, benliğin bütünleşmesi (entegrasyonu) ile doğrudan bağlantılı olan bir olgudur. Antonovsky, insanların sağlığa neden önem göstermesi gerektiğine dikkat çekmek üzere bir ölçme aracı geliştirmiş ve sağlıklı olmayı bütünlük duygusu ile ölçmeyi amaçlamıştır. Bu sebeple kendisinden sonra yapılan çalışmalar bütünlük duygusuyla sağlık arasındaki ilişkiyi inceleme temeline dayanmıştır. Dolayısıyla, benlikteki bütünlük duygusunun sağlıkla ve psikolojik iyi oluşla ilişkili olduğunu ortaya koyan araştırmaların mevcut olduğu görülmektedir (Langeland, Vaandrager, Nilsen, Schraner ve Meier-Magistretti, 2022; Langeland ve Vinje, 2022; Carlén ve diğerleri, 2020; Michele-Masanotti, Paolucci, Abbafati, Serratore ve Caricato, 2020; Güler ve Arı, 2019; Lindström ve Eriksson, 2011).

Kişisel Yapılar Kuramının ortaya koyduğu bilgilere göre, repertuar ağına alınan elementler arasındaki uzaklık katsayıları, bireylerin benliğindeki bütünleşmenin (entegrasyon) niteliği ile ilgili bilgiler vermektedir. Norris ve Makhoul-Norris (1976),

elementler arasındaki uzaklıkların hesaplanması sonucunda benlikteki bütünleşmiş veya zayıf entegrasyon türlerinin varlığının belirlenebileceğini aktarmışlardır. Buna göre, bireyin benlik yapısında ortaya çıkabilecek beş zayıf entegrasyon türü tanımlamışlardır. Ayrıca Schoeneich (1994) de, aynı amaç doğrultusunda farklı katsayı değerlerini dikkate alarak beş zayıf ve bir güçlü benlik entegrasyon türü ortaya koymuştur. Bu araştırmanın amaçlarından biri olarak ortaya çıkartılmaya çalışılan diğer bulgu, farklı kimlik statüsünde bulunan ergenlerin benlik entegrasyonları ile ilgili durumlardır.

Elde edilen bulgular genel açıdan değerlendirildiğinde, benlik entegrasyonu gösteren (n=81) ergenlerle, zayıf benlik entegrasyonu gösteren (n=71) ergenlerin sayısının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Kimlik statüleri açısından incelendiğinde; başarılı kimlik statüsünde bulunan ergenlerin 28'inin benlik entegrasyonu gösterdiği ve 23'ünün zayıf benlik entegrasyonu taşıdıkları görülmektedir. Moratoryumda bulunanların da benzer şekilde, 27'sinin benlik entegrasyonu gösterdiği, 25'ininse zayıf benlik entegrasyonu taşıdığı fark edilmiştir. Benliğin bütünleşmesi, en temel anlamda bireyin öz ve ideal öz'ünün, benlik üzerinde etkili diğerleriyle uyum veya uyumsuzluğuna dayanan hipotetik bir bilgidir.

Başarılı kimlik statüsünde olan ergenler, kendilikleriyle ilgili bir tutarlılığa sahip, hayatlarından daha memnun ve daha iyi kişiler arası ilişkilere sahiptirler (Bakracheva, 2020). Marcia (1966), bu bireylerin kimlik karmaşasını başarılı bir şekilde çözerek kimlik krizini atlattığını ve kendileri ile uyum içinde olduklarını belirtmiştir. Başarılı kimliğe ulaşarak kimliklerini kazanmış ergenler, ciddiyetleri ve akademik uyumları yüksek, sağlıklı ve uyumlu ilişkilere sahip ve uygun savunma mekanizmaları kullanmaya eğilimi olan bireylerdir (Zakiyah ve arkadaşları, 2020). Bu özellikler, merkezi elementleri temsil eden öz, ideal öz, sosyal öz ve normatif öz'ün hem birbirleriyle hem de yaşamlarında yer alan önemli diğer kimselerle uyum içerisinde olduğuna işaret edebilir. Söz konusu uyum, bireyin benliğinde bütünleşme duygusunun güçlü olduğu anlamına gelir. Öte yandan başarılı kimlikte yer alan ergenlerden zayıf benlik entegrasyonuna sahip olanların sayısı, benlik bütünlüğü gösterenlerden daha az olsa bile bu sayının azımsanamayacak oranda olduğu görülmektedir.

Bakracheva'ya (2020) göre, başarılı kimlik statüsünde olan bireyler hayatlarından daha memnun olurlar ve daha kaliteli kişiler arası ilişkilere, varoluşsal amaç duygusuna ve tutarlılığa sahip olmakla birlikte, ergenlik döneminde kazanılan kimliğe ciddi şekilde güvenen kimi bireylerin katı bir tutum içinde olduklarını, kendini geliştirme ve alternatifleri keşfetme motivasyonlarının olmadığını, kimliklerini yapay bir yaşantı

biçiminde sürdürme ve ona gereğinden fazla değer verme eğiliminde olduklarını da bildirmiştir. Başarılı kimliğe erişmiş olmalarına rağmen katılımcı ergenlerin yarısına yakınının zayıf benlik entegrasyonu göstermesinde, bu esnek olmayan katı tutumun etkili olmuş olabileceği düşünülebilir. Kendini geliştirme ve değiştirme motivasyonu olmayan ergenlerin, benliğini oluşturan unsurlarında kişisel-sosyal faktörlerin etkisiyle uyumsuzluk meydana gelebilir. Böylesi bir durumun, başarılı bir kimliğe sahip olunmasına rağmen, zayıf benlik entegrasyonuna neden olabileceği söylenebilir.

Moratoryum statüsünde yer alan bireyler, rolleri ve yaşamdaki inançları hakkında çelişkili duygularla mücadele ederler (Erikson, 1968). Aynı zamanda aktif olarak anlamlı yönler bulmaya çalıştıkları için genellikle geçici kafa karışıklığı duyguları yaşarlar (Bogaerts, Claes, Bastiaens ve Luyckx, 2021). Bu kafa karışıklığı ve ne yöne gideceğini keşfetmeye dönük çaba içinde olma hali, bu statüdeki ergenlerin benlik yapısında uyumsuzluğa neden olabilir.

Bakracheva (2020), moratoryum statüsünde bulunan ergenlerin, keşif ve yaratıcılıkta yüksek aktifliğe sahip olmakla birlikte, önemli kişilerle uzun vadeli ilişkileri sürdürmekte zorlandıklarını vurgulamıştır. Aslında böylesi bir vurgu, benliğin parçalarının kendi aralarında ve diğerleriyle olan uyumuyla ilgili mesaj taşımaktadır. Bahsi geçen bu durum, araştırma kapsamında yer alıp moratoryum statüsüne sahip bireylerin yaklaşık yarı yarıya benlik entegrasyonu gösterip göstermemiş olmalarında etkili olan sebeplerden biri olarak ileri sürülebilir. Öyle ki, moratoryum statüsünün kendine has zorlanmalarına rağmen bu statü de (başarılı statüyle birlikte) üst kimlik statüsü olarak kabul edilmektedir.

Sonuç olarak benlik bütünlüğü gösteren ve zayıf benlik bütünlüğüne sahip olan ergenlerin sayısının birbirine çok yakın olmasında, bu statünün özelliklerinin ortaya çıkardığı kişi açısından uyumun ve uyumsuzluğun bir arada görülebilmesi etkili olmuş olabilir. Bu bilgiye benzer biçimde Demir ve Derelioğlu (2010), moratoryumlu ergenlerin aynı anda hem uyum sağlama ve bağlanım gösterme çabasında olduklarını hem de bireyselliklerini kaybetme kaygısıyla baş başa olarak, isyan etme eğiliminde olduklarının altını çizmişlerdir.

Dağınık kimlikteki ergenlerin yaklaşık yarısının güçlü benlik entegrasyonu gösterdiği ve yine yaklaşık yarısının zayıf benlik entegrasyonu taşıdığı, bununla birlikte ipotekli kimlikte bulunan ergenlerin de yaklaşık yarısının zayıf, yarısının da güçlü benlik entegrasyonu taşıdığı görülmüştür. Dağınık kimlik statüsünde yer alan ergenler, kim oldukları konusunda kafa karışıklığı yaşamakla birlikte, kim olduklarını bulmak ve

kimliklerini değiştirmek konusunda herhangi bir arayışa girmezler (Marcia, 1966).

Bu ergenler kişisel kararlar almaktan kaçınmaya eğiliminde olurlar, kararlarında çoğu kez sosyal çevreleri etkili olur veya sosyal çevrelerinin taleplerine göre karar verirler. Alt statü olarak tarif edilen dağınık kimlikte bulunan ergenlerle ilgili yapılmış birçoğ araştırma, olumsuz yaşam deneyimlerinin daha sık kaydedildiği görölmektedir. Yaş, cinsiyet, somut düşünme biçiminde geri düzeyde olma gibi farklı değişkenlerle ilişkili olduğu (Sarouphim ve Issa, 2017) belirtilen dağınık kimlikte bulunan ergenlerin öz-kimlik oluşturma sürecinde ciddi bir dezavantaja sahip oldukları söylenebilir.

Öz elementleri arasındaki uyum hakkında bilgi veren benlik entegrasyonu, Erikson'un kuramında kimlik karmaşası durumunu en iyi temsil eden statü olan dağınık kimlik statüsü, kişi açısından en uyumsuz kimlik statüsü olarak görölmektedir (Bogaerts ve arkadaşları, 2021). Uyumsuzluğun bu derece yoğun yaşandığı statü açısından bu araştırma kapsamında yer alan ve dağınık statüde bulunan ergenlerin yaklaşık üçte birinde ZBE görölmesi, yukarıda bahsi geçen durumlar nedeniyle anlaşılır kabul edilebilir. Öte yandan sayıca daha fazla ergenin benlik bütönlüğü göstermiş olması beklenmedik bir durum olarak ifade edilebilir. Bu sonucun ortaya çıkmasında, kimlik olgusunun költüre duyarlı bir konu olmasının da etkisi olduğu söylenebilir.

Marcia'nın tanımladığı statülerin ortaya çıkarılması ve test edilmesi sürecinde Batı toplumu ve költürü dikkate alınmış ve bu költürden ergenlerle çalışılmıştır. Oysaki kimlik ve benlik gelişimi ve kimlik oluşturma sürecinde, bu süreçlerdeki toplumsal aktarımlarda Doğu ve Batı költürleri açısından farklılıklar olduğu bilinmektedir. Türkiye gibi toplulukçu költürün mensubu olan toplumlarda bireyleşme ve özerklik gibi davranışlar, Batı'nın aksine onaylanan ve teşvik edilen özellikler olmamaktadır. Bu da ergenlerin özellikle ebeveynlerine görece daha bağımlı olmalarına, onların yaşantılarına, kimliklerine benzer yaşantı ve özelliklere sahip olmalarına neden olmaktadır.

Dağınık kimlik statüsünde yer almalarına rağmen çoğunluğun benlik bütönlüğü sağlamış olması bireyin benliğinin parçalarının kendi aralarında ve diğer önemli bireylerle uyum içinde olmalarıyla, bahsi geçen ayrımlaşmaya yeterince ulaşmamış olmalarıyla ilişkili olabilir. Ayrıca alt statü biçimi olan dağınık ve ipotekli statülerin yaşla da ilişkili olduğu, ergenliğin ilk yıllarına ve ortalarına denk gelen yaşlarda bu iki statünün daha çok gözlendiği; yaş ilerledikçe üst düzey statülerden moratoryum ve başarılı statülerin daha fazla ortaya çıktığı Marcia (1966) tarafından bildirilmiştir. Bu bilginin doğrulandığı farklı araştırmalar da söz konusudur (Sarouphim ve Issa, 2017). Katılımcılarını oluşturan ergenlerin yaklaşık yüzde doksanınin orta ergenlik dönemine

tekabül eden 14-17 yaşlar arasında olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

İpotekli kimlik statüsünde bulunan ergenlerde benlik bütünlüğü gösterme durumu yaklaşık yüzde ellilik bir dağılım göstermiştir. Marcia'nın alt kimlik statüsü olarak tanımladığı ipotekli kimlik statüsü, kimlik kazanımından uzak, araştırmanın olmadığı ve çoğunlukla anne-babanın değerlerine, kimliğine bağlanım gösterildiği kimlik biçimidir. Araştırmalar, ipotekli statüde bulunan ergenlerin temel inanç ve değerlerini tehdit eden bilgilere kapalı, daha fazla önyargılı düşüncelere ve daha düşük düzeyde özerkliğe sahip bireyler olduklarını ortaya koymuştur (Morsünbül, 2011).

Zakiah ve arkadaşları (2020), başarılı kimliğe ulaşamamış ipotekli statüde yer alan ergenlerin sağlıklı ve uyumlu ilişkilerden uzak olduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla ipotekli statüde bulunan ergenlerin, her ne kadar bir kimliğe bağlanım göstermiş olsalar da benliklerini oluşturan parçalarının uyum içinde olmadığı söylenebilir. Bu uyumsuzluk durumu, benliğin uyum içinde olmasını engelleyecek bir durum olarak düşünülebilir. Herhangi bir keşif süreci içerisine girmeden ebeveyn ya da diğer önemli kimselerin kimliğine bağlanım gösteren ergenin sağlıklı ve güçlü bir kimlik duygusuna sahip olduğu söylenemez. Örneğin kimlik statüleriyle ilgili yapılmış kimi çalışmalarda ipotekli kimlik statüsünde bulunan ergenlerin güncel benlikleri ile ideal benlikleri arasındaki mesafenin oldukça uzak saptandığı ve bu anlamda öz değerlerine yönelik olumsuz bir algıya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Aslında öz değer düşük olması da benliğin parçaları arasındaki uyumsuzluğun bir temsilidir.

Araştırma kapsamına giren ergenlerden ipotekli kimlik statüsünde bulunanların yarısından fazla benlik bütünlüğü gösterdiği görülmektedir. İçsel yatırım, bir kimliğe bağlanma durumunu ifade eder ve ergen açısından kimlik karmaşasının çözülmesine olumlu katkı sunan kimlik sentezinin oluşmasında en önemli pay, içsel yatırım sürecindedir (Meeus ve arkadaşları, 2010). Schwartz ve arkadaşları (2011), başarılı ve ipotekli kimlik statüsüne sahip bireylerin diğer kimlik statüsündeki ergenlere göre daha yüksek düzeyde kimlik sentezine sahip olduklarını ortaya koymuşlar ve yüksek kimlik sentezine sahip olmanın, yüksek düzeyde iyi oluş halini getirdiğini kaydetmişlerdir. Bireyin hayatından ve kendisinden memnun olma durumu ergen öznel iyi oluşuyla ilişkilidir (Huebner, Suldo, Smith ve McKnight, 2004). Bu açıdan bakıldığında iyi oluşun dolaylı olarak kişi içi ve kişiler arası uyumla ilişkili olduğu ve kişi içi uyumun aslında benliğin parçaları aralarındaki uyumu temsil edebileceği söylenebilir.

Kimlik statülerinin öz değer açısından ele alındığı araştırmaların kimisinde ipotekli statüdeki ergenlerin öz değerlerinin çoğunlukla başarılı statüdeki ergenlerle birlikte

daha yüksek düzeyde tespit edildiği ortaya çıkarılmıştır. Öz değerin, öz ve ideal öz arasındaki benzerlik/yakınlık veya uyumla ilişkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, benlik bütünlüğü göstermiş olma durumunun daha anlaşılır olacağı kabul edilebilir. Bütünlük duygusuyla öz değer arasındaki pozitif ilişkiyi destekleyen araştırmalara da rastlamak mümkündür (Moksnes ve Lazarewicz, 2016; Çeçen, 2008; Dantas, Motzer ve Ciol, 2002; Pallant ve Lae, 2002).

Son olarak araştırmaya alınan ergenlerin ipotekli statüde olmalarına karşın benlik bütünlüğü göstermelerinde etkili olmuş olabilecek bir başka durum ise, yaşanan kaygı duygusunun düzeyi olabilir. Kroger (2004), başarılı ve ipotekli statülerinde bulunan ergenlerin en az kaygı yaşanan bireyler olduğunu söylemişken; Goossens (2001) ise, ipotekli kimlik statüsündeki ergenlerin en az düzeyde kaygı yaşadıklarını belirtmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında, araştırmada ele alınan araştırma sorularının ilk üçünde tam olarak anlamlı sonuçların bulunmadığı söylenebilir. Tabii ki bu sonuçların ortaya çıkmasında araştırmacı, araştırma kapsamına alınan katılımcılar ve araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının etkisi yadsınamaz bir gerçeklik olarak düşünülebilir. Ortaya çıkan bulguların genel açıdan tartışılması gerekirse, araştırma kapsamında ergenlerin kimlik statüleriyle; öz-değer düzeyleri, repertuar ağındaki elementlerin ÖKG üzerindeki dört alana konumlanması ve benlik entegrasyon türleri arasında ortaya atılan araştırma soruları yönünde görece anlamlı sonuçlara ulaşılamamasında etkili olduğu düşünülen faktörlere şöyle bir bakılacak olunursa; kimlik statüleri açısından ergenlerin benlik entegrasyonları incelendiğinde, dört grup arasında belirgin bir farklılık olmadığı söylenebilir.

Benlik entegrasyonu ile ilgili kuramsal görüşlerin ortaya koyulmasındaki temel çabanın Makhoul-Norris ve Jones (1971), başlangıçta bireylerin klinik bir sınıflama içerisinde kategorize edilmesine olanak tanınması olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra yurt dışında benlik entegrasyonu ile ilgili normal popülasyonda bulunan bireylerle ele alınmış (Henry, 1987) araştırma olmasına rağmen konuyla ilgili yapılmış az sayıdaki araştırmanın büyük bir çoğunluğunun klinik tanı almış bireylerle yapıldığını (Mottram, 1985; Button ve Warren, 2002; Brokenhagen ve arkadaşları, 2005; Brokenhagen ve arkadaşları, 2008; Axford ve Jerom, 1986; Härtling, 1998; Feixas ve arkadaşları, 2008) çalışmalar olduğu dikkate alınmalıdır. Bu anlamda, araştırmaya alınan ergenlerin bir tanı almamış bireylerden oluşması kimlik statüleriyle benlik entegrasyonları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış olmasında etki eden faktörlerden biri olmuş olabilir. Benlik entegrasyonu konusuna dair daha çok şey bilmek ve söylemek için klinik bir

popülasyonun katılımcı olduğu farklı araştırmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Araştırmada ileri sürülen araştırma sorularına yönelik ilgili bulgulara ulaşılmış olunmasında etkili olduğu düşünülen bir diğer faktör ise kimlik statüleri kuramının kendisiyle ilgili sınırlılıklarıdır. Marcia'nın ortaya koyduğu bu kuramsal görüşler her ne kadar çok sayıda araştırmanın konusu olsa da, kimlik statüleriyle ilgili ciddi eleştiriler getirilmiştir (Cote ve Levine, 1988; Romberger, 2020). Örneğin, ilgili statülerin evrensel ve normatif yanına dikkat çekmeye çalışmasına karşın Marcia'nın paradigmasının, kültürel, tarihsel ve sosyal süreçler açısından bireyin kimlik gelişiminin farklılık gösterebileceği gerçeğini içeren toplumsal yaklaşımını göz ardı etmesi, kuramın en sık eleştirilen tarafı olmuştur (Morsünbül, 2011).

Kimlik statüsü paradigması en genel anlamda, insanların kimliklerini sorguladıkları ve değiştirdikleri süreci dikkate almadığı için eleştirilmiştir (Bosma, 1995; Cote ve Levine, 1988). Erikson'un açıklamasındaki kimliğin, değişime dirençli olmayan, kişinin kendisinin ve yaşadığı toplumun bazı temel özelliklerini içeren ve ömür boyu süren psikososyal bir süreç (Crocetti, 2017), olduğu düşünüldüğünde Marcia'ya bu konuda yapılan eleştiri anlam kazanmaktadır. Bu durumların, araştırma kapsamındaki bulguların genel olarak anlamsız çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

İleri sürülen araştırma soruları açısından yukarıda belirtilen bulgulara ulaşılmış olunmasında etkili olduğu düşünülen bir diğer faktör, kimlik statüleriyle ilgili yapılan ilk çalışmalarda, araştırmaya alınan bireylerin yaş, cinsiyet ve kültürel yapılarıdır. Marcia kimlik statüleri yaklaşımını ortaya koyarken, statülerin belirlenmesinde genel olarak 18-25 yaş aralığındaki erkek üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırma sonuçlarını dikkate aldığını belirtmiştir (Bosma, 1995). Böylesi bir durumun, gerçekçi bir kimlik statüsü belirlenmesinde kadınlar açısından ve ergenlik yaşının alt sınırının 10'a indiği son yıllar düşüldüğünde 18 yaşın altındaki ergenler açısından zorlayıcı olacağı kabul edilebilir. Nitekim bu araştırmadaki katılımcı ergenlerin, % 65,8'inin kadın, % 84,8'inin 18 yaşının altında olan ergenlerden oluştuğu dikkate alınmalıdır. Waterman'ın (1993), kimlik yapısının özellikle son ergenlik döneminde geliştiği hususundaki önermesi dikkate alındığında, lise öğrencileriyle yapılmış olan bu çalışmanın sonuçlarının bu yönde çıkmış olması şaşırtıcı olmayabilir.

Bu yönde sonuçlara ulaşılmasında etkili olan bir diğer hususun, yine Marcia'nın paradigmasına yönelik yapılan bir eleştiri ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu eleştiri, Marcia'nın ortaya koyduğu kuramın daha çok Batı merkezli kültürlerde gözlenebileceğine dair yargıyı içermekte ve bu yönüyle Erikson'un teorisini yeteri

kadar açıklayamadığına karşılık gelmektedir (Schwartz ve arkadaşları, 2011). Doğu toplumlarıyla Batı toplumlarının yaşayış biçimleri arasındaki temel farklılıklar kimliğin biçimlenmesinde, gelişip değişmesinde önemli bir unsur olarak kabul edilebilir.

Batı toplumları aile yaşantılarında ve çocuk yetiştirme süreçlerinde daha bireysel bir yaşam biçimini dikkate almaktadır. Bu kültürde özerkleşmenin desteklendiği ve teşvik edildiği, bireyselleşmeye daha çok önem atfeden bir anlayış hâkimdir. Mesela, Batı merkezli kimlik ve benlik anlayışı kişiyi davranışlarında ve tutumlarında bağımsız ve özgür bireyler olarak ele alırken, Doğu kültüründeki kimlik ve benlik anlayışlarında bireylerin davranışlarında ilişkisel ve kolektif unsurların daha baskın olduğu vurgulanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000). Otorite figürlerinin sunduğu yönlendirmenin daha baskın hissedildiği Doğu toplumlarında yaşayan genç yetişkinler, Batı kültüründe yaşayan genç yetişkinlerin sahip oldukları özerkliğe ulaşmakta zorlanmaktadırlar (Papastefanau, 1999).

Kültürel farklılıkların kimlik statülerine nasıl yansıdığına yönelik bakış açılarından bazılarına göre; toplulukçu kültürlerde ipotekli kimlik statüsü, kurallara ve değerlere sıkı bağlılık ve grup bütünlüğünü sağladığı için, bireylerin sağlıklı bir gelişim göstermelerini sağlayan bir durum olarak kabul edilmektedir (Côté ve Levine, 1988; Spencer ve Markstrom-Adams, 1990). Dolayısıyla aynı ölçme aracıyla elde edilmiş bulgulardan aynı sonuçlar elde edilmiş olsa da, bu sonuçlar bir kültür için olumlu ve sağlıklı değerlendirilip kabul edilirken, bir diğer kültür için olumsuzluk ve sağlıksızlıkla ilişkilendirilebilmektedir. Bu bilgilerden hareketle, batı kültürünün özelliklerinden yola çıkılarak oluşturulmuş ve bu çalışmada kullanılan Benlik Kimliği Statüleri Ölçeğinin, toplulukçu bir kültür olan Türkiye'deki bireyler için Marcia'nın öğretilerine uygun sonuçlar vermeyebileceğini gözden kaçırmamak gerekmektedir.

Birçok görüş Türkiye'nin toplulukçu bir kültüre sahip olduğu konusunda birleşmiş olsa da, benlik kurguları açısından doğrudan ve sadece toplulukçu kültüre ait bir yapıya sahip olmadığı söylenebilir. Nitekim 1990'lı yıllar ve takip eden yıllarda Türkiye'de konuyla ilgili yapılan araştırmalar, bireylerin bireycilik ve toplulukçuluk bağlamındaki iki eksenin ortasında yer aldıklarına işaret etmiştir (Morsünbül, 2011). Aslında bir toplumda sadece bireysel ya da sadece toplulukçu benlik yapısı bulunmamaktadır. Toplumlar tüm bu benlik yapılarını belirli düzeylerde taşıyor olmakla birlikte genellikle yaşanan toplumun kültürel yapısına bağlı olarak baskın bir benlik yapısı yaygın olarak görülmektedir.

Kağıtçıbaşı (2005), oluşturduğu modelinde bireylerin aynı bağlamda hem bireyci

hem de toplulukçu tutum ve davranışlar sergileyebileceğini ileri sürmüş ve iki benlik yapısını da içeren üçünü bir benlik yapısı sunmuştur. Bu benlik yapısı hem ilişkiselliği hem de özerkliği aynı anda içinde barındırmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2005). Böylesi bir çabanın altında yatan en önemli nedenin, ikili benlik (bireysel-toplulukçu) ayrımının temel alınmasıyla yapılan araştırmalarda ulaşılan sonuçların ciddi bir bölümünün birbiriyle tutarlılık göstermemesi ve araştırmacılarca ortaya atılan hipotezlerin doğrulanmamasıdır. Sonuç olarak, Türkiye’de Kağıtçıbaşı’nın önerdiği benlik kurguları kategorisine dayandırılarak yapılmış çalışmaların (Ercan, 2008; Özdemir, 2009; Uçar, 2010) bulguları, üç benlik kurgusunun (özerk, ilişkişel, özerk-ilişkişel) da Türk toplumunda görülebileceğini ortaya koymuştur.

Paker (2004), Türkiye kültürünün ne ölçüde bireyci ya da toplulukçu olduğunu anlamak için Batılı kavramlarla oluşturulmuş ölçüm araçlarına başvurmak ve belirli bir puan skalası üzerinden tanımlamalarda bulunmak yerine, ele alınan konuya ilişkin bireylerin algılarını, anlatılarını idiyografik yöntemlerle ortaya koymak gerektiğini vurgulamıştır. Bu sayede yerellikle ilişkili çalışma alanının Batılı kavramlarla tanımlanma çabasında olma gayretinden uzaklaşılarak yerel ölçekte kültürü yansıtan daha gerçekçi bilgilere ulaşılabileceği savunulabilir.

Shweder (1990), kişilerin psikolojik gelişim süreçlerinin içinde bulundukları bağlamdan bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğini, dolayısıyla birey açısından kimlik gelişimi sürecinin farklı bağlamlar ve kültürel ortamlarda farklı biçimlerde deneyimleneceğini vurgulamıştır. Bu yönden bakıldığında farklı kültürel çevrelerden gelen ergenlerin kimlik statülerinin de farklılık göstereceği söylenebilir. Kültürel bakış açısıyla değerlendirilen bu olgunun sadece Doğu-Batı (bireyselci-toplulukçu) ayrımı olarak düşünülmemesi gerekmektedir. Özellikle Türkiye gibi çok kültürlü topluluklarda, farklı yerelliklerin getirdiği yaşam biçimlerini deneyimleyen ergenlerin farklı kimlik statüleri gösterecekleri varsayımında bulunmak mümkün olabilir. Sözü edilen farklılıkların sağlıklı biçimde analiz edilebilmesi ve gerçekçi bilgilere ulaşılabilmesi için, araştırmanın yapılacağı kültüre özgü gençlik dönemi arayışları ve sosyo-kültürel yapıya ilişkin değişimlerin ayrıntılı olarak incelenmesi önem arz edecektir.

Bu bilgiler dikkate alındığında, Marcia’nın geliştirdiği kimlik statüleriyle ilgili yapmış olduğu ilk araştırmaların katılımcılarından elde edilen, yaşanan dönem ve kültürün etkisiyle ortaya çıkan bulgularla, 21. yüzyıl Türkiye’sinde yaşayan ergenlerden elde edilen araştırma bulguları arasında farklı ya da çelişkili sonuçlara ulaşılması beklendik bir sonuç olabilir. Ayrıca Marcia’nın ilk araştırmalarında veri topladığı

bireylerin 18-25 yaş aralığında olduğunun göz önünde bulundurulması, sonuçların dikkatle değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Söz konusu bu durumlar araştırmada ele alınan araştırma soruları doğrultusunda değişkenler arasında anlam içeren ilişki sonuçlarına ulaşılmasında engelleyici bir husus olarak kabul edilebilir.

Araştırma sonuçlarınca anlamlı bulguların edinilmiş olmasını engelleyen faktörlerden bir diğeri ise, araştırmanın sınırlıklarında da belirtilmiş olan idiyografik yöntemle veri toplamanın zorlaştırıcılığı olmuş olabilir. Aslında bireyden derinlikli bilgi toplama amacı güden bu yöntemde, kişisel yapıların ortaya çıkarılmasının ardından ikinci basamak, ortaya çıkarılan yapıların elementler doğrultusunda derecelendirilmesi olmaktadır. Yapıların iki kutuplu halde düzenlenmesi ve derecelendirilecek formata dönüştürülebilmesi için araştırmacıya bir zaman gerekmektedir. Bu bağlamda, katılımcılara yeniden ulaşabilmek ve veri kaybını önlemek açısından katılımcıların bazı demografik bilgileriyle birlikte iletişim bilgileri de alınmaktadır. Bu durum, katılımcıların değerlendirilme kaygısı ve ortaya çıkan verilerin diğerleriyle paylaşılabilmesi ihtimaliyle ilgili bir korku yaşamalarına neden olmuş olabilir. Araştırmacıyı tanımıyor olmaları, içinde bulundukları yaş ve gelişim düzeyi ve okul ortamında bulunuyor olmanın bağlayıcılığı gibi hususlar bu kaygıların yaşanmasını anlamlı ve mümkün kılabilen faktörler olarak düşünülebilir. Bu sebeple katılımcıların içtenlikli ve doğru cevaplar vermek yerine, kabul edilebilir yanıtlar verme eğiliminde olmuş olmalarının, araştırma sonuçlarının beklendiği gibi çıkmamasında etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Son olarak, katılımcılardan derinlikli bilgiler toplayarak bireyde neler olup bittiğini anlamaya dönük veri toplama yöntemi olan idiyografik yöntem, evrene genelleme yapmak yerine özele odaklanma çabasıdır. Bu araştırmada ise, idiyografik veri toplama yöntemlerinden REPT kullanılmış olmakla birlikte araştırma sonuçlarıyla ilgili genelleme yapma çabası içerisinde olunmuştur. Her ne kadar, idiyografik yöntemle nomotetik yöntemin bir arada ele alınarak sonuçların test edilmesi araştırmanın yöntemsel amaçlarından biri olsa da, ortaya çıkan sonuçların bu amacın bundan sonra ele alınacak çalışmalar açısından dikkatle gözden geçirilmesinde etkili olacağı öngörülmektedir.

5.4. Farklı Kimlik Statüsünde Bulunan Ergenlerin Kişisel Yapılarının BFKM Boyutları Açısından Dağılımına Yönelik Bulguların Tartışılması

Kişilik olgusu, bireylerin kimlik oluşumu ve gelişimi sürecinde bireysel farklılıklara katkıda bulunan en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir (Marcia, 1980; Klimstra, Luyckx, Goossens, Teppers ve De Fruyt, 2013). Bu sebeple kişiliğin, kimlik gelişimi sürecindeki etkisini belirlemek ve/veya ortaya koymak amacıyla, bu iki değişkenin ele alındığı çokça araştırma yapıldığına tanık olunmaktadır (Lounsbury, Levy, Leong ve Gibson, 2007). Klimstra ve arkadaşları (2012), geç ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde kişilik özelliklerinde meydana gelen değişimlerin, kimlikteki değişikliklerle birlikte meydana geldiğini vurgulamışlardır. Bu bilgi doğrultusunda kimlik ve kişilik kavramları arasında birbirlerini etkileme ve birbirlerinden etkilenme açısından döngüsel bir ilişki olduğu söylenebilir.

Kişilik ve kimlik yapısı ilişkisinin daha iyi anlaşılması ve bu kavramlar arasındaki ilişkilerin daha etkili biçimde değerlendirilerek ele alınması amacıyla çok sayıda çalışma yapıldığı göze çarpmaktadır. Yöntemsel açıdan birtakım farklılık içermesiyle birlikte, bu araştırmada da ergenlerin öz elementleriyle daha sık olarak ilişkilendirdikleri kişilik özelliklerinin kimlik statüleri açısından ne şekilde farklılaştığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Öz elementleri tanımlanırken kullanılan kişisel yapılarla ilgili yapılan analiz sonuçları, moratoryum statüsündeki ergenlerin sorumluluk boyutunun hem olumlu hem de olumsuz (sorumluluk) yönünde en fazla kişisel yapıyı belirttiklerini göstermektedir. Costa ve McCrae (1985), sorumluluk sahibi bireyi, ‘hayatı başarılması gereken görevler açısından gören ve hedeflerine ulaşmak için organize olan kişi’ olarak tanımlamıştır. Moratoryum statüsü, başarılı bir kimliğe ulaşmak için seçeneklerin araştırılması sürecindeki gencin yetişkin sorumluluklarını almaya geçişte bir tür hazırlanma ve zaman kazanma dönemi olarak açıklanmaktadır (Morsünbül, 2011). Bu açıklamaya göre, sorumluluk almaya hazır olan ergenler kendilerini kararlılık, görev, hedef, organize olma bağlamlarında beş faktör kişilik modelinin sorumluluk boyutuna giren sıfatlarla daha çok tanımlama eğiliminde olmuş olabilirler. Öte yandan Schwartz (2005), moratoryumlu ergenlerin yaşam alanlarıyla ilgili herhangi bir sorumluluk alma ve karar verme konularında kendilerinin henüz hazır olmadıklarını düşündüklerini ve bu duruma bağlı olarak bir erteleme sürecinde olduklarını belirtmektedir. Bu noktadaki sorumsuzluk, kararsızlık ve erteleme eğilimleri beş faktör kişilik modelindeki

sorumluluk boyutunun olumsuz yönüyle ilişkili özelliklerdir.

Sonuç olarak, moratoryum statüsünde bulunan ergenlerin kendilerini, sorumluluk alt boyutunun her iki yönü için de daha fazla özellikle betimledikleri görülmektedir. Moratoryumda bulunan ergenler, genel bir arayış süreci içerisinde olup, başarılı bir bağlanım gösterebilmek için ciddi bir enerji harcama ve çaba gösterme eğiliminde olurlar, fakat bu ergenlerin söz konusu bu çabaları iki uçlu olmaktadır; moratoryumlu ergenler isyan etmekle uyum sağlama arasında gidip gelme deneyimini yaşarlar (Demir ve Derelioğlu, 2010). Bahsi geçen bu karmaşa, moratoryumdaki ergenlerin sorumluluk ve sorumsuzluk boyutlarında iki yönlü özellikler göstermesine neden olmuş olabilir. Bu sonuçları destekleyecek farklı araştırmalara rastlanması mümkün olmaktadır. Örneğin, Dollinger (1995) araştırmasında, bilgi odaklı (başarılı ve moratoryum) kimlik stili ölçek puanlarının sorumluluk boyutuyla pozitif yönde ilişkili olduğunu saptamışken; Clancy ve Dollinger (1993) ile Yenihayat'ın (2011) yaptıkları çalışmalarda, sorumluluk boyutunun olumsuz yönünün moratoryumu yordadığı ortaya konulmuştur.

Sorumluluk faktörü açısından olumlu yönde ortaya koyulan yapıların en az ipotekli kimlikte, olumsuz (sorumsuzluk) yönde belirtilen yapılarınsa en az dağınık ve ipotekli kimlikte bulunan ergenler tarafından kaydedildiği sonucuna ulaşılmıştır. İpotekli kimlik statüsünde bulunan ergenler, kimlik taahhütlerine ebeveynlerle veya diğer otorite figürleriyle özdeşleşme yoluyla ulaşırlar ve kimlik oluşturma, otorite figürlerinin beklenti ve tercihlerinin sorgulanmadan kabul edilmesine yönelik bir süreç izler (Waterman, 1993). Bakracheva (2020), ipotekli statüdeki ergenlerin çoğunlukla kişilik açısından pasif olma eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Kimliğin kişilikle olan ilişkisi düşünüldüğünde bu ergenlerin sorumluluk boyutunun her iki yönünde de neden en az özellik belirtmiş olduklarını açıklayan bir durum olabilir. Böylesi pasif bir tutumun, kimlik oluşturma ile ilgili herhangi bir sorumluluğu alma konusunda ipotekli ergenlerin bazı becerilerden yoksun kalmalarında etkili olabileceği söylenebilir. Bu sonuçların aksine Yenihayat (2011), sorumluluk boyutunun ipotekli kimlik statüsünü olumlu yönde yordadığını ve Dollinger (1995), normatif (ipotekli kimlik statüsü) kimlik stiliinin sorumluluk boyutuyla pozitif yönde ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Costa, McCrae ve Dye (1991)'nin alt boyutlarını yeterlilik, düzenlilik, görev bilinci, başarı çabası, öz disiplin ve tedbirlilik olarak açıkladığı sorumluluk faktörü, dikkat dağıtacak etkenlerin varlığına rağmen başlanılmış bir görevi sürdürebilme yeteneğini temsil etmektedir. Araştırma sonuçları, sorumluluk boyutunun olumsuz yönüyle ilişkili olarak belirtilmiş kişisel yapıların, ipotekli ergenlerle birlikte, en az

dağınık statüde bulunan ergenler tarafından bildirildiğini de göstermektedir. Geçici araştırmaların bulunduğu ancak herhangi bir içsel yatırımın olmadığı bu statüde bulunan ergenler hem kendi yeteneklerine hem de çevrelerindeki dünyaya karşı güvensiz olurlar (Erikson, 1968; Marcia, 1967). Bu güvensizlik duygusu, yaşam görevleriyle ilgili sorumlulukları almak, sürdürmek konusunda ergenleri isteksiz kılan bir husus olarak düşünülebilir. Yenihayat (2011), çalışmasında sorumluluk boyutunun, dağınık kimliği olumsuz yönde yordadığını belirtmişken; Dollinger (1995) de, yaygın/kaçınan (dağınık) kimlik stiline sorumluluk boyutuyla negatif yönde ilişkili olduğunu kaydetmiştir.

Dışa dönüklük boyutu incelendiğinde, bu boyutun hem olumlu hem de olumsuz (içe dönüklük) yönünde belirtilen kişisel yapıların en çok başarılı kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından vurgulandığı görülmüştür. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bu sonuçları destekleyen araştırma bulguları bulunmaktadır. Dollinger (1995), Clancy ve Dollinger (1993), başarılı kimlik statüsündeki bireylerin daha çok dışa dönük olduğu sonucuna ulaşmışken; Yenihayat (2011), başarılı kimlik statüsüyle dışa dönüklük arasında anlamlı ilişkilere rastlanmadığını kaydetmiştir. McCrae ve Costa (2006), dışa dönük bireylerin sosyal açıdan güçlü, ilişkilerinde başarılı, enerjik, konuşkan, heyecanlı, girişken, kendilerini ifade etmekten keyif alan insanlar olduklarını belirtmişlerdir. Böyle bakıldığında bu özelliklerin iyi oluş ve öz değerle ilişkili olabileceği söylenebilir. Başarılı kimlik statüsüyle iyi oluş ve öz değer arasındaki pozitif ilişkiyi vurgulayan çokça araştırmaya ulaşmak mümkündür. Bu açıklamalar, başarılı statüde bulunan ergenlerin kendi kimliklerini tanımlarken neden daha çok dışa dönüklükle ilişkili kişisel yapılar belirttiklerini açıklayan bir bilgi olabilir.

İçe dönüklük, içe kapanma, sosyalleşmekten kaçınma, insanlara karşı mesafeli ve sessiz kalmaya meyilli olma, ayrıca utangaçlık gibi durumlarla karakterize edilmektedir (McCrae ve Costa, 2006). Bu bireylerin, çoğunlukla yalnız olmayı tercih ettikleri, çekingen, mahcup, sessiz, ciddi tavırlar sergileyen, kendileriyle daha çok ilgili bireyler oldukları söylenebilir. Ergenlik, gencin ailesinden bağımsızlaşma isteğiyle uzaklaşıp, çoğunlukla akranlarına yakınlaşma eğiliminde olduğu bir dönem olduğu için, bireyselleşme ve yalnızlaşma gibi durumların daha fazla gözlemlendiği bir evredir. Ergenlerin tamamının görece sağlıklı ve zengin bir sosyal çevresi bulunmamaktadır, bu durum ailesiyle uzaklaşan ergenin (sosyal destek kaynaklarından yoksun ise) yalnızlaşmasına, içe kapanmasına, yani dışa dönüklükten çok içe dönük bir yapıya yönelmesine neden olabilmektedir. Bu sebeple araştırmadaki bazı ergenler başarılı kimlik statüsünde bulunmalarına rağmen, öz elementlerini betimleyen içe dönüklükle

ilişkili kişisel yapılar belirtmiş olabilir.

Ayrıca dışa dönüklük faktörü altında toplanan yapılardan hem olumlu (dışa dönüklük) hem olumsuz yönde (içe dönüklük) ortaya koyulan yapıların en az ipotekli kimlikte bulunan ergenler tarafından belirtildiği anlaşılmaktadır. Klimstra ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada, dışa dönüklüğün sağlıklı kimlik oluşumunda kolaylaştırıcı bir faktör olduğu sonucu ortaya çıkartılmıştır. Bu açıdan bakıldığında alt düzey kimlik statülerinden sayılan ipotekli kimlik statüsünde bulunan ergenlerin dışa dönüklükle ilgili en az yapı belirtmiş olmaları manidar sayılabilir.

Yenihayat'ın (2011) çalışması bu araştırma bulgularını desteklemekteyken, bu sonuçlardan farklı olarak Dollinger (1995), ipotekli kimlik statüsünün dışa dönüklükle pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Dikkat çekici bir başka husus da ipotekli kimlik statüsündeki ergenlerin duygusal dengesizlik boyutu dışındaki diğer tüm boyutlarda olumlu ve olumsuz yönlerde en az kişisel yapıyı belirtmiş olmalarıdır. Bu durum, herhangi bir keşif ve araştırma yapmaksızın bir kimliğe (ebeveynler, bakım verenler, otorite figürleri) bağlanım gösteren bireylerin, kendilerini gerçekçi açıdan değerlendirecek olanaklardan mahrum kalmış olmalarıyla ilgili olabilir. Daha açık bir deyişle, ipotekli statüdeki ergen aslında kim olduğuyla ya da kim olmak istediğiyle ilgili araştırmalar yapmadığı için kendini bazı sıfatlar açısından tanımlamak doğrultusunda yeterli beceri ve donanıma sahip olmayabilir.

Duygusal denge-dengesizlik boyutunun *olumlu* yönünde ortaya koyulan yapıların *en fazla başarılı* kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından belirtildiği; *olumsuz* (nevrotiklik) yönünde ortaya koyulan kişisel yapılarınsa *en fazla moratoryum* kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından kaydedildiği görülmektedir. Marcia (1980), başarılı kimlik statüsündeki bireylerin diğer statülerdekilere göre psikolojik yönden daha sağlıklı olduğunu belirtmiştir. Başarılı kimliğe ulaşan ergenlerin psikolojik iyi oluşlarının diğer statüdeki ergenlere göre daha olumlu bir seyir gösterdiği (Schwartz ve ark., 2011) düşünüldüğünde bu bulgulara ulaşılmasının anlamlılık içerdiği söylenebilir.

Moratoryum sürecindeki ergenler, bağlanım gösterecekleri bir kimliğe dair arayış içindelerdir. Bu durum zaman zaman onların iyi oluş düzeylerini azaltan etkilere neden olabilmektedir. Marcia'ya (2002) göre ergen moratoryumdayken, yaşanan dünya o birey açısından sabit, kontrol edilebilir ve hoş bir yer olarak algılanmamaktadır. Bu hoşnutsuzluk ve yeni roller deneme eğilimi ergenlerin duygusal istikrarsızlık yaşamalarına neden olabilmektedir. Ayrıca duygusal istikrarsızlık, ergenlik döneminin duygusal gelişim sürecindeki önemli bir belirtisi olarak kabul edilmektedir. Bu

araştırmada ulaşılan başarılı kimlikteki ergenlerin diğer statüdekilere göre daha fazla duygusal denge gösterdiği ve moratoryum ile nevroitiklik arasında daha çok pozitif ilişki olduğu sonuçları, Yenihayat'ın (2011), Clancy ve Dollinger'in (1993) çalışmalarının sonuçlarıyla benzerlik taşımaktadır.

Duygusal dengesizlik boyutunun hem olumlu (duygusal denge) hem de olumsuz (nevroitiklik) yönünde ortaya koyulan kişisel yapıların *en az dağınık* kimlik statüsünde bulunan ergenler tarafından belirtildiği anlaşılmaktadır. Klimstra ve arkadaşları (2013), duygusal dengesizliğin başarılı bir kimlik oluşumunu zorlaştıran bir faktör olduğunu vurgulamışlardır. Dağınık kimlik statüsüyle; ergenlerin yaşadığı psikolojik sorunların, depresyonun, daha fazla nevroitikliğin, düşük düzey iyi oluş ve düşük düzey öz değerini ilişkili olduğuna dair araştırma bulguları mevcuttur. Bu bilgilerden hareketle, dağınık kimlik statüsündeki ergenlerin, öz elementlerini betimledikleri kişisel yapılarının daha fazla duygusal dengesizlikle ilişkili olacağını beklemek anlaşılır olabilir.

Dollinger (1995) ve Clancy ve Dollinger'in (1993) araştırmalarında, dağınık kimlik statüsüyle duygusal dengesizlik boyutu arasında ilişki kaydetmiş olsalar da, bu araştırma bağlamında belirtilen duygusal denge ya da nevroitiklikle ilişkili kişisel yapıların çok azının dağınık kimlik statüsündeki ergenler tarafından belirtildiği görülmüştür. Dağınık statüdeki bireyler, bir kimlik keşfi ve kimliğe bağlanım sürecine girmezler. İlgili statüdeki ergenlerin kimlik biçimlenmesi görevi ile alakalı olmadıklarından kişisel anlamlılık kavramından uzaktırlar (Morsünbül, 2011). Bu hususlar, ergenlerin kendilerini tanımalarını güçleştiren ve aslında kim olduklarına yönelik gerçekçi ve geniş değerlendirmeler yapmalarını engelleyen bir sınırlılık sunabilmektedir. Bahsi geçen bu sınırlılık, dağınık statüdeki ergenlerin öz elementlerini daha az kişisel yapıyla ifade etmelerine neden olmuş olabilir. Dikkatli bakıldığında dağınık ve ipotekli statüdeki ergenlerin, beş faktörün neredeyse her biriyle ilgili en az yapıyı belirttikleri görülebilir.

Yumuşak başlılık boyutunun olumlu yönünde ortaya çıkan kişisel yapıların en fazla moratoryumda bulunan ergenler tarafından belirtildiği anlaşılmaktayken, aynı boyutun olumsuz (hırçınlık-düşmanlık) yönünde kaydedilen yapıların en çok başarılı statüdeki ergenler tarafından belirtildiği görülmektedir. Bu bulgular Clancy ve Dollinger'in (1993) yaptığı çalışmanın bulgularıyla zıtlık göstermektedir. Bu araştırmacılar, yumuşak başlılığın başarılı kimlik statüsü ile pozitif; moratoryumla ise negatif yönde ilişkili olduğunu kaydetmişlerdir. Dollinger (1995) ise, yumuşak başlılığın her iki statüyü (başarılı-moratoryum) yordadığını ortaya çıkartmıştır.

Moratoryum, kimliğe ulaşmak amacıyla seçeneklerin araştırıldığı ve rol denemelerinin yapıldığı evre olarak kabul edilmektedir. Böylesi bir durum, ergenin yaşamında yer alan ve önem atfettiği kimselerle daha uyumlu bir ilişki kurmasına etki edebilir. Görece uyumlu ve sağlıklı ilişkiler kuran ergen, yeni roller/seçenekler gözleme ve deneme açısından olanak sahibi olur. Costa, McCrae ve Dye (1991) yumuşak başlılık boyutunun, kişiler arası ilişkilere bağlı bir boyut olduğunu ve bireyin kurduğu ilişkilerin niteliği ile bağlantılı olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda moratoryumda olan ergenlerin öz elementlerini daha çok yumuşak başlılıkla ilişkili yapılarla betimlemiş olmaları anlaşılır olabilir.

Başarılı kimlikte yer alan ergenlerin yumuşak başlılığın olumsuz yönüyle (uyumsuzluk) ilgili daha fazla kişisel yapı belirtmiş olmaları, bir kimliğe ulaşmış olmanın verdiği benlik gücüyle ilişkili olabilir. Marcia'ya göre (1994) başarılı kimlik, ergenin ego gücünü arttırmakta ve bireyleri kendileri ile uyumlu hale getirmekte, kendi kapasitelerini, sınırlılıklarını ve düşüncelerini daha fazla kabul etme eğiliminde olmalarına yardımcı olmaktadır. Ergenliğin doğası gereği gözlenen başkaldırı ve otoriteye karşı çıkma eğilimiyle, bir kimliğe bağlanımın getirdiği özerklik, bireyi kendi doğrularını savunma konusunda ısrarcı hale getirebilmektedir. Bu durumun onların yumuşak başlılıktan uzaklaşan bir örüntü sergilemelerinde etkili olabileceğini düşündürebilir.

Yumuşak başlılık boyutunun olumlu yönünde kaydedilen yapıların en az dağınık ve ipotekli statüde bulunan ergenler tarafından -eşit sayıda- ortaya koyulduğu; olumsuz (hırçınlık-düşmanlık) yönünde kaydedilen yapılarınsa en az ipotekli statüde bulunan ergenler tarafından seçildiği görülmektedir. Yapılmış kısıtlı araştırma sonuçları yumuşak başlılıkla dağınık kimlik statüsü arasında negatif ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Clancy ve Dollinger, 1993; Dollinger, 1995). Bu çalışmada ise dağınık statü ve yumuşak başlılıkla ilgili bahsi geçen bulgularla benzerlik içeren sonuçlara ulaşılamadığı gibi, bu bulgularla zıtlık içeren sonuçlara da ulaşılmadığı görülmektedir. Bu bulguları yorumlarken dikkat edilmesi gereken hususlardan biri, daha önce yapılmış az sayıdaki araştırma bulgularına standart ölçme araçlarıyla ulaşılmışken, beş faktörlü kişilik açısından bu çalışmada analiz edilen kişilik özelliklerinin bilişsel kurgulara ulaşmayı amaçlayan standart olmayan ölçme araçlarıyla yapıldığıdır. Daha önce bahsedildiği gibi dağınık ve ipotekli kimlik statüsünde yer alan ergenler beş faktör kişilik modelinin tüm boyutlarında en az sayıda kişisel yapı belirtmişlerdir.

Dağınık kimlik statüsündeki ergenlerin, kimlik keşfi ve kimliğe bağlanım sürecinin

içerdiği görevlerle ilgili olmadıkları için kendilerine yönelik sınırlı ölçüde betimleme ve atıfta bulunmuş olabilecekleri söylenebilir. İpotekli statüdeki ergenler açınsındansa, araştırma ve seçenekleri/yeni rolleri denemeden bir kimliğe bağlanım göstermelerinin, kendilerini daha iyi tanımaları ve benlikleriyle ilgili çok sayıda fikre sahip olmalarını engelleyici bir etken olduğu düşünülebilir. Bu etkenin, öz elementlerini tanımlarken (başarılı ve moratoryum statüsündeki ergenlere göre) daha sınırlı sayıda yapıya ulaşmalarına neden olmuş olduğu söylenebilir.

Yeni yaşantılara (deneyime) açıklık boyutuyla ilgili bulgulara göre, yaşantılara açıklık boyutunun hem olumlu hem de olumsuz (gelenekçilik-deneyime kapalılık) yönünde kaydedilen kişisel yapıların en fazla moratoryum statüsündeki ergenler tarafından belirtildiği; bununla birlikte aynı boyutun hem olumlu hem de olumsuz yönünde ortaya koyulan yapıların en az ipotekli statüde bulunan ergenler tarafından belirtildiği anlaşılmaktadır. Aslında moratoryum statüsünün özü keşif ve araştırma sürecini temsil etmektedir. Bu statüde geçirilen zaman diliminde ergenler, etkin olarak olası seçenekleri araştırırlar (Marcia, 2002). Bu araştırma motivasyonu onların yeni seçeneklere, rollere, farklı görevlere/deneyimlere yani yeni yaşantılara açık olmaları konusunda destek sunmaktadır. Marcia (1996), bu ergenlerin genellikle hükümet, ülke politikası, eğitim sistemi gibi konuları değiştirme isteğinden bahsetmiştir. Bu değişim isteği de onların yaşantılara açık olma eğilimiyle ilişkili olabilir.

Dollinger (1995) de, yaşantılara açıklık boyutuyla moratoryum kimlik statüsü arasında pozitif ilişki olduğunu bulgulamıştır. Öte yandan sonuçlar arasında dikkat çekici olduğu düşünülen bulgulardan biri de, yaşantılara açıklık boyutunun olumsuz yönü olan deneyime kapalılık (gelenekçilik) ile ilgili en fazla kişisel yapının yine moratoryum statüsündeki ergenler tarafından belirtilmiş olmasıdır. Bu bulguyu daha önce yapılmış çalışmalar doğrultusunda yorumlamanın sınırlılığı ve zorluğuyla birlikte; moratoryum statüsünde bulunan ergenlerin keşif motivasyonlarıyla ilişkili eğilimlerinin onlara kendilerini daha fazla sıfatla betimleme olanağı sunmuş olabileceğine dair görüşün önem arz edeceği savunulabilir. Bu sonuçlar incelenirken, olumlu ve olumsuz olarak ifade edilmiş tüm kişisel yapıların üçte birinin moratoryum statüsündeki ergenler tarafından belirtildiğinin vurgulanması faydalı olabilir.

Bu boyutla ilgili ortaya çıkan bir diğer bulgu, yaşantılara açıklık boyutunun hem olumlu hem de olumsuz (deneyime kapalılık) yönünde ortaya koyulan kişisel yapıların en az ipotekli statüde bulunan ergenler tarafından belirtildiğidir. Araştırma, sorgulama ve keşfetme süreci olmaksızın bir kimliğe bağlanım gösteren ipotekli statüdeki ergenler

bu açıdan yeni yaşantılara açık olma deneyimini derinden yaşamayabilirler. Olumlu yönde en az sıfat belirtmiş olmaları beklendik ve az sayıdaki çalışma (Clansy ve Dollinger, 1993; Dollinger, 1995) ile paralellik gösterirken, olumsuz yönde de en az yapıyı bu gruptaki ergenlerin belirtmiş olması dikkat çekicidir. Her iki yönde de en az yapıyı belirtmiş olmaları, kimliklerini oluştururken kendilerini sınırladıkları dar çerçevede, yeni ve farklı bilgilere ihtiyaç duymamış olma eğilimleriyle ilişkili olabilir. Nitekim Nurmi, Berzonsky, Tammi ve Kinney (1997) de, ipotekli kimlik statüsündeki ergenlerin, kendileri açısından oluşturdukları sabit bir benlik kavramına sahip olduklarını belirlemişlerdir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, ergenlerin kimlik statüleri öz-kimlik grafiğinin sağladığı bilgiler ve beş faktör kişilik modelinin boyutları açısından incelenmiştir. Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilmiş bulguların genel bir değerlendirmesi yapılmış ve bu değerlendirmeler bağlamında hem uygulamaya hem de ileride bu alanda yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuç

Bu çalışmada farklı kimlik statülerinde bulunan ergenlerin, repertuar ağı tekniğiyle ulaşılan veriler doğrultusunda öz-kimlik grafiklerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, katılımcıların öz değer düzeyleri, repertuar ağında yer alan elementlerin ÖKG üzerindeki alanlara konumlandırma biçimleri, benlik entegrasyonu türleri ve beş faktör kişilik modelinin boyutlarıyla ilişkili kişisel yapıları bulunan kimlik statüsü açısından incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir:

1- Farklı kimlik statüsünde bulunan ergenlerin öz değer düzeyleri açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmadığı görülmüştür.

2- Başarılı ve moratoryum kimlik statüsünde bulunan katılımcıların repertuar ağı testinde yer alan (normatif öz elementi dışındaki) merkezi elementlerinin (öz, ideal öz ve sosyal öz) ve (hayatımı olumsuz etkileyen biri dışındaki) diğer (annem, babam, hayatımı olumlu etkileyen biri) elementlerin ÖKG üzerinde ağırlıklı olarak “kabul” alanına konumlandıkları görülmüştür. Bu iki statüdeki ergenlerin neredeyse tüm elementlerinin, kabul alanından sonra daha fazla “ikircikli” alana konumlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Dağınık kimlik statüsünde bulunan ergenlerin de (normatif öz ve hayatımı olumsuz etkileyen biri dışındaki) tüm elementlerinin ağırlıklı olarak “kabul” alanına konumlandıkları ve bu alandan sonra en fazla elementin “ikircikli” alana konumlandığı ortaya çıkartılmıştır. İpotekli kimlik statüsünde bulunan ergenlerin elementlerinin ağırlıklı olarak bir alanda toplanmadığı, “kabul”, “idealleştirme” ve “ikircikli” alanlara benzer oranlarda dağıldığı görülmüştür.

3- ÖKG analiz edilerek ortaya çıkarılan bir diğer bilgi, bireylerin benlik bütünlüğü sağlama durumudur. Bu araştırma açısından bir diğer amaç, katılımcıların bulunduğu kimlik statüsü ile göstermiş oldukları benlik entegrasyonu durumu arasındaki ilişkiyi

incelemek olmuştur. Buna göre, başarılı ve moratoryum kimlik statüsünde yer alan ergenlerin daha fazla güçlü benlik entegrasyonu gösterdiği fakat zayıf benlik entegrasyonu gösterenlerin sayısına yakın olduğu görülmüştür. Bu anlamda her iki statü ve benlik entegrasyon durumlarına ilişkin ele alınan araştırma sorularıyla ilgili sonuçların çok güçlü biçimde olmasa da anlamlılık içerdiği fark edilmiştir. Dağınık kimlik statüsünde yer alan ergenlerin yarısından çoğunun güçlü, yarısından azının zayıf benlik entegrasyonu gösterdiği; ipotekli kimlik statüsünde olanlarınsa neredeyse yarı yarıya olacak şekilde 12'sinin güçlü, 13'ünün zayıf benlik entegrasyonu gösterdiği görülmüştür. Bu iki statü ve benlik entegrasyon durumlarıyla ilgili araştırma sorularına ilişkin anlam içeren sonuçlara ulaşamadığı görülmüştür.

4- Ergenlerin kimlik statüsü türleri ile öz elementlerle en fazla ilişkilendirilerek ortaya koydukları kişisel yapıların, beş faktörlü kişilik modelinin boyutları açısından dağılımı arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda; başarılı ve moratoryum statüsündeki ergenlerin sorumluluk, dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, yumuşak başlılık ve yaşantılara açık olma boyutlarının tümünde olumlu ve olumsuz yönde diğer iki statüdeki ergenlere göre çok daha fazla yapı belirttiği görülmüştür. Bu sonuç, üst kimlik statülerinin beş faktörlü kişiliğin beş boyutunun olumlu yönüyle daha çok ilişkili olacağına yönelik beklentiyi karşılayan bir sonuç olsa da; alt kimlik statüsünde bulunan ergenlerin belirttiği kişisel yapıların daha çok beş boyutun olumsuz yönüyle ilişkili olacağına dair beklentiyi tam olarak karşılamayan bir sonuç olmuştur.

6.2. Öneriler

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1- Kelly (1955) KYK'nın teorik görüşlerini uygulama alanına dökmek amacıyla geliştirmiş olduğu REPT yöntemini, terapötik başarıya yönelik kanıta dayalı bilgiler sunan bir araç olarak tasarlayıp kullanmıştır. Bu anlamda psikolojik danışma alanı uzmanlarının REPT yöntemi ve uygulamalarıyla ilgili bilgileri öğrenip, çalışmalarında kullanmalarına olanak sağlayacak eğitim programları düzenlenmesi faydalı olabilir.

2- Okul psikolojik danışmanları ve diğer uygulayıcılar tarafından bu dönemde yaşanan krizlerle daha etkili başa çıkılabilmesi ve ergenlerin sağlıklı bir kimlik gelişimi süreci geçirmeleri amacıyla hem gençlere hem de ebeveynlere yönelik, “kimlik gelişimi sürecinde ailenin rolü”, “aile içi iletişim”, “çatışma çözme”, “sağlıklı ebeveyn-ergen iletişimi” gibi konularda seminer ve/veya psikoeğitim çalışmaları düzenlenebilir.

3- Öz değer düzeyinin belirlenmesine yönelik ölçümlerle ilgili kullanılan standart ölçme araçlarına bir alternatif olarak repertuar ağı yöntemiyle öğrencilerin öz değer düzeylerinin belirlenebilmesi mümkün olabilmektedir. Okul PDR servislerince bu yol aracılığı ile ulaşılan bilgilere göre öz değeri düşük olan öğrencilerin öz değer düzeylerinin arttırılması amacıyla, grup rehberliği ve grupla psikolojik danışma ya da bireysel psikolojik danışma hizmetleri sunulabilir.

6.2.2. Araştırmalara Yönelik Öneriler

1- Karakteri gereği, özü idiyografik olan bu araştırma iç geçerliğin öncüllemesini dikkate almakla birlikte, evrene genelleme yapma amacı da gütmüştür. Bu amaç doğrultusunda araştırmada ele alınan araştırma sorularıyla ilgili ortaya çıkarılan sonuçların genel olarak anlamlılık taşımadığı görülmüştür. Bu sonuçların, idiyografik olarak ortaya çıkarılan bulguların, nomotetik olarak bir evrene genellenme çabasıyla ilişkili olup olmadığını anlamak üzere, her iki (nomotetik ve idiyografik) ölçümü birleştiren başka araştırmalar tasarlanmanın bu çaba hakkında daha sağlıklı ve tutarlı bilgiler vereceği düşünülmektedir.

2- Benlik Entegrasyonu kuramı başlangıçta bir tanılama yöntemi olarak kullanıldığından yapılmış az sayıdaki çalışmaların neredeyse hepsi klinik tanı almış bireyler üzerinden yürütülmüştür. Yurt içinde bu değişkenin ele alındığı birkaç araştırmada katılımcı grup klinik tanı almamış bireylerden oluşmuştur. Bu anlamda yurt içinde yapılacak diğer araştırmalarda klinik tanı almış bireylerle herhangi bir tanı almamış grupların benlik entegrasyonları karşılaştırılabilir.

3- Ergenlik döneminde, bireyin yaşantısında romantik ilişkiler önemli bir rol oynamaktadır. Romantik ilişkilerle ilgili deneyimlerin ergenin, öz değer, özgüven gibi yaşantılarına etki edebileceği söylenebilir. Bu bilgiler doğrultusunda ergenlerin öz-kimliklerini oluşturan öz elementleriyle ilgili yapılandırmalarına partnerlerinin etkisini görmek amacıyla “romantik ilişkide olduğum kişi-partnerim” elementi de REPT’e alınabilir.

4- Bu araştırmanın deseni “nicel vaka analizi ve betimsel tarama” olarak belirlenmiştir. Araştırma değişkenlerinin farklı araştırma desenleri ile çalışılmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir. İdiyografik ve nomotetik ölçümler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı sağlayacak farklı desenler oluşturulabilir. REPT nitel yolla veri toplanan bir yöntem olmakla birlikte bu araştırma nicel bir çalışmadır. Nitel

görüşmelerin kullanıldığı ve ergenlerin, kendilerine, kimliklerine yönelik algılarını direkt onlarla görüşülerek öğrenmenin mümkün olduğu nitel analizler yapılmasına fırsat verecek araştırmalar tasarlanabilir.

5- Karmaşık bir süreci temsil eden kimlik kavramının kültüre duyarlı bir olgu olduğu söylenebilir. Bu durum kimlikle ilgili farklı kültürlerde yapılmış çalışmalarda farklı ve çelişen sonuçlara ulaşılmasına neden olmaktadır. Özellikle Batı menşeli kimlik araştırmalarında geliştirilip uygulanan kimlik ve gelişimi ile ilgili ölçme araçları Doğu toplumlarında uygulandığında, hassas ve durumu tam anlamıyla yansıtan bilgiler sunmayabilir. Bu sebepler düşünüldüğünde kimlik gelişimi ve kimlik statüleriyle ilgili kültürümüzün özelliklerini büyük oranda yansıtması muhtemel olan ölçme araçlarının geliştirilip bundan sonraki araştırmalarda kullanılması faydalı olabilecektir.

6- Marcia (1966), kimlik statüleri yaklaşımını ortaya koyarken, statülerin belirlenmesinde genel olarak 18-25 yaş aralığında bulunan erkek üniversite öğrencileri ile yapılan araştırma sonuçlarını dikkate aldığını belirtmiştir. Kimlik statüsü durumunun yaşla ilişkili olduğunu vurgulayan Marcia, ergenliğin ilk yıllarına ve ortalarına denk gelen yaşlarda dağınık ve ipotekli statülerin daha çok gözlendiğini; yaş ilerledikçe moratoryum ve başarılı statülerin daha fazla ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu anlamda kimlik statüsü ve ÖKG değişkenleriyle yapılacak yeni çalışmaların daha ileri yaşlarda olan (örneğin üniversite öğrencileri) örneklem grubuyla ele alınması önem arz edebilir.

7- Kimlik gelişimi dinamik bir süreç olarak ele alındığında, literatürde kimlikle ilgili yeni gelişmelere ve yapılandırmalara rastlamak mümkün olmaktadır. Erikson'un kimlikle ilgili görüşlerinden yola çıkarak Marcia'nın yaptığı statü sınıflandırması, kendisinden sonra gelen araştırmacıların kimlik gelişimiyle ilgili yeni sınıflandırmalar yapmasına vesile olmuştur. Öz-kimlik grafiği ile ilgili ele alınacak diğer çalışmalarda, Waterman'ın "en iyi psikolojik işlev olarak kimlik", Berzonsky'nin "sosyal-bilişsel kimlik gelişimi", Luyckx ve arkadaşlarının "beş boyutlu kimlik biçimlenmesi" gibi farklı yaklaşımların ele alınması işlevsel olabilir.

8- Literatürde 18-29 yaş aralığının "ergenlik", "gençlik", "beliren yetişkinlik" gibi kavramlarla nitelendiriliyor olması, ergenlik ve gençlik dönemlerinin yaş aralığı konusunda görüş birliğinin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu anlamda, ergenlik dönemi ile yetişkinlik dönemini birbirine bağlayan, genellikle 18-25 yaşlarını kapsayan yetişkinliğe geçiş dönemi Arnett (2004) tarafından *beliren yetişkinlik* olarak tarif edilmiştir. ÖKG'nin sağladığı bilgilerin beliren yetişkinlik dönemi esas alınarak incelenmesinin KYK ve ÖKG literatürüne katkı sağlayacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abu-Rayya, H. M. (2006). Ethnic identity, ego identity, and psychological well-being among mixed ethnic Arab-European adolescents in Israel. *British Journal of Developmental Psychology*, 24, 669-679. DOI: 10.1348/026151005X59196.
- Adams, G. R., & Marshall, S. K. (1996). A developmental social psychology of identity: Understanding the person-in-context. *Journal of Adolescence*, 19(5), 429-442. DOI: 10.1006/jado.1996.0041.
- Adams, G.R., & Jones, R. M. (1983). Female adolescents' identity development: age comparisons and perceived child-rearing experience. *Developmental Psychology*, 19(2), 249-256. DOI: 10.1037/0012-1649.19.2.249.
- Agbaria, Q., & Bdier, D. (2019). The association of big five personality traits and religiosity on internet addiction among Israeli-Palestinian Muslim college students in Israel. *Mental Health, Religion & Culture*, 22(9), 956-971. DOI: 10.1080/13674676.2019.1699041.
- Akkaya, F. (2019). Aile çatışması yaşayan ergen danışanların kendilerine ve aile bireylerine yönelik bilişsel kurgularının incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Akın, A. (2009). Akılcı duygusal davranışçı terapi odaklı grupla psikolojik danışmanın psikolojik iyi olma ve öz-duyarlılık üzerindeki etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Allen, J. P., & Land, D. (1999). Attachment in adolescence. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 319-335). The Guilford Press.
- Allen, J. P., Hauser, S. T., Eickholt, C., Bell, K. L., & O'Connor, T. G. (1994). Autonomy and relatedness in family interactions as predictors of expressions of negative adolescent affect. *Journal of Research on adolescence*, 4(4), 535-552.
- Allen, P. B. (2002). *Personality theories: Development, growth and diversity*. Pearson; (4th edition). Allyn and Bacon, Boston.
- Antonovsky, A. (1979). *Health, stres and coping*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the mystery of health: How people manage stress and stay well*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Antonovsky, A. (1993). The structure and properties of the sense of coherence scale. *Social Science and Medicine*, 36(6), 725-733. DOI: 10.1016/0277-

9536(93)90033-Z.

- Antonovsky, A., & Sourani, T. (1988). Family sense of coherence and family adaptation. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 79-92. DOI:10.2307/352429.
- Aranda, G., & Finch, E. (2003). Using repertory gridsto measure changes in risk-taking behaviour. *Journal of Construction Research*, 4(01), 101-114. DOI: 10.1142/S1609945103000340.
- Archer, S. (1993). Measurement of nitric oxide in biological models. *The FASEB journal*, 7(2), 349-360. DOI: 10.1096/fasebj.7.2.8440411.
- Arnett J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Aslan, S. (2012). Türk geç ergenlerde beş faktör kişilik boyutlarının ergenlerin benlik saygılarıyla yordanması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 25-40.
- Aslan, S., & Dönmez, A. (2013). Gençlerde kimlik yönelimi, toplumsal karşılaştırma, arkadaşlara bağlılık ve grupla bütünleşme. *Mülkiye Dergisi*, 37(3), 141-174.
- Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.
- Axford, S., & Jerrom, D. W. A. (1986). Self - esteem in depression; A controlled repertory grid investigation. *British Journal Medical Psychology*, 59, 61-68. DOI: 10.1111/j.2044-8341.1986.tb02666.x.
- Bakracheva, M. (2020). Identity and well-being of Bulgarian adolescents and adults: Summarized data for the period 2002-2018. In: Hus, V. (Ed.). *New Horizons in Education and Social Studies Vol. 3*, 112-158. Print ISBN: 978-93- 90206-51-3, eBook ISBN: 978-93-90206-52-0, DOI: 10.9734/bpi/nhess/v3.
- Balkaya-Çetin, A. (2014). Ergenlerin internet ve problemlı internet kullanım davranışlarının bazı psiko-sosyal özellikler açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Bannister, D., & Fransella, F. (2019). Inquiring man: The psychology of personal constructs: The psychology of personal constructs. *Routledge. Taylor & Francis e-Library*. DOI: 10.4324/9780429030154.
- Bartholomew, U. (1993). Die Selbst-Identitäts-Grafik (SIG). In: Scheer, J.W., Catina, A. (Eds.). *Einführung in die Repertory Grid-Technik. Band 2: Klinische Forschung und Praxis*. Huber, Bern, (pp. 30-37).
- Bartholomew, U., Scheer J. W., Klapp, B. F. (1988). Objektbeziehungen vonbhepatitis-

- patienten während der akutbehandlung im spiegel des repertory-grids. In: Schüffel W. (Ed.) *Sich gesund fühlen im Springer*, Heidelberg, (pp.333-340).
- Basak, R., & Ghosh, A. (2008). Ego-identity status and its relationship with self-esteem in a group of late adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 34(2), 337-344.
- Baş, N. (2013). Ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bennion, L. D., & Adams, G. R. (1986). A revision of the extended version of the objective measure of ego identity status: An identity instrument for use with late adolescents. *Journal of Adolescent research*, 1(2), 183-197. DOI: 10.1177/074355488612005.
- Bergh, S. & Erling, A. (2005). Adolescent identity formation: A Swedish study of identity status using the EOM-EIS-II. *Adolescence*, 40(158), 377-395.
- Berzonsky, M. (1992b). A process perspective on identity and stress management, G.R. Adams, R.M. Montemarory. *Adolescent Identity Formation*. 4, 193-215.
- Berzonsky, M. D. (1992a). Identity style and coping strategies. *Journal of Personality*, 60, 771-788. DOI: 10.1111/j.1467-6494.1992.tb00273.x.
- Berzonsky, M. D. (2003). Identity style and well-being: Does commitment matter? *Identity*, 3(2), 131-142. DOI: 10.1207/S1532706XID030203.
- Berzonsky, M. D., & Neimeyer, G. J. (1988). Identity status and personal construct systems. *Journal of Adolescence*, 11, 195-204. DOI: 10.1016/S0140-1971(88)80003-4.
- Berzonsky, M. D., Rice, K. G., & Neimeyer, G. J. (1990). Identity status and self-construct systems: Process X structure interactions. *Journal of Adolescence*, 13(3), 251-263. DOI: 10.1016/0140-1971(90)90017-2.
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal bilimlerin kavşağında kimlik sorunu*. (1. Basım). İzmir: Ege Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2001). *İnsan ilişkileri ve kimlik*. (2. Basım). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bogaerts, A., Claes, L., Bastiaens, T., & Luyckx, K. (2021). Personality disorder symptomatology in Belgian emerging adults: Associations with identity processes and statuses. *European Journal of Developmental Psychology*, 18(1), 75-95. DOI: 10.1080/17405629.2020.1764842.
- Boran, S. B. (2020). Üniversite öğrencilerinin kendilerine ve ebeveynlerine yönelik

- bilişsel kurgularının çocukluk çağı örselenmeleri ve affetme açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bortz, J., & Döring, N. (2006). *Forschungsmethoden und evaluation für Human und sozialwissenschaftler*. (4. Überarbeitete Aufl.). Heidelberg: Springer.
- Borus, M. J. (1989). Ethnic differences in adolescents' identity status and associated behavior problems. *Journal of Adolescence*, 12, 361-374. DOI: 10.1016/0140-1971(89)90060-2.
- Bosma, H. A. (1995). Identity development in adolescence coping with commitments. (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Groningen, Netherlands.
- Boynueğri, E. (2018). Türkiyede uluslararası öğrencilerde kültürleşme stratejileri ile kimlik statüleri arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Böker, H. (1999). Selbstbild und objektbeziehungen bei depressionen: Untersuchungen mit der repertory-grid-technik und dem gießen-test an 139, Patientinnen mit depressiven erkrankungen, (vol 93). Darmstadt: Steinkopff.
- Böker, H., Hell, D., Budischewski, K., Eppel, A., Härtling, F., Rinnert, J., Schmeling v., C., Will, H., Schoeneich, F., & Northoff, G. (2000). Personality and object relations in patients with affective disorders: Idiografic reseach by means of repertory grid technique. *J. Affect Disord.* 60, 53-60. DOI: 10.1016/S0165-0327(99)00161-5Get.
- Branje, S. J., Van Lieshout, C. F., & Gerris, J. R. (2007). Big five personality development in adolescence and adulthood. *European Journal of Personality*, 21(1), 45-62. DOI: 10.1002/per.596.
- Brickfield, L. A. (1989). Identity development from late adolescence to adulthood: A study of ego identity status, object representations and self-esteem in women. (Doctoral Dissertation). Adelphi University, New York.
- Brokenhagen, A., Klapp, B. E, Brähler, E., & Schoeneich, F. (2008). Differences in the psychic representation of the body in bulimic and anorexic patients: A study with the body grid. *Journal of Construct Psychology*, 21(1), 60-81. DOI: 10.1080/10720530701734372.
- Brokenhagen, A., Klapp, B. F, Schoeneich, F., & Brähler, E. (2005). Differences in body image between anorexics and in-vitro-fertilization patients: a study with body grid. *GMS Psychosoc Med*, 2, 1-11. PMID: 19742059.

- Budak, S. (2019). *Psikoloji sözlüğü*. (5. Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (1. Basım). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Busching, R., & Krahé, B. (2020). With a little help from their peers: the impact of classmates on adolescents' development of prosocial behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(9), 1849-1863. DOI: 10.1007/s10964-020-01260-8.
- Button, E. J., & Warren, R. L. (2002). Self-image in anorexia nervosa 7.5 years after initial presentation to a specialized eating disorders service. *European Eating Disorders Review*, 10, 399–412. DOI: 10.1002/erv.484.
- Carlén, K., Suominen, S., Lindmark, U., Saarinen, M. M., Aromaa, M., Rautava, P., & Sillanpää, M. (2020). Sense of coherence predicts adolescent mental health. *Journal of Affective Disorders*, 274, 1206-1210. DOI: 10.1016/j.jad.2020.04.023
- Clancy, S. M., & Dollinger, S. J. (1993). Identity, self, and personality: I. Identity status and the five-factor model of personality. *Journal of Research on Adolescence*, 3(3), 227-245.
- Cook, V. D. (2005). An investigation of the construct validity of the big five construct of emotional stability in relation to job performance, job satisfaction and career satisfaction. (Doctoral Dissertation). The University Of Tennessee, Knoxville.
- Coopersmith, S. (1967). Parental characteristics related to self-esteem. In, the antecedents of self-esteem. San Francisco: Freeman.
- Costa Jr, P. T., & McCrae, R. R. (1990). Personality disorders and the five-factor model of personality. *Journal of Personality Disorders*, 4(4), 362-371.
- Costa Jr, P. T., & McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the Revised NEO Personality Inventory. *Journal of personality assessment*, 64(1), 21-50. DOI: 10.1207/s15327752jpa6401_2.
- Costa Jr, P. T., & McCrae, R. R. (2000). *Neo personality inventory*. Oxford University Press.
- Costa Jr, P. T., McCrae, R. R., & Dye, D. A. (1991). Facet scales for agreeableness and conscientiousness: A revision of the NEO Personality Inventory. *Personality and Individual Differences*, 12(9), 887-898. DOI: 10.1016/0191-8869(91)90177.
- Costa, P. T. Jr. & McCrae, R. R. (1985). *The NEO personality inventory manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Côté, J. E., & Levine, C. (1988). The relationship between ego identity status and

- Erikson's notions of institutionalized moratoria, value orientation stage, and ego dominance. *Journal of Youth and Adolescence*, 17(1), 81-99.
- Crocetti, E. (2017). Identity formation in adolescence: The dynamic of forming and consolidating identity commitments. *Child Development Perspectives*, 11(2), 145-150. DOI: 10.1111/cdep.12226.
- Crocetti, E., & Meeus, W. (2015). The identity statuses: Strengths of a person-centered approach. *The Oxford Handbook of Identity Development*, 97-114.
- Crocetti, E., Luyckx, K., Scrignaro, M., & Sica, L. S. (2011). Identity formation in Italian emerging adults: A cluster-analytic approach and associations with psychosocial functioning. *European Journal of Developmental Psychology*, 8(5), 558-572. DOI: 10.1080/17405629.2011.576858.
- Crocetti, E., Rubini, M., Luyckx, K., & Meeus, W. (2008). Identity formation in early and middle adolescents from various ethnic groups: From three dimensions to five statuses. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(8), 983-996.
- Çağlayan, E. & Sanberk, İ. (2021). Ergenlerin öz-kimlik grafiklerinin aile işlevselliği açısından incelenmesi. *Güncel Psikoloji Araştırmaları II*. 5, 81-108.
- Çağlayan, E. (2015). Ergenlerin öz-kimlik grafiklerinin aile işlevselliği açısından değerlendirilmesi: Bir idiyografik çalışma. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çeçen, A. R. (2008). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 4(1), 19-30.
- Çelikbaş, B., Özdemir, H., & Tatar, A. (2019). Genç yetişkinlerde benlik saygısının yordanmasında beş faktör kişilik modelinin rolünün incelenmesi. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 281-296.
- Dallos, R., & Draper, R. (2010). *An introduction fo family therapy*. (3th Ed). Berkshire: Open University Press.
- Dantas, R. A. S., Motzer, S. A., & Ciol, M. A. (2002). The relationship between quality of life, sense of coherence and self-esteem in persons after coronary artery bypass graft surgery. *International journal of nursing studies*, 39(7), 745-755. DOI: 10.1016/S0020-7489(02)00017-2.
- Değirmenci, R. (2020). Lise son sınıf öğrencilerinin kendilerine ve başarıya yönelik bilişsel kurgularının sınav kaygısı açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Deković, M., Wissink, I. B., & Meijer, A. M. (2004). The role of family and peer relations in adolescent antisocial behaviour: comparison of four ethnic groups. *Journal of Adolescence*, 27(5), 497-514. DOI: 10.1016/j.adolescence.2004.06.010.
- Delia, J. G., & Crockett, W. H. (1973). Social schemas, cognitive complexity, and the learning of social structures. *Journal of Personality*, 41(3), 413-429. DOI: 10.1111/j.1467-6494.1973.tb00103.x.
- Dellas, M., & Jernigan, L. P. (1987). Occupational identity status development, gender comparisons, and internal-external control in first-year air force cadets. *Journal of Youth and Adolescence*, 16(6), 587-600.
- Demir, İ., & Derelioğlu, Y. (2010). Gençlerde otoriteriyenizmin yordayıcıları olarak kimlik statüleri ve kimlik stillerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 99-119.
- Devaraj, S., & Paulraj, S. (2015). An efficient feature subset selection algorithm for classification of multidimensional dataset. *The Scientific World Journal*, 1-9. DOI: 0.1155/2015/821798.
- Digman, J. M. (1990). Personality structure: An emergence of the five-factor model. *The Annual Review of Psychology*, 41, 417-440.
- Digman, J. M., & Inouye, J. (1986). Further specification of the five robust factors of personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(1), 116-123. DOI: 10.1037/0022-3514.50.1.116.
- Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Dollinger, S. M. C. (1995). Identity styles and the five-factor model of personality. *Journal of Research in Personality*, 29(4), 475-479. DOI: 10.1006/jrpe.1995.1028.
- Douglass, S., & Umaña-Taylor, A. J. (2017). Examining discrimination, ethnic-racial identity status, and youth public regard among Black, Latino, and White adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 27(1), 155-172. DOI: 10.1111/jora.12262.
- Dunkel, C.S. & Papini, D.R. (2005). The role of ego identity status in mating preferences. *Adolescence*, 40(159), 489-501.
- Dutar, Ş., Çakır, M. A., & Yeşilkılıç, B. (2019). Analysis of high school students: Self concept levels according to various variables. *International Journal of Science*

- and Education*, 1(2), 131-147.
- Dyk, P. H. (1990). Family relations factors that facilitate or inhibit middle adolescent identity development. (Doctoral Dissertation). Utah State University, Utah.
- Ercan, H. (2008). Genç yetişkinlerin aşk biçimleri ve benlik tipleri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ercan, L., & Eryılmaz, A. (2013). Beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı kim başlatabilir? Kişilik özellikleri ve kimlik statüleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 63-80.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. New York Norton.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Erikson, E. H. (1980). *Identity and life cycle*. New York: W. W. Norton & Company, Inc.
- Erikson, E. H. (1982). *The life cycle completed: A review*. New York: Norton.
- Eriksson, M., & Mittelmark, M. B. (2017). The sense of coherence and its measurement. (Ed. Mittelmark et.al.), *The handbook of salutogenesis*. 12, 97-106. DOI: 10.1007/978-3-319-04600-6.
- Eroğlu, M. (2020). Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin bağlanma stilleri, kimlik statüleri ve kişilik özelliklerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Eryılmaz, A., & Aypay, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile kimlik statüsü ilişkisinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 167-179.
- Eryılmaz, A., & Ercan, L. (2016). Investigating of the subjective well-being based on gender, age and personality traits. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 139-149.
- Eryüksel, G. N., & Varan, A. (1999). Benlik kimliği statülerinin değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Makale*. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Evans, J. D. (1996). *Straightforward statistics for the behavioral sciences*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Ewen, R. B. (2003). *An Introduction to theories of personality*. (6th . Edition). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Feist, J., & Feist, G. J. (2006). *Theories of personality* (6th Edit.). Boston: McGraw Hill.
- Feist, J., Feist, G. J. & Roberts, T.A. (2017). *Theories of Personality* (9th Edit). Boston:

McGraw Hill.

- Feixas, G., Erazo-Caicedo, M. I., Harter, S., & Bach L. (2008). Construction of self and others in unipolar depressive disorders: A study using repertory grid technique. *Cognitive Therapy Research*, 32, 386-400.
- Feixas, G., Montebruno, C., Dada, G., & Del Castillo, M. (2010). Self construction, cognitive conflicts and polarization in bulimia nervosa. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 10, 445-457.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (2013). *Social cognition: From brains to culture*. (Second Edition). Washington: Sage.
- Fransella, F. (2003). *International handbook of personal construct psychology*. Chichester, UK: John Wiley & Sons.
- Fransella, F., Bell, R., & Bannister, D. (2004). *A manual for repertory grid technique*. (Second Edition). England: John Wiley ve Sons.
- Gauffin, H., Landtblom, A. M., & Raty, L. (2010). Self-esteem and sense of coherence in young people with uncomplicated epilepsy: A 5-year follow-up. *Epilepsy & Behavior*, 17(4), 520–524. DOI: 10.1016/j.yebeh.2010.01.167.
- Gerrig, R.J., & Zimbardo, P.G. (2012). *Psikoloji ve yaşam* (G. Sart, Çev.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Goossens, L. (2001). Global versus domain-specific statuses in identity research: A comparison of two self-report measures. *Journal of Adolescence*, 24(6), 681-699. DOI: 10.1006/jado.2001.0438.
- Gökçe, Z. & Traş, Z. (2017). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statülerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(1), 58-69.
- Graf, S.C., Mullis, R.L.& Mullis, A.K. (2008). Identity formation of United States American and Asian Indian Adolescents. *Adolescence*, 43 (169) 57-69.
- Grotevant, H.,D. & Cooper, R. C. R. (1985). Patterns of interaction in family relationships and the development of identity exploration in adolescence. *Child Development*, 56, 415-428.
- Güler, Y., & Arı, E. (2019). Ergenlerde öznel iyi oluş, kimlik statüleri ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(18), 203-212.
- Gyberg, F., & Frisén, A. (2017). Identity status, gender, and social comparison among young adults. *Identity*, 17(4), 239-252. DOI: 10.1080/15283488.2017.1379905.

- Hall, S. C., Lindzey G., & Campell, B. J. (1997). *Theories of personality* (4th Edition). New York: Wiley.
- Härtling, F. (1998). Selbst-objekt-beziehung bei patienten mit bipolaren affektiven psychosen.eEin operationalisierungsansatz mit der selbst-identitäts-grafik. Diss. Uni-Frankfurt.
- Hartmann, A. (1989). Elementevergleich in der repertory – grid – technik: Ergebnisse einer Monte – Carlo studie und deren konsequenz für die interpretation und auswertung von distanzmaßen, unveröffentlichtes manuskript.
- Hartmann, A. (1992). Element comparisons in repertory grid technique. Result and Consequences of a Monte Carlo study. *International Journal of Personal Construct Psychology* ,(5) 41-56. DOI: 10.1080/08936039208404940.
- Havighurst, R. J. (1972). *Developmental tasks and education*. (3rd Edition). New York: David McKay.
- Hazar, Ç. M. (2006). Kişilik ve iletişim tipleri. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 4(2), 125-140.
- Hellriegel, D., & Slocum, J. W. (2009). *Comportamiento organizacional*. (12. Edit) México: Thomson.
- Henry, R. M. (1987). Moral belief structure and content, self-identity and parental favouritism asüdeterminants of moral judgement stage. *Journal of Moral Education*, 16, 3-17. DOI: 10.1080/0305724870160101.
- Hill, P. L., Allemand, M., Grob, S. Z., Peng, A., Morgenthaler, C., & K  ppler, C. (2013). Longitudinal relations between personality traits and aspects of identity formation during adolescence. *Journal of Adolescence*, 36(2), 413-421. DOI: 10.1016/j.adolescence.2013.01.003.
- Hjelle, H. L. A., & Ziegler, J. D. (1992). *Personality theories: Basic assumptions, research and applications*. (3th Edition). McGraw-Hill Publishing.
- Hortaçsu, N. (2007). *Ben, biz, siz, hepimiz: Toplumsal kimlik ve gruplararası ili  şkiler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Huebner, E. S., Suldo, S. M., Smith, L. C., & McKnight, C. G. (2004). Life satisfaction in children and youth: Empirical foundations and implications for school psychologists. *Psychology in the Schools*, 41(1), 81-93.DOI: 10.1002/pits.10140.
- Hussy, W., Schreier, M., & Echterhoff, G. (2013). *Forschungsmethoden in Psychologie und sozialwissenschaften*. Heidelberg: Springer.
- Idan, O., Eriksson, M., & Al-Yagon, M. (2017). The salutogenic model: The role of

- generalized resistance resources. (Ed. Mittelmark et.al.), *The handbook of salutogenesis*, 57-69. DOI: 10.1007/978-3-319-04600-6.
- İftar, K. G. & Tekin, E. (1997). *Tek denekli araştırma yöntemleri*. (Birinci Basım), Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- İnanç-Yazgan, B., Bilgin, M., & Atıcı-Kılıç M. (2012). *Gelişim psikolojisi: Çocuk ve ergen gelişimi*. (8. Basım), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- James, W. (1950). *The Principles of psychology*. (Vol 1. Reprint Edition), Dover Publications.
- Jessor, R. (1991). Risk behavior in adolescence: a psychosocial framework for understanding and action. *Journal of Adolescent Health*. 12(8), 597-605. DOI: 10.1016/1054-139X(91)90007-K.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). *Family and human development across cultures: A view from the other side*. Mahwah New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *Yeni insan ve insanlar*. (10. Basım). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kamptner, N. L. (1988). Identity development in late adolescence: Causal modeling of social and familial influences, *Journal of Youth and Adolescence*, 17(6), 493-514. DOI: 10.1007/BF01537827.
- Karataş, S. (2016). Ergenlerde bağlanma ve kimlik statüleri: Temel psikolojik ihtiyaçların aracı rolünün incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kelly, G. A. (1955/1991). *The psychology of personal constructs. Theory and personality*. (First published in 1991 by Routledge). New York. This edition published in the *Taylor & Francis e-Library*.
- Kernis, M. H. (2003). Toward a conceptualization of optimal self-esteem. *Psychological Inquiry*, 14(1), 1-26. DOI: 10.1207/S15327965PLI1401_01.
- Kim, J. E., Hetherington, E. M., & Reiss, D. (1999). Associations among family relationships, antisocial peers, and adolescents' externalizing behaviors: Gender and family type differences. *Child Development*, 70(5), 1209-1230. DOI: 10.1111/1467-8624.00088.
- Kim, W. J. (2003). Child and adolescent psychiatry workforce: A critical shortage and national challenge. *Academic Psychiatry*, 27(4), 277-282. DOI: 10.1176/appi.ap.27.4.277.

- Klapper, R. G. (2011). George Kelly's repertory grids in social constructionist research in the fresh context. *Management & Avenir*, (3), 354-371. DOI: 10.3917/mav.043.0354.
- Klimstra, T. A., Luyckx, K., Germeijs, V., Meeus, W. H., & Goossens, L. (2012). Personality traits and educational identity formation in late adolescents: Longitudinal associations and academic progress. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(3), 346-361. DOI: 10.1007/s10964-011-9734-7.
- Klimstra, T. A., Luyckx, K., Goossens, L., Teppers, E., & De Fruyt, F. (2013). Associations of identity dimensions with Big five personality domains and facets. *European Journal of Personality*, 27(3), 213-221. DOI: 10.1002/per.1853.
- Koo, H. Y., & Kim, E. J. (2016). Vocational identity and ego identity status in Korean nursing students. *Asian Nursing Research*, 10(1), 68-74. DOI: 10.1016/j.anr.2015.11.001.
- Kroger, J. (2014). *Ego identity: An overview*. In J. Kroger, (Ed.), *Discussions on ego identity* (pp. 17-36). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kroger, J. (2004). *Identity in adolescence: The balance between self and other*. New York: Routledge.
- Kroger, J., Martinussen, M., & Marcia, J. E. (2010). Identity status change during adolescence and young adulthood: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, 33(5), 683-698. DOI: 10.1016/j.adolescence.2009.11.002
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Aile içi ilişkiler ve ergen. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 19-22.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi* (11. Baskı). Ankara: Remzi Kitabevi.
- Langeland, E., & Vinje, H. F. (2022). Applying salutogenesis in mental healthcare settings. (Ed. Mittelmark et.al.), *The Handbook of Salutogenesis*, 433-2439. Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-319-04600-6.
- Langeland, E., Vaandrager, L., Nilsen, A. B. V., Schraner, M., & Meier Magistretti, C. (2022). Effectiveness of interventions to enhance the sense of coherence in the life course. (Ed. Mittelmark et.al.), *The Handbook of Salutogenesis*, 201-219. Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-319-04600-6.
- Lawrence, D. (1988). *Enhancing self-esteem in the classroom*. London: Paul Chapman.
- Lewis, H. L. (2003). Differences in ego identity among college students across age, ethnicity, and gender. *An International Journal of Research*, 3(2), 159-189. DOI: 10.1207/s1532706xid030205.

- Lindström, B. & Eriksson, M. (2011). From health education to healthy learning: Implementing salutogenesis in educational science. *Scandinavian Journal of Public Health*, 39(6): 85–9. DOI: 10.1177/1403494810393560.
- Lockhart, W. H. (1979). Illustrations of the use of self-identity plots to measure change with young offenders. *Journal of Adolescence*, 2, 139-152. DOI: 10.1016/S0140-1971(79)80025-1.
- Lounsbury, J. W., Huffstetler, B. C., Leong, F. T., & Gibson, L. W. (2005). Sense of identity and collegiate academic achievement. *Journal of College Student Development*, 46(5), 501-514. DOI: 10.1353/csd.2005.0051.
- Lounsbury, J. W., Levy, J. J., Leong, F. T., & Gibson, L. W. (2007). Identity and personality: The big five and narrow personality traits in relation to sense of identity. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 7(1), 51-70. DOI: 10.1080/15283480701319641.
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I. and Goossens, L. (2008). Capturing ruminative exploration: Extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality*, 42, 58–82. DOI: 10.1016/j.jrp.2007.04.004.
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Rassart, J., & Klimstra, T. A. (2016). Intergenerational associations linking identity styles and processes in adolescents and their parents. *European Journal of Developmental Psychology*, 13(1), 67-83. DOI: 10.1080/17405629.2015.1066668.
- Luyckx, K., Teppers, E., Klimstra, T. A., & Rassart, J. (2014). Identity processes and personality traits and types in adolescence: Directionality of effects and developmental trajectories. *Developmental Psychology*, 50(8), 21-44. DOI: 10.1037/a0037256.
- Makhlouf-Norris, F., & Jones, H. G. (1971). Conceptual distance indices as measures of alienation in obsessional neurosis. *Psychological Medicine*, 1, 381-387. DOI: 10.1017/S0033291700044767.
- Mann, M. M., Hosman, C. M., Schaalma, H. P., & De Vries, N. K. (2004). Self-esteem in a broad-spectrum approach for mental health promotion. *Health education research*, 19(4), 357-372. DOI: 10.1093/her/cyg041.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity status, *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558. DOI: 10.1037/h0023281.
- Marcia, J. E. (1967). Ego identity status: relationship to change in self-esteem, general

- maladjustment, and authoritarianism. *Journal of Personality*. 35(1), 119-133. DOI: 10.1111/j.1467-6494.1967.tb01419.x.
- Marcia, J. E. (1980). *Identity in adolescence*. In J. Adelson (Ed.), *Handbook of adolescent psychology*. New York: Wiley.
- Marcia, J. (1989). Identity and intervention. *Journal of Adolescence*, 12, 401-410. DOI: 10.1016/0140-1971(89)90063-8.
- Marcia, J. (1993). *The relational roots of identity*. In J. Kroger (Ed), *Discussions on Ego Identity*. Hillsdale, NJ, England, Lawrence Erlbaum Associates.
- Marcia, J. E. (1994). *Ego identity and object relations*. In J. M. Masling and R. F. Bornstein (Eds), *Empirical perspectives on object relations theory*. Washington, DC, American Psychological Association.
- Marcia, J. E. (2002). Adolescence, identity, and the bernardone family. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 2(3), 199-209. DOI: 10.1207/S1532706XID0203_01.
- Marcia, J. E., & Friedman, M. L. (1970). Ego identity status in college women
1. *Journal of Personality*, 38(2), 249-263. DOI: 10.1111/j.1467-6494.1970.tb00007.x.
- Martinez, M. T. (2005). A correlational study between The MMPI–2, PSY–5 and the 16PF global factor. (Doctoral Dissertation). Azusa Pacific University, California.
- Masood, A. F. (2009). Correlations between the five factor model of personality and problem behavior in children. (Doctoral Dissertation) Auburn, Alabama.
- McCrae, R. R., & Costa Jr, P. T. (2008). The five-factor theory of personality. In O. P. John, R. W. Robins, & L. A. Pervin (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research*, (pp. 159-181). The Guilford Press.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 81-90. DOI: 10.1037/0022-3514.52.1.81.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (2006). Cross-cultural perspectives on adult personality trait development. (D. K. Mroczek & T. D. Little, Eds.), *In Handbook of personality development* (pp. 129-145). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- McCrae, R. R., & John, O. P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of Personality*, 60(2), 175-215. DOI: 10.1111/j.1467-6494.1992.tb00970.x.

- McCrae, R. R., & Sutin, A. R. (2018). A five-factor theory perspective on causal analysis. *European Journal of Personality*, 32(3), 151-166. DOI: 10.1002/per.2134.
- Meeus, W., Oosterwegel, A. & Vollebergh, W. (2002). Parental and peer attachment and identity development in adolescence. *Journal of Adolescence*, 25, 93-106. DOI: 10.1006/jado.2001.0451.
- Meeus, W., van de Schoot, R., Keijsers, L., & Branje, S. (2012). Identity statuses as developmental trajectories: A five-wave longitudinal study in early-to-middle and middle-to-late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(8), 1008-1021. DOI: 10.1007/s10964-011-9730-y.
- Meeus, W., van de Schoot, R., Keijsers, L., Schwartz, S. J., & Branje, S. (2010). On the progression and stability of adolescent identity formation: A five-wave longitudinal study in early-to-middle and middle-to-late adolescence. *Child Development*, 81, 1565–1581. DOI: 10.1111/j.1467-8624.2010.01492.x
- Meuss, W. (1996). Studies on identity development in adolescence. *Journal of youth and adolescence*, 25(5), 569-598. DOI:10.1007/bf01537355.
- Michele-Masanotti, G., Paolucci, S., Abbafati, E., Serratore, C., & Caricato, M. (2020). Sense of coherence in nurses: a systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(6), 18-61. DOI: 10.3390/ijerph17061861.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları* (Z. Gültekin, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Moersintowati, N. B., Sularyo, T. S., Soetjningsih, H. S., & Ranuh, I. G. N. G. (2010). Tumbuh kembang anak dan remaja. In Nancy Pardede. *Masa remaja*. Jakarta: CV Sagung Seto. DOI:10.1103/PhysRevB.85.24 1102.
- Moksnes, U. K., & Lazarewicz, M. (2016). The association between self-esteem and sense of coherence in adolescents aged 13–18 years—The role of sex and age differences. *Personality and Individual Differences*, 90, 150-154. DOI: 10.1016/j.paid.2015.10.049.
- Morsünbül, Ü. (2013). Ergenlikte kimlik statüleri ve risk alma arasındaki ilişki. *İlköğretim Online Dergisi*, 12(2), 347-355.
- Morsünbül, Ü. (2011). Ergenlikte özerkliğin ve kimlik biçimlenmesinin öznel iyi oluş

- üzerindeki etkisi. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Morsünbül, Ü. (2005). Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Morsunbul, U., Crocetti, E., Cok, F., & Meeus, W. (2016). Identity statuses and psychosocial functioning in Turkish youth: A person-centered approach. *Journal of Adolescence*, 47, 145-155.
- Morsünbül, Ü., Uçar, M. E., & Konal, B. (2020). Adaptation of identity styles Scale-5 to Turkish: Validity and reliability study. *Journal of Human Sciences*, 17(1), 142-153. DOI: 10.14687/jhs.v17i1.5898.
- Morsünbül, Ü. & Uçar, E. (2017). Kimlik stilleri, süreçleri ve statülerinin kimlik işlevleri ile ilişkileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1): 25-35.
- Mottram, M. A. (1985). Personal construct in anorexia. *Journal of Psychiatric Research*, 19, 291-295. DOI: 10.1016/0022-3956(85)90031-7.
- Musicki, V. (2017). How might personal construct psychology benefit from narrative approaches? *Journal of Constructivist Psychology*, 30(4), 360-370. DOI: 10.1080/10720537.2016.1227739.
- Muuss, R. E. (1988). *Theories of adolescence*. New York: Random House.
- Müller, C. M., Hofmann, V., Fleischli, J., & Studer, F. (2016). Effects of classroom composition on the development of antisocial behavior in lower secondary school. *Journal of Research on Adolescence*, 26(2), 345-359. DOI: 10.1111/jora.12195.
- Neuman, L. W. (2007). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar* (Çev. Özge, S.). İstanbul: Yayın Odası.
- Norris, H., & Makhoul-Norris, F. (1976). The measurement of self-identity. In Slater, P. (Ed.), *The measurement of intrapersonal space by grid technique. Explorations of Intrapersonal Space*, vol. 1. (pp. 79-83), Wiley, London.
- Nurmi, J. E., Berzonsky, M. D., Tammi, K., & Kinney, A. (1997). Identity processing orientation, cognitive and behavioural strategies and well-being. *International Journal of Behavioral Development*, 21(3), 555-570.
- Nurmi, J-E, Poole, M., & Kalakoski, V. (1998). Age differences in adolescent identity exploration and commitment in urban and rural environments, *Journal of Adolescence*, 19:443-452. DOI: 10.1006/jado.1996.0042.
- O'Connor, B. P. (1995). Identity development and perceived parental behavior as a

- source of adolescent egocentrism. *Journal of Youth and Adolescence*, 24(2), 205–227. DOI: 10.1007/BF01537150.
- Olver, J. M., & Mooradian, T. A. (2003). Personality traits and personal values: A conceptual and empirical integration. *Personality and Individual Differences*, 35(1), 109-125. DOI: 10.1016/S0191-8869(02)00145-9.
- Oral, T. & Özgüngör, S. (2015). Ergenlerde kimlik statülerinin başarı amaç yönelimlerini yordama gücü. *İlköğretim Online*, 14(1), 1-12. DOI: 10.17051/io.2015.16713.
- Owen, R. G. (1984). Ego identity status disibutions of Anglo and Cuban-American college males and tests of status-by-culture interaction on mesaures of psychological development and sekf-esteem (*Ethnicity*). (Doctoral Dissertation). University of Miami.
- Özdemir, Y. (2009). Ergenlik döneminde benlik kurgusu gelişiminin kültür ve aile bağlamında incelenmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgüngör, S. (2014). Kimlik ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide yakınlık ve akademik başarının aracı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 195-207. DOI: 10.17066/PDRD.02668.
- Paker, O. (2004). *Batı dışı toplumlarda sosyal psikolojiyi yeniden düşünmek: İnşacı yaklaşımın imkanları üzerine bir deneme*. In S. A. Arkonaç (Ed.), Doğu'nun ve Batı'nın yerelliği: Bireylik bilgisine dair (ss. 203-248). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Pallant, J. F., & Lae, L. (2002). Sense of coherence, well-being, coping and personality factors: Further evaluation of the sense of coherence scale. *Personality and individual differences*, 33(1), 39-48. DOI: 10.1016/S0191-8869(01)00134-9.
- Papastefanou, C. (1997). *Auszug aus dem elternhaus. Aufbruch und ablösung im erleben von eltern und kindern*. Juventa: Weinheim, München.
- Patrick, C. J. (2010). *Conceptualizing the psychopathic personality: Disinhibited, bold, ...Or just plain mean?* In R. T. Salekin & D. R. Lynam (Eds.), *Handbook of Child and Adolescent Psychopathy* (pp. 15-48). The Guilford Press.
- Pehlivan, R. (2017). Erken evlenen ve çocuk sahibi olan ergen ve beliren yetişkinlerin kimlik statülerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Perry, S. R. (2003). Big five personality traits and work drive as predictors of adolescent academic performance. (Doctoral Dissertation). The University of

Tennessee.

- Pinquart, M., & Silbereisen, R. K. (2002). Changes in adolescents' and mothers' autonomy and connectedness in conflict discussions: An observation study. *Journal of Adolescence*, 25(5), 509-522. DOI: 10.1006/jado.2002.0491.
- Platt, D. (1980). A repertory grid investigation of the development of self definition and identity status in adolescence. (Doctoral Dissertation). Loyola University, Chicago.
- Ravenette, T. (1999). *Personal construct theory in educational psychology: A practitioner's view*. London: Whurr.
- Romberger, S. (2020). Identity Development and Diversity in Fiction. English: Student Scholarship & Creative Works. 8. <https://jayscholar.etoyn.edu/englstu/8>.
- Rosenberg, M. (1965). Rosenberg self-esteem scale. Princeton University Press. Princeton, NJ.
- Röder, C. S. (2004). Zeitliche stabilität, validität und variabilität von selbst-und objektbildern bei einer klinisch unauffälligen Stichprobe. (Doctoral Dissertation). Frankfurt (Main), Univ., Diss.
- Rychlak, F. J. (1981). *Introduction to personality and psychoterapy: A theory construction approach*. (Second Edition), Boston: Hough ton Mifflin.
- Ryeng, M. S., Kroger, J., & Martinussen, M. (2013). Identity status and self-esteem: A meta-analysis. *Identity*, 13(3), 201-213.
- Sanberk, İ. (2016). Bireysel psikolojik danışmada terapötik başarının öz-kimlik grafiği aracılığıyla değerlendirilmesi. VI. *Ulusal PDR Uygulamaları Kongresi*. Gaziantep.
- Sanberk, İ. (2018). Reciprocity of Intra-Family Dyadic Relations from Adolescents' Perspective. *Journal of Comparative Family Studies*, 49(4), 437-460. DOI: 10.3138/jcfs.49.4.437.
- Sanberk, İ. (2021). *Kişisel yapılar kuramı*. (Edt. Burhan Çapri), *Geçmişten günümüze kişilik kuramları*, 15, 519-539. Ankara: Nobel Kitabevi.
- Sanberk, İ., Korkmaz, T. & Tetik, S. (2020). Farklı cinsiyet rollerindeki bireylerin cinsiyetle ilişkilendirilmiş toplumsal statülere yönelik bilişsel temsilleri: Bir idiyografik çalışma. *Sosyoloji ve Psikoloji araştırmaları*, (Edt. Cahit Aslan ve İsmail Sanberk), Akademisyen Kitabevi: Ankara, ss. 132-143.
- Sandhu, D., Singh, B., Tung, S., & Kundra, N. (2012). Adolescent identity formation, psychological well-being, and parental attitudes. *Pakistan Journal of*

Psychological Research, 27(1), 89-105.

- Santrock, J. W. (2014). *Ergenlik*. (D. M. Siyez: Çev.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Saraç-Dengiz, A. (2019). Evli çiftlerin problem çözme etkileşimleri ve evlilik doyumları: Bir mikroanalitik çalışma. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sarouphim, K. M., & Issa, N. (2017). Investigating identity statuses among Lebanese youth: relation with gender and academic achievement. *Youth & Society*, 52(1), 119-138. DOI: 10.1177/0044118X17732355.
- Savi-Çakar, F., & Kılınç, M. (2020). Ergenlerin psikolojik yardım ihtiyaçlarının incelenmesi. *M. Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 54, 488-508.
- Schellens, D. (1995). Veränderung von konstruktwelt und objektbeziehungen während einer dreimonatigen stationären psychotherapie am beispiel von 12 patientinnen mit anorexia nervosa. Eine untersuchung mit der repertory-grid technik. . (Doctoral Dissertation). Frankfurt University, Frankfurt.
- Schoeneich, F., & Klapp, B. F. (1998). Standardization of interelement distances in repertory grid technique and its consequences for psychological interpretation of self-identity plots: An empirical study. *Journal of Constructivist Psychology*, 11(1), 49-58. DOI: 10.1080/10720539808404638.
- Schöneich, F. (1994). Selbst-objekt-beziehungen stationärer psychosomatischer patienten. Ein operationalisierungsansatz mit der selbst-identifikations-grafik. Eine klinische anwendung der repertory grid technik. Verlag Ferber'sche Universitätsbuchhandlung, Gießen.
- Schultheiss, D. P., & Blustein, D. L. (1994). Contrubutions of family relationship factors to the identity formation process. *Journal of Counseling & Development*, 23, 159–166. DOI: 10.1002/j.1556-6676.1994.tb01729.x.
- Schwartz, S. J. (2001). The evolution of eriksonian and neoeriksonian identity theory and research: A Review and integration identity, *International Journal of Theory and Research*, 1,1, 7–58. DOI: 10.1207/S1532706XSCHWARTZ.
- Schwartz, S. J. (2005). A New identity for identity research: Recommendations for expanding and refocusing the identity literature. *Journal of Adolescent Research*, 20, 293-308. DOI: 10.1177/0743558405274890.
- Schwartz, S., Beyers, W., Luyckx, K., Soenens, B., Zamboanga, B.L., Forthun, L.F & Waterman, A.S. (2011). Examining the light and dark sides of emerging adults'identity: A study of identity status differences in positive and negative

- psychosocial functioning. *Journal of Youth and Adolescence*. 40(7), 839-859. DOI: 10.1007/s10964-010-9606-6.
- Senkel, A. L. (2010). Mögliche Auswirkungen der Doppeldiagnose ADHS und Sucht auf das Selbstkonzept betroffener Jugendlicher. Alice Salomon-Hochschule für Sozialarbeit und Sozialpädagogik. (Master's Degree). University of Applied Sciences, Berlin.
- Shaffer, D. R. (2008). Social and personality development. Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Shaw, M. L., & Gaines, B. R. (1992). Kelly's 'geometry of psychological space' and its significance for cognitive modeling. *The New Psychologist*, 10, 23-31.
- Shweder, R. A. (1990). *Cultural psychology: What is it?* In J. W. Stigler, R. A. Shweder, & G. Herdt (Eds.), *Cultural psychology: Essays on comparative human development* (pp. 1-43). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Slater, P. (1977). *The measurement of intrapersonal space by grid technique, Vol. 2: Dimensions of intrapersonal space*. London: Wiley-Blackwell.
- Soto, C. J., & Jackson, J. J. (2013). Five-factor model of personality. *Journal of Research in Personality*, 42, 1285-1302.
- Spencer, M. B., & Markstrom-Adams, C. (1990). Identity processes among racial and ethnic minority children in America. *Child Development*, 61(2), 290-310. DOI: 10.2307/1131095.
- Steinberg, L. (2002). *Adolescence*. (Third Edition), New York: McGraw Hill Inc.
- Steiner, H., & Yalom, I. (2008). *Ergen terapisi*. (Çev. Y. Ö. Şallı). (1. Basım), İstanbul: Prestij Yayınları.
- Strachan, A. M., & Jones, D. (1982). Changes in identification during adolescence: A personal construct theory approach. *Journal of Personality Assessment*, 46, 529-535. DOI: 10.1207/s15327752jpa4605_15.
- Sznitman, G. A., Zimmermann, G., & Van Petegem, S. (2019). Further insight into adolescent personal identity statuses: Differences based on self-esteem, family climate, and family communication. *Journal of Adolescence*, 71, 99-109. DOI: 10.1016/j.adolescence.2019.01.003.
- Şahin, G. (2009). Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Taylor, R. D., & Oskay, G. (1995). Identity formation in Turkish and American late

- adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26(1), 8-22.
- Tekke, M., & Yıldız, A. (2020). Benlik saygısı, özyeterlilik ve içsel motivasyon ile deneyime açıklık arasındaki ilişki: Meta-analiz. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(74), 828-837.
- Turner, M. W. (2003). The role of mannose-binding lectin in health and disease. *Molecular Immunology*, 40(7), 423-429. DOI:10.1016/S0161-5890(03).
- Turner, W. L. (1990). Ego identity development in Black college students: The effects of self-esteem, ethnic identity and family environment. (Doctoral Thesis). Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia.
- Uçar, M. E. (2010). Üniversite öğrencileri ve üniversiteden mezun olan bireylerin sosyal sermaye düzeylerinin benlik biçimleri ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Uçar, N. (1999). Coralates of suicide ideation and relation to ego identity status among adolescents. (Master's Thesis). The Middle East Technical University, Ankara.
- Ulusoy, Y. Ö., Akfırat, O. N., & Gülşah, T. (2018). Ebeveynlere bağlanma ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki. *Resilience*, 2(1), 23-38.
- Varan, A. (1990). Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyal çevre açısından incelenmesi. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Verschueren, M., Rassart, J., Claes, L., Moons, P., & Luyckx, K. (2017). Identity statuses throughout adolescence and emerging adulthood: A large-scale study into gender, age, and contextual differences. *Psychologica Belgica*, 57(1), 32-42.
- Vogel, M. (2012). *Das repertory-grid-Interview für systemische forschungsvorhaben*. In Ochs, M. ve Schweitzer, J. (Hg.), *Handbuch Forschung für Systemiker*. (pp. 381-394). Göttingen: Vandenhoeck ve Ruprecht.
- Waterman, A. S. (1993). *Developmental perspectives on identity formation: From adolescence to adulthood*. In *Ego identity* (pp. 42-68). Springer, New York, NY.
- Widiger, T. A., Paul T. Costa, J., & Crego, W. L. (2013). *Five factor model personality disorder research*. T. A. Widiger, & P. T. Costa In, *Five factor model personality disorder research*. (pp. 1-54). London, İngiltre: Eurospan.
- Will, H. (2012). *Selbst-Objekt-Beziehungen: Bei PatientInnen mit manischen störungen* (Doctoral Dissertation). Johann Wolfgang Goethe-Univ, Frankfurt.
- Willemsen, E. W., & Waterman, K. K. (1991). Ego identity status and family enviroment: A correlational study, *Psychological Reports*, 69, 1203–1212.
- Winter, D. A. (2015). *What does the future hold for personal construct psychology?* In

- J. D. Raskin, S. K. Bridges, & J. S. Kahn (Eds.), *Studies in meaning 5: Perturbing the status quo in constructivist psychology* (pp. 28–63). Pace University Press.
- Winter, D. A., & Viney, L. (Eds.) (2005). *Personal construct psychotherapy: Advances in theory, practice and research*. (1th Edition) London: Whurr Publishers.
- World Health Organization, (2020). Orientation program on adolescent health for health care providers. https://www.who.int/maternal_child_adolescent/documents/pdfs/9241591269_op_handout.pdf (Erişim tarihi 15.09.2020).
- Yavuzer, H. (2019). *Çocuk psikolojisi*. (44. Basım). İstanbul: Remzi Yayınları.
- Yenihayat, T. (2011). Üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri, kişilik özellikleri ve algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. (2008). *Case study research: design and methods*. (4th Ed.) Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Zakiah, Z., Sutandi, A., & Pertiwi, H. (2020). Achievement of adolescent development, self identity and knowledge about the dangers of drug abuse and free sex through health education and therapeutic group therapy. *Jurnal Ners dan Kebidanan Indonesia*, 8(1), 43-51. DOI: 10.21927/jnki.2020.8(1).43-51.
- Zeigler-Hill, V. (2013). The importance of self-esteem. In V. Zeigler-Hill (Ed.), *Self-esteem*, (pp. 1-20). Psychology Press. DOI: 10.4324/9780203587874.
- Zeman, J., Cassano, M., Perry-Parrish, C., & Stegall, S. (2006). Emotion regulation in children and adolescents. *Developmental and Behavioral Pediatrics*, 27, 155-168. DOI: 10.1097/00004703-200604000-00014.
- Zimmer-Gembeck, M. J., & Collins, W. A. (2003). *Autonomy development during adolescence*. In G. R. Adams & M. Berzonsky (Eds.), *Blackwell handbook of adolescence* (pp. 175–204). Oxford: Blackwell Publishers.
- Zimmermann, P., & Becker-Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: The influence of ego-identity status. *Journal of Adolescence*, 25, 107-124. DOI: 10.1006/jado.2001.0452.